UVA.BHSC

N.º 162

198

UVA. BHSC

[illegible]

aquieri Dno Dr. md. an.

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

B.163

PRÆMONS
tratensis Philosophi
cus Cursus juxta Aristo
telis, & Divi Tho
mæ Doctrinam.

UVA.BHSC

UVA.BHSC

3 Accipite exemplum in flore. Actus ille, quo florem 1o mentis intuitu cognoscit, nihil de illo affirmando, vel negando, dicitur aprehensio. Actus quo affirmat dicendo: flos est pulcher; vel negat dicendo: flos non est pulcher dicitur iudicium. Si autem, ex quo sit pulcher, inferat ergo delectat visum, hic actus vocatur discursus. Ad hanc ergo tripartitam nostri intellectus operationem dirigendam, logicam partam in tres libros diducabimus, in quorum quolibet de una suo ordine agemus.

Tractatus Sumulisticus.

Liber Primus.

De pertinentibus ad primam operationem intellectus.

4 Sicut natura a facilioribus ad difficiliora procedit, sic ars; sunt autem simplicia faciliora compositis; unde a simplicioribus in qualibet scientia initium sumitur. Cum autem 1a intellectus operatio sit aprehensio simplicium; recte in logica de pertinentibus ad illam primo sermonem initiamus. Ad hanc ergo pertinent termini, quos nomine simplicis dictionis appellavit Philosophus, et cum eo D. Th. 1o periher. lec. 8: unde de illis in 2o lib. agemus. Caeterum, quia omnia instrumenta logicalia per significationem deffinivit Philosophus, ut ad omnia illa intelligenda pateat aditus, praemittimus signorum explicationem. Pro quo sit.

Caput Primum

De signo.

§us Primus. De natura signi.

5 Signum, quod a signando etymon habet, sic communiter deffinitur: obiectum, quod potentiae cognoscitivae ~~aliud~~ aliud a se repraesentat. Quae deffinitio est bona, nam constat genere, et differentia. Genus est: praedicatum per quod unum convenit cum alio: differentia autem, praedicatum per quod differt ab omni non ipso: quorum utrumque in nostra deffinitione reperitur. Per illud, obiectum convenit signum cum aliis obiectis, quae signa non sunt, ut cum homine, vel pariete ante visis, qui nempe potentiae visivae sunt obiectum, et tamen nihil a se distinctum repraesentant: unde particula obiectum rationem generis obtinet. Repraesentare aliud a se obtinet rationem differentiae, et per hoc differt signum ab omni non signo; ut patet in exemplo allato. Ut clarius deffinitionem percipiatis, singulas particulas explabimus.

Obiectum.

UVA.BHSC

6 Obiectum est: quod obiicitur potentiæ ut ab ipsa percipiatur. Est autem triplex obiectum: motivum tantum, terminativum tantum, motivum, et terminativum simul. 1um est: quod movet potentiam ad alterius cognitionem. Ut imago parentis Norberti, quæ excitat intellectum ut cogitet, et formet notitiam, seu conceptum ipsius Sti Patris. 2um est: res cognita per notitiam, ab alio obiecto excitatam. Ut parens Sti Norbertus cognitus per notitiam, quam excitat illius imago. 3um est: res movens vel excitans sui ipsius cognitionem. Ut S. Norb. si in se ipso videretur. Particula autem obiectum in deffinitione signi intelligitur de motivo tantum, et non de aliis, quæ aliud a se non representant.

7 Representare est, rem facere presentem potentiæ; vel per se ipsam, et hoc dicitur obiective representare: vel per conceptum, aut instrumentum; quod dicitur representare formaliter, vel instrumentaliter. Obiective representare pertinet ad rationem signi; ut innuit particula aliud a se in deffinitione posita, quæ denotat, signum representare aliud a se realiter diversum. Particula potentiæ cognitivæ, denotat potentiam, cui representatio fit per signum, ut veniat in cognitionem signati. Hæc autem potentia non solum est intellectus, sed etiam sensus quilibet, non solum hominum, sed etiam brutorum; habent enim bruta sua signa ut ait D. Th. q. 24 de veritate ar. 1 ad 1um. Et etiam experientia constat, quod equus audita militari tuba excitatur ad prælium: et canes quorum, visis nuncionis..., quodam determinatos saltus emittunt.

§us Secundus.

Deffenditur ab obiectis signi Deffinitio.

8 Obiicies 1o: nostra deffinitio traditur per hoc, quod est representare; sed datur signum, quod nihil representat: ergo. Probatur minor: hæc vox nihil est signum; sed hæc representat nihil: ergo. Resp. concessa maiori, negando minorem: ad cuius probationem, distinguo minorem: hæc vox representat nihil ex parte rei significatæ; concedo minorem: ex modo significandi, nego minorem, et consequentiam. Licet enim nihil representet carentiam uniuscuiusque rei, tamen illam representat, ac si esset aliquid; qui modus representandi, seu significandi sufficit ad rationem signi; cum per talem vocem deveniamus in cognitionem carentiæ, per illam significatæ. Obiicies 2o: vox homo in libro scripta et clausa est signum; sed nihil representat potentiæ cognoscitivæ:

9 ergo. Maior communiter admittitur: et minor probatur: talis vox non est

pre-

UVA.BHSC

præsens alicui potentiæ: ergo. — Resp. concessa maiori, distinguendo minorem: nihil repræsentat potentiæ cognoscitivæ actu, concedo minorem: aptitudinaliter, nego minorem, et consequentiam. Quia, ut ait commune axioma; verba in deffinitione posita non dicunt actum, sed aptitudinem: Unde repræsentare in nostra deffinitione, non dicit actualem repræsentationem, sed tantum aptitudinem proximam ad repræsentandum: hanc autem habet prædicta vox; nam de se proxime apta est, ut, cuicumque potentiæ obiiciatur, aliquid aliud distinctum repræsentet. —

10 § Obiicies 3°. datur signum, quod non repræsentat aliud a se: ergo. Probo antecedens: particula aliud a se denotat diversitatem specificam et essentialem; sed datur signum eiusdem speciei cum signato: ergo. Maior est evidens. Probatur minor: imago depicta ad similitudinem alterius imaginis est signum illius; sed una imago non differt specie ab alia; cum utraque sit ex eadem specifice materia, et forma artificiali: ergo. — Resp. negando antecedens: ad probationem nego minorem; ad cuius probationem nego maiorem. Licet enim una imago transcribatur ex alia, non sequitur, quod ipsam repræsentet; quia ad repræsentationem per accidens se habet, quod ex ipsa transcribatur. Utraque ergo imago æque repræsentat suum prototypum, ac si ex illo transcriberetur: unde imago per aliam depicta, non huius, sed tantum prototypi est signum. —

11 § Vel si admittas maiorem, scilicet quod una imago est signum alterius, distingues minorem sic: non differt specie ab alia in esse physico, et artificiali, concedo minorem: in esse morali, et ratione alicuius excellentiæ, nego minorem, et consequentiam. Imago enim formata, verbi gratia ad similitudinem imaginis B. Mariæ virginis, dici potest signum illius. Sed ipsa primitiva imago differt specie ab alia, vel ratione miraculorum, vel antiquitatis, vel alterius rei, quæ ipsam excellentiorem facit in prudentum iudicio. —

§us Tertius

Traditur divisio Signi.

12 § Dividitur 1° signum in formale, et instrumentale. Illud est formale notitia rei, illam se ipsa, et non mediante alio repræsentans. Pro cuius deffinitionis intelligentia nota, quod intellectus noster ex rebus sensu perceptis, ipsas cognoscendo, format in se quasdam illarum imagines, vel similitudines, quæ species, conceptus, ideæ, vel notitiæ nuncupantur; v.g. intelligendo hominem format in se imaginem, sive ideam hominis; et de his dicimus esse signa formalia rerum, quas repræsentant; quia se ipsis,

et

UVA.BHSC

absque ulteriori cognitione repraesentant signatum; et comparantur ad potentiam tanquam ratio formalis ipsum repraesentandi. — Signum instrumentale est, quod prius cognitum ducit in cognitionem alterius. Ut imago D. Augustini, quae, prius cognita, ducit nos in cognitionem ipsius. Unde signum instrumentale ad differentiam formalis petit duplicem cognitionem, alteram signi, alteram signati, ut postea per ipsum cognoscatur signatum. Et nota, quod cognitio signi debet esse signi, ut talis; seu ut dicit proportionem cum signato, et relationem ad ipsum. —

13 § Signum formale, seu quod idem est conceptus mentis varias suscipit divisiones. 1o dividitur in intuitivum, et abstractivum. 1um est: conceptus rei praesentis, ut praesens est. Ut conceptus, quem ego formo de his literis. Dixi ut praesens est; quia non sufficit quaevis praesentia; sed requiritur praesentia physica rei, quae valeat sensibus percipi. — 2um est: conceptus rei absentis. Ut conceptus, quem ego formo de petro absente, vel defuncto. — 2o dividitur signum formale in directum, et reflexum. 1um est: conceptus rei cuiuslibet. 2um est: conceptus terminatus ad alium conceptum eiusdem subiecti, et potentiae. Ut conceptus, quo Petrum cognosco est directus; et conceptus, quo cognosco, me cognoscere Petrum est reflexus. — 3o dividitur in ultimatum, et non ultimatum. 1um est: conceptus rei repraesentatae per signum. Ut conceptus regis, per suam imaginem repraesentati; et dicitur ultimatus; quia ibi sistit cognitio. 2um est: conceptus signi. Ut conceptus imaginis regiae; et dicitur non ultimatus; quia cognita imagine non sistit intellectus, sed progreditur ad cognitionem prototypi. —

14 Signum in communi dividitur 2o in naturale, ad placitum, et ex consuetudine. Haec divisio est signi in tota sua latitudine, et non signi instrumentalis praecise, ut falso asserit Gaudin, cum aliis. Ratio est: quia et signum naturale convenit signo formali, ut est conceptus; et etiam instrumentali, ut est imago: ergo talis divisio est propria signi, quod utrumque comprehendit: ergo signi in communi. Signum naturale est, quod ex natura sua aliud a se repraesentat. Ut imago, quae ex naturali proportione cum suo prototypo, repraesentat ipsum: et conceptus, qui repraesentat obiectum ob naturalem similitudinem quam cum ipso habet. Hoc signum duas habet proprietates: 1a est: quod idem significat apud omnes. 2a: quod non potest deponi a sua significatione. Sic fumus, gemitus, et risus, quae sunt signa naturalia, ignis, doloris, et laetitiae, idem apud omnes significant, nec possunt aliud significare. —

Signum

UVA.BHSC

15 § Signũ ad placitũ ē, quod ex libera imponentiũ voluntate aliud a se representat. ut vox homo: et hęc impositio debet fieri ab habente sufficientē authoritatem. Hoc signũ habet etiã duas proprietates. 1ª est, quod non significat idẽ apud omnes. 2ª quia potest a sua significatione deponi. ut hęc vox homo, quę apud nos naturã humanã significat, et apud grecos quid distinctũ, vel nihil omnino significabit: et eadẽ vox potest a republica nostra ordinari ad significandũ lapidẽ, et non hominem. = Signũ ad placitũ, si sit impositum a voluntate Divina, ut iris, quę ex Dei institutione significat non futurũ diluviũ; dicitur Divinum: si a voluntate humana; dicitur humanum. Si causat id quod representat, ut sacramenta, quę causant gratiã, quã significant; dicitur practicũ: si vero non causat; speculativũ. =

16 § Signum ex consuetudine est: quod ex usu, et consuetudine aliud a se representat. Ut canis ex consuetudine, quã habet precedendi Dñũ suũ, significat ipsum venientē. tale signũ reducitur ad naturale; quia consuetudo canis fundatur in sua natura domestica. Si vero consuetudo fundetur in hominũ placito, qualis ē consuetudo ponendi ramũ pro vino vendibili, et mappas supra mensã ad denotandũ prandiũ; reducitur ad signũ ad placitũ. Omitto alias signi divisiones, quia parũ utile sunt. Et solũ adverto ex D. Th. 1 perhy. lec. 2 quod scripturę significativę sunt signa ad placitũ vocum: voces vero signa ad placitũ conceptuũ; et conceptus, signa naturalia rerũ: sicque facile intelligitur, quomodo voces significant res; scilicet, mediantibus conceptibus, quos immediate significant. —

Caput Secundum.

De Termino.

§us Primus. Deffinitur terminus.

17 § Cognita signorũ natura, de quidditate termini logici, ad cujus considerationẽ ordinatur tractatus primus dialecticę, nobis in presenti est sermo. Nomine ergo termini, omissis variis acceptionibus, intelligimus simplicẽ dictionem, seu illud simplex elementũ, a quo primo incipit compositio, et in quod ultimo terminatur resolutio logicalis; quia litterę, in quas ulterius dictio resolvitur, ad logicę considerationẽ non pertinent. Hinc constat, quod terminus in tota sua latitudine sic poterat deffiniri: signũ artefacti logicalis constitutivũ. Cęterũ quia inter omnia instrumenta logicalia propositio, et syllogismus pręci-

UVA.BHSC

precipuũ obtinent locũ, iq; communiter per ordinẽ ad hec solet terminus deffiniri.—

Pro quo notandũ est ex D. Th. 1º perhy. lect., quod sim-
18§ plices dictiones tripliciter possunt considerari. 1º, 2ũ quod significant simplices conceptus, et sic pertinent ad librũ predicamentorũ. 2º, prout sunt partes enuntiationis: et sic determinatur de eis in hoc libro. 3º 2ũ quod ex eis construitur silogismus; et sic tractatur de eis in libro priorũ. Hę varię considerationes termini varias deffinitiones exposcunt, ut unius eea dignoscatur: Unde cũ in presenti agamus de termino, prout ordinatur ad enuntiationẽ, 2ũ hanc considerationẽ eius deffinitionẽ tradere oportet.—

Hanc doctrinã non
19§ admittentes, aliqui in presenti deffiniunt terminũ sic: extremũ propositionis ratamque subiectũ, vel predicatũ; hoc ducti fundamento, quod scilicet illud sic deffinivit philosophus 1º priorũ. Hanc deffinitionẽ tradunt communiter Jesuitę et aliqui Thomistę, atque ex nostris in suis manuscriptis. Cęterũ in sententia D. Thę sustineri non potest. 1º; quia expresse ait S. Dr. loco immediate citato, philosophũ ibi agere de termino syllogistico, non de enuntiativo: quod non huius, sed illius ẽ propria pretata deffinitio.— 2º: quia in tali deffinitione excluditur verbũ, seu copula a ratione termini; cũ tamen asserat A. Præcep. loco citato, quod nomina et verba sunt principales orationis partes, ac per consequens termini enuntiativi. Unde omissa hac deffinitione.—

20§ Terminũ prout ad presens pertinet cũ sapientioribus, et antiquioribus thomistis sic deffinimus: signũ simplicis propositionis constitutivũ. Colligitur hec deffinitio ex philosopho 1º perhy. pertotũ; et ex D. Th. ibi lect. 1ª, ubi, loquens de partibus enuntiationis, ait: de quorũ ratione ẽ, quod sinifent aliquid cũ tempore, vel sine tempore, et alia huiusmodi, quę pertinent ad rationẽ dictionũ, 2ũ quod constituunt enuntiationẽ. Ubi terminos, seu partes enuntiationis, asserit debere significare, seu ee signa constituentia enuntiationẽ, et hanc ee propriã rationẽ, seu quidditatẽ illorũ.—

21§ Insuper predicta deffinitio est bona; quia constat genere, et differentia. Particula signũ ponitur loco generis; quia per illã convenit terminus cũ aliis a se distinctis. Particula constitutivũ propositionis; quia per hoc differt terminus ab aliis signis; quę propositiones constituere nequeunt. Additur particula simplicis ad excludendũ a ratione termini propositiones ipsas, quę, si constituunt alias, non simplicẽ, sed compositã constituunt: et si constituunt simplicẽ.

UVA.BHSC

simpliciter ut hęc: homo est animal, quę constituit hanc: homo est animal est verum, cum propositio sit per se totum; hoc est per accidens, quatenus accidentaliter gerit munus termini. Sicut homo per se est totum, licet per accidens ordinetur ad exercitum componendum. =

22 Ex dictis colliges 1º: quod illa deffinitio, quam tradit Philosophus 1º priorum cap. 1º dicens: terminum voco, in quem resolvitur propositio ut prędicatum, et id de quo prędicatur, est propria termini syllogistici, non enuntiativi. Distinguitur a terminus enuntiativus a syllogistico solum penes diversas formalitates; ita ut idem terminus diversimode consideratus sit enuntiativus, et syllogisticus. Enuntiativus quidem, si consideretur 2º quod componit enuntiationem significative: syllogisticus vero, si consideretur 2º quod supponit iam significationem, quam compositionem enuntiationis, ut quid materiale; et stat sub habitudine illativa, dicens rationem majoris, vel minoris extremitatis, et ut respiciens solam resolutionem ultimatam. Unde ratio termini enuntiativi se habet ut quid presuppositum ad rationem syllogistici, et sic omnis terminus syllogisticus est necesario enuntiativus, non vero e contra. =

23 Colliges 2º: quod voces non significativę ut Blictiri, scindapsus, et alię huiusmodi licet videantur propositionem componere, non sunt termini logici; quia deficit illis ratio signi. = Colliges 3º: copulam, seu verbum propositionis esse vere terminum enuntiativum; tum: quia id asserit D. Th. tum quia illi convenit nostra deffinitio; cum sit signum, et ad constitutionem propositionis pertineat: non vero syllogisticum; quia non terminat resolutionem. = Colliges 4º: pronomina, et participia rationem termini habere; adverbia autem, et alia huiusmodi, licet per se non possint subiici, vel prędicari, possunt etiam inter terminos numerari saltem improprie, et reductive; quia sepe ab his partibus pendet veritas enuntiationis, ad quam componendam termini ordinantur. Et licet Aristoteles non egerit de illis expresse in libro perhyermenias ideo est ait D. Th. quia sola nomina et verba sunt principales orationis partes; sub nominibus a comprehenduntur pronomina, et sub verbo participium: alię a partes magis sunt colligationes partium orationis, quam eius partes. Unde solum improprie, et minus principaliter possunt dici termini enuntiativi. =

§ us Secundus.

Occurritur obiectis Contra Deffinitionem.

24 Obiicies 1º: nostra deffinitio non convenit omni suo deffinito: ergo non est bona. Probo antecedens: voces non significativę sunt termini; sed illis non conve-

UVA.BHSC

convenit nra deffinitio: q. Pbo mare: cui competit ultima, et ecalis differentia termini, est terminus; sed hec compet vocibus non significativis: q. Pbo mire: ultima et ecalis diffra termini e componere simplic pp; sed hoc convenit vocibus non significativis, ut patet in hac: Blictiri non est scindapsus: q. —

25 Rdeo negando ans: ad pbationem nego maiorem: ad cuius pbationem, concessa mari, nego mire: et ad pbaoem huius, distinguo mire: hoc convenit vocibus non significativis ratione sui, nego minorem: ratione alterius subintellecti, concedo mire, et nego csq. Igitur falsum, voces nihil sinificantes ee terminos logicos; qa ut sup. vidimus ex phois, et Dth. rq omnia artefacta logicalia; quorum partes debent significare: Unde voces expertes significatus nullatenus ad logicam pertinent. Et licet tales voces videantur pp componere, talis pp per se ad artificium logice no expectat; quia ille voces nihil representant menti, quod ordinetur ad directionem rationis, ut sine errore pcedat intellectus, quod est finis logice. —

26 Si vero pp ex vocibus non significantibus compacta pertinet ad logicam: ideo est, qa ex parte talium vocum subintelligitur aliqd significativum, ut vox, dictio, vocabulum & unde sensus pp relate est: vox Blictiri non est vox scindapsus, que pp vera est, et ad logicam pertinet; qa vox est terminus logicus, et subtm, et pratm in tali ppe. Unde tales voces non ratione sui, sed ratione vocis subintellecte logicam pp constituunt. Et adverte, qd licet terminus vox significet vocem in communi, tn determinatur in tali ppe ad significandam vocem Blictiri ex parte subiecti, et scindapsus ex parte predicati. Quod patet in hac alia ppe: Blictiri e trisilabum, que facit hunc sensum: vox Blictiri habet tres sylabas; ubi sinificatum prati, qd e habere tres sylabas, non convenit voci in communi, sed determinate voci blictiri. —

27 Obiicies 2o: deffinitio termini convenit aliis a deffinito: q. Pbo ans: talis deffinitio convenit vocibus extra pp; sed he non sunt termini: q. Mar cstat; qa tales voces sunt signa constitutiva pp. Mir pbr: qd est terminus est in aliqua specie termini; sed voces extra pp non sunt in aliqua specie termini: q. Pbo mire: species termini sunt subiectum, copula, et predicatum; sed he non dantur extra pp: q. —

28 Rdeo, negando ans: ad pbaoem nego minorem: ad cuius pbaoem nego etiam minorem; et ad huius pbaoem distinguo marem: sunt subiectum, copula, et

predi

UVA.BHSC

prędicatū in actu, nego maiorē; in aptitudine, concedo maiorē; et applicata di-
stinctione minori, nego cons. Voces ṁ extra pp^s, dummodo sint significati-
vę, debent inter terminos numerari; q^a tota eā terminī est, eē partē
pp^is; quę essentia partis consistit, non in actuali compōe pp^is; sed in actu-
ali pportione ad illā componendā; quā absdubio habent voces extra
pp^s, quia possunt ab intellectu cognosci cū relatione, et ordine
ad illā. Aliud igitur est, actu habere essentiā partis, et aliud habere
exercitiū componendi. 1^u verificatur de partibus extra totū: 2^u vero non in-
venitur nisi intra ipsū. Unde cū voces extra pp^s actu habeant essentiā
partis, licet non habeant actu exercitiū componendi: actu sunt termini.
sicut aā rationalis separata a corpore, actu ē pars hominis per ordi-
nē, quē dicit ad totū, licet actu hominē non componat. Ex quo patet, q^d
species termini non sunt subiectū, copula, et prędicatū in actu, sed
aptitudo ad hęc, seu subiicibilitas, et prędicabilitas, quę extra pp^s
inveniuntur. Quod totū deducitur ex communi ploquio, supra num.
9 relato; eā q^d particula constitutivū pp^is, in deffiōe posita, non debet inte-
lligi de actuali compōe pp^is; sed de aptitudine ad illā componendā.

§. ^us Tertius.

Traditur Divisio Termini.

29 Dividitur 1º terminus in vocalē, mentalē, et scriptū. Mentalis est: sig-
nū formale constitutivū simplicis pp^is mentalis. Pro huius termini intelli-
gentia, recolite dicta numero 12, et 13; ubi inveniētis eius divisiones
quę eędē sunt; ac signi formalis. Scriptus ē: scriptura significativa adpla-
citū, constitutiva simplicis pp^is scriptę. terminus vocalis est: vox significativa
ad placitū constitutiva simplicis pp^is vocalis. Et per has deffiōes excluduntur
a ratione termini caracteres, et voces expertes significatus. Omissa divi-
sione termini scripti; q^d eadē est cū divisione vocalis.

Terminus vocalis

30 dividitur in univocū, et equivocū. 1us est: qui significat plura, prout omni-
no convenientia in aliqua ratione communi. Ut homo, qui significat Petrū
et caiū, p ut conveniunt in natura humana. 2us est: qui significat plura
sub rationibus omnino diversis, hoc est: significat plura 2^ū pprias, et spe-
cificas rāes in quibus differunt. Ut canis, qui significat sydus, piscē, et
animal domesticū 2^ū suas pprias rationes, in quibus distinguuntur. Si a
terminus signet plura ut diversa, sine ordine, aut convenientia unius cū
alio, dicitur, equivocus a casu. Ut gallus respectu avis, et hominis in
gallia nati. si vero signet plura 2^ū quod dicunt aliquā similitunē

et

UVA.BHSC

et convenientiam, dicitur analogus, seu æquivocus a consilio. Ut Nero, qui significat quendam Romanum Imperatorem; et etiam homines crudeles, propter similitudinem, quam habent cum ipso in crudelitate. Et similiter leo, qui significat animal, et etiam Christum Dominum propter convenientiam cum ipso in fortitudine.

31§ Pro horum terminorum intelligentia duæ regulæ communiter ponuntur. 1a est: analogum per se sumptum stat pro famosiori, seu principaliori significato. Ut si dicas Nero, vel Leo, nihil addendo, imperatorem, et leonem verum significabis. Secunda est: in æquivocis, et analogis talia sunt subiecta, qualia permittuntur a suis prædicatis, adiectivis, vel restrictionibus. Unde si dicas: Gallus doctus currit: Canis latrat: vicit leo de tribu Iuda: in prima propositione significabis hominem francum propter adiectivum doctus: in 2a propter prædicatum latrat, animal domesticum, et in 3a propter restrictionem de tribu Iuda, Christum Dominum significabis. Velitis terminis æquivoco, et analogo, ut patet in utilibus ad artem syllogisticam.

32§ Terminus univocus dividitur in cathegorematicum, et syncathegorematicum. 1us est: qui significat aliquid per se. Hoc est: potest per se in propositione subiici, vel prædicari sine consortio alterius termini. ut homo, Petrus. 2us est: qui significat aliqualiter. Hoc est: indiget consortio alterius termini ad constituendam propositionem. Huiusmodi sunt signa universalia, et particularia, ut omnis, nullus, quidam &. Adverbia, ut turpiter, honeste, velociter: Coniunctiones, ut et, aut, vel, seu; præpositiones ut ad, præ, sub, a, ab, et alia huiusmodi; quæ omnia, licet habeant suum significatum, tamen non exprimunt illud, ut est ens per se, sed ut est modificatio rei. Datur etiam terminus mixtus ex utroque hoc modo, et est ille, qui æquivalet utrique. Ut nemo, nihil, qui æquivalent his nullus homo, nulla res. De syncathegorematibus iam diximus numero 23, quomodo termini dicendi sunt.

33§ Terminus cathegorematicus 1o dividitur in incomplexum, et complexum. Complexus est: cuius partes separatæ significant idem, ac coniunctæ. ut homo doctus. Incomplexus est: cuius partes separatæ, nihil, vel non idem ac coniunctæ significant. ut Petrus. Dominus. Et nota, quod non sufficit, nec requiritur pluralitas vocum ad complexionem; sed solum pluralitas rerum significatarum. Quia ratio potissima complexi stat in hoc, (ut ait D. Th. perihyer. 1o lec. 4. lit. C.) quod pluribus conceptibus sub ordinentur eius significatum: et ideo si litera A imponeretur ad significandum idem, ac homo sapiens esset terminus complexus. A ratione a termini complexi excluduntur voces idem significantes.

UVA.BHSC

significantes: ut petra lapis: ensis gladius. Item nomina composite figure, ut equifert, signifer, respublica; quia unico conceptui subordinantur: ac denique excluduntur termini, nullum inter se ordinem habentes, ut homo equus leo; quia potius disparati, quam complexi sunt. Ordo autem inter partes, ut constituant complexum debet esse, vel per additionem obliqui ad rectum; ut palium Petri: vel adiectivi ad substantivum, ut homo iustus, vel media aliqua copula, sive unione, ut Ioanes, et Thomas. =

Dividitur 2o terminus cathegorematicus in communem,
34§ et singularem. Communis est: qui significat plura divisim. Hoc est: ita significat plura, ut de quolibet seorsim valeat affirmari. Ut homo, qui de quolibet individuo nature humane affirmatur. Singularis est: qui significat unum tantum ut Petrus. Et hic alius est determinatus, scilicet, qui unum distincte determinat. Ut Ioannes. Alius est demonstrativus, et est, terminus communis signo demonstrativo affectus. ut hic homo. Alius, iuxta aliquos, dicitur vagus et est, qui unum indeterminate significat. Ut quidam homo. Alius denique dicitur singularis ex suppositione, ille scilicet, qui facta aliqua suppositione unum tantum significat. ut filius virginis. =

Inter terminos
35§ singulares ponitur ab aliquibus hic terminus Deus; quia significat naturam Divinam essentialiter singularem. Sed communis opinio thomistarum tenet, esse terminum communem. Ratio est: quia licet hic terminus significet naturam Divinam realiter singularem; cum tamen ex modo significandi non explicet hanc singularitatem, non exprimit repugnantiam essendi in pluribus ex ipso modo significandi; sed taliter significat naturam Divinam, quod si plures essent Dii, ut cecca gentilitas confitebatur, de omnibus illis predicaretur. Quod sufficit ad rationem termini communis, qui potius ex modo significandi, quam ex re significata cognosci debet. Plura, que circa hanc materiam dici possent, theologis relinquimus, ad quos precipue pertinet huius questionis discussio. =

Idem, quod de termino Deus
36§ dictum, habebis potiori ratione de singulari ex suppositione, ut filius virginis; quia adhuc facta suppositione non exprimit singularitatem ex modo significandi: ita ut si plures essent filii virginis, de illis omnibus divisim predicaretur, quod est propria ratio termini communis: et idem dicendum de terminis sol, et luna. = De singulari vero, seu vagum vocant, nullatenus dubitari potest, quod sit terminus communis; quia de facto verificatur de pluribus divisim, ut Petrus est quidam homo: Paulus est quidam homo, et sic de aliis: Unde terminus singularis solum dividitur proprie in demonstrativum, et determinatum. =-

UVA.BHSC

+

37§ Terminus communis dividitur in transcendentem, et non transcendentem. 1us est: cuius significatum per omnia genera divagatur. Hi termini sunt tantum sex contenti in hac dictione Reubau, scilicet, res, ens, verum, bonum, aliquid, unum, et hi omnes in cuiusvis rei ultima differentia inveniuntur. 2us est: cuius significatum intra limites alicuius generis continetur. ut homo. animal. Iterum terminus, qui praescindit a communi, et singulari, dividitur in collectivum, et divisivum. 1us est: qui significat plura copulatim. Hoc est: significat plura, sed de nullo seorsum valet affirmari; ut Pinta. mantua, quae de nullo civium affirmari possunt; sed solum de omnibus simul sumptis. 2us est: qui significat unum tantum, vel plura divisim. ut Petrus. Animal.

Tertio dividitur terminus

38§ cathegorematicus in absolutum, et connotativum. absolutus est: qui significat aliquid per modum per se stantis. Hoc est: ex modo significandi; licet enim res significata sit accidens, quod per se stare non potest; tamen potest significari per terminum, ac si per se staret. ut albedo. Connotativus est: qui significat aliquid per modum alteri adiacentis. Iterum intellige, ex modo significandi; quia licet terminus significet substantiam, cui repugnat alteri inhaerere; potest illam significare, ac si esset aliquid inhaerens. ut rationale. Nec requiritur quod significatum termini sit quid reale; sed sufficit, quod sit quid privativum, vel negativum; dummodo significetur ut quid reale. Unde caecus est terminus connotativus; quia significat privationem visus, ac si esset aliquid reale inhaerens: et caecitas est absolutus; quia illam significat, ac si per se staret.

Termi-

39§ nus connotativus habet duplex significatum, aliud formale, et 1um, aliud materiale, et secundarium. 1um est: forma expresse significata per terminum. 2um est: subiectum, cui forma inhaeret, denotat terminus. Ut album 1o significat albedinem, et 2o subiectum habens ipsam. Hoc tamen non obstante, terminus connotativus intra propositionem non accipitur pro forma, sed pro subiecto; ut constat in hac propositione album est dulce: ubi το album, et το dulce non accipiuntur pro formis, scilicet albedine, et dulcedine; alias, sensus propositionis esset: albedo est dulcedo, quod est aperte falsum; sed accipiuntur pro subiectis earum; quo pacto praedictae propositionis sensus est verus, nimirum: subiectum albedinis est subiectum dulcedinis.

Dividitur 4o terminus cathe-

40§ gorematicus in concretum, et abstractum. Concretus est; qui significat aliquid constitutum ut quod. ut homo. Abstractus est: qui significat id, quo aliquid constituitur. ut humanitas. Concretorum quaedam sunt substantialia, quae, scilicet, significant constitutum ex subiecto, et forma substantiali

ut animal

UVA.BHSC

ut animal. Quedã accidentalia, quę, sclt. coñituunt ex subiecto, et forma accidentali significant. ut album. Et nota quod terminus Deus est concretus; quia licet Dˢ in se non sit ex subiecto, et forma coñitutus; tm̃ per hunc terminũ significatur, ut ens cõpletũ habens esse ut quod; quod sufficit ad rationẽ concreti, ut cõstat ex D. th. op. 69. lec. 2ᵃ.—

41§ Sed forte inquires: in quo terminus cõnotativus, et concretus distinguuntur? Uterque tm̃ significat subiectũ, et formam.— Respondeo, quod terminus cõnotativus significat formam ut adiacentẽ, seu inhęrentẽ subiecto; hanc ã inhęrentiã non exprimit cõcretũ pręcise: id solũ significat formã subsistentẽ in supposito, seu potius suppositũ, ut habens illã. Hinc ẽ, quod omnis terminus cõnotativus est necessario concretus; quia semel ac terminus significet formã ut inhęrentẽ subiecto; necessario significat quid ex subiecto, et forma coñitutũ. Concretus autẽ non ẽ necessario cõnotativus; potest tm̃ terminus significare coñitutũ ut quod ex subiecto, et forma, qⁿ significet formam ut inhęrentẽ: v.g. homo, qui significat humanitatẽ in subiecto; et non exprimit ex modo significandi illius inhęrentiã; ideo que est terminus concretus, non vero cõnotativus.—

42§ Similiter distingues terminũ abstractũ, et absolutũ. Quia Abstractus significat formã separatã a subiecto: absolutus vero significat id, quod per se stat, sive sit forma tantũ, sive quid coñitutũ ex subiecto, et forma, dummodo per se stare significetur. Unde omnis terminus abstractus est absolutus; qᵃ si terminus significat formã ut separatã, necessario significat illã admodũ per se stantis, ut albedo. terminus vero absolutus non est necessario abstractus; qᵃ potest terminus significare aliqᵈ acsi per se staret, quod non sit forma separata; sd coñitutũ ex subiecto, et forma; ut homo, qui est terminus absolutus, et non abstractus.— Et nota, quod terminus concretus intra ppⁿẽ suponit, seu stat ꝓ supposito, l subiecto; nisi interveniat aliqua appellatio, l reduplicatio, faciens ipsũ stare pro forma.—

43§ Quinto dividitur terminus cathegorematicus in infinitũ, et finitũ. finitus est, qui aliquid determinate significat. ut homo. Petrus. infinitus est: qui, alliqua negatione affectus, nihil significat determinate. ut non homo: et dicitur infinitus; qᵃ fere ad infinita significata se extendit; terminus tm̃ non homo, omne ens, quod homo non sit, significat. Ut terminus sit infinitus, debet negatio immediate precedere ipsũ; ut in hac ppⁿẽ non equus est non homo; nã si negatio immediate precedat copulã, seu verbũ, ppᵒ erit negativa, termini vᵒ finiti, ut in hac: equus non est homo.—

UVA.BHSC

24 Ultimo dividitur terminus cathegorematicus in terminu 1æ intentionis, et 2æ intentionis. 1us est: qui significat rē 2m id, quod habet in se. Ut homo. Lapis. 2us est: qui significat rem 2m id, quod ei competit ex aliqua consideratione intellectus. Ut genus. species. Dicuntur a termini 1æ, et 2æ intentionis; quia 1o consideramus unamquamque rē 2m id, quod in se est; et postea 2m statū, quē ei tribuit intellectus. terminus ergo significans rē pro ut 1o considerata, dicitur 1æ intentionis: qui vero significat rē prout denotat 2m intellectus considerationē, dicitur 2æ intentionis. —

25 Omnes suprapositę divisiones conveniunt termino in singulari; nunc vero agendum restat de terminis in plurali, seu de comparatione terminorū inter se. termini ergo, sic comparati alij sunt impertinentes, illi scilicet, quorū neuter alterū infert, nec alteri repugnat. Ut albū, et dulce. Alij sunt pertinentes, nimirū: quorū alter alterū infert, vel alteri repugnat. Ut homo, et animal: calidum, et frigidū. Horū primi dicuntur pertinentes sequela; quia unus ex alio sequitur: 2i vero pertinentes repugnantia; quia unus alteri repugnat. Pertinentes sequela alij sunt convertibiles, illi videlicet, qui se mutuo inferunt. Ut racionale, et risibile. Alij sunt non convertibiles, scilicet, quorū unus infert aliud, et non contra. Ut homo, et animal. Convertibiles alij sunt synonimi, id est: diversę voces, idē omnino significantes. Ut lapis, et petra. marius, tulius, cicero. Alij sunt non synonimi, scilicet: distinctę voces, non significantes idem, ut rationale, et risibile. —

26 Pertinentes repugnantia alij sunt disparati, qui, videlicet, repugnant inter se sine aliquo ordine, vel connexione. Ut homo, et lapis; non enim homo habet specialē repugnantiā ad lapidē, magis quā ad leonē. Alij sunt oppositi, nimirum, qui explicant quadruplicē oppositionē. Vel contradictoriā, quę datur inter ens, et non ens. ut homo, et non homo. Vel contrariā, quę datur inter duos terminos positivos, mutuo se excludentes. Ut calidū, et frigidū. Vel privativā, quę datur inter formā et eius privationē. Ut videns, et cęcus. Vel denique relativā, quę datur inter duos terminos relativos, qui se mutuo respiciunt. Ut pater, et filius.

Caput Tertium
De nomine.

§us 1us. Traditur, et explicatur Nominis Definitio.

in

UVA:BHSC

47 Inter terminos enunciationis nomen, et verbum precipuum obtinent locum; sunt enim partes, sine quibus nec simplex enunciatio stare potest: Unde postquam de termino in tota sua latitudine, et prout comprehendit partes etiam minus principales propositionis, egimus: de nomine, et verbo in hoc, et sequenti capite agendum restat pro complenda notitia terminorum. Est ergo nomen iuxta Philosophum 1o perihy. lec. 4: Vox significativa ad placitum sine tempore, cuius nulla pars significat separata, finita, et recta. Quae deffinitio solum nomini vocali convenit; sed facillimo negotio mentali, et scripto adaptari potest.—

48 Particula Vox gerit munus generis; quia per illam convenit nomen cum aliis vocibus, quae nomina non sunt. Vox autem nihil aliud est, quam sonus, ab ore animalis prolatus cum imaginatione subiecti. Particula significativa excludit a ratione nominis voces expertes significatus, de quibus egimus cum de deffinitione termini. Ad placitum excludit voces, naturaliter significantes. ut gemitus, et risus. Sine tempore, distinguit nomen a verbo, quod cum tempore significat. Cuius nulla pars significat separata, excludit a ratione nominis orationem; quia quod ex nomine componitur, nomen non est: et etiam terminum complexum; quia non est unum nomen, sed plura nomina. vide dicta numero 33. finita ponitur ad excludendum terminum infinitum, ut non homo; quia nomen est idem ac notamen, seu designatio rei; terminus autem infinitus nihil determinate notat, vel designat, ut diximus numero 42. Denique recta excludit a ratione nominis casus obliquos, qui sunt omnes preter nominativum, ut hominis, homini, &, quia per se non possunt esse subiectum, vel predicatum in propositione; et ob eandem rationem excluduntur omnia syncathegoremata de quibus numero 32 egimus. Videatur circa haec omnia D.Th. 1o perihyer. lec. 2a.—

49 Obiicies 1o contra hanc deffinitionem: terminus infinitus est vere nomen: ergo. Probo antecedens: sine nomine et verbo nulla stat enunciatio; sed datur enunciatio composita ex verbo, et solis terminis infinitis, ut haec: non homo est non equus: ergo.— 2o: casus obliqui vere sunt subiectum in propositione: ut in hac: hominis est obliquus: ergo. Et idem potest dici de syncathegorematibus, ut patet in hac propositione: velociter est adverbium: ergo.—

Respondeo ex

50 D.Th. 1o perhy. lec. 2a negando antecedens: ad probationem distinguo maiorem: sine nomine, vel gerente vim nominis, concedo maiorem: sine nomine precise, nego maiorem: et contra minori, nego consequentiam. Terminus enim infinitus, licet in rigore non sit nomen; habet tamen vim nominis ad hoc

UVA.BHSC

ad hoc ut posit subjici, vel prædicari; quia ad modũ nominis signi-
ficat: et ideo Aristoteles ipsũ vocavit nomen infinitũ, ut indicaret,
aliquomodo habere vim nominis, et posse ppõs cõponere; licet ob
indeterminationẽ significationis, illud exclusserit a ratione nomi-
nis proprii, et rigorosi. = idẽ argumentũ potest fieri de verbo, et
oratione, quando cõponunt ppõs, ut in his: currere est moveri:
hominẽ esse animal ẽ verũ. Ad dicendũ ex eodẽ Ang. Mag. lec. 5.
qd verba infinitivi modi, quando in subjecto ponuntur, habent
vim nominis. et idẽ dic de oratione. = Ad 2ũ dicendũ, quod ra casus
obliqui, quẽ syncathegorenata cõponunt ppõs solũ materialiter, sicut vo-
ces non significativẽ: Unde ex parte illorũ subintelligitur terminus, seu
nomẽ vox, dictio &. ratione cujus ppõs cõponunt. Vide dicta nũro 26 =

Caput Quartum.

De Verbo.

Sus Unicus. Expenditur deffinitio Verbi.

51 Verbũ xã Phõrũ, 1º perhy. lec. 5. est: vox significativa ad placitũ cũ
tempore; cujus nulla pars significat separata, finita, et recta, et eorũ,
quẽ de altero dicuntur, semper est nota. Tres priores particulẽ ex-
plicatẽ sunt in deffinitione nominis. Particula cũ tempore distinguit ver-
bũ a nomine, et denotat, quod verbũ debet significare aliquid per mo-
dũ actionis, l passionis, prout in tempore exercetur. Pro cujus intelligen-
tia nota: quod circa tempus tria possunt cõsiderari. 1º ipsũ tempus
prout est res quẽdã significata; et ita significare tempus convenit no-
mini: Unde hora, mensis, annus sunt nomina, et tempus signifi-
cant. 2º potest cõsiderari habitudo ad tempus, qd dicitur cõnotare tem-
pus; id est, significare aliqd cũ habitudine ad illud: et hoc etiã est
propriũ nominis: Ut. prandiũ, et cẽna, sunt nomina, quẽ significant
comestionẽ cũ habitudine ad tempus meridianũ, vel vesperti-
nũ. 3º potest cõsiderari aliqua actio, in quantũ tempore mensu-
ratur, seu prout fluit in aliqua differentia temporis, quod dicitur
significare cũ tempore, et hoc solũ est propriũ verbi, ut amo significat ac-
tũ, amare exerceri tempore presenti.

52 Particula cujus nulla pars sig-
nificat separata excludit verbũ cõplexũ, ut amo, et curro; qa non unũ
sd plura verba sunt. finita excludit verbũ infinitũ, ut non amo.
Et adverte, quod verbũ in ppe nunquã infinitatur; quia ut ait
D.

UVA.BHSC

D. Th. 2° perhy. lec. 1ª verbum infinitum in enuntiatione positum fit verbum negativum. Secunda excludit verba obliqua, quae sunt omnia tempora, praeter praesens modi indicativi, ut currebat, cucurrit. Reliquae a particulae ponuntur ad excludendum participium; quia licet significet cum tempore tamen potest poni tam ex parte subiecti, quam ex parte praedicati: verbum autem semper se tenet ex parte praedicati; vel quia significat, et involvit ipsum praedicatum, ut in hac: Petrus amat, quae aequivalet huic: Petrus est amans; vel quia dicit compositionem, unionem, seu applicationem praedicati ad subiectum, ut in hac: Petrus est albus; et hoc est, esse signum, sive notam eorum, quae de altero praedicantur.

53§ Obiicies 1° contra definitionem: haec verba taceo, et quiesco non significant actionem, vel passionem, sed potius suspensionem actionis; sed haec sunt in rigore verba: ergo. — Confirmatur: haec verba intelligo, guberno dicta de Deo non mensurantur tempore, sed aeternitate: ergo. — Respondeo, distinguendo maiorem: non significant actionem ex parte rei significatae, concedo: ex modo significandi, nego maiorem. Igitur ad rationem verbi non requiritur, quod res significata sit vere actio; sed sufficit, quod sit actio ex modo significandi: unde praedicta verba obtinent rationem verbi; quia silentium, et quietem significant, ac si esset aliqua actio, quae de praesenti exercetur. — Similiter dico ad confirmationem: quod licet intelligo, et guberno, prout Deo conveniunt, significent actionem aeternam, et ab omni tempore praecisam; illas tamen significant ad modum actionum, nostro tempore mensuratarum. —

54§ Obiicies 2°: Verba obliqua sunt vere verba: ergo. Probo antecedens: cum verbo obliquo datur vera enuntiatio, ut haec: Ioannes fuit doctus: ergo. — Respondeo, quod ideo cum verbo obliquo datur vera enuntiatio, quia in illo includitur verbum praesentis temporis; omnia enim tempora dicuntur per respectum ad praesens; unde si dicas: Petrus erit, vel fuit, est idem ac si diceres: Petrus est futurus, vel praeteritus: licet ergo verba obliqua non sint verba simpliciter, tamen ob talem respectum enuntiationem componunt. Haec solutio in terminis est D. Th. 2° perhy. lec. 1ª. lit. D. et haec de 1° summularum libro. —

Liber Secundus

De pertinentibus ad 2ª nostri intellectus operationem.

55§ Materiam, ex qua enuntiatio, quae ad 2ª intellectus operationem pertinet, componitur, nempe terminos, in primo libro praeparavimus; unde in hoc enuntiationi construendae incumbemus. Verum quia oratio est genus ad enuntiationem, de ipsa, et ipsius speciebus sermonem praemittimus. —

UVA.BHSC

Caput Primum
De Oratione.

§us Unicus. Deffinitio, et Divisio orationis traditur.

56 Oratio ex Phõ 1º perhy. est: vox significativa ad placitum, cuius partium aliquid significativum est separatim, ut dictio: non ut affirmatio vel negatio. Primæ particulæ explicatæ sunt in deffinitione nominis num.º 28. Particula, cuius partium aliquid significativum est separatim, distinguit orationem a nomine, et verbo; et denotat orationem habere partes, quarum aliqua adminus debet esse significativa per se, hoc est: cathegorematice; licet aliæ solum syncathegorematice significent. Nec per hoc admittit Phõus ad constitutionem orationis voces expertes significatus; sed solum voces significativas, quæ non per se, sed tantum ex consortio alterius significant. recolite dicta num.º 32. Reliquæ particulæ denotant, partes orationis debere esse ad minus simplices dictiones; non vero esse necessarium, quod sint affirmationes, vel negationes; quamvis alias oratio composita ex affirmatione, et negatione detur; quod etiam hæc ex dictionibus mediate coalescit.

57 Sed cave, ne confundas orationem cum termino complexo de quo egimus num.º 33. Quia licet utriusque proprium sit habere partes, quæ separatæ significent; diversimode tamen hoc illis convenit. Nam oratio habet partes, quæ ordinantur ad ipsam componendam, ut quoddam totum est; ita ut sic composita sistat in ratione totius, nec nisi per accidens ordinetur ad aliud componendum. Contra vero accidit termino complexo; quia eius partes non ita ordinantur ad ipsum sicut ad totum, sed sicut ad partem, ordinatam per se ad aliud componendum; non quidem ut pars simplex, sed ut pars composita. Idem ergo complexum homo albus v.g. si consideretur ut quoddam totum erit oratio; et si consideretur ut pars, ad totum componendum ordinata, erit terminus complexus: Unde licet materialiter coincidant; formaliter tamen distinguuntur 2ª ratione totius, et partis.

58 Oratio dividitur in imperfectam, et perfectam. Perfecta est: quæ generat perfectum sensum in animo audientis. Ut cupio dissolvi, et esse cum Christo. Imperfecta est: quæ generat imperfectum sensum. ut si diligitis me, quæ suspensum reddit animum audientis, et

ex

UVA.BHSC

et expectante, quid ultra proferens velit significare. Subdividitur oratio perfecta in enuntiativam, et non enuntiativam. 1a est: quae verum, vel falsum significat: et de hac late agemus cap. 3°, et sequentibus. 2a est: quae non significat verum, vel falsum, sed solum exprimit affectum animi. Et haec est quintuplex. 1a imperativa: ut vade retro satana. 2a interrogativa. ut quid ergo condemnabis? 3a optativa. ut utinam disrumperes caelos et descenderes. Quarta admirativa ut o admirabile commercium! Quinta deprecativa. ut parce mihi Domine. = Ulterius dividitur oratio in rhetoricam, poeticam, et grammaticam; sed haec nobis sunt extra chorum, cum solam dialecticam canamus. = Ultima divisio orationis dialecticae est in orationem, quae est modus sciendi, et orationem quae modus sciendi non est. Haec 2a est: quae non manifestat ignotum. De 1a vero capite immediate sequenti agemus. = 11

Caput Secundum. De modo sciendi.

§us Primus.

Essentia, et partes modi sciendi in communi explicantur.

59 Modus sciendi sic communiter deffinitur: oratio ignoti manifestativa. In qua deffinitione oratio ponitur loco generis; reliqua a parte obtinent rationem differentiae, et denotant, modum sciendi debere manifestare ignotum modo scientifico, et artificioso: ita ut rem cognitam obscure per unum terminum, per alios clariores manifestet. Ut si hominem, per terminum homo obscure cognitum, manifestes per animal rationale. Unde ad modum sciendi non sufficit manifestare ignotum narrative, et historialiter, ut si dicas Pontifex obiit: nec etiam sufficit manifestatio, quae fit per signum; sed debet fieri per orationem modo dicto. =

60 Dividitur modus sciendi in deffinitionem, divisionem, et argumentationem. Quae divisio est adaequata: quia modus sciendi est id, quo manifestatur ignotum, quod latet in obiecto; sed quod latet in obiecto manifestatur per tres praedictas species: ergo. Minor patet; si enim latet essentia manifestatur deffinitione: si partes, divisione; et si proprietates, argumentatione manifestantur. = Aliqui ponunt enuntiationem inter modos sciendi; quia haec enuntiatio v.g. homo est animal rationale, manifestat ignotum. Sed immerito; quia talis enuntiatio non manifestat ignotum per se, sed ratione deffinitionis, quam includit. =

§us 2us. Essentia, partes, et conditiones deffinitionis exponuntur.

UVA.BHSC

61 Deffinitio est modus sciendi, explicans essentiam rei. Diximus modus sciendi, et non oratio; quia oratio est genus remotum, et modus sciendi proximum; deffinitio autem, quae per genus proximum datur, optima est. Per hanc particulam convenit deffinitio cum divisione, et argumentatione; a quibus differt per reliquas. Et nota, quod deffinitio, quae explicat ethimologiam nominis, ut si dicas: lapis dicitur a laedendo pedem: Philosophia ab amore scientiae; non est proprie deffinitio; quia non explicat essentiam rei, sed solum originem nominis. =

62 Dividitur deffinitio in essentialem, descriptivam, et causalem. Essentialis est: quae explicat essentiam rei per partes essentiales. Quod si partes sint phisicae, dicitur essentialis phisica; si vero methaphisicae, dicitur essentialis methaphisica: Unde animal rationale est deffinitio methaphisica hominis: et compositum ex corpore, et anima est phisica deffinitio. = Descriptiva est; quae explicat essentiam rei per sua accidentia. Et si accidentia sint propria deffiniti, ut in hac hominis deffinitione: animal risibile; vocatur absolute descriptiva: si vero accidentia sint communia deffinito, et aliis; dicitur accidentalis. Et nota, quod ad hanc requiritur, quod habeat collectionem accidentium, quae licet divisa aliis conveniant, tamen simul sumpta conveniant soli deffinito. Unde haec est bona hominis accidentalis deffinitio: animal, pulcrum, bipes, implume, habens caput erectum: haec vero inepta: animal, pulchrum, bipes. = Causalis est, quae explicat essentiam rei per suas causas extrinsecas efficientem, et finalem. Ut si deffinias hominem: animal creatum a Deo propter beatitudinem. Ubi ly a Deo, causam efficientem indicat; propter beatitudinem vero, causam finalem. =

63 Ad bonitatem deffinitionis aliquae requiruntur conditiones. 1a est; quod constet genere proximo, et ultima differentia. Quid sit genus, et differentia, diximus numero 5. Sufficit autem ad bonitatem deffinitionis, quod constet aliquo predicato gerente vices generis, et aliquo gerente vices differentiae: alias enim sola essentialis methaphisica deffinitio esset bona. = 2a conditio est, quod sit clarior suo deffinito; quia illud debet manifestare. Et hinc constat, quod deffinitum non debet ingredi deffinitionem; quia idem non potest se ipsum clarius explicare. Nec debent poni in deffinitione nomina equivoca, et alia, quae confusionem generant. = 3a est: quod non sit superflua, nec diminuta. Non primum; quia explicaret ut essentiale, quod essen-

tiale

UVA.BHSC

quod essentiale non est: non etiam 2ª; quia non explicaret totam essentiam.
Unde hęc est mala hominis deffinitio: animal rationale mortale; et
similiter hęc: vivens sensibile; in 1ª enim superfluit mortale, et in 2ª
defficit rationale. Ex hac conditione dimanat, quod deffinitio debet
convenire omni suo deffinito, et non aliis. Et etiam debet dici ad con-
vertentiam cum deffinito. Ut hęc: est animal rationale: ergo homo. est
homo: ergo animal rationale. Et ex hoc ulterius dimanat, quod omnia
prędicata [illegible] alia, quę de deffinitione dicuntur, conveniant etiam
deffinito; et econtra.

Deffinitum, quod est correlativum deffinitionis, est
62§ id cuius essentia per deffinitionem explicatur. triplex est requisita con-
ditio, ut aliquid sit deffinitum. 1ª quod sit ens per se; nam ens per ac-
cidens, ut pote pluribus essentiis constans, plures deffinitiones exi-
git, quarum quęlibet distinctum habeat deffinitum. 2ª est, quod sit
universale; nam cum deffinitiones sint principia, ex quibus scientię
procedunt, debent esse necessarię, et infallibiles; essent autem contin-
gentes, et variabiles, si deffiniretur singulare; quia hoc deffectibile,
et contingens est. Et nota, quod singularitas in communi deffiniri po-
test; quia sic accipitur ut natura quędam universalis. 3ª con-
ditio est, quod contineatur sub aliquo genere; quia deffinitio constat
genere, et differentia; nam deffinitum sub genere non continetur,
nequit deffinitio generis illius explicare. Sic Deus, et 1ª genera
non deffiniuntur rigorosa deffinitione: nec entitates incomple-
tę nec negationes; explicantur tamen per aliquas orationes,
vice deffinitionis gerentes. Et adverte, quod deffinitum est du-
plex proximum, et remotum. Proximum est natura, cuius essentia
immediate explicatur. remotum vero individua talis naturę. Sic
deffinitum proximum huius deffinitionis animal rationale est
natura humana; remotum vero Petrus, et Paulus, cęterique ho-
mines.

§us Tertius.

De natura, divisione, et conditionibus Divisionis.

65§ Divisio sic deffinitur: modus ostendi, totum per suas par-
tes distribuere. Igitur dissecatio totius in partes vocatur
proprie divisio: totum dissecatum dicitur divisum: partes vero,
in quas dividitur, vocantur membra dividentia. Unde cum
divisio propria sit totius, quot fuerint species huius, tot
erunt species divisionis. triplex autem communiter assig-
natur.

UVA.BHSC

assignatur toty, scilt: actuale, potentiale, et accidentale: unde etiã triplex exit divisio, actualis, potentialis, et accidentalis.—

66§ Divisio actualis est: qua toty distribuitur in partes, quas actu continet. et si partes sunt phisicę, dicitur divisio phisica. ut hominis alia pars anima, alia corpus. si fuerint methaphisicę, dicitur methaphisica. ut divisio hominis in animal, et rationale. Denique si partes sunt integrales, ut pes, manus, caput, et alia respectu totius hominis, dicitur divisio integralis: et si hujusmodi partes fuerint ejusdę rationis, et figurę, ut plures partes aquę, divisio dicitur homogenea: si vero fuerint diversę figurę, ut pes, manus &c dicitur heterogenea.—

67§ Divisio potentialis est: qua toty distribuitur in suas partes subiectivas, ipso toto inferiores, quasque toty in potentia continet. et est duplex analoga, et univoca. analoga est; qua dividitur toty in partes, quę inęqualiter participant rationę totius. ut divisio entis in substantiã, et accidens. Univoca est: in qua membra dividentia ęqualiter participant rationę totius. et hęc potest ẽe: vel generis in species, ut divisio animalis in hominę, et equy: vel generis per suas differentias, ut cũ dividimus animal per rationale, et irrationale: vel speciei in sua individua, ut divisio hominis in Petry, Pauly &c Huc reducitur divisio potestativa, illa nempe, qua toty distribuitur in suas potentias. ut hominis alię potentię sensitivę, alię rationales.—

68§ Divisio accidentalis ẽ: qua toty distribuitur in partes, quę ei accidentaliter conveniunt. et hęc opponitur divisionibus precedentibus, in quibus partes non per accidens, sed perse suis totis conveniunt. Divisio accidentalis, alia est subiecti in accidentia: ut si dividas calamy in alby, et nigry. Alia accidentis in subiecta. ut alby aliud lac aliud nix. Alia est accidentis in accidentia. ut si dicas alby aliud dulce, aliud amary; sed adverte pro hac ultima divisione, quod in illa accidentia debent accidere diviso accidentali, ut in exemplo posito; nã divisio, in qua accidens perse convenit diviso, quod etiã est accidens, est ẽealis potentialis ut si dividas colorem in alby, et nigry: quę divisio est essentialis, licet sit accidentis, in accidentia.—

69§ Bonitas divisionis ex tribus conditionibus dependet. 1ª est: quod singula membra

divi-

dividentia sint minora diviso. Ratio est: quia membra sunt partes totius quodlibet autem totum est maius sua parte. = 2a est: quod omnia membra dividentia simul sumpta adequent totum divisum; quia aliàs divisio non manifestaret sufficienter ignotum, quod est in toto = 3a est, quod membra habeant inter se aliquam oppositionem, et distinctionem; quia si non distinguuntur non erunt plura membra, sed unum tantum; et sic non dabitur divisio. Sufficit autem quod distinguantur formaliter, licet entitative idem sint. =

105 Ex his conditionibus oriuntur tres modi arguendi in bona divisione. 1us est: a diviso ad omnia membra dividentia simul sumpta, et e converso, valet consequentia affirmative, et negative. ut est animal: ergo rationale, vel irrationale. Non est animal: ergo nec rationale, nec irrationale. Est rationale, vel irrationale: ergo animal. et e contra negative. = 2us modus est: a diviso ad quodlibet membrum dividens negative: et a quolibet membro ad divisum affirmative, tenet consequentia. Exemplum 1i: non est animal: ergo nec rationale. et etiam: ergo nec irrationale. Exemplum 2i: est rationale: ergo animal: est irrationale: ergo animal. = 3us modus est: a diviso cum negatione unius membri (in divisione bimembri) vel plurium (in reliquis divisionibus) ad membrum, quod restat affirmative: et ab eodem cum positione unius membri, vel plurium, ad membrum, quod restat negative est bona consequentia. Exemplum 1i partis: est animal, et non rationale: ergo irrationale: Exemplum 2i: est animal, et rationale: ergo non irrationale. = Pro complemento huius capitis nota, quod argumentatio, quae est tertia species modi sciendi, deffinitur sic: modus sciendi, in quo, uno dato, aliud sequitur. Reliqua, quae de ipsa considerari possunt, in 3o libro, ubi propriam sedem habet, propinabimus. =

Caput Tertium
De Enunciatione. =

§ 1us Quidditas enunciationis apperitur. =

115 Propositio, et enunciatio iam communiter pro eodem usurpantur: licet in rei veritate idem non sint, quia propositio addit supra enunciationem poni in syllogismo ad aliquid inferendum: unde cum hoc non dicat enuntiatio, latius patet, quam propositio. Hic tamen a omni loquendi modo recedamus, utroque nomine indiscriminatim utemur. De hac egit Aristoteles toto lib. 1o perhy. lect. 1 ubi sic illam deffinivit: oratio, in qua verum, vel falsum est. In qua deffinitione particula oratio gerit vicem generis; quia in esse orationis convenit enunciatio cum reliquis orationibus.

UVA.BHSC

orationibus, sive perfectis, sive imperfectis; a quibus differt per reliquas particulas, quæ gerunt vices differentiæ; nulla namque oratio, præter enuntiationem, verum, vel falsum significat, ut consideranti patebit.——

12§ Sed pro huius particulæ intelligentia nota ex D. Th. 1° perhy. lect. 3 lit. A; quod in enuntiatione (vocali scilicet) dicitur esse verum, vel falsum, sicut in signo intellectus veri, vel falsi: in mente autem (puta in iudicio mentis, sive in enuntiatione mentali) est sicut in subiecto: in re autem sicut in causa; nam ... ab eo quod res est, vel non est, oratio vera, vel falsa est. Insuper ut scias quid sit significare verum, vel falsum nota ex eodem opusc. 48 cap 2: quod veritas in hoc consistit, quod res sic aprehendatur ab intellectu, sicut est in rerum natura et per oppositum falsitas... Unde quando intellectus intelligit, rem esse, sicut est in rerum natura; vel non esse, sicut non est, talis conformitas dicitur veritas. Quando autem aprehendit, rem esse ut non est, aut non esse, ut est, dicitur falsitas. Unde istæ propositiones significant verum: homo est animal: homo non est lapis; quia significant, hominem esse animal, et non lapidem, quod re vera ita est. Istæ vero significant falsum: homo non est animal: homo est lapis; quia sinifant, hominem esse lapidem, et non animal, quod ita realiter non est.——

13§ Denique adverte, enuntiationem sic deffiniri deffinitione essentiali: oratio enuntiativa unius de alio. ita que Aristotelis deffinitio est descriptiva; quia sinificare verum, vel falsum est proprietas enuntiationis ad eius essentiam subsequuta; prius enim est, quod enuntiatio unum de alio affirmet, vel neget; et postea ex hac affirmatione, vel negatione sequitur, quod verum, vel falsum significet. Immo nec ipsa actualis sinifatio veri, aut falsi determinate, est proprietas propositionis; id hoc accidit illi, nam invariata essentia propositionis, potest propositio transire de vera in falsam, ut patet in hac: petrus sedet, quæ dum sedet petrus est vera, si autem surgat falsa erit. Unde proprietas essentialis illius est, exigentia significandi unum, vel alterum disiunctive.——

§us Secundus

De aliquibus divisionibus propositionis.

14 Propositio habet in se substantiam, materiam, quantitatem, et qualitatem. substantia attenditur penes partes, ex quibus constat: materia penes habitudinem prædicati ad subiectum: quantitas penes extensionem subiecti ad plura, vel pauciora: et qualitas dignoscitur ex affirmatione, vel negatione. ratione horum omnium

varias

UVA.BHSC

varias suscipit divisiones; et 1° ratione substantiae dividitur in cathegoricam, et hypotheticam. 1a est, quae constat subiecto, copula, et praedicato tamquam partibus principalibus sui. Ut homo est albus. Subiectum est de quo aliud dicitur; praedicatum, quod dicitur de alio: copula est, quae unit praedicatum cum subiecto: unde in posita propositione homo est subiectum: albus praedicatum, et verbum est est copula.— Et nota quod aliquando praedicatum non ponitur explicite in propositione, sed implicatur in verbo, ut in hac: Petrus currit; quae aequivalet huic: Petrus est currens: et huiusmodi dicitur propositio de 2° adiacente: quando autem expresse ponitur praedicatum, vocatur de 3° adiacente: et si denique tam subiectum, quam praedicatum implicantur in verbo, poterit dici de 1° adiacente ut haec: curro, quae idem est ac ego sum currens.—

15 Pro cathegoricae propositionis intelligentia nota 1°: quod non est necesse subiectum cathegoricae propositionis esse simplicem dictionem; aliquando enim integra propositio gerit vices subiecti, ut in hac: Petrus, qui currit, disputat. Nec hoc opponitur eius simplicitati, sicut non opponitur, quod subiectum eius sit terminus complexus, quod perinde se habet. Nec est contra rationem propositionis aliam componere per accidens, et ut subiectum illius, ut patet ex dictis num° 21.— Nota 2°: quod quando integra propositio gerit vices subiecti, copula illius dicitur implicationis, eo quod in subiecto implicatur; alia vero copula dicitur principalis, et per hanc dignosci debet veritas, vel falsitas; affirmatio, vel negatio propositionis: Unde haec est affirmativa: Petrus, qui non currit, disputat. haec autem negativa: Petrus, qui currit, non disputat; quod enim copula implicationis negetur, vel affirmetur non facit ad rem.—

16 Propositio hypothetica est: quae constat duabus, vel pluribus cathegoricis unitis, tamquam partibus principalibus sui. Ut Petrus currit, et Paulus disputat. Et est quadruplex: scilicet, copulativa, cuius partes uniuntur particula copulativa, et, que, ut in exemplo apposito: Disiunctiva: cuius partes uniuntur particulis, vel, aut, seu. Ut Petrus currit vel Ioannes loquitur. Rationalis, cuius partes copulantur particula ergo, igitur. Ut Petrus currit: ergo movetur. Causalis, cuius partes uniuntur particula, quia. ut quia homo est rationalis; est risibilis. Et denique conditionalis, cuius partes copulantur particula. si. Ut si homo volat; habet alas.—

17 Ut autem dignoscas veritatem, vel falsitatem harum propositionum, adverte: quod copulativa ad sui veritatem requirit, quod omnes eius partes sint verae; si autem una pars sit falsa, erit falsa tota copu-

UVA.BHSC

copulativa. Unde hæc est vera: homo est animal, et Petrus est homo: hæc autem falsa: homo est animal, et equus est rationalis. = Disiunctiva ad sui veritatem solum petit quod una pars sit vera, licet reliquæ sint falsæ: unde hæc est vera: homo currit, vel equus disputat. = Ad veritatem rationalis requiritur, quod prima pars sit vera, et quod ex ipsa inferatur secunda. Unde hæc est vera: homo currit: ergo movetur. Hæc falsa: homo est equus: ergo est rationalis. = Ad veritatem causalis est necessarium, quod propositio affecta particula quia sit vera, et causa alterius. Unde hæc est vera causalis: quia homo est rationalis, est risibilis, nam rationalitas est causa risibilitatis. Hæc autem falsa: quia homo est risibilis, est rationalis; non enim risibilitas est causa rationalitatis in homine. = Denique adveritatem conditionalis solum requiritur, quod una propositio sequatur ex alia licet utraque sit falsa. Unde hæc est vera: si homo volat, habet alas. Et ideo solet dici, quod conditionalis nihil ponit in esse, quia verificatur sine verificatione suarum partium. =

18§ Ex his propositionibus desumuntur aliqui modi arguendi. 1us est: a copulativa ad quamlibet eius partem est bona consequentia. Ut Petrus currit, et disputat: ergo currit. vel: ergo disputat. E contra vero non valet. = 2us est: a qualibet parte disiunctivæ ad totam disiunctivam valet consequentia, sed non e contra. Unde hæc est bona: Petrus currit: ergo currit, vel disputat; hæc autem est mala: currit, vel disputat: ergo currit. = 3us est: a tota disiunctiva cum negatione unius partis ad positionem alterius est bona consequentia. Ut Petrus currit, vel disputat; sed non currit: ergo disputat. = 4us est: a copulativa ad disiunctivam sub eisdem terminis valet consequentia, non vero a disiunctiva ad copulativam. Unde hæc est bona: homo est rationalis, et risibilis: ergo rationalis, vel risibilis. Hæc vero est mala: homo est rationalis, vel irrationalis: ergo rationalis, et irrationalis. Ex his poteris alios arguendi modos in reliquis propositionibus invenire, quos ego brevitatis causa omitto. =

§ Tertius.

De reliquis divisionibus propositionis.

19§ Triplex materia propositionis communiter assignatur, scilicet: naturalis, contingens et repugnans. 1a est, quando prædicatum est de essentia subiecti. 2a, quando accidit subiecto. 3a quando illi repugnat. Unde propositio ratione materiæ est triplex: scilicet, necessaria, quæ semper et necessario est vera. Ut homo est animal. Contingens, quæ potest esse vera, et potest esse falsa, ut Petrus est albus. Impossibilis, quæ semper et necessario est falsa,

ut

UVA.BHSC

ut homo est equus. Et adverte, quod propositio negativa in materia repugnanti est necessaria; ut haec: homo non est equus; et negativa in materia naturali est impossibilis, ut haec: homo non est animal. =

80 Dividitur ulterius propositio in identicam, et formalem. 1a est, in qua idem de seipso praedicatur; ut homo est homo. 2a est, in qua praedicatum aliquomodo distinguitur a subiecto, ut homo est animal. Et haec est duplex, alia directa, in qua superius praedicatur de inferiori. ut homo est animal. Alia indirecta, in qua inferius praedicatur de superiori, ut animal est homo. =

81 Pro divisione propositionis ratione quantitatis, nota; quod signa universalia sunt illa, quae faciunt subiectum accipi pro pluribus, vel omnibus suis inferioribus. ut omnis, nullus, quilibet, neuter. Particularia sunt, quae faciunt terminum, cui aplicantur, accipi pro aliquo ex suis significatis. ut aliquis, quidam. Dividitur ergo propositio ratione quantitatis in universalem, particularem, indeffinitam, et singularem. Universalis est, cuius subiectum est terminus communis, signo universali affectus. ut omnis homo est animal. Particularis est: cuius subiectum est terminus communis, signo particulari affectus. ut quidam homo disputat. Singularis est: cuius subiectum est terminus singularis. ut Titius currit: hic homo legit. Indefinita est, cuius subiectum est terminus communis, nullo signo affectus. ut homo legit. Et haec propositio, si fuerit in materia contingenti, aequivalet particulari: Unde aposita propositio aequivalet huic: aliquis homo legit: si vero fuerit in materia naturali, aequivalet universali, ut haec: homo est animal, quae aequivalet huic: omnis homo est animal. =

82 Ultimo dividitur propositio ratione qualitatis, in affirmativam, et negativam: veram, et falsam. Affirmativa est: quae enuntiat praedicatum de subiecto media copula, nulla negatione affecta. ut homo est animal. Negativa est: quae enuntiat praedicatum de subiecto media copula, affecta negatione. ut homo non currit. Vera est, quae enuntiat res ut sunt. ut Petrus est homo. Falsa est, quae enuntiat res aliter, ac sunt in se. ut homo est equus. Recole dicta num. 12 per totum; et numero 16 circa finem. Hic etiam dividitur propositio in modalem, et de inesse: de hac 2a hucusque egimus; de 1a vero infra latius agemus. =

Caput Quartum.

De proprietatibus terminorum intra propositionem.

UVA.BHSC

83 Terminos intra ppe͞s sequuntur aliquę proprietates, nempe, suppositio, ampliatio, restrictio, diminutio, alienatio, remotio, et appelatio; et ideo cognita natura ppis, harum explicationem agredimur; sed quia suppositio præcipuum obtinet locum, sit.

Dubium Primus. De Suppositione.

84 Suppositio sic communiter deffinitur: acceptio termini pro aliquo, de quo verificatur. Dicitur acceptio termini; quia cum res ipsas non possimus adducere ad scholas, ad efficiendas ex eis disputationes, loco illarum accipimus terminos, eisque utimur. Particula pro aliquo non denotat, terminum precise debere accipi pro alio a se distincto; sed aprehendit etiam acceptionem termini pro se ipso. Particula de quo verificatur denotat, quod, ut terminus supponat, debet id, pro quo accipitur, existere tempore, per copulam importato: itaut, si copula est de præsenti, de præsenti existat, et sic de reliquis temporibus.

85 Sed pro pleniori huius deffinitionis intelligentia nota 1o, quod suppositio non est idem, ac significatio; quia suppositio solum datur intra ppem; significatio vero etiam extra illam. et aliunde, quia terminus significat rem, sive existat, sive non; ut autem supponat requiritur existentia modo num.o antecedenti explicato. Adverte 2o: quod est duplex acceptio, alia activa, qua, scilicet, intellectus accipit terminum: alia pasiva, qua terminus dicitur acceptus, et de hac 2a debet intelligi nostra deffinitio. Ratio autem quare ponitur activa et pasiva, non est alia, nisi quia sic voluere priores, sapientia, et autoritate cęlebres, et præcipue inter eos Div. Th. cuius vestigia sequi, nobis ex præcepto necessarium est.

86 Tertio nota, quod aliud est verificari ppem, aliud verificari terminum. Verificari ppem est illam esse conformem suo obiecto; terminum autem verificari est, significatum eius existere tempore importato per copulam: Unde verificatio termini est independens a verificatione ppis; potest enim ppo verificari, et non terminus, ut in hac ppe: antichristus non disputat, quę verificatur, quin terminus antichristus verificetur; quia eius significatum non existit tempore præsenti importato per copulam; et similiter stat verificatio termini, absque verificatione ppis;

utit

UVA.BHSC

ut in hac: antichristus salvabitur, quae est falsa ppo, et tamen terminus verificatur; quia eius significatum existet tempore futuro, per copulam importato. Propositiones a in quibus subiectum non verificatur, dicuntur de subiecto non supponente.

85 Dividitur 1o suppositio in formalem, et materialem. 1a est: acceptio termini pro suo significato. ut homo est rationalis. 2a est: acceptio termini pro se ipso. ut Blictiri componit ppem. Haec suppositio non est proprie talis; nihil tamen, nisi improprie, dicitur, pro se ipso poni, seu accipi. Cognoscitur a haec suppositio ex tribus. 1o cum vox nihil significat, ut in exemplo adducto. 2o cum praedicatum voci, et ei non adaptari potest. ut in hac: homo est nomen. 3o cum ex parte subiecti ponuntur signa materialitatis, qualia sunt vox, dictio &c ut cum dico: vox homo est latina. Et nota phas, et reliquis divisionibus, quod in illarum deffinitione debet intelligi particula cum verificatione; quia hac deffitiente, nulla datur suppositio. Et haec verificatio in suppositione formali nil aliud est, quam significatum termini existere iuxta exigentiam copulae.

86 Subdividitur suppositio formalis in impropriam, et propriam. Propria est acceptio termini pro re, quam proprie significat. Impropria est: acceptio termini pro re, quam improprie, et methaphorice significat. Proprium termini significatum est illud, quod significat terminus ex primaria impositione; improprium vero, quod significat terminus ratione similitudinis cum significato proprio. Unde terminus leo significat leonem proprie; improprie vero Christum Dominum: itaque in hac ppe: leo rugit, supponit proprie; in hac vero: vicit leo de tribu iuda, improprie.

89 Suppositio propria alia est simplex, alia personalis. 1a est: acceptio termini pro suo 1o, et immediato significato solum. 2a est: acceptio termini, tam pro mediato, quam pro immediato significato. Immediatum significatum termini communis, est natura abstracta ab individuis: mediatum vero sunt ipsa individua. Extra vero significatum immediatum termini singularis est individuum; mediatum vero natura in individuo existens. Igitur quando subiectum est terminus communis, et praedicatum est rationis conditionis, quod solum potest convenire naturae, et non individuis, subiectum supponit simpliciter. ut in hac: homo est species. Si vero praedicatum non solum naturae, sed etiam individuis adaptari potest, subiectum supponit personaliter; ut in hac: homo est animal. Similiter quando.

UVA.BHSC

quando subiectum est terminus singularis, et predicatum soli convenit individuo et non nature, subiectum supponit simpliciter, ut in hac: Petrus est individuum: si a predicatum etiam nature conveniat, supponit personaliter: ut in hac: Petrus est animal.—

90 Dividitur suppositio personalis in naturalem, et accidentalem. 1a est: acceptio termini pro omnibus, pro quibus natus est accipi. ut homo est animal: ubi ly homo supponit naturaliter, et accipitur pro omnibus hominibus; quia verbum est licet videatur significare tempus presens; tamen abstrahit a tempore; ideoque similes propositiones necessarie, vocantur eterne veritatis. = 2a est acceptio termini pro aliquibus tantum significatis. ut homo est albus, ubi ly homo solum accipitur pro hominibus existentibus, et albis. Hec suppositio dicitur accidentalis, quia datur quando propositio est in materia contingenti; prima vero vocatur naturalis; quia semper invenitur in propositione naturali, seu necessaria. = Insuper suppositio personalis alia est communis, et est: acceptio termini communis pro suis inferioribus. ut homo legit. Alia est singularis, et est: acceptio termini pro re singulari. ut Petrus disputat. Iste homo currit. —

91 Suppositio communis subdividitur in determinatam, et confusam. 1a est: acceptio termini communis nullo signo, aut signo particulari affecti, ut homo disputat; aliquis homo disputat. et dicitur determinata, quia verificatur terminus in aliquo determinato supposito. = 2a est: acceptio termini communis signo universali, vel specialis confusionis affecti. ut omnis homo currit; requiritur equus ad equitandum, que sunt signa universalia, et particularia diximus numero 81. Signa vero specialis confusionis sunt promitto, requiritur, tantum, bis et alia huiusmodi, que faciunt terminum accipi confuse et vage pro suis significatis sine determinatione alicuius. = Suppositio confusa alia est distributiva, alia confusa tantum. 1a est: acceptio termini communis affecti immediate signo universali affirmativo: ut subiectum huius propositionis: omnis homo est animal: vel etiam affecti immediate, aut mediate signo universali negativo. ut subiectum, et predicatum huius: nullus homo est lapis. Confusa tantum est: acceptio termini communis affecti signo universali affirmativo mediate, aut signo specialis confusionis immediate. ut predicatum huius: omnis homo est animal. et subiectum huius: requiritur equus ad equitandum. = Hec suppositio etiam est duplex: alia copulata, alia divisa. Copulata est: acceptio termini communis, affecti signo collectivo: hoc est signo, denotante, predicatum soli convenire significatis subiecti, sub quadam collectione acceptis. ut omnes planete sunt septem.

Apostoli

Apostoli duodecim. Divisa est: acceptio termini communis, affecti signo, denotante disiunctionem: hoc est, denotante, prædicatum convenire significatis subiecti sub disiunctione acceptis. Ut requiritur oculus ad videndum.=

92 § Subdividitur suppositio distributiva in incompletam, et completam. Completa est: acceptio termini pro suis significatis, tam quoad species, quam quoad individua. Ut omne animal est sensibile. ubi ly animal pro omnibus, et singulis animalibus supponit, et ideo vocatur hæc suppositio pro singulis generum. Incompleta est: acceptio termini communis pro suis significatis solum quoad species. Ut omne animal fuit in arca noe, ubi ly animal supponit pro omni specie animalis, non pro individuis, et sic sensus est: omnis speciei animalis aliquod animal fuit in arca noe; et ideo vocatur suppositio pro generibus singulorum. Suppositio completa alia est accommoda, alia non acommoda. 1a est: acceptio termini pro omnibus suis significatis cum exclusione unius, vel alterius. Ut omnis homo in adam peccavit. ubi ly homo non supponit pro Xpto Dño, nec eius sanctissima matre. 2a est: acceptio termini pro omnibus suis significatis sine exclusione alicuius. Ut subiectum huius propositionis: omnis homo est animal.=

93 § Ex dictis colliges, quam verum sit illud philosophi axioma: talia sunt subiecta, qualia permittuntur a suis prædicatis. Itaque intelligendum, quod subiecta supponunt iuxta exigentiam prædicati, vel signi, illis adiuncti. Quamplurimæ regulæ hic coacervari solent, pro discernendis suppositionibus, quas consulto duxi omittendas, ne multitudo confusionem pariat. Solum ergo ad clariorem intelligentiam aliqua de ascensu, et descensu logico notabo. Ascensus logicus est: consequentia ab inferioribus ad superius. Descensus est: consequentia a superiori ad inferiora. Uterque est quadruplex: copulativus, disiunctivus, copulatus, et disiunctus. 1us datur quando singularia numerantur per particulas copulativas. 2us, quando numerantur per disiunctivas. 3us: quando numerantur per particulas copulativas, cæterum sub unica propositione. 4us quando numerantur per disiunctivas etiam sub unica propositione.=

Igitur

94 § in suppositione simplici non potest fieri ascensus, nec descensus; quia terminus supponens solum accipitur pro 1o significato. Unde sub hac propositione homo est species non licet descendere sic: ergo Petrus est species. nec ex hac: Petrus est individuum, licet ascendere: ergo homo est individuum. Solum ergo pro suppositione personali, et eius divisionibus, patitur

UVA.BHSC

ponitur ascensus, et descensus. Quo notato, sequentes accipe regulas: 1ª sub termino supponente determinate potest fieri ascensus, et descensus disiunctivus: sic, homo disputat: ergo vel Petrus disputat, vel paulus disputat, et sic de aliis usquequo invenias determinatum hominem disputantem. Similiter e converso: Petrus disputat, vel ioannes disputat, et sic de aliis: ergo homo disputat. — 2ª regula: sub termino supponente distributive complete fit ascensus, et descensus copulativus, sic: omnis homo est animal: ergo antonius est animal, et franciscus est animal, et sic de omnibus; et similiter e contra facies ascensum. —

95§ Tertia regula est: sub termino supponente copulatim fit ascensus, et descensus copulatus, sic: omnia elementa sunt quatuor: ergo terra, et aqua, ignis, et aer sunt quatuor. Vel e contra: Petrus et Andreas, iacobus, et ioannes & sunt duodecim: ergo omnes apostoli sunt duodecim. Quarta regula est: sub termino supponente divisim fit ascensus, et descensus disiunctus. ut requiritur oculus ad videndum: ergo vel dexter, vel sinister requiritur; et similiter e contra. Ex his facile cognosceris quomodo in aliis suppositionibus liceat ascendere, et descendere. Haec omnia, quae de suppositione diximus, si frequenter recolitis, et avide ruminatis, fere omnia sophismata detegeritis quae ut in plurimum in variatione suppositionis fundantur. —

§ Secundus

De Ampliatione, restrictione, alienatione, diminutione, et remotione.

96§ Ampliatio est: extensio termini a minori ad maiorem suppositionem. ut subiectum huius propositionis: homo potest esse iustus, quod ampliatur ut supponat etiam pro hominibus possibilibus. — Restrictio est: coartatio termini a maiori ad minorem suppositionem. Ut in hac propositione: homo iustus est sapiens, ubi li homo coartatur ad hoc, ut solum pro homine iusto supponat. — Ampliatio est duplex, alia quoad tempora, et datur quando suppositio termini extenditur ad varias temporis differentias. ut Deus est omnium Dominus. ubi verbum est extendit suppositionem termini ad omnes temporis differentias. hae autem differentiae apud dialecticos sunt quinque, scilicet, praesens, praeteritum, futurum, possibile, et imaginarium. Alia est ampliatio quoad supposita, et datur quando suppositio ter-

termini extenditur ad plura significata. ut in hac suppositione: iustus germinabit sicut lilium, ubi ly iustus extenditur ad omnes iustos praesentes, praeteritos, et futuros. Similiter potes dividere restrictionem; nam in hac propositione: homo nunc currit, homo restringitur quoad tempora: et in hac: homo albus currit, quoad supposita.—

97 Utriusque ampliationis, et restrictionis ut clarius percipiatur, notare, quod terminus habet quemdam statum, qui vocatur status suppositionis; quando scilicet, supponit pro suis significatis existentibus, et non pro aliis: Unde si terminus non solum pro existentibus, sed etiam pro aliis supponat, dicitur ampliatus: si autem non supponat pro omnibus existentibus, vocatur restrictus.= Aliqui istorum terminorum ponunt inter proprietates eiusdem intra propositionem; sed immerito; quia non est proprietas distincta a numeratis; nam si solum verificatur secundum exigentiam copulae, pertinet ad suppositionem; si consideratur in ordine ad restrictionem potest dici ampliatio; et si in ordine ad hanc, potest vocari restrictio.—

98 Alienatio est: translatio termini a propria ad impropriam significationem. ut in hac propositione: ecce agnus Dei; ubi ly agnus transfertur ad significandum Christum, pro illo quem supponit.= Diminutio est: detractio partis suppositionis termini. ut Aethiops est albus secundum dentes, ubi ly Aethiops non pro toto Aethiope, sed solum pro eius dentibus supponit.= Remotio est: detractio termini a totali suppositione. ut in hac: equus rationalis currit, ubi ly equus removetur a tota suppositione ratione adiuncti rationalis, et hoc contingit quando ponuntur termini repugnantes ex parte eiusdem extremi; et ideo talis propositio dicitur implicatio in terminis.—

§. Tertius. De Appelatione.

99 Appelatio est: applicatio significati formalis unius termini ad significatum formale alterius. Per esse applicationem convenit cum simplici praedicatione, in qua praedicatum applicatur subiecto nude sumpto. Per reliquas particulas differt ab illa, et ideo dicitur ad significatum formale alterius; quia ad appellationem requiritur, quod praedicatum applicetur subiecto, non materialiter sumpto, sed sub aliqua formalitate, illi superaddita; nam non admittimus appellationem materialem; talis enim erit simplex praedicatio. Unde in hac propositione: Petrus est magnus, non datur appelatio; quia

quia magnitudo aplicatur Petro materialiter sumpto. Datur vero in hac: Petrus ē magnus logicus; ubi magnus est terminus apellans, qª sua significatē aplicat ad aliud: Petrus ē terminus appellatus, qª illi magnitudo aplicatur: et logicus denotat formalitatē, sub qua magnitudo convenit Petro. =

100§ Duplex est appellatio: alia realis, et est aplicatio significati formalis realis unius termini ad significatū formale alterius. ut in exemplo immediate apposito. Alia est rationis, et est, aplicatio significati formalis rationis unius termini ad significatū formale alterius. ut in hac ppe: homo est species, ubi significatum formale speciei, quod est 2ª intentio rationis, aplicatur homini, ut abstracto per intellectū ab individuis. =

101§ Pro appellationibus discernendis plures statuuntur regulē. Sit 1ª regula pro appellatione reali: quando substantivū, et adiectivū ponuntur ex parte diversi extremi nulla datur appellatio, nisi aliqua reduplicatio adsit. unde in hac: Petrus phorus ē magnus; ly magnus non appellat formaliter supra petrū ut phorum, sed materialiter sumptū: in hac vero: Petrus in qtū phorus est magnus datur formalis appelatio. = 2ª regula ē: qdo substantivū et adiectivū ponuntur ex parte eiusdē extremi, datur appellatio. ut in hac: magnus logicus disputat: et in hac: Petrus est magnus logicus: nā in utraque denotatur, magnitudinē convenire sub formalitate logici. = Sed nota, quod termini, qui debent poni ex parte eiusdē extremi, debent esse adiectivū appellans, et substantivū, denotans formalitatē, sub qua fit appellatio, ut in exemplis adductis; aliās non dabitur appellatio ut in hac: Petrus magnus est musicus. = Nota etiā, quod termini adiuncti non debent ēē disparati: unde in istis: petrus niger est musicus: Petrus est niger logicus, non datur appelatio. = Ultimo adverte, quod etiā datur appellatio, qdo rectus, et obliquus simul ponuntur; quia tūc æquivalet adiectivo determinanti, dummodo ponatur post rectū, ut in hac: equus regis currit, in qua cursus aplicatur equo, qui est regis determinate: si vero ante rectū ponatur, non datur appellatio, ut in hac: regis equus currit; quia in illa cursus aplicatur equo, non qui est regis determinate; sed qui est, l fuit regis. =

tertia

UVA.BHSC

102 Tertia regula pro appellatione rationis est: quando predicatum est terminus intentionis, et convenit rei significatae per subiectum, datur appellatio: et hoc stringit, cum subiectum supponit simpliciter: ut in hac: homo est species. si vero predicatum conveniat ipsi termino, et non rei, significatae per illum, non datur appellatio; ut in hac: homo est nomen. — Quarta regula est: terminus, significans actum animae interiorem appellat supra significatum formale termini, seu obiecti, in quem fertur, si huic post ponatur; nam si ante ponatur, non datur appellatio. Unde in hac: cognosco venientem datur appellatio, et est sensus: cognosco venientem sub formalitate venientis: in hac vero: venientem cognosco, non datur appellatio; quia est sensus: cognosco venientem sive in se, sive ut venientem. — Ex dictis colliges, quod variatio appellationis in silogismo vitiat consequentiam; ut patet in hac: homo est species; sed Petrus est homo: ergo Petrus est species: quae consequentia deficit; quia in maiori datur appellatio; non vero in minori. In terminis autem, significantibus actum animae interiorem ab appellante ad non appellantem est bona consequentia; ut hic: cognosco venientem: ergo venientem cognosco; quia si cognosco sub formalitate venientis, iam sub aliqua formalitate cognosco. —

103 Alii solent addi duas regulas pro nominibus numeralibus. 1.a regula est: nomen numerale primitivum speciei, ut unum, duo, tres, etc. adiunctum substantivo, non numerat supposita nisi ratione formarum; adiunctum vero adiectivo numerat supposita non ratione formae, sed ratione sui. Unde cum dico: tres homines currunt, non solum debent intelligi tria supposita hominis; sed etiam tres formae, hoc est, tres humanitates; nam si non darentur tres formae inducentes multiplicationem suppositorum, propositio esset falsa: et ideo dicimus; quod in Divinis non sunt tres Dii; quia est unica Deitas, licet in tribus personis subsistens: et in simbolo fidei niceno dicitur; non tres omnipotentes, sumpto illo omnipotens substantive; quia unica est Divina Omnipotentia: si vero ut adiectivum sumatur, verum erit dicere: tres omnipotentes, id est: tria supposita, habentia unicam omnipotentiam: sicut tria alba solum significant tria supposita, licet albedo esset eadem. — 2.a regula est: nomen numerale denominativum, ut binus, trinus, quaternus, numerat concretum sub qualibet formalitate. Et ideo dicimus: Deum esse trinum, et unum; quia Deus trinitatem, et unitatem includit, licet sub diversis formalitatibus. — —

Cap.

UVA.BHSC

Caput Quintum.

De proprietatibus propositionum.

1049 Sicut terminos intra ppes, sic ppes ipsas consequuntur aliquae proprietates: explicatis ergo illis, de his nobis in praesenti capite, erit sermo. Tres igitur sunt proprietates, totaque propositionem afficientes, nempe oppositio, aequipolentia, et conversio, de quibus suo ordine agemus. Sit ergo.

Sus Primus
De oppositione.

105 Oppositio est: affirmatio, et negatio eiusdem de eodem, et secundum idem. Dico: affirmatio, et negatio; quia ad oppositionem logicam requiritur, quod una ppo sit affirmativa, et alia negativa: unde istae: Petrus est albus: Petrus est niger: licet physicam oppositionem dicant, non opponuntur logice. Eiusdem de eodem denotat, quod in utraque ppe subiectum, et praedicatum sint eadem in formalitate, integritate, et nomine: unde istae: Petrus currit; Paulus non currit, non opponuntur defectu eiusdem subiecti: nec istae: Petrus est albus: Petrus non est rufus, defectu eiusdem praedicati: nec istae: aethiops est albus secundum dentes; aethiops non est albus, defectu eiusdem formalitatis subiecti: nec istae: Petrus currit: Petrus non currit velociter, defectu eiusdem integritatis: nec denique istae: Marcus orat: Tullius non orat, defectu eiusdem nominis. Particula secundum idem innuit, quod utraque ppo debet significare eundem locum, et tempus: unde istae: Petrus disputat: Petrus non disputabit: Pintiae pluit: Burgis non pluit, non sunt oppositae. Insuper haec particula denotat quod debent observari eaedem proprietates logicales, scilicet, suppositio, ampliatio, et tamen excipias variationem proprietatum, quae proveniunt a signis, quantificantibus ppes; hac enim variata, adhuc remanent ppes oppositae, ut patet in istis: omnis homo est albus: aliquis homo non est albus, quae contradictorie opponuntur.

106 Dividitur oppositio in contradictoriam, contrariam, et subcontrariam. Quaelibet harum potest esse, de lege tantum, vel de lege, et modo simul. Lex cuiuslibet consistit in repugnantia in veritate, vel falsitate, aut in utraque; modus vero in universalitate, vel particularitate. Oppositio ergo contradictoria de lege est: repugnantia

repugnantia duarum propositionum in veritate, et falsitate; hoc est: duae propositiones ita inter se repugnarent, ut non possint esse simul verae, nec simul falsae; sed si una est vera, altera necessario est falsa: ut sunt: Petrus currit: Petrus non currit. Modus earum est, quod una sit universalis, et alia particularis: Unde contradictoriae de lege et modo simul, sic deffinimus: repugnantia in veritate, et falsitate inter duas propositiones oppositae qualitatis, et quantitatis. Ut sunt: omnis homo disputat; aliquis homo non disputat. Et nota, quod in omni oppositione lex, seu repugnantia se habet de formali ad illam; modus autem de materiali—

107 Oppositio contraria de lege est: repugnantia duarum propositionum in veritate, sed non in falsitate. Unde licet non possint esse simul verae, possunt esse simul falsae. Modus earum est, quod utraque sit universalis. Unde contraria de lege, et modo simul est: repugnantia duarum propositionum oppositae qualitatis, et eiusdem quantitatis universalis in veritate: Ut omnis homo disputat: nullus homo disputat; dixi quod possunt esse simul falsae, non tamen est necessarium, quod falsae sint; quia quando propositiones contrariae oppositae fiunt in materia naturali, falsae simul non sunt: ut sunt: homo est animal; homo non est animal: unde hoc, quod dixi debet intelligi ex vi terminorum; quod patet quando fiunt in materia contingenti, ut in exemplo apposito; in quo utraque propositio est falsa, casu, quo unus tantum homo disputet— Oppositio subcontraria de lege est: repugnantia duarum propositionum in falsitate, sed non in veritate: unde licet simul falsae esse non possint, possunt esse simul verae ex terminis, et quando fiunt in materia contingenti. Modus earum est; quod utraque sit particularis: Unde sic illas deffinies: repugnantia in falsitate inter duas propositiones oppositae qualitatis, et eiusdem quantitatis particularis. Exemplum: aliquis homo disputat: aliquis homo non disputat—

108 Hic ergo solet de oppositionibus subalternis agi, quae licet non habeant oppositam qualitatem, opponuntur tamen in modo, scilicet, quantitate: sic quae deffiniuntur: convenientia in veritate, et falsitate inter duas propositiones eiusdem qualitatis, et oppositae quantitatis. Ut omnis homo disputat; aliquis homo disputat. Cum autem una sit universalis, et alia particularis; particularis dicitur subalternata; quia

sub.

UVA.BHSC

quia sub universali continetur: universalis vero dicitur subalternans; quia sub se continet particularem, et illam necessario infert: unde ex hac: omnis homo est albus; necessario sequitur: quod aliquis homo est albus. Ordinem harum omnium oppositionum accipere in hoc quadrangulo figurarum.=

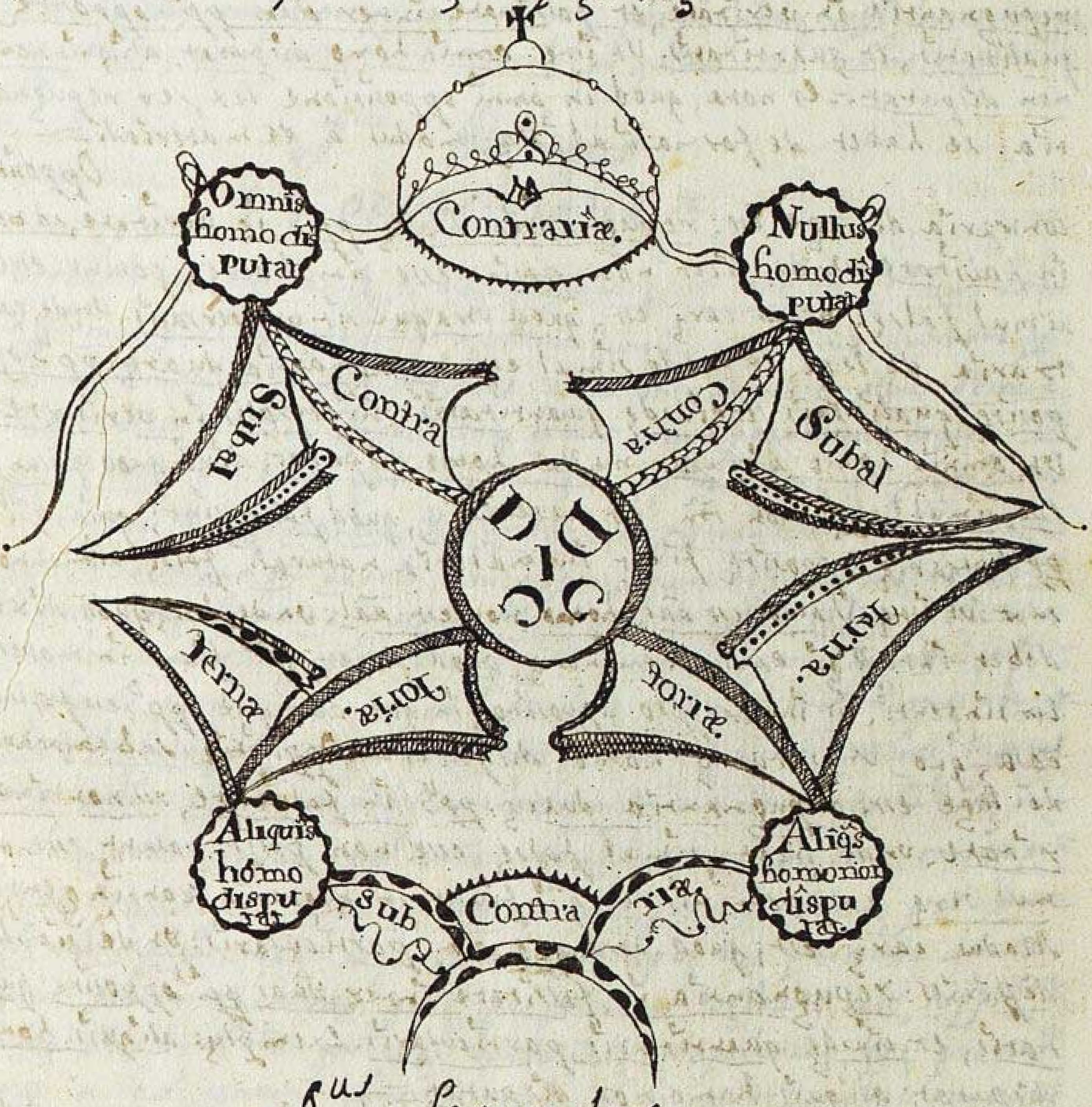

§us Secundus

De Equipollentia propositionum oppositarum.

109 Loquimur non de quacumque equipollentia, id ut titulus innuit, de illa, qua oppositæ propositiones reducuntur equipollentes beneficio alicuius negationis; et sic deffinitur: reductio unius propositionis in sensum alterius, ubi oppositæ, beneficio alicuius negationis. quomodo autem ponenda est negatio, ut fiat hæc reductio, denotat sequens versiculus.—

Pre

UVA.BHSC

Præ contradic. Post contra. Præpostque subalter.

Præcontradic denotat, quod contradictoriæ fiunt æquipollentes, si alteri subiecto earum anteponatur negatio. Post contra innuit, quod contrariæ fiunt æquipollentes post ponendo negationem subiecto unius ex illis. Subalternas vero redes æquipollentes, si ante, et post subiectum unius ponas negationem, quod indicat particula, præpostque subalter. Pro subcontrariis nulla assignatur regula; quia non possunt fieri æquipollentes.

110 Tota hæc propositionum æquivallentia provenit ex eo, quod signa, afficientia propositiones oppositas, equivalent inter se adiunctis negationibus. Ut autem facile hanc æquivallentiam signorum cognoscatis, sequentes versus memoriæ mandate:

Non omnis, quidam non: omnis non, quasi nullus.
Non nullus, quidam: sed nullus non, valet omnis.
Non aliquis, nullus: non quidam non, valet omnis.
Uterque non, neuter: neuter non, valet uterque.
Non alter, neuter: non alter non, est uterque.

Igitur contradictorias, in antecedenti figura positas, sic redes æquipollentes: non omnis homo disputat: aliquis homo non disputat. vel sic: non aliquis homo non disputat: omnis homo disputat, et sic de aliis. Contrarias vero sic: omnis homo non disputat: nullus homo disputat: vel sic: nullus homo non disputat: omnis homo disputat. Subalternas denique sic: non omnis homo non disputat: aliquis homo disputat: vel econtra negativas subalternas sic: non aliquis homo non non disputat: nullus homo disputat; quia, cum negativa particularis unam negationem habeat, et ut sit æquipollens suæ universali negativæ, duplex negatio illis super addi debeat, triplici negatione afficitur. Sed etiam potes redere illam æquipollentem, auferendo duas posteriores negationes ad evitandam confusionem sic: non aliquis homo disputat, quæ iuxta regulam non aliquis, nullus, æquivalet huic: nullus homo disputat.

§us Tertius.

De Conversione propositionum.

111 Conversio, quæ est tertia propositionis proprietas, sic communiter deffinitur: mutatio unius propositionis in aliam, per transmutationem extremorum, servata eadem qualitate. Ut ista: nullus homo est lapis, quæ sic convertitur: nullus lapis est homo. Prima propositio dicitur convertibilis; secunda

convers.

UVA.BHSC

convertens. transmutatio extremorum stat in hoc, quod prædicatum ponatur pro subiecto, et subiectum pro prædicato. Servare qualitatem est, quod si convertibilis est affirmativa; convertens affirmativa sit; et si negativa sit convertibilis, etiam convertens. = Si convertibilis sit ppo de secundo adiacente, debet fieri conversio medio participio incluso in verbo: unde hæc: Petrus amat, convertitur sic: Amans est Petrus; et hæc: homo legit librum, sic: legens librum est homo: et denique hæc: equus est hominis, sic: ens hominis est equus. = Præter qualitatem debent etiam servari in conversione proprietates logicales terminorum; nam si varietur suppositio, ampliatio &c non erit bona conversio. Et ideo hæc ppo: Deus factus est homo, non bene convertitur sic: homo factus est Deus; quia variatur appelatio, et ideo 1a ppo est de fide; et 2a hæretica. = Ex his habes quod in bona conversione, a convertibili ad convertentem est bona, et formalis consequentia; si enim convertibilis est vera; etiam convertens vera erit. Sed caute in conversione procedite; quia plurimi deffectus committuntur in illa, qui vitiant bonitatem consequentiæ. ==

112§ Triplex est conversio, simplex, per accidens, et per contrapositionem. Simplex est: conversio unius ppnis in aliam, servata quantitate, hoc est: servata eadem universalitate, vel particularitate; ut in hac: aliquis homo est albus: aliquod album est homo. Hæc conversio dicitur mutua; quia ppnes mutuo se inferunt, et a qualibet ad aliam est bona consequentia. = Conversio per accidens est: conversio unius ppnis in aliam, variata quantitate. Unde hæc: omnis homo est animal, convertitur sic: aliquod animal est homo. et hæc non est mutua; quia a convertente ad convertibilem non est formalis consequentia = Conversio per contrapositionem est: conversio unius ppnis in aliam, servata quantitate, et mutatis terminis finitis in infinitos. Unde hæc: omnis homo est animal, convertitur sic: omne non animal est non homo. Conversio ista etiam est mutua, et a qualibet ad aliam tenet consequentia. ==

113§ Non quælibet ppnes quomodolibet converti possunt. sed una quæque suam propriam conversionem habet. Ut autem sciatis, singulas ppnes propria conversione convertere, discite hos versus. =

Asserit A, negat E sunt universaliter ambo.
Asserit I, negat O. sunt particulariter ambo.
Simpliciter FECI, convertitur EVA per acci.

UVA.BHSC

Asto per contra: sic fit conversio tota.

Igitur iuxta primum versum litera A denotat universalem affirmativam: E universalem negativam: I particularem affirmativam: et O particularem negativam. Unde iuxta 2^m carmen, universalis negativa, et particularis affirmativa, contentae in dictione feci, convertuntur simpliciter. Universalis negativa, et universalis affirmativa, contentae in eva, per accidens. ac denique universalis affirmativa, et particularis negativa contentae in asto, per contrapositionem convertuntur. Ex quo habes, quod universalis negativa tam simpliciter, quam per accidens converti potest: universalis affirmativa, per accidens, et per contrapositionem: particularis affirmativa solum simpliciter; et particularis negativa solum per contrapositionem. =

Caput Sextum.
De propositionibus Modalibus.

114. Numero 82 divisimus propositionem in modalem, et de inesse; de ista hucusque egimus; unde nunc nobis de prima est sermo; quae adeo difficilis est, ut vix aperitioribus percipi queat; quare claritate possibili aliqua de illa brebiter dicemus. Sit.

§ Primus.
Essentia, et divisio propositionis modalis explicatur.

Propositio modalis sic deffinitur: quae includit modum, determinantem convenientiam predicati ad subiectum. ut ista: Petrus velociter currit, in qua cursus aplicatur petro non absolute, sed cum modo velocitatis. Modus est: adiacentis rei determinatio. et est triplex iuxta D. Th. opusc. 40. 1us qui determinat subiectum, ut homo albus currit: ubi albus determinat ly homo. 2us est, qui determinat predicatum; ut Petrus disputat bene. 3us denique est: qui determinat convenientiam predicati ad subiectum afficiens totam propositionem; ut Petrum currere est possibile. Et ab hoc solo modo, ait Sanctus Doctor, dicitur propositio modalis. Unde in presenti solum loquimur de hac, quae exprimit non solum predicatum convenire subiecto, sed etiam modum, quo illi convenit. = Modi autem, quibus propositiones fiunt modales, sunt sex, scilicet: verum,
115. et falsum, necessarium, impossibile, possibile, et contingens. Sed quia.

UVA.BHSC

sed quia duo primi nihil addunt ad pp.s de in esse; cum idem sit dicere: hominem esse animal esse verum, ac dicere; homo est animal; ideo, illis omissis, solum de quatuor ultimis agemus. isti quatuor modi possunt accipi dupliciter, vel nominaliter, ut cum dicimus: necesse impossibile, possibile, et contingens, vel adverbialiter, ut necessario, impossibiliter, possibiliter, contingenter; et sub hac ultima consideratione non sunt subiectum, nec predicatum in pp.e. Circa 1.a vero ait D. Th. loco citato; quod ut pp.o sit modalis oportet, quod quatuor predicti modi predicentur; et ratio ipsius D. est; quia modus est determinativus, sed predicatum determinat subiectum, et non econtra: ergo modus se debet tenere ex parte predicati. Subiectum autem in talibus propositionibus est integra pp.o, cuius compositio determinatur per modum; et hec vocatur dictum in pp.e modali; ut in hac: Petrum currere est necesse; illud Petrum currere est dictum. Ex his constat quod si modus ponatur pro subiecto, pp.o non erit modalis, sed de in esse; ut hec: possibile est petrum currere; quia modus ut pote subiectum nequit determinare predicatum, scilicet dictum. Et insuper: quia denominatio non provenit nisi a forma; sed formale in pp.e est predicatum: ergo si modus non predicatur, pp.o non potest denominari modalis. ita expresse Ang. Mag.r loco precitato. verumtamen est, quod sepesepius modus quoad sensum postponitur; licet verbaliter anteponatur.=

116 Ex hac igitur duplici acceptione modi, adverbiali, scilicet, et nominali oritur, quod duplex sit pp.o modalis, una composita, et alia divisa. 1.a est: in qua extrema dicti uniuntur secundum sua significata formalia. Et hoc contingit, quando modus ponitur pro predicato, ut in hac: hominem esse animal est necessarium. 2.a est in qua significatum formale predicati unitur significato materiali subiecti. Et hoc evenit quando modus adverbialiter fertur in copulam; ut in hac: Petrus possibiliter currit. Ex hoc oritur illa celebris apud theologos distinctio sensus compositi, et divisi; quia modalis composita semper sensum compositum; divisa vero divisum efficit. Sensus autem compositus fit; quando ex utriusque terminorum significatur componi

simul

componi simul in eodem subiecto, et formale prædicati, quæ formale
subiecti. Unde hæc modalis facit sensum compositum: cæcum videre
est possibile; quia significat visum, et cæcitatem posse esse simul in eo-
dem subiecto. Sensus divisus fit, quando significatur, formale
prædicati convenire materiali subiecti, non simul cum formali
ipsius, sed seorsim, et pro alio tempore. Ut in hac propositione: cæcus po-
ssibiliter videt, in qua significatur, quod visus potest convenire
homini cæco, non pro tempore cæcitatis, sed divisim, et seorsim
ab illa.

115 Aliis autem terminis solet hoc ipsum explicari; neque tamen quævis ex-
plicatio in re tam utili superfluit. Dicimus ergo quod sensus compo-
situs fit quando propositio significat potentiam simultaneis, hoc est, potentiam
ad coniungendum significata formalia utriusque extremi. Ut in hac:
Prædestinatum condemnari est possibile, quæ est falsa, quia significat,
stare posse actualem condemnationem hominis simul cum actuali prædestina-
tione, et utramque posse iungi, quod falsum est. Sensus vero divisus
invenitur, quando significatur simultas potentiæ, hoc est: simul, et
in eodem subiecto potentia ad formale prædicati, et subiecti, non simul
recipiendum, sed seorsim; ita ut licet sit in subiecto simul potentia ad utrum-
que; non tamen est in illo potentia ad utrumque simul. Ut in hac propositione:
prædestinatus possibiliter condemnatur, quæ est vera; quia significat simul
coniungi potentiam ad prædestinationem, et damnationem, non simul subeun-
dam, sed divisim, quod verum est. Alia plura, quæ circa hos sensus deside-
rari possunt, theologis explicanda relinquimus.

§us Secundus.

De Qualitate, Quantitate, Oppositione, Conversione, et Æquipollentia Modalium.

116 Sicut propositio de inesse, ita modalis suam habet quantitatem, et qualitatem,
non tamen facile perceptibilem ob duplicem propositionem, quæ in unaquaque
modali reperitur, unam, scilicet, quæ se tenet ex parte subiecti, et aliam
quæ ex modo componitur; attamen si de modali ut tali loquamur
non ita difficile erit, illius proprietates assignare. Pro quo ad-
vertere, quod in modali divisa debet attendi quantitas, et qua-
litas prout in propositionibus de inesse. Unde hæc: omnis
homo

UVA.BHSC

omnis homo necessario est animal, est universalis, quia subiectum est universale: ista vero: aliquis homo possibiliter currit, est particularis: ista affirmativa: homo possibiliter est albus; haec autem negativa: Sortes necessario non est equus. Unde istarum propositionum oppositio, conversio, et equipollentia fere attendenda ut ex propositionibus de inesse.

119 In modali autem composita, qualitas desumi debet ex copula principali; ita ut propositio modalis sit negativa, quando negatur copula modi, licet dictum sit affirmativum; et similiter econtra. Unde haec: hominem esse album non est necessarium, est negativa; ista vero: hominem non esse album est possibile, affirmativa est.— Veritas autem, et falsitas modalis debet cognosci ex conformitate materiae dicti cum modo. materia dicti est triplex iuxta dicta numero 69, scilicet, naturalis, contingens, et repugnans. Igitur si materia dicti, seu dictum fuerit propositio necessaria, modus debet esse necesse, ut modalis sit vera; secus enim erit falsa. Unde haec est vera: hominem esse animal est necesse; haec autem falsa: hominem esse animal est contingens; et sic de reliquis, ita ut modus impossibile correspondeat materiae repugnanti; contingens, et possibile, materiae accidentali; et necesse, naturali, aut necessariae. Ex quo oritur, quod omnis modalis vera est necessaria propositio; falsa vero est impossibilis, quaecumque sit materia dicti; si tamen modus materiae correspondeat. Quod patet exemplo; quia tam vera, et necessaria est haec: hominem currere est contingens, ac ista: hominem esse animal est necesse; tam necessarium enim est, cursum contingenter convenire homini; ac animalitatem essentialiter, et necessario adesse illi.—

120 Circa quantitatem vero modalium sciendum est, quod cum quantitas sumatur a materia; in propositione debet sumi a subiecto, quod est quid materiale respectu praedicati: Unde propositio modalis nec universalis, nec particularis esse potest, ut bene notat Sapient. Soto in praesenti. lib. 3. cap. 6. lec. 1a. §. tertia differentia. Et hoc etiam constat ex D. Th. op. 20. cuius ratio est: quia subiectum propositionis modalis semper est quid singulare, scilicet, talis, vel talis propositio: Unde sive dicas: omnem hominem currere est possibile, sive dicas; Petrum currere, aut aliquem hominem currere est possibile; semper totum subiectum supponit pro singulari significato: talis enim propositio, aequivalet huic: hoc singulare dictum: Petrum currere; aliquem, vel omnem hominem currere; est possibile.—

Hoc

UVA.BHSC

121) Hoc tamen non obstante, solet quantitas modalium designari per ordinem ad modos: ita ut modalis sit universalis, cuius modus est universalis, et sic de aliis. Modi autem universales sunt, necesse, et impossibile: particulares vero possibile, seu contingens, quod in praesenti pro eodem accipitur, et contingens non, seu possibile non. Quod totum sequentia carmina canunt. 24

Omnis necesse valet; impossibile nullus.
Possibile quidam; quidam non, possibile non.

id est: modus universalis necesse, correspondet signo universali omnis, et sic de aliis. et quidem recte per comparationem ad signa universalia, et particularia assignatur universalitas, et particularitas modi; quod enim necesse est esse, omnibus convenit; quod impossibile, nulli; et quod possibile, aut contingens est, alicui convenire solet.—

122) His suppositis propositio modalis, ut talis, converti non potest; si enim convertatur fit propositio de in esse. Nam tunc modus poneretur pro subiecto; et sic, ut bene notat Ang. Praeceptor loco supra citato, non potest denominare propositionem modalem; quia denominatio a forma, id est, a praedicato in propositione provenire debet. Unde solum potest converti dictum propositionis modalis; servato eodem modo, et secundum easdem regulas, numero 111 a nobis traditas pro propositionibus de in esse.

Oppositio autem propositionis modalis debet attendi penes modos; ita ut sicut omnis, et nullus; sic necesse, et impossibile faciant oppositionem contrariam: necesse, et possibile, seu contingens non; et etiam, impossibile, et possibile, seu contingens, contradictoriam: possibile, cum possibile non, subcontrariam; et denique, necesse, et possibile; impossibile, et possibile non, subalternam.

Harum propositionum aequipollentia fit sicut in propositionibus de in esse, ut diximus numero 109: hoc tamen est notandum, quod tunc anteponitur negatio, cum negatur modus; tunc post ponitur, cum negatur dictum: tunc denique ante ponitur, et post ponitur, cum negatur utrumque. Alia plura, hic coacervari solita

UVA.BHSC

solita, ut pote nimis difficilia, minus que utilia tironibus consulto omittenda duxi. accipite tamen exempla oppositionis propositionum modalium in sequenti figura demonstrata.—

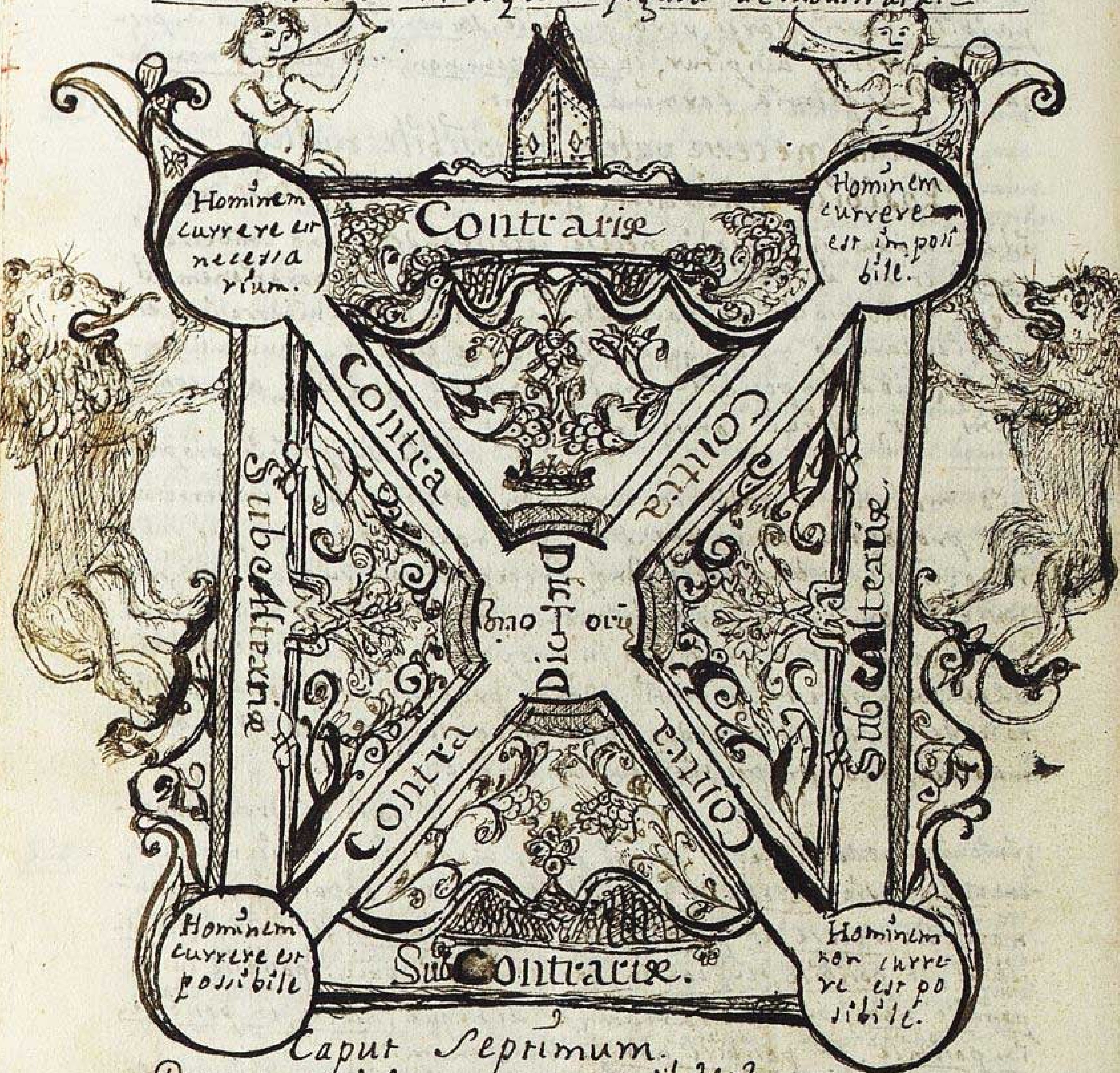

Caput Septimum.
De propositione exponibili.
§ us unicus.
Quid? Quotuplex? et quomodo exponenda est?

Propositio exponibilis.

123 Sic communiter deffinitur propositio exponibilis: quae ob aliquam di-

ctio

UVA.BHSC

dictionem, obscurum implicantem sensum, indiget explicatione. Est que triplex: exceptiva, exclusiva, et reduplicativa. Exceptiva est: quæ continet particulam exceptivam. Huiusmodi sunt; præter, extra, excepto et aliæ. ut hæc ppº: omne animal præter hominem est irrationale. Particula exceptiva denotat, quod terminus, cui apponitur, excluditur a participatione prædicati; et quod prædicatum participatur ab omnibus aliis in subiecto contentis. Unde ut clarescat eius sensus debet exponi per unam ppem hypotheticam copulativam, cuius 1a pars neget de termino excepto prædicatum; 2a autem prædicatum affirmet de omnibus aliis, in subiecto contentis. Unde præposita propositio debet exponi sic: homo non est irrationalis, et omnia alia animalia sunt irrationalia. Itæ ppe dicuntur exponentes; quia exponunt, et explicant sensum confusum exponibilis.—

Exclusiva

124 est; quæ continet particulam exclusivam: ut solum, tantum, duntaxat. Hæc autem particula exclusiva potest afficere tam subiectum, quam prædicatum. Si igitur afficiat subiectum, denotat, quod omnia alia, præter subiectum, excluduntur a participatione prædicati; et sic debet exponi per copulativam, cuius prima pars enuntiet prædicatum de subiecto affirmative; 2a vero neget omnibus aliis participationem talis prædicati: unde hæc: tantum Deus est infinitus, exponitur sic: Deus est infinitus, et nihil aliud a Deo est infinitum. Si vero particula afficiat prædicatum, denotat, quod illud convenit subiecto, et quod non convenit illi aliud quodcumque prædicatum. Unde debet exponi per copulativam, cuius 1a pars affirmet prædicatum de subiecto; et 2a neget de illo omnia alia prædicata. Unde hæc: Deus est tantum infinitus, exponitur sic: Deus est infinitus, et nullum aliud prædicatum ei convenit. Et advertite, quod si particula exclusiva afficiatur aliqua negatione, non facit ppem exclusivam: ut in hac: non tantum Deus est infinitus: quæ tamen, quia aliqualem confusionem importat, exponi potest per copulativam, in qua affirmetur prædicatum de subiecto, et etiam de aliis: unde relata ppº exponitur sic: Deus est infinitus, et aliquid aliud a Deo est infinitum; cum enim negetur exclusio, admittuntur alia subiecta ad participationem talis prædicati.—

UVA.BHSC

125§ Reduplicativa est: quæ continet particulam reduplicativam, v.g. ut in quantum, quatenus quod &c. Id ut istæ particulæ sint vere reduplicativæ est necessarium quod id, quod afficitur particula, sit causa quare prædicatum conveniat subiecto. Unde propositio reduplicativa non solum enuntiat prædicatum de subiecto; sed significat rationem, quare prædicatum subiecto convenit. Igitur debet exponi per simplicem propositionem, dempta reduplicatione, et per propositionem causalem, in qua dictio reduplicata afficiatur particula causali. Unde hæc propositio: homo in quantum rationalis est risibilis, exponitur sic: homo est risibilis, et homo ideo quia est rationalis. Hic addi solet propositio comparativa, quæ scilicet implicite, vel explicite habet particulam comparativam. ut hæc: Petrus est magis iustus, vel iustior Paulo; quæ sic exponunt: Petrus est iustus, et Paulus non est ita iustus. Sed hoc certe solum est confundere pluribus terminis sensum propositionis; quæ alias paucioribus terminis clarior erat. Alia circa hoc omittimus, ut minus utilia; ad 3um librum properamus.

Liber Tertius.

De his, quæ ad tertiam intellectus nostri operationem pertinent.

126§ Sicut propositio ex terminis, ita argumentatio ex propositionibus coalescit: sicut enim de apprehensis iudicamus, ita ex iudicatis aliquid per argumentationem inferimus; Unde post explicatam naturam, proprietates que propositionis, quæ ad iudicium mentis pertinet; rectus ordo doctrinæ expostulat; ut ad discursum pertinentia explicemus. Sit =

Caput Primum
De Argumentatione.

§us 1us De natura, et partibus Argumentationis.

127§ Tertia species modi sciendi, ut diximus numero 10 est argumentatio; quam loco citato sic deffinivimus: modus

sciendi

modus sciendi, in quo, uno dato, aliud sequitur. Quae deffinitio est bona; nam per ly modus sciendi convenit argumentatio cum deffinitione, et divisione; a quibus differt per reliquas particulas. Et advertite, quod in quavis argumentatione tria ad minus inveniuntur, scilicet, antecedens, consequens, et nota illationis. Antecedens est; illa propositio ex qua aliud sequitur; quae vocatur etiam premissa; quia premittitur illationi. Consequens est: propositio sequuta ex antecedenti. Nota illationis est, particula uniens propositiones et denotans, unam ex alia inferri. Unde in hac: Petrus currit; ergo movetur. Tò Petrus currit est antecedens: movetur, consequens; et tò ergo nota illationis. Ipsa autem illatio unius ex alio vocatur consequentia.

128 Dividitur autem argumentatio in conditionalem, rationalem, et causalem. 1a est: in qua illatio denotatur per particulam conditionalem. 2a: in qua denotatur per rationalem. 3a vero: in qua per causalem denotatur. De his omnibus egimus, cum de propositione hypotetica numero 56, et sequentibus; sed ibi loquebamur de illis; prout sunt duae propositiones aliqua particula unitae; nunc autem agimus de illis, prout denotant illationem unius ex alio: Nihilominus omnia, quae loco citato diximus, recolite pro illarum intelligentia.

129 Secundò dividitur argumentatio in sylogismum: entimema: inductionem: exemplum, et dilema. Omisso sylogismo; quia de illo in capitibus sequentibus erit sermo; entimema est: arguitio constans ex duabus propositionibus, quarum 1a dicitur antecedens, et 2a consequens. Ut haec: Petrus est homo: ergo est rationalis. Inductio est: argumentatio, in qua ex singularibus, sufficienter enumeratis, infertur universale. Ut haec: hic homo est bipes, et ille, et ille, et sic de omnibus: ergo omnis homo est bipes. Sed notandum est, quod, ut inductio sit bona, debent singularia sufficienter enumerari; ne contingat, ut ex eo quod in pluribus contingit, non vero in omnibus; inferatur propositio universalis. Sicut vulgus male, et malitiose affectus erga religiosos; ex eo, quod aliquos videt non recte operantes; solet malitiose inferre; omnes religiosos, irreligiosam vitam ducere. Pro perfecta inductionis intelligentia, notate dicta de ascensu, et descensu logico numero nonagesimo tertio.

UVA.BHSC

130§ Exemplum est: argumentatio in qua ex uno aliud ei simile infertur. Ut hęc: D' pepercit Magdalenę penitenti: ergo et mihi parcet, similem penitentiam agenti. — Dilema est: argumentatio, in qua, posita propositione disiunctiva, ex quacumque parte concesa aliquid contra respondentem infertur. Ut si dicam vobis: vel vultis studere, vel non? si 1um: quid ergo statis tota die otiosi? si 2um: ut quid ad scolas venistis? Sed ut hęc argumentatio sit bona, est necessarium quod inter partes disiunctionis propositę non detur medium; si enim datur, poterit utraque pars negari, sicque dilema erit inutile; quia nihil infert: ut si quis nunc dicat mihi: vel ambulas, vel curris? cui respondebo, nec unum, nec aliud sed sedeo: sicque ex disiunctiva nihil contra me inferre poterit. —

Sus Secundus

De consequentia, et eius divisione, regulisque ad eius bonitatem observandis.

131§ Diximus supra, quod ipsa illatio unius ex alio, quę in argumentatione reperitur vocatur consequentia. Unde distinguitur ab argumentatione, penes includens, et inclusum; argumentatio enim continet utramque propositionem, et connexionem unius cum alia; consequentia vero precise dicit hanc connexionem. Unde licet indifferenter utroque nomine nominetur ab Arist. tamen aliqualiter distinguitur a consequentia; ideo de hac, ut ab argumentatione distincta, aliquid dicemus. Consequentia ergo alia est bona, et alia mala. 1a est: in qua, ex antecedenti recte infertur consequens licet utrumque sit falsum. Unde hęc est bona consequentia: homo est equus: ergo est inhibilis. 2a est: in qua consequens non infertur ex antecedenti, licet utrumque sit verum. Ut hęc: homo est animal: ergo rationalis. Hęc divisio consequentię est analoga; quia consequentia mala, consequentia non est; solumque analogice, et improprie consequentia vocari potest. — Sed advertite, quod licet consequentia dicatur bona, vel mala; non tamen potest dici vera, vel falsa; non enim aliquid affirmat, vel negat; sed solum unum ex alio infert. —

Conse-

UVA.BHSC

132 § Consequentia bona subdividitur in formalem et materialem. Formalis est: in qua ratione dispositionis terminorum consequens infertur ex antecedenti et hæc in quacumque materia etiam repugnanti, subrata dispositione est bona. Unde hæc est optima consequentia: omnis homo est animal: ergo Petrus est animal. Et similiter hæc: omnis homo est lapis: ergo Petrus est lapis; concesso enim antecedenti, cogeris consequentiam concedere. Materialis est: in qua unum ex alio infertur solum in aliqua materia, et non absolute: ut hæc: homo est animal: ergo Petrus est animal; quæ quia facta est in materia naturali est bona; antecedens enim indeffinitum in tali materia, correspondet universali, ideoque recte infertur consequens particulare, sub illo contentum. Unde talis consequentia non esset bona si argumentatio fieret in materia contingenti ut hæc: homo est albus: ergo Petrus est albus; quia ex antecedenti indefinito, quod in tali materia correspondet particulari, non recte infertur singulare determinatum. Illa consequentia in qua antecedens, et consequens mutuo se inferunt, vocatur mutua, ut hæc: Petrus est homo: ergo est rationalis. Est rationalis: ergo est homo. Illa vero in qua antecedens, et consequens non se inferunt mutuo, vocatur non mutua, ut hæc: est homo: ergo animal; non enim valet e converso: est animal: ergo homo.

133 § Ex dictis constat, quod in bona consequentia non potest esse antecedens verum et consequens falsum. Ratio est, quia cum bona consequentia denotet connexionem antecedentis cum consequenti, et cum ex duobus connexis, si unum existit, necessario etiam existit aliud: impossibile est omnino, quod, stante veritate antecedentis, non stet etiam veritas consequentis, cum illo connexi. Ex hoc oritur quod inter arguendum nunquam consequens negatur, sed consequentia: vel enim recte infertur ex antecedenti, vel non? Si recte: concesso antecedenti, stat veritas consequentis: si 2um: negatur consequentia, seu illatio. Si vero dubia sit propositio consequens debet distingui; et in sensu, in quo infertur ex antecedenti, conceditur consequentia: in sensu vero, in quo non infertur, consequentia negatur. Antecedens autem, et etiam premissæ, si veræ sint, concedi debent: si falsæ, negari: si dubiæ, distingui: si vero ad rem propositam non attinent, omitti, aut permitti debent.

134 § Pro bona consequentia, aliquæ regulæ generales assignantur. 1a est: ex vero semper sequitur verum. Unde quia hæc propositio est vera: omnis

UVA.BHSC

omnis homo est animal: quidquid ex illa recte infertur, debet verum esse. secunda regula est: falsum non sequitur nisi ex falso: ratio est; quia cum consequens precontineatur in antecedenti, falsitas illius necessario oritur ex falsitate, in antecedenti contenta.= tertia est: ex falso aliquando sequitur falsum, et aliquando verum. exemplum 1i partis: homo est lapis: ergo est insensibilis. exemplum 2i: homo est lapis: ergo est substantia. Ubi ex antecedenti falso sequitur consequens verum; non quia antecedens falsum influat in veritatem consequentis; sed quia sequela logica sequitur tale consequens, quod aliàs habet in se veritatem, non causatam ab antecedenti; sed aliunde ei provenientem.= Quarta regula est: ex impossibili sequitur quodlibet. sic ex hac propositione impossibili: equus disputat, sequitur hec necessaria: ergo est vivens: et etiam hec impossibilis: ergo est rationalis: et similiter hec contingens: ergo loquitur.= Quinta regula est: conclusio semper sequitur debiliorem partem, hoc est: si antecedens, vel aliqua ex premissis est propositio negativa, vel particularis; consequens debet esse particulare, aut negativum. Utrumque constat in hac argumentatione: omnis homo est rationalis; sed aliquis equus non est rationalis: ergo aliquis equus non est homo. Alie regule, hic adhiberi solite, omittuntur.=

Caput Secundum
De Sylogismo.
§us 1us De quidditate, et divisione Sylogismi.

135 Precipua, et nobilior pars argumentationis est sylogismus; quia cum argumentatio, ut ex nominis etimologia constat, arguat mentem ad assensum; hoc precipue fit per silogismum, in quo clarius, quam in aliis argumentationis speciebus, veritas elucet. Definitur ergo a Philosophy 1o priorum cap. 2o: oratio in qua, quibusdam positis, aliud aliquid a positis ex necessitate accidit per ea, que posita sunt: que deffinitio ponitur et explicatur a D. Alberto magno loco citato. tract. 1o cap. 1o. Oratio ponitur loco generis, et est idem, ac oratio argumen-

argumentativa; nã argumentatio est genus proximum, et illius speciei immediata est syllogismus: genus autem argumentationis est modus sciendi; et hujus genus est oratio: Unde nisi intelligatur oratio argumentativa, deffiniretur syllogismus per genus remotius. Esse q° orationem argumentativam est genus proximum syllogismi, per quod convenit cum reliquis argumentationis speciebus. =

136 Reliquæ particulæ obtinent rationem differentiæ, et per eas a quocumque alio logico instrumento differt syllogismus. Particula quibusdam positis denotat, quod in syllogismo debent poni duæ propositiones recte ordinatæ, et dispositæ, quæ præmissæ dicuntur, et quarum 1ª vocatur maior, et 2ª minor. Ex quibus aliud aliquid a positis, hoc est, tertia alia propositio distincta a præmissis, quæ quæ conclusio vocatur; ex necessitate accidit, hoc est, sequitur necessario, seu infertur; per ea, quæ posita sunt, id est, per præmissas artificiose dispositas, tanquam per causas conclusionis. Sic explicatur præfata deffinitio a Sto Doctore præcitato. Ex quo constat, quod totum artificium syllogismi stat in hoc, quod positis præmissis inferatur conclusio, quæ negari nequeat a concedente præmissas. =

137 Ut divisionem syllogismi perspiciamus, scire oportet, quod cum sit contextus quoddam rationis, debet constare materia, et forma. Materia est id ex quo fit. Et est duplex. Alia proxima, scilicet, enuntiationes, ex quibus immediate componitur syllogismus: alia remota, nempe terminis, ex quibus immediate enuntiationes, et mediate syllogismus coalescit. Quid sit terminus syllogisticus, diximus numero 26. ibi dicta recolite. = Forma syllogismi est: artificiosa dispositio materiæ syllogisticæ, et ideo est duplex, duplici materiæ correspondens. 1ª vocatur figura, et est: dispositio terminorum 2ᵐ debitam subiectionem, et prædicationem. Secunda dicitur modus, et est: dispositio præmissarum 2ᵐ debitam quantitatem, et qualitatem. Quid sit quantitas, et qualitas propositionis, diximus numero 12. =

Insuper

138 Insuper scire oportet, quod, ut ex dictis patet, quilibet silogismus constat tribus propositionibus tantum, et similiter tribus terminis. 1a propositio vocatur maior; secunda minor; et utraque vocatur premissa; quia premittitur ad inferendam conclusionem: tertia autem propositio vocatur conclusio; quia totum discursum concludit. Ex terminis autem unus dicitur maior extremitas, alter minor extremitas; et alter medium. Hoc est terminus, qui ponitur in utraque premissa. Maior extremitas, est terminus, qui ponitur in maiori cum medio; et minor extremitas terminus, qui in minori cum medio ponitur. Ipsae autem extremitates, coniunctae in premissis cum medio, debent coniungi inter se in conclusione.—

139 His scitis dividitur sylogismus ratione materiae proximae in affirmativum, et negativum. 1us est: cuius conclusio est affirmativa. 2us: cuius conclusio est negativa.— Deinde dividitur in simplicem, et modalem. 1us est: cuius premissae sunt propositiones de inesse. 2us: cuius altera ex premissis est propositio modalis.— 3o dividitur in cathegoricum, et hypotheticum. 1us est: cuius utraque premissa est propositio cathegorica. 2us: cuius una saltim premissa est hypothetica.— Dividitur 4o: in demonstrativum, seu analyticum: topicum, seu probabilem: et fallacem, seu sophisticum. 1us est, qui constat propositionibus necessariis. 2us, qui constat tantum probabilibus. 3us, qui constat propositionibus, aparenter veris, sed realiter falsis. Ex his silogismis 1us generat scientiam: 2us, opinionem. 3us generat errorem; quia ex aparentia veritatis propositionum, oritur, ut circa conclusionem de-

140 cipiatur intellectus.—

Ratione materiae remotae, seu terminorum dividitur sylogismus in logicum, Phisicum, theologicum, mathematicum, et sic de aliis; quia ex terminis cuiusvis scientiae, et materia illius sylogismi formari possunt.— Ulterius dividitur in communem, et singularem. Communis est: cuius medium est terminus communis. Singularis; cuius medium est terminus singularis; et hic dicitur sylogismus expositorius; quia ad sensum exponit veritatem conclusionis. Ut ibi:

Petrus

UVA.BHSC

Petrus currit; sed Petrus est homo: ergo homo currit. Et notare, quod ut consequentia sit bona debet esse medium perfecte singulare, et incommunicabile alteri: si communicabile sit, consequentia erit mala. Unde ista est heretica: essentia Divina est pater, essentia Divina est filius: ergo filius est Pater. Pro divisione sylogismi ratione formae sit—

§us Secundus

De figuris, modis, constructioneque silogismi.

121 Figura silogismi, quae, ut diximus, est forma, correspondens materiae remotae, triplex est: 1a est, in qua medium subiicitur in maiori, et praedicatur in minori. 2a est: in qua medium in utraque praemissa praedicatur. 3a vero: in qua medium in utraque subiicitur. Quod totum hoc brevi versiculo declaratur.

Sub prae 1a: 2a bis prae: 3a bis sub.

Modus autem, qui est forma, correspondens materiae proximae, quique variatur circa dispositionem quantitatis, et qualitatis propositionum, est multiplex, iuxta multiplicem combinationem quantitatis, et qualitatis utriusque praemissae. Sed quia non omnis dispositio, et combinatio utilis est, ad convincendum intellectum ad assensum conclusionis: ideo solum de modis, ad hoc utilibus agemus.—

122 Utiles ergo modi iuxta communiorem logicorum sententiam solum sunt decem, et novem, per tres figuras distributi, qui omnes modi his carminibus exponuntur.—

1a fig. Barbara. Celarem. Darii. Ferio. Baralipton.
Celantes. Dabitis. Fapesmo. Frisesomorum.
2a fig. Cesare. Camestres. Festino. Baroco. [3a f.] Darapti.
Felapton. Disamis. Datisi. Bocardo. Ferison.

Ex quibus omnibus novem primi pertinent ad primam figuram. Quatuor immediate sequentes ad 2am: sex que ultimi ad tertiam pertinent.—

123 Quilibet ergo ex his modis habet adminus tres vocales; si autem in aliquo plures inveniuntur, ponuntur ratione metri, solum tres primae deserviunt. Quaelibet autem vocalis, designat quantitatem, et qualitatem propositionis, quae ad efformandum sylogismum in tali modo

UVA.BHSC

modo poni debet, iuxta explicationem illius versus, asserit a & numero 143 positum. 1a autem vocalis cuiusvis modi designat maiorem, 2a minorem, et 3a conclusionem. Ex omnibus autem modis, solum quatuor primi primae figurae dicuntur perfecti; quia perfecte manifestant veritatem conclusionis: reliqui autem omnes sunt imperfecti. Quinque ultimi primae figurae concludunt indirecte, et alii omnes directe. Concludere directe est, quod maior extremitas ponatur pro praedicato in conclusione. Concludere indirecte est, quod maior extremitas ponatur in conclusione pro subiecto.—

124 His omnibus regulis prae oculis habitis, pro faciliori illarum praxi hic ponimus syllogismos in qualibet figura formatos. Et 1o pro directis primae figurae sit exemplum in Barbara sic: omnis homo est animal: omne risibile est homo: ergo omne risibile est animal. In quo tres propositiones habentur, et similiter tres termini, scilicet, homo, animal, et risibile. homo, qui bis reperitur in praemissis est medium: animal est extremitas maior; quia in maiori cum medio reperitur: risibile minor extremitas, quae invenitur in minori cum medio. Medium homo subiicitur in maiori, et praedicatur in minori, qui modus est primae figurae: et quia triplex vocalis modi est A, omnes propositiones sunt universales affirmativae: et quia maior extremitas est praedicatum in conclusione, talis syllogismus directe concludit.—

125 Pro indirectis eiusdem figurae sit exemplum in Baralipton sic: omnis homo est animal: omne risibile est homo: ergo aliquod animal est risibile. ubi praemissae sunt universales affirmativae; quia 1a, et 2a vocalis est A; quia vero tertia litera est I, conclusio est particularis affirmativa. Et quia in conclusione animal, quod est maior extremitas ponitur pro subiecto, ideo indirecte concludit. Exemplum 2ae figurae sit in Cesare sic: nullus homo est equus; sed omne hinnibile est equus: ergo nullum hinnibile est homo. Pro tertia figura accipe exemplum in Darapti: omnis homo

UVA.BHSC

omnis homo est rationalis; sed omnis homo est visibilis: ergo aliquod visibile est rationale. His exemplis consideratis, facile in caeteris modis syllogismos efformabitis.=

Caput Tertium.

De principiis, et regulis Syllogismorum.

D.us Primus.

Principia, regulativa syllogismi, expenduntur.

126 Duo sunt principia, in quibus tota ars syllogistica fundatur, quae cum innegabilia sint, manifestant innegabiliter veritatem cuiusvis conclusionis syllogismi recte formati. Haec autem principia clarissime manifestant veritatem conclusionis, quae fit quatuor modis perfectis primae figurae; ideo ut in omnibus modis apareret manifeste veritas conclusionis ex his principiis, invenerunt Dialectici modum reducendi omnes syllogismos, in quavis figura formatos, ad quatuor modos perfectos 1ae figurae. Tam de reductione, quam de his principiis agemus: et quamvis reductio ordine prima sit; quia principia clariora sunt, 1o de illis sermonem instituimus.=

127 Primum principium est: dici de omni: dici de nullo. Prima pars scilicet, dici de omni deservit duobus modis perfectis affirmativis Barbara, et Darii, et denotat quod, quidquid affirmatur de aliquo, universaliter sumpto, debet affirmari de omni contento sub illo. Unde si quis negaret consequentiam huius syllogismi in Darii: omnis homo est animal; sed Petrus est homo: ergo Petrus est animal: convinceretur evidenter ex hoc principio in hunc modum: quidquid affirmatur de aliquo universaliter sumpto, debet affirmari de omni sub illo contento; sed Petrus continetur sub homine de quo affirmatur quod est animal: ergo recte de Petro, quod est animal, affirmatur. 2a pars dici de nullo deservit modis perfectis negativis, nempe

Celarent

UVA.BHSC

celarent, et ferio, et innuit, quod quidquid negatur de aliquo, universaliter sumpto, debet negari de omni contento sub illo. Ex quo facile ostenderis quamlibet conclusionem negatam, eodem proportionali modo, quo ex prima parte. —

148 § Secundum principium est: quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se: ea vero, quorum unum est idem cum tertio, aliud vero non, non sunt eadem inter se. Prima pars deservit sylogismis affirmativis, et indicat, quod si utraque extremitas identificatur cum tertio, hoc est, cum medio: ipsæ extremitates necessario identificantur inter se. — 2a pars, deserviens modis negativis, manifestat, quod si una extremitas identificatur cum medio, alia vero a medio distinguitur, ipsæ extremitates necessario inter se distinguuntur. Quod patet in hoc sylogismo, facto in celarent: nullus homo est lapis: sed omne risibile est homo: ergo nullum risibile est lapis. In quo sylogismo, si consequentia negetur, illam poteris manifestare hoc modo: ea, quorum unum est idem cum tertio, aliud vero non, non sunt eadem inter se: sed risibile est idem cum homine, quod est medium, et lapis ab homine distinguitur: ergo risibile, et lapis necessario distinguuntur inter se: ergo bona est consequentia, quod nullum risibile est lapis. —

§ Secundus
Traduntur regulæ observandæ pro rectitudine Sylogismorum.

149 § Ut sylogismi regulentur per principia relata, aliquæ regulæ observari debent, quæ si defficiant, nec sylogismus erit bonus, nec per principia regulabilis. Prima regula est: quod sylogismus non constet pluquam tribus terminis. Ratio est; quia tota vis illius principii, quæ sunt eadem uni tertio & consistit in hoc, quod ex identitate extremorum cum medio, inferatur identitas extremorum inter.

UVA.BHSC

inter se; in quo solum tres termini esse possunt, nempe, duo extrema, et unum medium. Ex hac regula infertur, quod in terminis sylogismi debent observari omnes proprietates logicales, de quibus egimus libro 2° cap. 4°. excepta suppositione, proveniente aliquis quantificantibus pp$. si autem hę proprietates non serventur, poterit aliquis terminus esse equivalenter duplex, propter diversam suppositionem, sicque sylogismus erit virtualiter in quatuor terminis, ac ideo non rectus: sicut iste: omnis mus est animal; sed sylaba est mus: ergo sylaba est animal. in quo mus supponit formaliter in maiori, et materialiter in minori. Et ex hoc constat, quod non debent poni termini equivoci; ideoque hic sylogismus est malus: canis latrat; sed sydus est canis: ergo sydus latrat. ubi canis duobus terminis equivalet.—

150§ Secunda regula est: quod medium in aliqua premissarum debet complete distribui; hoc est: debet accipi pro omnibus suis significatis. ratio est; quia si acciperetur tantum pro aliquibus, potest supponere, pro uno significato in maiori, et pro alio in minori; sicque esset virtualiter duplex terminus. Ut patet in hoc: homo est albus; sed homo est niger: ergo niger est albus. Hęc regula solum deservit sylogismo de medio communi; nam in expositorio medium debet esse perfecte singulare— tertia regula est: quod medium non ingrediatur conclusionem; quia artificium sylogismi stat in hoc, quod ex identitate medii cum extremis, inferatur identitas extremorum inter se: unde si medium ingrederetur conclusionem, defficeret hoc artificium; quia solum inferretur identitas alterius extremitatis cum medio—

151§ Quarta regula est: nullus terminus, qui non fuerit distributus in premissis, distribuendus est in conclusione. Ratio est; quia quę non enuntiantur identificata cum medio in premissis; non possunt enuntiari identificata inter se in conclusione.— Quinta regula est: ex puris negativis nihil sequitur; quia ex quo medium distinguatur ab utraque extre—

UVA.BHSC

extremitate, non sequitur neque identitas, neque distinctio extremitatum inter se. = Sexta regula est: ex puris particularibus nihil sequitur. Ratio est; quia medium, ut diximus debet esse perfecte idem; esset autem virtualiter duplex, si omnes premissæ essent particulares. = Ultima regula est: Conclusio sequitur debiliorem partem: hoc est, si aliqua premissa est particularis; conclusio particularis esse debet, et si negativa, negativa debet esse conclusio. Ab aliis regulis supersedemus, ne multitudo confusionem generet. =

Caput Quartum
De reductione Sylogismorum.
§us Primus.
De reductione per ostensionem.

152 Solum quattuor primi modi primæ figuræ, ut pote perfecti, manifestant evidenter conclusionem, illam quæ redunt immediate manifestabilem per prima principia. Cæterum omnes sylogismi aliorum modorum possunt reduci ad quatuor primos, ita ut vel eadem conclusio modi imperfecti manifestetur in modo perfecto, vel qui conclusionem imperfecti negavit, teneatur concedere aliquod impossibile in vi reductionis ad perfectum. Ad hoc duplex adinventa est reductio, una per impossibile, de qua postea; alia per ostensionem, de qua nunc est: illa, qua sylogismi imperfecti reducuntur ad perfectos per conversionem aut transmutationem premissarum. =

153 Ut autem scias ad quem modum, quilibet sylogismus est reducendus, notare, quod omnes modi innitiantur aliqua ex his consonantibus: B. C. D. F. quæ literæ sunt innitiales quatuor modorum perfectorum. Modus ergo imperfectus reducendus est ad perfectum eadem litera incipientem, ut Baralipton

ad

UVA.BHSC

Ad Barbara; Cesare ad Celarem, et sic de aliis iuxta sequentes versus.

Barbara B redit: C consonans verte Celarem
Darii D ducit: Ferio vertat F.

Insuper in quolibet modo imperfecto invenitur una ex his literis: S. P. M. C. S denotat propositionem, ipsam precedentem convertendam esse simpliciter. P. convertendam per accidens: m transmutandas esse premisas, ita ut maior fiat minor, et contra. C vero, si non sit initialis, denotat modum, in quo est, non posse reduci per ostensionem, sed tantum per impossibile: quod totum sequentia carmina dicunt.

S. Vult simpliciter verti: P vero per accidens:
M vult transponi: C per impossibile duci.

154§ Ut hoc clarefiat exemplo recolite dicta de conversione num. 141, et sequent. et insuper advertite quod litera P in Baralipton 2ª regula traditas, denotat, quod propositio consequens convertenda est per accidens; sed quia est particularis affirmativa, que converti per accidens nequit; ideo litera P denotat, quod talis propositio debet fieri universalis affirmativa, ut Baralipton reducatur ad Barbara. Sit exemplum in hoc sylogismo: omnis homo est animal; omne rationale est homo: ergo aliquod animal est rationale: ubi si inferas: ergo omne rationale est animal, que est convertens propositio illius particularis conclusionis, habebis conclusionem in Barbara. Exemplum pro reliquis modis accipite in Fapesmo: omnis homo est risibilis; sed nullus equus est homo: ergo aliquod risibile non est equus. Qui sylogismus, attenta initiali, reducitur ad Ferio. litera S post 1ª vocalem denotat, maiorem convertendam per accidens: litera S post 2ª, minorem convertendam simpliciter: litera M innuit, transmutandas esse premisas; quibus consideratis, sic illum reduces: nullus homo est equus; aliquod risibile est homo: ergo aliquod risibile non est equus. Ubi eadem consequentia, que erat in Fapesmo, manifestatur in Ferio.

§us Secundus
De reductione per impossibile.

155§ Vidimus iam, quomodo eadem conclusio modi imperfecti, manifestatur per reductionem ad perfectum; nunc ergo restat videndum quomodo teneatur concedere aliquod impossibile, qui negat conse-

UVA.BHSC

consequentia modi imperfecti, concessis premissis. Hoc fit per reductionem per impossibile, quae ideo dicitur talis; quia in vi illius infertur in modo perfecto contradictorium illius, quod erat concessum in imperfecto; unde qui consequentiam negavit tenetur concedere simul duas contradictorias; quas simul esse veras est impossibile. Ordo reductionis est hic: Primo infertur contradictoria conclusionis negatae, quae ab adversario concedenda est; postea ex illa, et una ex premissis concessis fiunt premissae syllogismi perfecti; ex quibus necessario infertur pro conclusione, contradictoria, vel contraria alterius premissae concessae. Ut autem sciatis quae premissa poni debet cum contradictorio conclusionis negatae; sequentes accipite versus.—

Maior fit minor, et fit contradictio Maior
Dempto Celantes, in quo pervertitur ordo.
Servat maiorem, variatque secunda minorem.
tertia maiorem variat, servatque minorem.

156 Quorum versuum intelligentia haec est: In prima figura contradictoria conclusionis negatae ponitur pro maiori; propositio maior, pro minori: ex quibus infertur contradictorium, vel contrarium minoris concessae. V.g. fiat syllogismus in Baralipton sic: omnis homo est animal; sed omne rationale est homo: ergo aliquod animal est rationale: quae consequentia, si negetur; debes inferre eius contradictoriam sic: nullum animal est rationale, et pone illam pro maiori: et maiorem antecedentis syllogismi pro minori: ex quibus inferes consequentiam in Celarent hoc modo: nullum animal est rationale; sed omnis homo est animal: ergo nullus homo est rationalis; quae propositio ultima, si convertatur simpliciter sic: nullum rationale est homo, erit contraria minoris concessae; si vero convertatur per accidens sic: aliquod rationale non est homo, erit contradictoria eiusdem minoris. Ab hac regula pro prima figura excipitur Celantes, in quo contradictoria ponitur pro minori, minor pro maiori; ex quibus infertur in Darii contradictoria maioris concessae.

157 In secunda figura, stante eadem maiori, ponitur pro minori

contra

UVA.BHSC

contradictoria; infertur quę contradictoria, vel contraria minoris concesę. Ut patet in hoc silogismo in Baroco: omnis homo est animal; aliquis lapis non est animal; ergo aliquis lapis non est homo. Contradictoria huius est: omnis lapis est homo, quę si ponatur pro minori, servata maiori sylogismi, infertur contradictoria minoris in Barbara sic: omnis homo est animal: omnis lapis est homo: ergo omnis lapis est animal. — In 3a figura contradictoria conclusionis fit maior, minor relinquitur, et infertur contradictorium maioris. Accipite exemplum in Bocardo: aliquis homo non est equus: omnis homo est animal: ergo aliquod animal non est equus. Quod sic reducitur: omne animal est equus, quę est contradictoria conclusionis; et omnis homo est animal, quę est minor antecedentis sylogismi: ergo omnis homo est equus; quę conclusio in barbara est contradictoria maioris, concessę in Bocardo. —

158 Sed ut facilius sciamus, ad quem modum perfectum, imperfectus reduci debet per impossibile; has quatuor dictiones observate: nesciebatis; odiebam; letareromanis. Quarum 1a dictio quinque vocales habet, pro quinque modis imperfectis primę figurę. secunda quatuor pro modis 2ę figurę. et ultima, sex pro modis 3ę figurę. Itaque ergo vocalis cuiusvis dictionis correspondet 1o modo, 2a 2o, et sic de aliis. Igitur vocales contentę in his dictionibus sunt literę finales alicuius modi perfecti. Modus ergo imperfectus reducendus est ad perfectum, cuius ultima vocalis est eadem cum illa, quę ei ex propria dictione correspondet. Quod patet in exemplis supra positis. nam Baralipton reduximus ad celarent, quia illi correspondet 1a litera e, 1ę dictionis. Baroco, et Bocardo reduximus ad Barbara, quia 1o correspondet litera a in odiebam, et 2o eadem litera in romanis, et hęc de reductione sylogismorum dicta sufficiant. —

Caput Ultimum.

De Falaciis.

§us Unicus. Tredecim falacię expenduntur.

159 Cognito recto modo construendi sylogismum, ut veritas per illum manifestetur; restat cognoscere deffectus sylogismi, ut error, et falsitas vitentur.

UVA.BHSC

vitentur. Ex dictis g° capite potest esse syllogismus deffectuosus, scilt, ex forma, ex voce, et ex re significata. De deffectibus ratione formæ syllogisticæ satis dictum est, dando regulas, pro recto syllogismo. Deffectus autem, qui ad vocem, et rem significatam pertinent, iuxta communem sensum Autorum, sunt tredecim; sex ad vocem, et septem ad rem significatam pertinentes. —

160 Prima g° fallacia pertinens ad vocem est æquivocatio, et est: error proveniens ex eo, quod in præmissis ponitur terminus æquivocus. V.g. Leo habitat in silva; sed Christus est leo: g° Christus habitat in silva. Ubi leo æquivoce sumitur. — 2ª est: amphibologia. et est: error oriens ex eo, quod aliqua præmissa habet duplicem sensum. V.g. Omnes episcopi sunt homines; sed isti canes sunt episcopi: g° isti canes sunt homines. — 3ª est variatio accentus. et est error, ex diversa pronuntiatione ortus. V.g. Qui occidit, debet puniri; sol occidit: g° sol debet puniri. — Quarta est: compositio, et divisio. et est error proveniens ex mutatione sensus compositi in divisum, vel divisi in compositum. Exemplum 1ⁱ: quinque sunt duo, et tria: g° quinque sunt duo. Exemplum 2ⁱ: currens potest quiescere: g° possibile est quod currens quiescat. —

161 Quinta ē variatio literarum. et oritur ex diverso sensu et significatione ex diversa scriptura orta. V.g. quod hamatur hamo capitur; vinum amatur: g° vinum hamo capitur. — Sexta est: figura dictionis; et est: error oriens, vel ex transitu unius generis grammatici in aliud, committendo solecismum: vel ex transitu unius prædicamenti in aliud: vel ex transitu unius speciei in aliam eiusdem generis. Exemplum 1ⁱ: substantia alba est colorata; sed Papa est substantia alba: g° Papa est colorata. Exemplum 2ⁱ: quod heri fuisti es hodie; sed heri fuisti novitius: g° novitius es hodie; in quo fit transitus a substantia in qualitatem. Exemplum 3ⁱⁱ: Digitos, quos olim habebas, habes nunc: sed olim habebas digitos parvos: g° nunc parvos habes: in quo fit transitus de una specie qualitatis in aliam. —

162 Septima fallacia, et 1ª ex pertinentibus ad rem significatam, vocatur accidentis. Et est: error oriens ex eo, quod id, quod

UVA.BHSC

quod convenit duobus per accidens, aplicatur uni simpliciter. V.g. hic canis est pater; hic canis est tuus: g.° est pater tuus. = Octava est a dicto secundum quid, ad simpliciter; est que: error oriens ex eo, quod aplicatur alicui absolute, id, quod solum illi cum addito convenit. V.g. ethiops est albus secundum dentes: g.° ethiops est albus. = Nona est contradictionis; oritur que, ex eo, quod non contradictio accipitur ut contradictio. V.g. Petrus currit; et non currit velociter: g.° currit, et non currit. = Decima est petitio principii, et committitur quando ad aliquid probandum assumitur pro principio idem, quod probandum est. Ut animal rationale currit: g.° homo currit. = Undecima est: consequentis; quando nempe, arguitur convertibiliter in his quae non convertuntur. V.g. qui currit, movetur: g.° qui movetur currit. = Duodecima est: non causae, ut causae: oritur que ex eo, quod tribuitur effectus illi, a quo non causatur. V.g. non est utendum eo, quod inebriat; sed vinum inebriat: g.° non est utendum vino. = Ultima est plurium interrogationum ut unius; et datur, quando ad plures interrogationes solum exigitur una responsio. V.g. si interrogaveris: mel, et fel sunt dulcia? si respondeas affirmative, infertur: g.° fel est dulce: si negative: g.° mel non est dulce: Duplici g.° responsione vitabis hanc falaciam. Et haec de toto tractatu summularum dicta sufficiant; jam nunc nos ad difficiliora certamina provocat tempus. Interim.

Haec (charissimi mei) cedant in Dei. O. M. omnipotentis gloriam, et honorem. Cedant iterum in Sanctissimae Virginis Mariae matris Jesu desponsatae Ioseph, cuius misterii hodie festa percolimus, honorem, et laudem. Cedant insuper in laudem Sanctissimi Apostoli Barnabae: necnon Utriusque Parentis, Augustini, et Norberti: et etiam Doctoris Angelici D. Thomae Aquinatis: Omnium que caelicolarum. Cedant q. ut toto corde opto, et desidero in vestram utilitatem, Deique nostrae candidae familiae.

Amen

UVA.BHSC

Tabula institutionum Logicalium.

Prævium notabile ubi de operationibus intellectus agitur. —— —— fol. 01
liber 1us de 1a operatione — fol. 02
cap. 1 de Deffinitione signi — ibidem.
De divisione signi —— fol. 3
cap. 2. de termino —— —— fol. 4
De vocibus non significativis et extrapropositione —— fol. 5 et 6.
De divisione termini — fol. 6 et dein-
Caput 3. de Nomine — fol. 9.
caput 4. de verbo — fol. 9.
Liber 2us de 2a operatione.
Cap. 1 de oratione —— fol. 10
Cap. 2 de modo sciendi — f. 11
De Diffinitione —— ibidem
De Divisione —— fol. 12.
Cap. 3 de Enunciatione. fol. 13.

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

43

DISPUTATIONES

In Logicam magnam iuxta Aristotellis. & Divi Thomæ Communem Thomistharumque Sensum.

PROŒMIUM

Instructa iam mentis acie dialecticis præceptis, ad ardua, magnaque certamina, in logica magna ineunda nos provocat tempus. Iter certe, charissimi, difficillimum agredimur; profundam namque, et quasi horridam specum, prominentium undique difficultatum iugis consepultam, investigare tentamus; sed certe per tam invium iter, utilem, nobilissimumque terminum, et scopum respicimus. Logica enim, cuius provinciam peragrandam agredimur est ars artium, aiebat Petrus Hispanus, disciplinaque disciplinarum; et recte quidem sic commendatur; ipsa enim, teste Præexcelso Patre Augustino, sola docet discere: in hac seipsam ratio demonstrat: sola scit scire; solaque scientes facere potest. Quapropter recte Cicero ait, quod ipsa est veri et falsi quasi disceptatrix, et iudex. Res namque latentes pandit: ocultatur, et detegit; detecta iudicat, disponit, et ordinat. ordinata probat; probata denique ab impugnationibus tuetur, et protegit: ipsa est, quæ mentem dirigit, ne erroribus obtenebretur; sine ipsa cæteræ scientiæ informem, quemdam modum, innumeris confusionibus obrutæ

habe

UVA.BHSC

haberent; cum ipsa vero miram pulchritudinem, pulcherrimumque ordinem adipiscuntur: et si ergo sit capta difficillima; non est cur eius difficultas vos terreat; sicut tam utilis ab omnibus praedicatur. Accipite ergo fratres mei has logicas disputationes lecti: ipsius logicae amor ad laborem vos provocet; si enim certatores, omnes quidem currunt, et unus accipit bravium, ut ait Apostolus, quanto magis vos currere per logicae studium debetis, cum omnes comprehendere potestis: sic ergo currite omnes, ut comprehendatis. Nemo itaque desperet; nemo se inhabilem reputet; id omnes uno animo Deum O. M. pro vestro profectu interpellare; omne enim donum perfectum de sursum est, a Patre luminum descendens; sic enim, quae in Dei nomine incepimus, in vestram utilitatem feliciter absolvemus. Dix

Disputatio prima
De Proemialibus Logicae.

1 Priusquam pelago logicalium disputationum immergamur, aliquid de ipsa logica praelibare oportet. Dari logicam, nemo sanae mentis negavit; ideoque ab huius probatione abstinemus. Logicam Deus in prima rerum conditione infudit Adamo; sicut et caeteras scientias. Postmodum vero indefesso labore eam homines compararunt; inter quos Aristoteles Stagirites Peripateticorum princeps, eam prae caeteris illustravit, et auxit. Definitur autem logica communiter sic: facultas indagandi veritatem; et dividitur in naturalem, et artificialem. 1a est: facultas discurrendi insita a natura, qua homines etiam rudes sine ullis praeceptis, aliquatenus ratiocinantur. 2a est: facultas studio comparata complectens praecepta, quibus mens ad recte ratiocinandum dirigitur: et de hac solum loquimur in praesenti; prima enim, ut pote a natura indita, nec doceri, nec acquiri studio potest.—

Secundo

2 Dividitur logica in docentem, et utentem. 1a est: quae tradit regulas, et praecepta ad artefacta logicalia formanda. 2a est: quae praedicta artefacta format regulis, et praeceptis utendo.

UVA.BHSC

vo.

v.g. cu cogitamus proprietates, et tradimus regulas pro bona deffinitione, quod scil. debet constare genere, et differentia, et sic de aliis; tunc logicam docentem habemus; cu vo his regulis utimur; ut cu deffinimus hominem per animal 44 rationale, habemus logicam utentem. His notatis, varias difficultates excitant AA in hac proemiali disputatione circa necessitatem, qualitatem, unitatem, obiectum, et alia ad logicam pertinentia; sed cu in omnibus innorari non liceat, solu de utilioribus agemus, et licet plures ab illius obiecto initium sumant; nos prius de necessitate, et qualitate illius agemus; ultimo loco de obiecto determinaturi. Sit iam.

Questio Prima
Utrum logica sit necessaria ad alias scientias adquirendas?

Dus Primus. Quedam notabilia prelibantur.

3 Pro resolutione dubii nota 1o, quod in presenti non loquimur de logica naturali; hanc m ee simpliciter necessariam ad alias scientias, nemo dubitat: qa hec est ipsum lumen naturale intellectus, ratione cuius naturaliter discurrimus: unde de sola logica artificiali procedit dubium. Nota 2o: quod necessarium dicitur aliquid dupliciter, scil. simpliciter, et 2a quid. Necessarium 1o modo est illud, sine quo finis consequi, aut res fieri non potest. Sic oculus est simpliciter necessarius ad videndum. Necessarium 2a quid, est illud, sine quo finis consequi potest absolute, sd melius, et commodius consequitur cu illo. Sic equus est necessarius ad iter agendum; qa sine illo potest quis iter agere; sd melius iter ager cu illo.—

4 Nota 3o: logicam esse valde utilem ad reliquas scientias comparandas, ut experientia ipsa demonstrat; et omnes communiter fatentur: Unde certum est, ipsam esse necessariam 2a qd. Experimur m, quemcumque facilius alias scientias adquirere, si bene logicam intellexit. Solum qo loquimur in presenti dubio de necessitate logice simpliciter. Nota 4o: qa scientia 2um Philosophum 1o post. cap. 2. sic deffinitur: habitus certus, et evidens per demonstrationem adquisitus. Unde quelibet demonstratio artificiosa generat habitum scientie; et 2a quod plures, l paucioris demonstrationes ab aliquo fiunt invenitur in illo perfectiori, l imperfectiori modo scientia. Quo intelligendo.—

5 Nota quinto; quod in assignanda perfectione scientie variant autores. Quidam m duplicem statum scientie tantum assignant, perfectum scil., et imperfectum. Imperfecte haberi scientiam dicunt, quando habetur per unam, vel alteram demonstrationem. Perfecte vero dicunt

UVA.BHSC

dicitur haberi; cum intellectus non solum est facilis circa plures, vel fere omnes demonstrationes: sed etiam adipiscitur plenã obiecti notitiam; et ab erroribus, impugnationibusque circa conclusiones se faciliter deffendit. Sic Mag. Ioannes a S.to Thoma cum aliis thomistis.=

6 Alii triplicem statum scientiæ distinguunt, scilicet, substantialiter imperfectum: substantialiter perfectum: et substantialiter, et accidentaliter perfectum. In primo statu habetur scientia, cum scientis cognitio se extendit ad unam, vel alteram ipsius conclusionem. In secundo statu habetur, cum se extendit cognitio ad plures, vel fere omnes talis scientiæ conclusiones; et denique in tertio statu habetur; cum quis non solum scit omnes conclusiones; sed est etiam promptus ad syllogizandum in omnibus ad solvendum obiecta; ad dignoscendas fallacias, erroresque vitandos. Sic Collegium Divi Thomæ Complutense. hic questione 1.a articulo 1.o Mag. Troilan, et alii thomistæ, etiam ex nostris in suis manuscriptis inter quos Ill.mus et R.mus Dominus D. Fr. Ioseph. Stephanus de Noriega, quondam nostræ congregationis inclitum caput, et decus, postque episcopus Celsonensis.=

7 His suppositis plures circa hoc dubium versantur sententiæ. Prima asserit logicam esse simpliciter necessariam ad quamlibet scientiã in quocumque statu comparandam. Sic plures thomistæ cum Sap.mo Soto. Secunda per oppositum docet, nullatenus esse necessariam. Sic communiter Patres Societatis Iesu, et novissime Mag. Aguilera Eremita Augustinianus, referens pro illa Preexcellum Parentẽ Augustinum, pluresque thomistas. 3.a docet logicam esse simpliciter necessariam ad alias scientias in 2.o statu, non vero in 1.o adquirendas, sic plures thomistæ. Quarta denique solũ ad scientias in 3.o statu adquirendas logicæ necessitatẽ simpliciter admittit. Sic Collegiũ Cetarẽ, et plures alii, cum quibus sit.=

UVA.BHSC

§us Secundus.

Prima conclusio statuitur.

85 Logica non est simpliciter necessaria ad scientias in statu substantialiter imperfecto, nec etiam perfecto adquirendas. Probatur primo conclusio quoad 1am partem ex philosopho 9 methaph. text. 3 dicente: addiscens artem operatur opera artis sine arte. Quae verba sic explicat D. Th. ibi lect. 3 dicens: in ipsa ratione naturaliter praeinsunt, quaedam semina, et principia scientiarum, virtute quorum potest homo aliqualiter exire in scientiae, et virtutis actum; antequam habeat habitum scientiae, et virtutis; quo adepto, perfecte operatur. ergo iuxta D. Th. antequam homo habeat scientiae habitum potest exire in scientiae actum, virtute principiorum naturalium notum sic: sed per actum scientiae acquiritur scientia, quo ad substantiam saltem imperfecte: ergo virtute principiorum naturalium, absque logica artificiali, potest scientia in statu substantialiter imperfecto adquiri.

95 Secundo probatur eadem conclusio ratione brevi, sed efficaci. Logica artificialis communiter admittitur, ut scientia; sed haec adquiritur in statu imperfecto, quin praecedat cognitio ipsius: ergo simili modo, quin praecedat cognitio logicae, poterit alia quaelibet scientia in tali statu adquiri. Consequentia est legitima; eadem enim, immo multo maior difficultas adest in adquisitione logicae, quae abdubio aliis scientiis difficilior est. Maior est certa in communi sententia, quam infra late probabimus quaest. 2a per tot. minor etiam est evidens; ad primam enim demonstrationem, per quam logica adquiritur, impossibile est, quod ipsa logica praesupponatur: nil enim suum primum esse praecedit: et alias etiam daretur processus in infinitum.

Respon-

105 dent contrarii: quod non est eadem ratio de logica, et aliis scientiis; logica enim est ratio formalis adquisitionis scientiae; cum autem unius rationis formalis non detur alia, sequitur, quod non est necessaria logica ad sui ipsius adquisitionem; est vero necessaria ad alias scientias adquirendas. Quod patet exemplo lucis, quae est ratio formalis, ut ipsam, et alia videamus.

UVA.BHSC

videamus; et ideo quamvis necessario presupponatur ad alia obiecta videnda, non presuponitur ad sui ipsius visionem. — Sed contra est; logica enim ante sui adquisitionem non potest esse ratio formalis adquisitionis sui ipsius; quia nullo modo presupponitur; quevis autem causa, sive ratio formalis ad suum effectum presupponi debet. Unde logica non est ratio formalis adquisitionis sui; sed per primam demonstrationem adquiritur virtute luminis naturalis; et eodem modo possunt reliquae scientiae sine ipsa adquiri virtute eiusdem luminis. Nec favet exemplum de luce; est enim manifesta disparitas. Quia lux presupponitur existens, et ad sui, et ad aliorum visionem; cum prius sit dari lucem, quam ipsam, et alia videri. Logica vero non datur ante demonstrationem, per quam adquiritur. —

Quoad 2am

11 partem probatur conclusio ratione: ad scientiam in statu substantialiter imperfecto adquirendam non est simpliciter necessaria logica: ergo nec ad illam in statu substantialiter perfecto adquirendam. Antecedens satis probatum est. Probatur consequentia: scientia habetur in statu imperfecto, cum demonstratur una, vel altera conclusio illius; et in statu perfecto cum demonstrantur plures, vel fere omnes; sed qui potest unam, vel alteram demonstrare sine logica, potest etiam demonstrare omnes: ergo si ad scientiam in statu imperfecto, et consequentia est legitima. Maior constat ex prenotandis. Minor vero probatur sic: qui potest ad magis, iuxta commune axioma, potest ad minus; sed maior difficultas est in prima conclusione demonstranda, quam in reliquis sequentibus: ergo. Consequentia est bona. Maior certa: Minor vero probatur 1o. Ad primam demonstrationem nullus presupponitur habitus scientificus; ad reliquas vero presupponitur habitus per primam demonstrationem generatus: sed habitus dat facilitatem ad exercitium proprium; facilius enim est cum habitu operari, quam sine illo: ergo. —

12 Deinde probatur eadem minor auctoritate relata D. Thomae dicentis: potest homo exire in scientiae, et virtutis actum, antequam habeat habitum, quo adepto perfecte operatur: ergo et mente D. Th. adepto habitu scientiae homo per

fecte

UVA.BHSC

perfecte operatur. Nunc subsumo sic: sed per primam demonstratio-
nem, seu per primum actum scientiæ adquiritur habitus: ergo de- 46
monstrata prima conclusione sine logica, potest homo instru-
la in scientia perfecte operari: ergo sine logica artificiali, tan-
tum demonstrabit reliquas conclusiones, quam primam. Utraque
consequentia est certa, et minor subsumpta traditur a D. Thoma
1a 2æ quæst. 51 art. 3o.—

Respondent contrarii: quod, quamvis demon-
13§ strata prima conclusione, adquiratur habitus, reddatur que intel-
lectus promptior ad alias conclusiones eiusdem dispositionis, et
difficultatis; potest tamen occurrere aliqua ita difficilis, ut intel-
lectus sine logica illam demonstrare non valeat. Sicut patet
in virtute corporis; quæ licet possit unam, immo, et plures
infirmitates superare sine adiutorio medicinæ; non tamen
potest omnes; occurrere enim potest infirmitas ita gravis,
quod virtus corporis se sola ad illam expellendam non suffi-
ciat.—

14§ Sed contra est: difficultas maior, quæ potest occurrere in relata
conclusione, vel esset formalis, vel materialis: si primum: non
potest tolli per logicam; quia difficultas formalis alterius
habitus ad logicæ spheram non pertinet: si materialis
est: nullatenus est logica necessaria ad illam vincendam; suffi-
cit enim perfecta cognitio materiæ scientiæ adquirendæ,
ad quam cognitionem habitus logicæ non concurrit: numquam ergo
necessitas logicæ adstrui potest. Nec mirum est, quod ali-
quis dicatur perfecte scire, licet plures difficultates re-
solvere non possit; cum etiam ille, qui logicam scit plures dif-
ficultates habeat, adhuc adiutorio logicæ suffultus.—

Exem-
15§ plum de virtute corporis nihil evincit; cum sit dispar ratio.
Virtus enim corporis repetitis infirmitatibus debilitatur;
intellectus vero repetitis actibus scientificis perficitur, et
extollitur. Unde licet virtus corporis non sit sufficiens si-
ne adiutorio medicinæ ad 2am vel 3am infirmitatem propulsan-
dam; virtus tamen intellectus fortior, et habilior redditur per quam-
cumque demonstrationem, ad alias sine logica efformandas.—

UVA.BHSC

§us Tertius.

Statuitur Secunda Conclusio.

16 Ad scientias in statu substantialiter, et accidentaliter perfecto adquirendas est simpliciter necessaria logica artificialis. Probatur primo auctoritate Clementis Alexandrini lib. 6 stromatum, ubi ait: est enim Dialectica veluti vallus quidam, ne veritas conculcetur a sophistis. Ex quo sic: sicut vallo, vel sepe egent arbores non ut sint, sed ut sint tutę; ita alię scientię egent logica; non ad esse substantiale; sed ad hoc ut ab erroribus, et impugnationibus tueantur; sed hoc pertinet ad illarum perfectionem accidentalem: ergo =

17 Secundo probatur conclusio ratione: ad scientias in statu substantialiter, ac accidentaliter perfecto habendam est necessarium scire omnes, vel fere omnes illius conclusiones; illas resolvere in prima principia; reducere syllogismos; cognoscere fallacias: ac tandem scire instrumenta ad artificiose ratiocinandum necessaria; sed hęc omnia a logica ministrantur, nec sine illa comparari possunt: ergo consequentia est legitima. maior patet ex dictis numero. 6. et minor constat; logica enim est facultas, in qua omnia relata ex professo tractantur; ut consideranti patebit. ==

§us Quartus.

Argumentum contra utramque Conclusionem satisfit.

18 Obiicies 1o: de conceptu essentiali scientię adhuc in statu imperfecto est rem per causam cognoscere; sed nullus sine logica potest rem cognoscere per causam: ergo. maior est philosophi. 1o post cap 2o. minor vero probatur: rem per causam cognoscere, est, cognoscere conclusionem aliter se habere non posse, supposita veritate premissarum, illamque resolvere usque ad prima principia; sed nullus sine adiutorio logicę potest cognoscere premissas, et conclusionem ex illis

ex illis inferri, tum quae in prima principia resolvere: ergo = Confirmatur primo: quae liber scientia adhuc imperfecte adquiritur per demonstrationem; sed demonstratio fieri non potest sine logica: ergo sine illa nec imperfecte scientia adquiri potest. Maior est definitio scientiae supra tradita. Probo minorem: non potest fieri demonstratio ab eo, qui nescit, quomodo est facienda; sed hoc nequit sciri sine logica: ergo. Maior est per se nota. Minor constat: sola enim logica inter omnes scientias tradit principia, et docet partes ex quibus componitur demonstratio. = 47

19 Confirmatur 2º: scientia etiam in statu imperfecto est habitus; sed habitus talis scientificus adquiri non potest sine logica: ergo. Probo minorem: habitus ex natura sua est difficile mobilis a subiecto; sed sine logica faciliter amovetur homo ab assensu praestito conclusioni, per quem generari debebat habitus scientificus: ergo maior est certa; et minor constat; quia qui nescit logicam facile amovetur a quovis assensu, per aliquem paralogismum, cuius defectum sine logica cognoscere nequit. =

20 Respondeo ad argumentum negando minorem: ad cuius probationem nego etiam minorem. Nam sine logica potest quis cognoscere rem per causam; cognoscendo scilicet veritatem praemissarum, et conclusionem ex illis necessario inferri; ad cognoscendam modo talem veritatem nihil proficit logica; sed solum habitus scientiae, in cuius materia fit demonstratio. Cum enim praemissae sint principia, solum pertinet illarum cognitio ad habitum eorumdem principiorum. Nec etiam est necessaria logica ad cognoscendum, recte conclusionem ex praemissis inferri; sed ad hoc sufficit logica naturalis, seu lumen rationis: virtute cuius potest quis cognoscere; quod, quae sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se, in quo tota connexio praemissarum cum conclusione fundatur. Et quod haec connexio in pluribus demonstrationibus possit lumine naturali cognosci experientia ipsa demonstrat; quilibet modo etiam rudis ex hoc principio, lumine naturae noto: totum est maius sua parte, infert sic: sed hoc monasterium est pars universi: ergo universum est maius hoc monasterio. Cui conclusioni evidenter assentitur cognoscens veritatem praemissarum, et connexionem conclusionis cum illis. =

21 Et per hoc patet solutio ad 1am confirmationem; ad quam nego minorem: ad probationem distinguo maiorem: nequit fieri demonstratio ab

eo

UVA.BHSC

ab eo, qui non scit adhuc naturaliter, concedo maiorem: artificialiter praeci-
se, nego maiorem, minorem, et consequentiam sub eadem distinctione. Licet enim
ad faciendam artificiose demonstrationem, requiratur logica artificialis;
tamen ad faciendam demonstrationem absolute sufficit naturalis logica; me-
dia qua intellectus, qui naturaliter discursivus est, demonstrationem fa-
cere potest. Quod patet a simili in rustico, qui multoties ornate
loquitur sine regulis Rhetoricae: et eodem modo argumentationes eff-
ormat, regularum logicae penitus ignarus.—

22 Sed instas: implicat de-
monstratio, quae non sit artificiose facta: ergo si per nos ad faciendam arti-
ficiosam demonstrationem requiritur logica artificialis; ad omnem scien-
tiam per demonstrationem acquirendam erit necessaria simpliciter. Con-
sequentia est bona, et antecedens patet: quia quaelibet demonstratio
essentialiter includit dispositionem in modo, et figura iuxta regu-
las syllogismi; quod quidem est aliquid artificiale.— Nego distin-
guendo antecedens: quae non sit artificiose facta passive, seu ex par-
te ipsius demonstrationis, concedo antecedens: active, et ex parte facientis
nego antecedens, et consequentiam; quia aliud est opus esse arti-
ficiosum; aliud vero artificiose fieri. Potest enim aliquid esse artifi-
ciosum; et fieri per actionem non artificiosam, hoc est: non directam
regulis artis. Quo pacto innuit philosophus loco citato, quod addiscens
artem, operatur opera artificiosa sine arte. Et hoc modo demons-
tratio, quae est in se opus artificiosum, fit per actionem non arti-
ficiosam, sed pure naturalem; ut patet in exemplis adductis.—

23 Ad 23 con-
firmationem, concessa maiori, nego minorem. Ad probationem distinguo minorem: sine
logica facillime amovetur homo ab assensu per se nego minorem;
per accidens, transeat minor, et nego consequentiam. Ad probationem minoris, ubi
dicitur: quod solum ad logicam pertinet cognoscere defectum para-
logismi, distinguo sic: quoad quidditatem, concedo: quoad an est,
nego propositionem. Solutio est, quod sine logica potest cognosci syllogis-
mum esse deffectuosum; licet non possit cognosci in quo deficiat.
Ratio est: quia, posita cognitione bonitatis consequentiae in de-
monstratione, facillime quis cognoscet syllogismum, oppositum probantem
deffectuosum esse: Unde non concedimus absolute, quod quis sine
logica facilliter amovetur ab assensu praemisso conclusioni. Et
licet

UVA.BHSC

48

et licet faciliter amoveatur, hoc erit per accidens; non ex defectu habitus scientifici; sed ex defectu subiecti, qui illum conservare nescit; quod non tollit, quominus habitus vere sit scientificus, et ex natura sua difficile mobilis a subiecto. Quod patet in habitu fidei, qui ex natura sua est firmus; et tamen in homine rustico ratione subiecti potest habitus fidei per aliquod sophisma dimoveri. =

24 Obiicies 2º contra 2am partem 1ae conclusionis difficilem auctoritatem M. P. Augustini lib. 2º de ordine cap. 13 ubi de logica ait: sola scit scire, sola scientes facere non solum vult, sed etiam potest: ergo ex mente Praeceptoris P. sola logica scientes facere potest: ergo saltim in statu perfecto sine logica scientia adquiri non potest. = Confirmatur ex Aug. Praec. 1º potest. cap. 1º dicente: ars quaedam necessaria est, quae sit directiva ipsius actus rationis, per quam homo in ipso actu rationis, faciliter, ordinate, et sine errore procedat, et haec est ars logicae: ergo ex mente D. Thomae logica est necessaria ad procedendum sine errore. Tunc sic: sed procedere sine errore est necessarium simpliciter ad adquisitionem scientiae in statu perfecto: ergo. =

25 Resp. concessa auctoritate M. P. distinguendo 1am consequentiam: sola logica scientes facere potest omnimoda perfectione, concedo consequentiam; perfectione praecise substantiali, nego consequentiam. Non enim intendit S. Parens, adstruere necessitatem logicae simpliciter, ad scientiam perfecte comparandam; sed ad summam maximam logicae utilitatem commendat. Quando ergo ait, quod sola logica scientes facere potest, vel commendat utilitatem eius; quia sola logica modum sciendi scientifice docet; vel si necessitatem illius adstruit; solum loquitur de perfectione accidentali aliarum scientiarum; quia sola logica scientes facere potest omnimoda perfectione, ut diximus Dl. 2a: quod autem haec sit mens Mag. Parentis patet ex eo, quod ipse nostram Dlem expresse tenuit pluribus in locis, ut videre est in Mag. Aguilera lib. 1º log. q. 5 S. 1º et 3º. =

Ad confirmationem

26 ex D. Th. sumptam resp. explicando mentem S. D.: ars quaedam necessaria est simpliciter, nego: 2am quid, concedo, et aplicata distinctione consequentiam concedo minorem subsumptam, nego consequentiam sub eadem distinctione. Solutio colligitur ex ipsis verbis, ait enim: logicam esse necessariam ut homo faciliter ordinate, et sine errore procedat: ex quo autem requiratur ad sic procedendum, non infertur necessitas eius simpliciter ad hoc; quia etiam intellectus sine illa potest ordinate, et sine errore procedere. Quamvis autem facilius erret, qui logicam ignorat, hoc non obest

perfec-

UVA.BHSC

perfectioni scientię; alias enim nullus adhuc cum logica perfecte sciens diceretur, cum plures logicam habentes in plures errores incidant, ut patet in Aristotele, ipsius logicę, ut fertur, inventore. Hęc solutio colligitur ex Sancto Doctore opusculo 70. quest. 1a ad 3m, ubi dicens, quare a logica initium sumitur in scientiis; cum ipsa sit difficilior cęteris, ait: oportet a logica in addiscendo incipere; quia alię scientię ab ipsa dependent. ubi verbum oportet, non necessitatem, sed convenientiam, aut utilitatem explicat; quatenus alię scientię pendent a logica, ut facilius adquirantur, et ut ultimam perfectionem accidentalem habeant.—

27 Et certe innegabile est, si historiis, experientię que credimus; logicam solum ad maiorem ornatum, et commoditatem aliarum scientiarum conducere; ante inventionem enim eius plures sapientissimos viros extitisse, historię declarant. Socratem insignem Philosophum; Hypocratem que disertissimum medicum, penitus logicam ignorasse, refferunt. Sed quid immoror? Plures ego ipse expertus sum, in meinaralis soli disertissimo lyceo iurisperitos celebres; in utraque iure consummatos viros, qui non solum logicam perfecte non didicerunt, sed nec eam fere salutaverunt. Sit ergo Logica utilissima ad alias scientias adquirendas; cęterum necessaria ad earum perfectionem substantialem nullatenus predicetur.—

28 Obiicies ultimo contra tertiam conclusionem: logica est habitus; sed nullus habitus est simpliciter necessarius ad aliquid adquirendum: ergo nec logica ad alias scientias adhuc quoad perfectionem accidentalem. Maior est certa; et minor probatur: habitus distinguitur a potentia in eo, quod potentia dat simpliciter posse: habitus vero solum dat facilitatem; sed quod solum dat facilitatem non est simpliciter necessarium ad aliquid, sed ad summum est necessarium secundum quid: ergo habitus non est simpliciter necessarius ad aliquid adquirendum.—

UVA.BHSC

49

29 Hoc argumentum bene perpensum probat efficaciter primam conclusionem; et nullatenus officit secundæ. Ad illud ergo respondeo, concessa maiori, distinguendo minorem: nullus habitus est simpliciter necessarius ad aliquid adquirendum quoad substantiam, concedo minorem: quoad perfectionem accidentalem, nego minorem, et consequentiam: et ad probationem nego etiam minorem, et consequentiam sub eadem distinctione. Dicimus ergo, quod habitus certe solum dat facilitatem; sed cum facilitas ad discurrendum in scientiis, ad detegendas fallacias, erroresque vitandos, pertineat ad perfectionem accidentalem; est necessarius simpliciter habitus logicæ, talem facilitatem tribuens. Sicut enim est necessaria simpliciter potentia ad simpliciter posse; sic necessarius est simpliciter habitus ad tribuendam hanc facilitatem, quæ est propria scientiarum in tertio statu. Unde argumentum probat, logicam non esse necessariam ad alias scientias quoad substantiam comparandas: quod autem non sit necessaria ad facilitatem propriam status accidentalis, nullatenus convincit.

Quæstio Secunda

Utrum logica sit Scientia, vel Ars?

S.us Primus.

Quid sit Scientia, et quid ars declaratur.

30 Nomine scientiæ intelligimus facultatem, in intellectu residentem, ipsique tribuentem facillitatem ad eliciendas demonstrationes. Duplex est autem scientia, habitualis, nempe, et actualis. 1.a est: habitus certus, et evidens per demonstrationem adquisitus. Secunda est: assensus certus, et evidens, qui per

demons-

UVA.BHSC

demonstrationem habetur. et hec in actuali demonstratione consistit: illa vero demonstrationem, per quam generatur, supponit. De utraque est nobis sermo; sed cum resolutio unius pendeat ex resolutione alterius, solum disputabimus: an logica sit scientia habitualis? ex quo manifestum fiet: utrum sit actualis, necne?=

375 Per artem vero intelligimus habitum cum vera ratione factivum; sic enim illa deffinivit philosophus sexto ethicorum cap. 4°. Angelicus vero mag. 1a 2e quest. 57 articulo 3° ait, quod ars est: recta ratio operum faciendorum quia habitus artis rectificat intellectum ad opera facienda. Dicuntur autem pro nunc opera facienda, non solum ea, que fiunt per actiones externas, ut urere, secare, et cetera huiusmodi: sed etiam ea, que fiunt per actionem internam, quo pacto dicimus, quod intelligere est aliquid facere. Utraque ergo actio ad artem pertinet; ceterum cum hac differentia; quod artes, que exercentur per potentias corporis, et actiones transeuntes in externam materiam, dicuntur artes mechanice: quales sunt, in hoc versu contente:=

Rus. Nemus. Arma. Rates. Vulnera. Lana.
Faber.

Hoc est: ars agricultiva: venatoria: militaris: nautica: chirurgica: textoria: fabrilis. Artes autem, que per potentias anime, et actiones immanentes exercentur, vocantur artes liberales. Et huiusmodi sunt: Grammatica: Rectorica: Logica: Arithmethica: musica: Geometria: et astrologia; que omnes hoc carmine significantur:=

Lingua. Tropus. Ratio. Numerus. Tonus.
Angulus. Astra.

UVA.BHSC

ut autem.

32 Ut autem aliqua facultas, seu habitus rationem artis obtineat, duas debet habere conditiones. Prima est, quod materia, circa quam versatur non sit determinata ad unum; sed sit indifferens, ut ab arte dirigi, et determinari possit. Secunda est: quod regulæ illius sint certæ. Quia si certæ non sunt, materia illius non dirigetur arte, sed prudentia, aut alio habitu. His notatis (et habita præ oculis divisione logicæ in docentem, et utentem, quam dedimus numero secundo; de utraque enim procedit quæstio) plures circa hoc dubium sunt sententiæ. Prima asserit, logicam nec ut docentem, nec ut utentem esse scientiam. Pro hac sententia refferuntur Philoponus, Ammonius aliique antiqui Philosophi. Secunda asserit: esse scientiam adhuc ut utentem. Sic Murcia de la llana: Didacus a Jesu, Cabero Cisterciensis, aliique multi. Tertia denique media via progreditur, asserens, logicam, ut docentem esse scientiam; non vero reduplicative ut utentem; at de utraque asserit esse artem liberalem. Sic D. Th., quæ sequuntur omnes thomistæ. Scotus etiam cum suis, et ut ait illustrissimus Merinero minorita, episcopusque Vallisoletanus, hæc sententia est omnium recentiorum; cum quibus et nos mentem nostram duplici conclusione aperiemus. 50

D.us Secundus.

Statuitur prima Conclusio

33 Logica Docens est vere scientia; non vero reduplicative ut utens. Conclusio quoad primam partem est magni Patris Augustini libro 2o de Ordine, ubi dialecticam vocat scientiarum scientiam. Etiam est Alb. mag. 1o posteriorum text. 2a ubi ait: logica idem est, ac rationalis scientia = Deinde probatur ratione: scientia est habitus, per demonstrationem adquisitus; sed talis est habitus logicæ docentis: ergo. Probo minorem: in materia logicæ fiunt plures demonstrationes; sed tales demonstrationes generant habitum logicæ: ergo.

Conse-

UVA.BHSC

consequentia est legitima. minor patet; quia demonstrationes fac-
tae in materia alicuius scientiae generant habitum illius; sic
enim, et non aliter generatur scientia.—

34 Maior autem proba-
tur discurrendo per triplicem materiam logicae, demons-
trativae scilicet, topicam, et sophisticam. Nam in 1a haec
est vera demonstratio: syllogismus constans praemissis certis,
et evidentibus generat scientiam; sed huiusmodi est demons-
tratio: ergo demonstratio generat scientiam. in parte a
topica similiter fit demonstratio sic: syllogismus cons-
tans praemissis probabilibus generat opinionem; sed talis
est syllogismus topicus: ergo generat opinionem. similiter
quae facit in parte sophistica: ergo in materia lo-
gicae ex omni parte fiunt plures demonstrationes.—

35 Quoad
secundam partem constat conclusio ex D. Th. 2o metaphy-
lec 2 ubi ait: logica utens recedit a modo scientiae. ergo
secundum D. Th. non est scientia. Patet consequentia; quia
nihil recedit a modo generis, sub quo constituitur.—
Deinde probatur ratione: logica reduplicative ut utens
non procedit modo scientifico: ergo non est scientia. Probatur
antecedens: logica ut utens solum curat de constructione ar-
tefacti logicalis, secundum regulas, a logica docente prae-
scriptas; non vero manifestat, quod sic construendum est:
ergo Consequentia patet, quia procedere modo scientifico, est
manifestare, seu demonstrare id, circa quod habitus ver-
satur.— Confirmatur: quaelibet scientia demonstrat pro-
prietates sui obiecti; sed hoc non facit logica ut utens:
ergo non est scientia. Probatur minor: logica utens supponit
passiones demonstratas a logica docente: ergo. Antecedens
constat: ad logicam enim docentem pertinet tradere regu-
las ad conficiendum syllogismum v.g., et syllogismi partes
et proprietates demonstrare; et similiter contingit in aliis ad logi-
cae obiectum pertinentibus.—

UVA.BHSC

1r 51

Dus Tertius.

Occurritur obiectionibus contrariis.

36 Argues 1º contra 1am partem 3ii ex Phõ 2º methaph. cap. 3º ubi ait: absurdum est simul quærere scientiam, et modum sciendi. Ubi per modum sciendi intelligit logicam D. Th. ibidem: ergo logica non est scientia. Patet consequentia; si enim esset scientia, non esset absurdum, logicam seu modum sciendi, et scientiam simul quærere. = Rñ explicando Phũm: absurdum est simul quærere modum sciendi, et scientiam, a modo sciendi distinctam, concedo: scientiam, quæ simul sit modus sciendi, sub distinguo: obiective, nego: subiective concedo antecedens, et nego consequentiam. Igitur Phus in prædicto loco procedit contra aliquos philosophos, qui logicam non docebant separatam ab aliis scientiis, sed simul in illis imbibitam ponebant: quod ideo absurdum esse asserit; quia cum ipsa logica modum sciendi doceat, prius est illam scire, quam ad alias progredi. Vocat autem logicam modum sciendi, obiective solum; quia habet pro obiecto modum sciendi, eiusque quidditatem explicat: ex quo infert, quod est absurdum alias scientias quærere; quin prius addiscatur scientia, quæ modum sciendi docet. Et notare, quod hoc non opponitur dictis in quæst. præcedenti; quia philosophus procedit ex suppositione, quod logica imbibatur in aliis scientiis. =

37 Argues 2º: logica non potest adquiri per demonstrationem: ergo. Pbõ antecedens: logica præcedit omnem demonstrationem; sed id, quod præcedit aliud, nequit per illud aliud adquiri: ergo. Pbõ maiorem: sola logica docet facere demonstrationem: ergo. Patet consequentia; quia facultas docens facere aliquod opus, ad omne suum opus præsupponitur, sicut causa ad suum effectum. = Confirmatur: Demonstratio est effectus logicæ; sed nulla causa adquiri potest per suum effectum: ergo. =

38 Rñ ad argumentum negando antecedens: ad probationem nego maiorem: et ad illius probationem distinguo antecedens: sola logica docet facere demonstrationem, artificiose, concedo: naturaliter, nego antecedens et consequentiam. Licet enim sola logica doceat facere demonstrationem artificiose; tamen sine illa plures demonstrationes fieri possunt, virtute luminis naturalis, ut probavimus quæst. præcedenti. Præsupponitur ergo logica ad omnem demonstrationem factam ex directione ipsius logicæ; sed subsequitur ad demonstrationem, factam per logicam naturalem,

per quam

UVA.BHSC

per quã generatur 1º habitus scientificus logicę artificialis, qui postea, repetitis actibus, augetur, et perficitur. Ex quo patet solutio ad confirmationem; quia solum demonstratio artificiose facta ex directione logicę, est effectus ipsius: non vero illa, per quã logica 1º adquiritur; hęc enim solum est effectus luminis, seu logicę naturalis, aut habitus primorum principiorum.—

39 Arg. 3º: logica in parte topica, et sophistica procedit probabiliter, et sophistice; sed talis processus non est scientificus: ergo.— Distinguo maiorem: procedit probabiliter, et sophistice, ut docens, nego maiorem: ut utens, omitto maiorem; et concessa minori, nego consequentiam. Ratio est: quia in omnibus suis partibus procedit logica scientifice, quatenus docet regulas, et suis obiectis passiones demonstrat; licet enim doceat modum probabiliter et sophistice disputandi, eodem modo scientifico procedit in omni sua doctrina. Sicut enim scientifice docet, et demonstrat passiones demonstrationis; ita scientifice demonstrat proprietates syllogismi probabilis, et sophistici. Quod autem reduplicative, ut utens scientifice non procedat, non officit nobis, qui ipsam ut sic non esse scientiam asserimus. Quinimo nec hoc absolute concedimus; non enim indicamus, quod logica ut utens procedit nec demonstrative, nec topice, nec sophistice; cum nullatenus inclinet ad assensum alicuius conclusionis; sed solum procedit exequendo regulas, a logica docente prescriptas, in quo non est processus demonstrativus, nec topicus, aut sophisticus, ut

40 constabit ex dicendis quest. 2. nuro 92.— Sed instabis: si logica docet regulas conficiendi syllogismum probabilem, et sophisticum, inclinat ad disputationem probabilem, et sophisticam: sed talis inclinatio est impropria scientię: ergo. maior est certa, et minor constat; nam syllogismus topicus, et sophisticus non conducunt ad scientiam, sed ad opinionem, et errorem.— Respondeo distinguendo maiorem: inclinat ad disputationem probabilem, et sophisticam, quoad formam artificiosam, concedo maiorem: quoad assensum conclusionis, nego maiorem, minorem, et consequentiam. Et ad probationem minoris distinguo: syllogismus probabilis, et sophisticus non conducunt ad scientiam primario, concedo: secundario, subdistinguo: non conducunt, quoad assensum conclusionis, concedo: quoad formam artificiosam syllogisticam, nego consequentiam.—

UVA.BHSC

Dicimus.

41 Dicimus ergo quod logica respicit silogismos probabiles, et sophisticos, non quantum ad assensum quem generant, sed prout dicunt formam artificiosam, cuius regulas logica praescribit. Itaque forma artificiosa respicitur a logica, in demonstratione primario; et in reliquis silogismis secundario, quatenus scilicet conducunt ad melius cognoscendam 52
demonstrationem. Licet enim non noscet ut demonstrationem inveniat, disponitur per probabilitatem; et ut falsitatem caveat nihil tam congruum est, quam scire formare silogismos sophisticos; sicut enim perfecte cognoscit in quo defectus consistat, ut errorem vitare possit. Quod totum praescribitur a logica, quae tanto perfectior scientia dici debet, quanto utiliores modos praescribit ad veritatem demonstrandam. =

Arguitur

42 2º contra secundam partem conclusionis logica ut utens facit demonstrationem: sed demonstratio est actus scientiae: ergo. = Confirmatur: logica ut utens acquiritur per demonstrationem, ut per se patet, sed habitus per demonstrationem acquisitus est scientia: ergo. = Confirmatur 2º: logica docens et utens in probabili sententia sunt idem realiter habitus: ergo si ut docens est scientia, etiam ut utens. Patet consequentia: quia ex duobus realiter identificatis quidquid affirmatur de uno, affirmatur etiam de alio. =

43 Respondeo ad argumentum distinguendo maiorem: facit demonstrationem pure compositive, concedo maiorem; scientifice, et resolutive, nego maiorem: et distinguo minorem: demonstratio est actus scientiae, prout dicit compositionem artificiosam, nego minorem; prout dicit causam, et rationem talis compositionis concedo minorem, et nego consequentiam. Ad scientiam igitur pertinet scientifice facere demonstrationem, hoc est non solum tradere rationem cur ita construenda est, sed assentiri conclusioni demonstratae: unde actus scientiae differtur assensus qui per demonstrationem habetur. Nihil autem horum facit logica ut utens; sed tantum componit formam artificiosam a logica docente demonstratam; virtute cuius demonstrationis logica docens actum, seu assensum scientificum elicit. =

Ad 1am confirmationem distinguo maiorem

44 acquiritur per demonstrationem 1º nego maiorem; 2º concedo maiorem et applicata distinctione minori, nego consequentiam. Demonstratio enim per quam generatur habitus logicae 1º tendit ad generandum habitum docentem modum contemplandi obiectum, et illius passiones demonstrandi; qui habitus certe est scientificus; sed cum necessarium sit usus doctrinae quam tali

habitus

UVA.BHSC

habitus respicit, idem met habitus secundario inclinat ad talem usum, in quo usu, cum non detur, id superatur asensus scientificus, deficit talis habitus a ratione scientiae. et per hoc patet solutio ad 2am confirmationem: licet enim logica docens, et utens sint unus habitus realiter, non virtualiter a parte rei, et formaliter per rationem distinguuntur; habent enim diversa munera, quorum unum scilicet docere exercetur per actum scientificum; uti vero per actum qui formaliter, et ex propriis scientificus non est. Id declarare agemus quaest. seq.

§us Quartus.

Logicam esse artem liberalem probatur, et deffenditur.

45 Logica tam ut docens, quam ut utens est ars liberalis. Haec res est expressa in angelico D. pluribus in locis ubi logicam vocat artem; et praecipue loco alegato numero 24. Deinde probatur ratione: logica est habitus cum vera ratione factivus: ergo est ars. Probo antecedens: logica tradit certas, et determinatas regulas ad efformanda instrumenta logicalia, et rectificat intellectum ad haec opera facienda; ergo consequentia constat: antecedens per se patet. — Quod autem sit ars liberalis etiam est manifestum, quia exercentur opera logicalia per actiones immanentes scilicet per operationes intellectus —

46 Obiicies 1º ex philosopho sexto ethicorum cap. 3 ubi numerans habitus, seu virtutes intellectuales ponit, intelligentiam, sapientiam, scientiam, prudentiam, et artem; ergo sentit philosophus quod scientia est habitus ab arte distinctus; tunc sic: id de logica diximus esse scientiam: ergo non est ars. — Confirmatur ex eodem cap. 4º ubi ponens deffinitionem artis distinguit inter factionem, et actionem per hoc quod actio denotat operationem immanentem; factio vero transeuntem in exteriorem materiam: ex quo sic: ars est habitus factivus: ergo actiones eius debent transire in exteriorem materiam: tunc sic: id hoc repugnat logicae cuius operationes manent in intellectu: ergo. — Confirmatur secundo ex D. Th. 1.2ae q. 57 ar. 3. ad 3. ubi ait quod logica solum similitudinarie est ars: ergo logica, iuxta D. Th. non debet absolute ars nominari. —

47 Resp. ad argumentum concesso antecedenti distinguo consequens: ergo sentit philosophus quod scientia est habitus distinctus ab arte mechanica concedo consequens: ab arte liberali, nego consequens: et contra minorem subsumpta distinguo consequens; logica non est ars mechanica concedo. liberalis. nego.

UVA.BHSC

igitur phorus in predicto loco loquitur de arte mechanica, quę ab scientia aliqui nos non negamus: id solu afirmamus q ratio scientię n̄ repugnat, id potius comparitur cū ratione artis liberalis; cum habitus scientię ctiā per certam, et determinatam regulam dirigat aliquā materiā de se indifferentē; q ē ratio ppria artis: et hoc agit, logica, unde ratio artis hēt; verū q eius directio remanet in intellectu dicitur ars liberalis. =

Ad 3 ratioē 2 resp̄o

48 sic̄ter: q ibi loquitur phorus de arte mechanica, ideo ponit distinctionē inter factionē, et actioē. Id cū phorus hanc, et non aliam explicationē artis posuerit, orta ē diversitas inter AA, an videlicet liberales proprie sint tales? an solū per quamdā similitudinē? Quod discrimen potius de nomine quā de re ē; et ad eius resolutionē advertendū ē: q nomen artis impositū ē 1o ad significandā artē mechanicā: id cū artes liberales hēant q̄ ad ratioem artis necessariū ē, hoc solū excepto, q eorū actiones n̄ transeunt in exteriorē materiā; ideo ex com̄ usu nomen artis omnes etiā liberales significat: unde recte dicuntur artes absolute, et simpliciter, attenta extensione huius nominis. = Quod exemplificari

49 ri potest in nomine lux, q impositū ē 1o ad significandā lucē materialē; et postea extensū ē ad lucē etiā spiritualē; quā proprie, et literaliter significat. Ut late probat ex mente D. Aug. noster sapientissimus mag. fr. Bernardus aguirre in suo celebri opere de Dotibus Angelicis art. 2 num 25 et aliis. = Et per hoc patet solutio ad 2am affirmationē desumptā ex D. th. qui vocat logicā artē similitudinarie attenta 1a impositione nominis; n̄ vō attenta eius extensione. Et hoc patet ex ipso; qui innumeris in locis, logicā vocat artē simpliciter, et sine aliqua additione. =

50 Obiicies 2o: [struck out] ē habitus ex natura sua operativus: id logica n̄ ē habitus operativus: g̃o logica n̄ ē ars. Maior ē definitio artis: minor vō pbatur: logica ē scientia pure speculativa, seu contemplativa veritatis: g̃o non ē habitus operativus. = resolutio huius argumenti pendet ex intelligentia practici, et speculativi: pro quo cum comunius logicorū, hic quid sit practicū, et speculativū explicabimus et ad quod horū pertineat logica determinabimus. sit g̃o

Questio tertia.

UVA.BHSC

Utrum logica sit speculativa, vel Practica.

Quaedam circa praxim, et speculationem praenotantur.

§1 Praxis, et speculatio sunt proprietates (differentiae vel) scientiae, ut ditat explorato qui scientiam dividit in practicam, et speculativam. Unde logica ut pote scientia ad aliquod horum debet pertinere. Ut autem ad quid pertineat sciamus, primo advertendum est quod speculatio idem est ac consideratio, seu contemplatio: praxis vero idem est ac operatio, sive actio. Circa speculationem nemo dubitat quod est pura contemplatio veritatis secluso omni ordine ad opus. Sed circa praxim est maxima Doctorum discordia, in assignando quae operatio sive actio praxis dicenda est. Quidam enim dicunt quod nomine praxis comprehenduntur etiam actiones internae. Quidam vero solum opera alterius potentiae ab intellectu nomine praxis intelligunt.

§2 Ex hoc oritur varietas sententiarum circa principalem difficultatem: qui enim nomine praxis quodcumque opus etiam internale intelligunt, dicunt logicam vel esse practicam simpliciter: ut asserunt Nominales: aureolus: Pa Conimbricenses: mercia, et alii: vel esse simul practicam, et speculativam. sic Vazquez. Rubio. Hurtado, et plures alii semper adducentes in suum favorem Eximium D. Disp. 44. metha. sect. 13. Thomistae vero et Scotistae iudicantes praxim esse opus alterius potentiae ab intellectu, logicam scientiam speculativam adiudicant. Unde principalis difficultas stat in assignando quid nomine praxis intelligamus.

§3 Pro quo sciendum est quod scientia practica et speculativa differunt ex triplici capite scilicet ex fine, ex obiecto, et ex modo procedendi. Ex fine differunt quia finis speculativae est veritas, practicae autem opus: ut ait Ph. 2 meth. cap. 2. et hoc debet intelligi de fine scientiae, non de fine scientis: (explorato) potest enim quis scientiam practicam ut est medicina non ordinare ad opus, semper tamen practica erit quia ex natura sua habet pro fine opus sanitatis. Differunt etiam

ex

UVA.BHSC

ex obiecto; quia obiectum practicae est res ut factibilis, vel operabilis: obiectum
vero speculativae est res ut cognoscibilis; et licet sit operabilis non reci- 54
pitur a scientia ut talis; sed pure ut scibilis. Ex quo patet differen-
tia in modo procedendi; quia practica procedit compositive, et opera-
tive: speculativa vero modo resolutorio; resolvendo conclusiones in sua principia.

Ulte-
54 rius, sciendum est dari scientias vere practicas; tum quia est communiter recep-
ta divisio scientiae in practicam, et speculativam: tum quia ad rationem scien-
tiae sufficit procedere demonstrative, et ad rationem practicae suffi-
cit ordinari ad opus: sed scientia potest demonstrative assig-
nare modum operis faciendi: ergo. Insuper prae oculis habendum est
quod non est idem, esse praxim, ac esse actum practicum: actus enim prac-
ticus est qui ordinatur ad opus; praxis vero est ipsum met opus. His
notatis, ante determinationem principalis dubii, quid praxis sit
statuemus. Sit ergo.

§ Secundus
traditur, et explicatur Definitio praxis.

55 Praxis est opus alterius potentiae ab intellectu. Haec definitio est subti-
lis D. in prolog. 4 quest. 4. quam unanimiter Scotica, et Tho-
mistica schola amplectuntur. Estque expressa mens Ang. Mag. 1. 2ae
q. 57 ar. 1 ad 1 dicentis: practicum, vel operativum denominatur penes ordi-
nem ad opus exterius, ad quod non habet ordinem habitus specularti-
bus; sed tantum ad opus interius intellectus: ergo ex s. D. opus per
ordinem ad quod dicitur habitus practicus est opus exterius
distinctum ab opere intellectus: tunc sic: sed tale opus denominans habitum
practicum est praxis: ergo ex D. Th. praxis est opus alterius poten-
tiae ab intellectu.

56 Deinde constat etiam ex ipso D. Tho. q. 14 de ver. ar.
4. ubi ait: sola extensio ad opus facit aliquem intellectum esse prac-
ticum; quae verba posuit Arist. 3 de anima textu 49. ergo ex pho-
sum et D. Th. intellectus solum est practicus per extensionem: sed solum
extenditur intellectus quando versatur circa actus alterius potentiae:
ergo solum ab ordine ad illos denominatur practicus: ergo pra-
xis non invenitur nisi extra intellectum. Utraque consequentia est legiti-
ma, et minor subsumpta constat: quia se extendere accipitur communi-
ter pro eodem ac extra se tendere; nihil enim quod intra proprios li-
mites versatur dicitur extensum: Unde intellectus tunc extenditur quan-
do

UVA.BHSC

quando non versatur circa proprios actus et tunc solum di-
citur practicus.

57 Ulterius arguitur idem assumptum ex Arist. 2 metaph. cap. 1° dicente: speculativae etenim finis, veritas: practicae vero opus: ergo veritas prout contradistincta ab opere, est finis scientiae speculativae: opus vero est praxis et finis practicae: tunc sic: sed nullus actus intellectus est opus, contradistinctum a veritate, imo quilibet est veritatis cognitio: ergo nullus actus intellectus est praxis. Quod clarius praeparaverit liber adducere verba commentatoris super hunc textum; quae sic explicat: per speculativas scimus ut sciamus; per practicas vero sumus scientes, ut operemur: sed facultas dirigens actum quemlibet intellectus solum scit, ut sciat; ergo quilibet actus intellectus est speculatio: ergo non est praxis, praxis enim et speculatio sunt differentiae, ac proinde proprietates distinctae: minor subsumpta arguitur: quia quilibet actus intellectus tendit ad cognoscendam veritatem, quod et nihil aliud est scire.

58 Probatur denique praefata definitio ratione: nulla cognitio veritatis habet rationem practicae nisi ad praxim dirigendam ordinetur: sed nulla cognitio ordinata ad dirigendam aliam cognitionem ordinatur ad praxim: ergo ratio praxis non invenitur intra actus intellectus. Maior ab omnibus admittitur: minor vero probatur: per cognitionem ordinatam ad dirigendam aliam cognitionem nemo scit, ut operetur: ergo consequentia est legitima. antecedens vero probatur: qui dirigit actum intellectus ut rectus evadat, non intendit in tali directione elicere actum ut sit praxis; sed ut per illum recte, et sine errore cognoscat: ergo qui cognitionem ordinat ad hoc, non scit ut operetur, sed ut veritatem cognoscat: ergo per cognitionem talem non intenditur praxis sed speculatio veritatis.

59 Sed argues contra dicta: quod certe cognitio, sive actus intellectus est speculatio, quatenus tendit in obiectum ad illius veritatem contemplandam; caeterum hoc non obstat quominus eadem cognitio sit praxis, quatenus respicitur ab actu reflexo ut ipsius obiectum, quod quidem ab ipso actu dirigitur; ex quo talis cognitio subinduit rationem praxis. Nec dubitari potest (aiunt contrarii) quod plures actus intellectus rationem praxis habent. Quod suadere intendunt in virtute prudentiae, quae apud omnes est habitus practicus,
ac pro-

ac proinde eius obiectum rationem praxis habere debet. Saepe à actus intellectus sunt obiectum prudentiae; ut cum dictat hic et nunc esse, vel non esse discurrendum: cum dictat: tale, vel tale obiectum contemplari esse honestum, vel inhonestum: et sic de aliis actibus intellectus, qui directione prudentiae terminant. Unde etiam invenitur praxis intra intellectum, imo ipsa speculatio rationem praxis habere potest.

60 Tota vis oppositae sententiae nititur proposito fundamento; quia plura alia quibus eius patroni illam fulcire nituntur, ex nostris probationibus resoluta manent. Ad hoc ergo dicimus, quod assumptum contra nos esse implicatorium: implicat namque quod speculatio sub aliqua ratione sit praxis. Licet cognitio, ut dicunt adversarii, possit esse obiectum actus intellectus, ab eo quod dirigi; non ideo rationem praxis habere potest: quia hoc haberet vel a se ipsa, vel ab actu dirigente; at neutro nullo potest rationem praxis sortiri: non a se ipsa, quia quod speculatio est ex se, non potest per se in praxim transire, quae est contraria speculationi: nec etiam hoc potest habere ab actu dirigente; quia actus non communicat speciem obiecto, imo actus, et habitus specificantur ab obiectis: unde obiectum non habet ab actu quod sit praxis; sed potius actus habet esse practicus ab obiecto. Cum ergo in proposito cognitio maneat in linea speculationis, nec actus ad ipsam reflexe terminatus est practicus, nec ipsa rationem praxis habere potest.

61 Nec urget id quod dicunt de prudentia, quae certe est habitus practicus; ceterum ipsa est talis; quia primo et per se respicit, et dirigit actus voluntatis. Et licet aliquando dirigat actus intellectus, ut in exemplis appositis; non dirigit illos immediate; sed solum mediate, quatenus immediate dirigit voluntatem, ut applicet intellectum ad ipsos actus; qui tunc subduntur imperio voluntatis, ac proinde practicis regulis prudentiae subiunt; unde tales actus ut voluntarii sunt reputantur quodammodo ut actus extra intellectum, seu ut exteriores cognitioni veritatis; quia imperantur, et diriguntur a potentia exteriori, scilicet, voluntate. Ex quo constat quod nullam vim habet obiectio: quia ratio practicae convenit prudentiae ex directione actuum voluntatis; actus vero intellectus sub directione eius non cadunt, nisi voluntate mediante; ac per consequens ut reputantur extranei a cognitione veritatis. Unde praxis solum dicitur actus alterius potentiae ab intellectu.

UVA.BHSC

62 Plura alia, hic congeri solita, quae brevitatis causa omitto, videri poterunt apud complutenses; et etiam apud Ill.mum Merinero hic q. 6 sect. 1. His-
bus suppositis ad resolutionem principalis dubii accedamus. Sed
antequam mentem nostram aperiamus, supponere libet: lo-
gicam non posse esse simul practicam, et speculativam. Quae suppositio
est mens expressa D. Th. 1a par. quaest. 1 art. 4 in corp. ubi loquens
de theologia ait: sacra doctrina una existens se extendit ad
ea, quae pertinent ad diversas scientias philosophicas...
unde licet in scientiis philosophicis alia sit speculativa,
alia practica; sacra doctrina comprehendit utramque: ergo ex
Sancti D. in philosophicis scientiis, ~~ad differentiam theolo-
giae~~, practica et speculativa diversas scientias constitu-
unt; ~~...~~ sed logica est scientia philosophica: ergo non
potest rationem practicae, et speculativae simul habere, alias in
hoc non differret a sacra theologia, quod est contra mentem
D. Tho. — ita patet

63 Deinde probatur eadem suppositio ratione: distinctio spe-
cifica scientiarum sumitur ex obiecto formali; sed praxis et spe-
culatio sunt obiecta formaliter specie diversa: ergo constituunt scientias
specie diversas: ergo in unica logica non possunt adunari ratio
practicae, et speculativae. Haec ultima consequentia est certa: logica
enim sicut et quaelibet alia scientia est una in specie
atoma, ut late probabimus in proemialibus physicae.
1a consequentia est legitima: maior certa: et minor probatur: diversitas
formalis obiectorum desumitur ex diversis principiis, quibus
proceditur circa illa: sed praxis, et speculatio ex propria ra-
tione exigunt diversa principia: ergo. Maior est D. Th. 1a par. sec.
ad. ubi ait: formalis ratio scibilis sumitur secundum principia ex
quibus aliquid scitur. Minor vero manifeste constat: quia princi-
pia sicut speculativae solum tendunt ad manifestandam
veritatem: principia vero practica extra non illustrant veri-
tatem, sed tendunt ad ponendum aliquid in esse: ergo. —

64 Confirmatur: ma-
gis distant in ratione cognoscendi principia practica,
et speculativa, quam duo principia speculativa inter se;
sed diversa principia speculativa constituunt scien-
tias specifice diversas: ergo multo magis principia
prac-

UVA.BHSC

practica, et speculativa diversas specie scientias constituentes,
in logica adunari non possunt. Nam ex terminis patet; magis non
distinguitur opus ab speculatione, quam una speculatio ab alia.
Nisi constat in omnibus scientiis speculativis, quae inter se differunt
ratione diversorum principiorum. Haec quae diximus, de omnibus sci-
entiis naturalibus, [illegible] habebis solum in mente D. Th. Theo-
logia est sub practica, et speculativa. Ratio autem quare in hac, et aliis
habitibus supernaturalibus uniuntur ratio practici, et specu-
lativi est, quia ut ait illud axioma, ea quae in inferioribus sunt
dispersa in superioribus adunantur; habitus autem supernatura-
les respiciunt Deum secundum quod in se est, et cum in ipso idem sit princi-
pium speculationis, et praxis; ab ipso mutuantur rationes practici
et speculativi habitus in illum tendentes. Cuius oppositum contingit
in habitibus naturalibus. His praelibatis, sit iam—

§ius Tertius

Respondetur directe principali dubio.

conclusio

65 Logica est scientia simpliciter speculativa, et solum secundum quid, et si-
militudinarie est practica. Pro hac conclusione citatur ab Ant. Sr. excel-
tus Par. August. lib. 8 de civit. Dei cap. 4. Eamque expresse docet D. Th.
pluribus in locis, et praecipue 1.2. quaest. 57 ar. 2 ad 3um ubi ait: etiam
in speculativis alia rationalis scientia est dialectica: ergo dialecticam
xa D. Th. debet inter scientias speculativas numerari. Et clari-
us quoad utramque partem nostrae conclusionis tenet S. D. 1.2. q. 57 ar. 3 ad 3um
dicens: etiam in ipsis speculabilibus est aliquid per modum cuiusdam
operis: puta constructio syllogismi, aut orationis congruae. Ubi nume-
rans logicam inter habitus speculativos, ponit in ipsa aliquid
per modum cuiusdam operis; non vocat opus simpliciter:
ergo sentit quod logica non est simpliciter operativa seu prac-
tica, sed solum speculativa; licet per aliquod similitudinem possit
dici operativa; quod est secundum quid practica. Et ideo in eodem loco
subiungit D. Th. Et quaecumque ad huiusmodi opera rationis habitus
speculativi ordinantur, dicuntur per quandam similitudinem ar-
tes. Ubi distinguit logicam ab arte mechanica, quae absdubio prac-
tica est. Et vocat logicam habitum speculativum simpliciter; et etiam prop-
ter similitudinem, quam cum arte mechanica habet, sentit
esse saltem similitudinarie practicam.—

UVA.BHSC

66 Secundo probatur nostra conclusio ratione: facultas cuius actus omnis est speculatio est simpliciter speculativa: sed talis est logica: ergo. Probo minorem: omnis actus logicae tendit in opus intellectuale; sed quodlibet opus intellectuale terminat speculationem et non praxim: ergo omnis actus logicae est speculatio. Consequentia est legitima: maior constat: logica enim versatur circa directionem intellectus: ideoque scientia rationalis dicitur. Et minor constat ex dictis disputatione praecedenti.

practica logicos

Confirmatur: facultas speculandi est tota speculativa; sed talis est logica: ergo. Speculari nihil aliud est quam apprehendere, discurrere et iudicare ad detegendam veritatem: sed haec omnia fiunt a logica, et nihil aliud quam haec facit: ergo. Maior constat: nam scientiae speculantur sua obiecta, quando apprehendunt, discurrunt circa illa, et de illis iudicant. Minor etiam patet intuenti omnes partes et regulas logicae.

67 Tertio probatur eadem conclusio ratione: scientia cuius unicus finis est contemplatio veritatis est simpliciter speculativa; sed finis logicae est unice contemplatio veritatis: ergo. Maior patet: habitus enim practicus et speculativus, licet utrique sint contemplatores veritatis, differunt tamen; quia speculativus sistit in hac contemplatione: practicus vero illam ordinat ad opus. Minor vero probatur: finis logicae vel est intrinsecus, scilicet id quod respicit tamquam proprium obiectum; vel extrinsecus, finis scilicet aliarum scientiarum; sed uterque est contemplatio veritatis: ergo. Maior est certa. Logica enim non solum respicit finem proprium; sed cum sit scientia ministra aliarum, etiam ad finem illarum ordinatur. Minor etiam patet, quia finis proprius logicae, ut probatum est, est opus intellectuale veritatis contemplativum: finis autem extrinsecus est finis aliarum scientiarum, quibus deservit logica ut artificiose speculentur sua obiecta. Quia licet aliquae scientiae sint practicae, inquantum tales non diriguntur a logica; sed inquantum demonstrant veritatem sui obiecti per hoc satisfit argumento quod contra hanc rationem faciunt adversarii.

68 Secunda pars conclusionis probatur breviter: facultas, quae licet non speculativa, tradit regulas ad conficiendum aliquod opus intellectuale, imitatur aliquomodo facultatem dirigentem opus extra intellectum: sed logica

UVA.BHSC

13

57

et logica est huiusmodi quarum tradit regulas conficiendi syllog. et alia opera logicalia: ergo logica aliquomodo imitatur facultates practicas: ergo per quandam similitudinem potest dici practica. Ex quo patet solutio ad argumentum nostro 5º positum quia licet logica non sit ars sicut mechanicae quae vere sunt practicae, tamen est ars propterea liberalis, et habitus operativus, non operum ~~extra~~ extra, sed intra ipsum intellectum; cumque hoc faciat per certas et determinatas regulas, sufficit ut sit ars liberalis; non vero ut sit simpliciter practica, sed tantum 2ª q(uo)d, et similitudinarie.==

69 *Sed dices:*

Dubium Quartum

Diluuntur argumenta contra D. Th.

Obiicies 1º plures auctoritates D. Th. et Philosophi, qui numerantes scientias speculativas, logicam omittunt: vel etiam dicunt logicam non contineri sub philosophia speculativa.== Resp. ad huiusmodi auctoritates quod in eis Philosophus et D. Th. vel omittunt logicam quia solum numerant scientias principales, vel dicunt non contineri sub philosophia, ut illius partem principaliorem; quod certe verissimum est; logica enim est scientia ministerialis, et quasi aliarum ancilla, quarum ministrat instrumenta sciendi. Hoc vero non officit quominus sit speculativa simpliciter. Immo ex hoc colligitur quod speculativa esse debet; si enim ministrat scientiis speculationum instrumenta, ipsa erit facultas speculativa; quid enim proprius dici potest speculativum quam quod omnes scientias dirigit, ut recte speculentur, et instrumenta ad omnem speculationem ministrat?==

Sed instabis: si logica est scientia

70 ministerialis non quaeritur propter se, sed potius propter alia; sed scientia speculativa quaeritur propter se: ergo logica est practica. Confirmatur: scientia speculativa quaeritur propter contemplationem veritatis, quae est propria speculationi: ergo quaeritur propter se.== Ulterius: si logica ministrat instrumenta sciendi aliis scientiis, non sistit in contemplatione sui obiecti, sed ulterius tendit ad talia instrumenta operanda; sed scientia quae ordinatur ad operationem est practica: ergo.== Resp. ad 3 replica: quod logica 1º quaeritur propter se, et sui obiecti contemplationem, quod respicit tamquam finem proximum, et immediatum: quaeritur autem propter alias scientias tamquam propter finem ultimum: ceterum hoc non obstat rationi speculativae; sunt etiam quae ratur ad alias scientias propter speculationem illarum: soluntur non ~~[illegible]~~

UVA.BHSC

extrahitur a ratione speculativi, habitus qui non quaeritur propter se, nec propter contemplationem veritatis solum; sed ut etiam ordinatur ad aliquod opus extra intellectum. Ex quo patet solutio ad 2am, logica non ordinatur ad opus intra intellectum; ipsa non formatio instrumentorum sciendi sit abintra, immo est speculatio veritatis solum a dicitur practica facultas quae extra intellectum aliquid operatur. =

11 Sed insurgis: logica etiam ordinatur ad opus extra intellectum: ergo ruit solutio. Probo antecedens: logica ordinatur non solum ad syllogismum mentalem, sed etiam ad vocalem: sed vocalis est opus extra intellectum: ergo. = Resp. negando antecedens: ad probationem distinguo maiorem: ordinatur ad syllogismum vocalem per se, nego maiorem: per accidens: transeat maior. Logica non solum respicit tanquam proprium finem syllogismum mentalem ad quem per se ordinatur: caeterum cum mentalis non possit manifestari nisi per vocalem, ideo per accidens ad vocalem ordinatur. Vel ut propriis terminis loquar, non ordinatur ad syllogismum vocalem, sed potius illum efficit et ordinat ad manifestationem mentalis: cum autem hic qui est finis proprius logicae non sit praxis, nec ipsa logica practica erit. =

Arg. 2°.

12 intellectus est simul practicus et speculativus: ergo etiam logica. Probo antecedens: habitus requirit modum potentiae in qua residet: sed logica residet in intellectu: ergo consequentia est legitima: minor indubitabilis: et maior constat, unumquodque enim recipitur ad modum recipientis. = Resp. negando antecedens: ad probationem distinguo maiorem: requirit modum adequate precise, nego maiorem: alio modo transeat maior. Et ad probationem dico, quod licet unumquodque recipitur ad modum recipientis: caeterum ex hoc non sequitur quod adequet ipsum modum: igitur intellectus respicit suum obiectum scilicet verum vel ut speculabile, et ut operabile; unde nullus habitus in ipso residet, qui non sit vel speculativus, vel practicus. Non autem est necessarium quod omnis habitus utrumque contineat, eo modo quo intellectus; quia habitus determinant potentiam quae de se non est ita determinata. Unde intellectus, qui de se tendit ad verum, indifferenter tamen, vel ut speculabile, vel ut operabile; per habitum logicae determinatur ad verum praecise ut speculabile: sicut per habitum practicum determinatur ad operale. Et quidem non argumentum

aliquod

UVA.BHSC

nullus habitus intellectualis daretur, qui non esset simul practicus et speculativus; quod nemo sanae mentis iudicavit. =

Obiicies ultimo: obiectum

33 logicae est practicum: ergo. Probo antecedens: obiectum practicum est ex philosophis aliquid attingens operabile a nobis: sed huiusmodi est obiectum logicae: ergo. Probo minorem: obiectum logicae ut infra dicemus est ens rationis: sed hoc est operabile a nobis; a nobis enim efficiuntur entia rationis: ergo. = Nego antecedens: ad probationem distinguo maiorem: operabile a nobis practice, concedo maiorem: speculative, nego maiorem: et apposita (?) distinctione minoris, nego consequentiam. Quia licet ens rationis sit operabile a nobis, illud efficimus operatione quae est speculatio actualis, ipsius quod nil aliud est quam quid speculabile, cum solum in cognitione, seu speculatione existat. =

Sed instas: ens

34 rationis est operabile a nobis practice: ergo. Probo antecedens: ideo in communiori sententia thomistarum Deus non efficit entia rationis, quia solum cognoscit illa speculative; nos vero efficimus quia cognoscimus practice: ergo. = Nego distinguendo antecedens: est operabile a nobis practice, operatione practica proprie tali, nego antecedens: improprie, et similitudinarie tali, concedo antecedens; et eadem distinctione debet distingui probatio antecedentis. Quia ideo appellatur efficientia entis rationis cognitio practica; quia eius est effectiva, eo modo quo operatio speculativa, licet late, et improprie operatio dici potest. Vocant autem talem cognitionem practicam, ut distinguatur a cognitione divina, quae licet ens rationis contempletur, non tribuit illi esse per talem contemplationem; sicut tribuit illi existentiam cognitio nostra. =

Quaestio Quarta

Utrum logica docens, et utens sint idem realiter Habitus.

35 Numero secundo divisimus logicam artificialem in docentem et utentem; nunc autem restat investigandum utrum haec divisio sit talis quod logica docens, et utens constituant habitus realiter diversos? Pro quo primo prae oculis habenda sunt quae diximus numero citato. Et insuper advertendum quod logica docens habet tres partes, nempe demonstrativam, topicam, et sophisticam: in prima docet demonstrare. In secunda probabiliter disputare; et in 3a apparenter argumentari. In his omnibus partibus procedit logica docens scientifice, et demonstrative, ut numero 34, et 41.

UVA.BHSC

32, et 41 ostendimus. Ceterum circa logicam utentem, et eius actus magna est difficultas, tam respectu materiae propriae, quam respectu aliarum scientiarum. Unde ante resolutionem dubii principalis, aliqua de usu logicae praelibabimus.

§ Primus

Quid sit, et ad quid extendatur usus logicae tam in propria, quam in alia Materia stabilitur.

36. Usus iuxta D. Th. nihil aliud est quam applicatio rei ad opus: unde usus logicae est applicatio praeceptorum illius ad materiam. Et licet opera logicalia fiant, non dabitur usus logicae, nisi fiant iuxta logicae praecepta: quo pacto demonstratio quae fit per solam logicam naturalem, non potest dici usus logicae artificialis; quia licet sit artificiosum opus, non fit cum advertentia ad regulas logicae. Usus ergo logicae proprie acceptus alius est actibus, alius passibus. 1us datur quando ipse habitus logicae elicit demonstrationem iuxta regulas a se traditas. 2us datur; quando aliae scientiae utuntur logica, ut cum philosophia vel demonstrat aliquid iuxta regulas a logica praescriptas.

37. Praeterea usus logicae respectu aliarum scientiarum est triplex: 1us: quando solum praebet aliis modum procedendi artificiose per formam syllogisticam. 2us: cum non solum praebet modum, sed etiam aliqua principia subministrat aliis scientiis. 3us usus est: quando solum praebet aliis modum probabiliter, et sophistice disputandi; non vero resolutorie, et demonstrative. Et ulterius debet considerari usus logicae 2a omnes partes scilicet: demonstrativam topicam, et sophisticam: nam ut docens ad haec omnia tradit praecepta: executio horum praeceptorum usus logicae exit. His notatis tanta confusio orta est inter autores etiam tomistas circa usum logicae tam in propria, quam in aliena materia, ut vix loqui queat quam quisque opinionem teneat. Imo si unum legeris; et postea alium assumas, materiam omnino diversam pertractare iudicabis. Huic confusioni inmersus, omnia quae in

hoc

in hoc puncto circunferuntur omittere fere decrevi; sed ne vobis desit aliqualis horum notitia, pauca potius doctrinali, quam disputativa methodo propinabo.

185 Dico 1º. Usus logicæ actibus in materia topica et sofistica tam propria, quam aliarum scientiarum, est proprius logicæ; ita ut si usus fiat ex principiis aliarum scientiarum solum sit directive a logica; si vero ex propriis logicæ, sit ab illa etiam elicitive. Et quidem quod logica in propria materia effective concurrat ad disputationem topicam, et sophisticam est manifestum: quia ad illum habitum pertinet elicitive, quod quod ex propriis principiis deducitur; sed in materia propria logica non solum præbet modum probabiliter, et sophistice disputandi, sed etiam subministrat propria principia: ergo usus logicæ in propria materia topica et sophistica est elicitive ab ipsa logica. Ex qua ratione etiam constat quod datur usus logicæ actibus in parte topica et sophistica aliarum scientiarum cum logica subministrat non solum modum disputandi, sed etiam sua principia ad aliquid probandum.

59 Quod autem in his partibus non concurrat elicitive quando non præbet principia, sed solum directive; constat: quia si logica non præbet materiam, nec principia ad similem disputationem solum dirigit illam in quantum indicat modum disputandi; actus vero elicitus in tali materia quoad substantiam pertinet ad habitum præbentem principia; ergo ab hoc provenit elicitive a logica vero tantum directive: ergo quando logica non subministrat principia aliis scientiis non dicitur proprie utens active adhuc in parte topica, et sophistica. ~~[illegible]~~ solum erit utens 1º modo.

Dico 2º. logica in propria materia etiam demonstrativa

180 habet usum activum proprie dictum. Et probatur: logica faciens suas demonstrationes, utitur suis præceptis: ergo in propria materia demonstrativa habet usum activum. Consequentia constat nam usus, ut vidimus est aplicatio rei ad opus: sed logica demonstrans in propria materia aplicat regulas a se traditas pro efficienda demonstratione: ergo. Ulterius: logica dicitur utens respectu philosophiæ quatenus aplicat suas regulas ad materiam illius: ergo si etiam aplicando præcepta ad propriam materiam erit utens in illa; ergo aplicans præcepta ad partem demonstrativam, erit utens proprie in parte demonstrativa.

181 Sed obiicies auctoritatem D. Th. opusc. 70 q. 6 ar. 1. ubi ait aliquando utimur logica prout est docens in aliis scientiis, et in quæst. 4 metaph. lect. 4 in parte logicæ quæ dicitur demonstrativa sola doctrina pertinet ad logicam: usus vero ad philosophiam, et ad alias

UVA.BHSC

alias scientias particulares: pars autem tentativa, et sophistica doctrinam habet, et usum: ergo contra S. D. logica in parte demonstrativa solum habet doctrinam: ergo in hac parte non dicitur proprie utens. = Respondeo quod quando D. Th. ait quod sola doctrina pertinet ad logicam in parte demonstrativa, non loquitur respectu materiae propriae ipsius logicae, sed respectu aliarum scientiarum. Quod manifestum est ex eo quod ait, usum pertinere ad alias scientias: quia non potest esse usus materiae logicae, quia unaquaeque facultas operatur respectu propriae materiae, non alienae. Unde non excludit usum logicae in materia propria demonstrativa. Quod autem opponit partem demonstrativam, topicae, et sophisticae; hoc ideo est, quia in demonstrativa parte aliarum scientiarum, ipsae scientiae praebent principia, logica vero solum dirigit demonstrationem: unde non habet usum proprie active, sed potius aliae scientiae utuntur logica. In reliquis autem partibus saepe plus ministrat logica sua principia ad probandum aliquid in aliis scientiis, et tunc habet doctrinam, et usum in illis. Sed adhuc in his partibus non praeberet principia, nec utens active proprie diceretur, ut supra probabimus. =

82 Obiicies iterum: logica demonstrans proprietates definitionis, v.g. aplicat regulas demonstrationis ad propriam materiam; sed haec aplicatio non potest dici usus logicae: ergo. Probo minorem: demonstrans proprietates deffinitionis docet quomodo facienda est deffinitio: sed quod docet aliquid dicitur docens; et non utens: ergo talis aplicatio. Distinguo minorem: haec aplicatio non potest dici usus illius cuius est doctrina, concedo minorem: alterius, nego minorem. Et consequentiam. Et ad probationem distinguo maiorem: docet quomodo facienda est deffinitio, utendo praeceptis pro demonstratione arte traditis; concedo. aliter, nego maiorem, minorem, et consequentiam sub eadem distinctione. Quia in eodem actu logicae datur, et doctrina, et usus respectu diversarum; ut patet in hac demonstratione: oratio explicans essentiam rei est clarior illa: sed talis est deffinitio respectu deffiniti: ergo est clarior illo. qui actus est doctrina respectu deffinitionis, docet enim naturam illius: et est usus respectu demonstrationis, cuius regulas in exercitio aplicat. =

UVA.BHSC

83 Dico 3º. logica in parte demonstrativa aliarum scientiarum non habet vim activam. Pro cuius intelligentia scire oportet quod in demonstratione sunt tria consideranda, scilicet materia: forma syllogistica, et assensus, quo mens adhaeret praemissis, et per eas conclusioni. Hoc supposito quidam thomistae attribuunt logicae vim activam respectu formae syllogisticae: non vero respectu assensus, nec cognitionis materiae: sic Mag. Goudin; et novissime collegium Ripense PP. Mercenariorum Discalceatorum asserit esse opinionem plurium thomistarum. Alii vero asserunt logicam nullatenus concurrere effective ad demonstrationes aliarum scientiarum nec quoad substantiam nec quoad modum. Sic Colleg. D.Th. Complutense: et M. Aguilera, quae opinio asserit Mag. Froilan est conformior doctrinae asserenti logicam non esse simpliciter necessariam ad scientias quoad substantiam. Cum quibus sentimus nostra conclusio est quod logica solum directive ad extraneas demonstrationes concurrit.—

84 Et quidem hoc constat ex D.Th. loco sup. cit. explicato: ubi ait quod usus in parte demonstrativa pertinet ad scientias particulares et non ad logicam: ergo aliae scientiae in tali parte utuntur logica, non vero ipsa logica utitur: ergo non effective concurrit, sed tantum directive et per suas partes. Item in opusculo q. 6. art. 1º. ait quod utimur logica in aliis scientiis, quantum ad alia praeter principia ad probandum: sed cum aliae scientiae procedunt demonstrative, non procedunt ex principiis logicae, sed ex propriis; ergo logica sub processu demonstrativo non habet vim activam respectu aliarum scientiarum. Consequentia est legitima; et antecedens constat: quia cum aliae scientiae demonstrant passiones sui obiecti sunt necessaria principia conformia suo obiecto, qualia sunt principia peculiaria cuiuslibet scientiae.—

85 Probatur ratione: logica non concurrit effective ad demonstrationes aliarum scientiarum: nec quoad cognitionem materiae, nec quoad assensum, nec quoad formam syllogisticam: ergo nullam habet in parte demonstrativa vim activam. Consequentia patet: nihil enim aliud praeter relata invenitur in demonstratione ad quod logica possit concurrere. Antecedens vero quoad primam partem patet: quia materia aliarum scientiarum est extra spheram obiecti logicae; nullius autem scientiae cognitio fertur extra suum obiectum. Quoad secundam partem etiam constat: quia assensus nihil aliud est quam actualis cognitio materiae: assentitur enim intellectus praemissis quatenus cognoscit esse veras: cum autem cognitio materiae

3

UVA.BHSC

materię aliarũ scientiarũ sit extra obiũ logicę, ut immediate ante diximus, assensus ad habitũ logicę ñ pertinet. Quo ad tertiam võ partem pbatur: id q̃ per se ñ efficitur, sd resultat ad positionẽ alterius, fit per actionẽ qua ponitur id ex quo resultat: sd forma silogistica resultat ad positionẽ, et cognitionẽ materię pertinentẽ ad habitũ cuius ẽ demonstratio: ẽ logica non efficit adhuc quo ad frã silogisticę demonstrationis aliarũ scientiarũ. mãr ẽ indubitabilis: et mĩr ptat: qª forma silogistica ẽ ille ordo qui resultat in rebus cognitis ex consideraõe intellectus; qui quidẽ ordo seu forma rationis solũ fit ab habitu materiã cognoscente. =

86 Sd obiicies: frã sylogistica adhuc in materia philosophię ẽ obiũ logicę: gº ñ phosia, sd a logica attingi debet. Ans ẽ certum: et cõa pbatur: qª talis frã ñ est obiũ logicę, ẽ extra spherã obiecti phosię: gº non phosia, sd logica ad illam concurrit. = Rño: distingº consequens: debet attingi a logica effective: nego cõq. directive transeat. consequens. et distinguo: Ans: ẽ extra spherã obiecti phosię, ut signate speculanda, cedo ans. Ut secundario exequenda suo modo, nego ans: et cõq. Nã frã sylogistica, cũ sit quoddã ẽẽ rationis q̃ rebus attribuitur, ex eo q̃ cognitę sunt, sequitur naturaliter ad cognitionẽ rerũ; unde quantũ ad sui ẽẽ pertinet ad habitũ, ad quẽ talis cognitio spectat, et intra limites illius obiecti continetur, ñ directe tñ ut illam respiciat; sd indirecte: intẽtº considerat res, ex quarũ consideratione resultat. Eadẽ â frã ẽ obiũ logicę ut speculanda, quatenus directe tendit in illã habitus logicę ut eius ẽẽ, et pprietates consideret. Et nota q̃ consulto permittimus, et ñ concessimus talẽ frãm attingi a logica adhuc directive; qª ñ iudicamus necessariã directionẽ logicę ad talẽ frã, cũ sine logica plures dentur demonstrationes, ut vidimus quæst. 1ª. sd dicimus q̃ qdo adẽ habitus logicę in quo ẽ habitus phosię; logica ad demonstrationẽ concurrit solũ directive, et phosia effective: ad modũ quo virtutes morales eliciunt pprios actus xã regulas prudentię, quę illos dirigit, ñ võ efficit. =

87 His notatis ut principale dubiũ resolvamus supponendum ẽ ut certũ: usum logicę passivũ distingui realiter a doctrina: qª talis usus ẽ proprius actus aliarũ scientiarũ quę utuntur preceptis logicę: et ideo ñ ẽ actus elicitus ab habitu logicę, sd aliarum scientiarũ. Unde difficultas solũ debolbitur ad logicã utentem

quatenus

utitur actiue suis preceptis tam in propria, quam in aliena materia. et non est dubium an actus logice utentis, et docentis realiter distinguantur, hoc non inconueniens est apud omnes; quia realiter tales actus separantur, quod sine distinctione fieri nequit; sed difficultas est an hi actus realiter distincti ab eodem indistincto habitu proveniant. et cum distinctio sit duplex, scilicet, realis, que datur a parte rei ante consideraonem intellectus: et rationis, que fit per consideraonem intellectus inter ea, que sunt idem realiter. de utraque procedit dubium. Circa quod prima sententia docet logicam docentem et utentem esse habitum realiter distinctum. Sic Jesuite communiter, et aliqui ex thomistis, inter quos mag. Froilan. 2a docet logicam docentem, et utentem esse eundem realiter habitum. est communis inter thomistas, et ut ait Illus Merinero magis recepta in scholis, pro illa quam stare videtur scotus. Cum quibus sit

§ Secundus.

Statuitur Conclusio responsiva questioni.

48 Logica docens et utens sunt idem realiter habitus, et solum distinguuntur per rationem. Ita videtur docere D. Th. 2 Meth. lect. 2a dicens: Dialectica potest considerari 2liciter quia est docens, et 2liter quia est utens. Eundem quoque modum loquendi servat S. D. semper, cum de logica docente et utente loquitur ut de distinctis interserit reduplicationem: sed solum utimur recte reduplicatione cum extrema distinguuntur solum per rationem, et non realiter: ergo xa D. Th. doctrina est bona, et minor constat: quia cum de homine loquimur v.g. dicimus, ut animal sentit, ut rationalis discurrit; solum non animal et rationale distinguuntur per rationem. Si vero de distinctis realiter loquimur, ut cum dicimus; Petrus ut egit homo discurrit, nulla reduplicatione utimur: et ratio utriusque est quia reduplicatio sinificat aliquam formalitatem illius cui aplicatur; et ideo illa utimur solum ut formalitatem explicemus, non ut realitatem ab alio distinctam.

49 Probatur conclusio ratione: ubi non est nova difficultas non est ponendus novus habitus: sed actus logice utentis non addit novam difficultatem supra actum docentis: ergo sufficit unicus habitus logice: ergo non distinguuntur habitus logice docentis et utentis. Hec ultima consequentia stat; non enim sunt multiplicande entitates sine necessitate: ut ait communiter prologus. Maior est certa: habitus enim ut pote dans facilitatem, datur ad vincendas difficultates, ideoque est superfluus ubi nova non adest.

UVA.BHSC

adest difficultas. Min. vero probatur: si aliqua adesset difficultas in actu
utendi, esset ratione aplicationis ad materiam: sed talis difficultas
non datur: ergo. Min. probatur: quia sciens doctrinam logicae facillime a-
plicat regulas ad silogizandum usque in quacumque materia, cum
forma silogistica in omni materia sit eadem = Confirmatur: Difficultas
quae potest adesse logicae utenti supra docentem in aplicatio-
ne regularum ad materiam, vel provenit ex defectu cognitionis
regularum, vel ex ignorantia materiae; sed neutra difficultas
inducit necessitatem novi habitus: ergo totus discursus est
legitimus; et Min. constat: quia defectus cognitionis regularum
auferendus est per logicam docentem, quae regulas perfecte
docet: ignorantia vero materiae, ~~aplicandam ad illam~~
non aufertur per habitum logicae, sed per eruditionem circa cogni-
tionem ipsius materiae =

Quoad 2am partem etiam probatur con-

90 clusio: illa distinguuntur per rationes, quae licet realiter sint
idem cognoscuntur ab intellectu ut distincta; sed intellectus cognoscit lo-
gicam docentem ut distinctam a docente: ergo. Probo min.: intellectus
cognoscens doctrinam etiam logicae, cognoscit duo munera
diversa logicae scilicet docere, et uti; sed hoc sufficit ut cognoscat
logicam docentem ut distinctam a utente: ergo. Maior est certa: nonne
non est idem docere, et uti; sicut non est idem tradere regulas
domificandi, et domificare: Min. vero constat: quia intellectus
cognoscens haec duo munera logicae, cum exercendo quae sint prae-
cisibus non potest non considerare logicam diversimode; et
prout exercet doctrinam, et prout utitur illa: quod est cog-
nere diversas formalitates, inducentes distinctas rationes =

§us Tertius

Occurritur invasionibus Contrariis.

91 Argues 1o: potest quis perfecte scire regulas silogizandi, et
habere difficultatem in conficiendo silogismum: sed haec di-
ficultas non potest tolli nisi per habitum logicae utentis: ergo dis-
tinctus habitus ab habitu docentis. Min. constat: quia habitus docentis

supponit

impositus perfectus, et adhuc restat difficultas in usu doctrinæ,
quæ difficultas perit habitu usu facilitante. Maior vero constat a 62
paritate: nam potest quis scire regulas scribendi, et habere
difficultatem in litteris formandis: alii plures sunt periti
in doctrina poetica, qui tamen versus perfecte componere ne
queunt: et sic de aliis: ergo. — Confirmatur 1°: potest augeri logica utens, quin
augeatur docens: ergo sunt habitus distincti. Patet consequentia quia
ex duobus realiter idem significantibus augmentum unius, est etiam
alterius, cum idem sint. Antecedens probatur: habitus augentur per repe
titionem actuum; id potest quis repetere actus logicæ utentis
et non docentis, ut per se patet: ergo. — Confirmatur 2°: habitus, ut communiter
dicitur, distinguuntur per actus: sed actus logicæ utentis et
docentis realiter distinguuntur: ergo et habitus. —

92 Respondeo ad argumentum ne-
gando maiorem: ad cuius probationem concesso antecedente, nego consequentiam: et ratio
disparitatis est, quia doctrina, et usus logicæ pertinent ad eandem
potentiam, scilicet intellectum: unde qui doctrinam habet, parum, vel nullam
difficultatem habet in usu, cuius oppositum contingit in exemp-
lis adductis; nam scire regulas scribendi pertinet ad intellectum: scribe-
re vero exercetur per potentias externas, quæ facilitari non possunt
per habitum in intellectu existentem. Similiter dicimus de doctrina poe
tica, quæ licet sit in intellectu, usus eius maxime pendet a phanta
sia, et memoria ministrantibus species, ex quarum defectu oritur
difficultas in eius usu. Sicut qui rectam vocem non habet, male can-
tat, licet sit musicus perfectus. Et similiter respondebis ad alia exem-
pla, quæ hic poni solent; in quibus omnibus adest nova difficultas
in usu, quam necessarium est adiutorium potentiæ distinctæ ab illa in qua re-
sidet habitus. Cuius oppositum in logica evenit. —

93 Ad 1am confirma
tionem nego antecedens: ad probationem concessa maiori, nego minorem. Cum enim actus lo-
gicæ utentis sit usus doctrinæ et applicatio regularum logicæ do-
centis; multiplicato usu, pariter multiplicatur cognitio doc-
trinæ: et acquiritur maior facilitas, et expeditio in cognitione
regularum: ideo quia pariter multiplicantur actus docentis, et uten-
tis; augetur quoque utriusque unicus habitus. — Ad 2am confirmationem distinguo
maiorem: distinguuntur per actus primarios, concedo maiorem. Secundarios nego ma
iorem; et distinguo minorem: distinguuntur tamquam actus primarius, et
secundarius

UVA.BHSC

et secundarius, concedo minorem: tanquam duo actus primarij: nego minorem, et consequentiam. Habitus non diversificantur solum per actus primarios qui habent respiciunt diversa obiecta formaliter: non autem per actus respicientes idem obiectum formaliter unus ut minus principalis, et 2ius subordinatus alteri. Qualiter se habent actus logicae docentis et utentis: quia usus scientiae est quoddam ipsius exercitium, et praeceptorum illius executio; quod quidem saltem 2o ab ipsa scientia provenire debet: imo, cum unus alteri subordinetur circa idem obiectum ad eundem habitum pertinent. Ex quo etiam constat, quomodo actus logicae utentis quando est scientificus, proveniat ab habitu scientifico: scilicet 2o, quia idem habitus tradens regulas, et praecepta quasi 2o inclinat ad illarum executionem: et licet in tali executione defficiat ratio scientifici, non tamen deficit in habitu, qui 1o ad actum scientificum inclinat, et facilitat. Quod manifestum est in habitu charitatis; qui licet sit virtus theologica; in exercitio amoris proximi, deficit ratione theologicae: et tamen ipse habitus theologicus est, quia 1o respicit Deum. Et probatur non solum satisfit pluribus obiectionibus; sed etiam clarescit, quod diximus. Quaest. 2a §. 3o. numero 14. =

99 Sed instas: sed actus logicae docentis et utentis sunt duo actus primarii: ergo. Probatur antecedens: actus logicae utentis saltem in parte topica est opinativus: non vero actus logicae docentis: sed actus opinativus, et non opinativus sunt duo actus primarii: ergo. Maior est certa: nam usus logicae in parte opinativa generat opinionem. Minor vero probatur: ~~[illegible]~~ Tum a sicut actus scientificus exigit 1o provenire ab habitu scientifico: ita actus opinativus ab habitu opinativo: ergo. = Ratio negando minorem: ad probationem nego maiorem. Dicimus ergo quod logica reduplicative ut utens non elicit actus scientificos, nec topicos, nec sophisticos; sed in omnimoda parte unice est executio regularum, quas tradit scientifice logica docens. Nec actus eius, quamvis in se sint opinativi, generant habitum logicae opinativum, quia non producit illos inclinando ad assensum; sed pure consulendo, seu operando iuxta praescripta a logica docente. Sicut in communiori sententia logica ut utens non dicitur habitus scientificus, licet faciat demons-

demonstrationem, quae est actus scientificus; quia illa pure compositiva facit, non vero inclinando ad assensum. Quod manifestius cognoscitur in parte sophistica. utens non logica in tali parte, actus sophisticos elicit, quin propterea acquirat habitum erroneum. cuius ratio est: quia formans sillogismum falacem contra regulas logicae propias regulas cognoscit falaciam, nec inclinatur in assensum conclusionis. similiter quia faciens discursum opinativum (opinativum) contra regulas logicae, non inclinatur ad assensum, quamvis utitur logica, quamvis alias inclinetur propter incertitudinem praemissarum. Unde constat quod logica ut utens nec est scientia, nec opinio, nec error; sed solum est facilitas ad usum doctrinae proveniens consequenter ab habitu scientifico. Vide M. Aguilera q. 3. num. 29 et seq. =

Obiicies 2o: quae differunt definitione distinguntur realiter: sed logica

95 docens et utens differunt definitione: ergo. maior est certa: Definitio non explicat essentiam rei, unde diversitas definitionis infert diversitatem essentiae. minor ergo constat: quia logica docens, est quae docet regulas: utens vero quae utitur illis: sed haec sunt distinctae definitiones: ergo. = Distinguo maiorem: quae differunt definitione adequata, concedo maiorem: inadequata: nego maiorem; et aplicata distinctione minori, nego consequentiam. Quia plura sunt quae licet sint idem realiter, propter diversa munera quae habent definiuntur diversis definitionibus inadequatis, quarum quaelibet unum munus explicet. sic licet animal et rationale, sint eadem entitas (in homine) diversimode definiuntur, scilicet animal principium sentiendi, et rationale principium discurrendi. similiter quod accidit non logicae docentis et utentis; quae licet sint idem habitus realiter, diversimode inadequate definiuntur, quia sic cognoscens diversa munera quae habent, fiat in illis distintionem rationis, et diversas definitiones unicuique aplicat. —

Obiicies ultimo: quae realiter separantur realiter

96 distinguntur: sed habitus logicae docentis, et utentis realiter separantur: ergo. Probo minorem: potest quis non habens doctrinam facere plures silogismos, et per continuationem acquirere habitum logicae utentis: sed tunc casus ille homo non haberet habitum docentis: ergo. = respondeo ad argumentum negando minorem: ad probationem nego item maiorem; quia in casu posito eodem modo acquireretur logica docens ac utens. et ratio est: quia talis homo per exercitium silogizandi necessario deveniret in aliqualem, et in confusam cognitionem modi, et regularum silogizandi, tales quod regulas, et modum attenderet; sicque iam haberet habitum logicae docentis.

UVA.BHSC

docentis. Si a tali homo nullatenus veniret in cognitione alicuius modi, l regulae silogizandi, tunc nec logica utente, nec docente habe-ret: et solum lumen naturale illius, virtute cuius sylogizabat redderetur habilius ad sylogizandum ex frequentatione actuum.

Questio Quinta
Quodnam sit obiectum Logicae

97 Postquam de necessitate logicae egimus, ipsamque esse scientiam speculativam, unicum quae habitum determinavimus, de eius obiecto super est agendum. Cum enim scientiae et habitus specificentur ab obiectis, ad perfectam cognitionem illarum, necessaria omnino est notitia obiecti, in quod tendunt: Unde ut sciamus qualis specialis facultas sit logica, in hac ultima proemiali quaestione, obiectum eius determinabimus.

Dubium Primus
Quedam circa obiectum in communi prelibantur.

98 Obiectum nil aliud est, quam id, quod potentiae, vel habitui attingendum obiicitur. Quelibet enim potentia, vel habitus habet aliquid determinatum in cuius contemplatione occupatur. Sicut potentia visiva, tota est in percipiendis coloribus, et auditiva in percipiendis sonis, ideoque color est obiectum visus, sonus vero auditus. Caeterum quia idem obiectum diversimode attingi potest ab habitu, vel potentia, ideo diversis modis potest aliquid esse obiectum. Hoc ergo dividitur in formale, et materiale. Primum est quod per se, et non ratione alterius attingitur a potentia, vel habitu. Secundum est: quod non per se, sed ratione alterius attingitur. Sic color per se attingitur a visu, ideo que est eius obiectum formale: corpus vero in quo est color est obiectum materiale, quia non attingitur per se, sed ratione coloris a potentia visiva. Ulterius obiectum formale dividitur in formale quo, seu rationem sub qua: et formale quod, seu rationem quae. Primum est ratio illa, quae ultimo complet, et determinat obiectum ut possit attingi a potentia, l habitu. Secundum vero est: quod attingitur a potentia, l habitu dependenter a determinatione rationis sub qua. Sic color est obiectum forte quod visus: lux est ratio sub qua determinans colorem ut videatur: et lucidum coloratum est obiectum constans ex utroque—

UVA.BHSC

64

99 Obiectum formale quod aliud est adequatum, aliud inadequatum. 1^m est: quod adequat totum ambitum potentiæ, vel habitus: ita ut nec excedat capacitatem potentiæ, nec ab ea superetur. 2^m est: pars obiecti adequati. sic color est obiectum adequatum visus; albedo vero est obiectum inadequatum. inter obiecta formalia inadequata quædam dicuntur obiectum principalitatis, et est obiectum cuius cognitio principaliter intenditur ab habitu: alia dicuntur minus principalia; quia minus principaliter intendit habitus illorum cognitionem. sic substantia est obiectum principalitatis methaphisicæ: omne autem aliud ens præter substantiam est obiectum minus principale. Id advertere quod obiectum forte quod adequatum solet dici obiectum atributionis, quia omnia quæ in scientia tractantur ordinantur ad plenam ipsius cognitionem. Dicitur etiam primarium, quia ad illud considerandum 1º ordinatur scientia. Vocatur specificativum, quia ab illo sumit speciem, et perfectionem habitus, vel potentia. Et denique apellatur subiectum: quando ipsius passiones demonstrantur; et materia circa quam; quia circa illum tanquam circa propriam materiam versatur habitus.

100 Id advertere oportet, quod ut aliquid sit obiectum scientiæ tres debet habere conditiones, quas assignat N. A. in prologo sent.^s cap. 4º. 1^a est quod omnia quæ tractantur in scientia contineantur sub illo; alias non esset obiectum adequatum. 2^a est: quod cognitio illius principaliter intendatur a scientia; quia tota est propter suum obiectum, ad illius quoque cognitionem ordinatur. 3^a denique est, quod per obiectum distinguatur scientia ab omnibus aliis; quia per obiectum debet scientia specificari, ab illoque sumit perfectionem, qua constituitur, et ab omni alio distinguitur. Hæc circa obiectum in communi notanda, ut de obiecto logicæ determinemus sit.

§ Secundus

Quædam circa obiectum logicæ supponuntur.

101 Supponendum est 1º quod ens dividitur in ens reale et ens rationis. 1^m est quod independenter a consideratione intellectus habet esse, seu existit in rerum natura. 2^m est: quod tantum habet esse obiective in intellectu. Hic recolere quæ diximus in libro 1º summularum numero 44. et insuper advertere: quod actus intellectus considerans rem 1º, dicitur 1^a intentio formalis; ipsa vero res considerata, dicitur 1^a intentio obiectiva. Similiter actus considerans rem 2^m id quod habet in intellectu dicitur 2^a intentio formalis, et eius obiectum sic consideratum dicitur 2^a intentio obiec-

obiectiva. eodem modo loquimur de conceptibus; actus enim quilibet
intellectus dicitur conceptus formalis; et obiectum illius vocatur
conceptus obiectivus; quamvis, ut proprie loquamur actus intellectus
non debet dici conceptus formalis; sed potius debet dici concep-
tus formalis verbum illud, seu species, vel imago rei quae actus
intellectus producit, quaeque est formalis similitudo obiecti =
102 Secundo
supponendum est, quod ad considerationem logicae pertinent voces, con-
ceptus, et obiecta. Voces quidem quia sunt signa conceptuum, et
repraesentant obiecta secundum modum quem habent in intellec-
tu. Conceptus quia, ut saepe vidimus, finis logicae est dirigere
eum, ne erret in suis operationibus, operationes autem intellectus
nihil aliud sunt, quam eius actus, vel conceptus. et denique obiec-
ta pertinent ad logicam, secundum esse obiectivum quod habent in
intellectu, quo redduntur capaces secundarum intentionum
logicalium. tertio supponimus ut certum rationem sub qua logicae
esse logicalia principia quibus suas conclusiones illustrat;
principia enim in scientiis sunt veluti lucernae quibus con-
clusiones illuminantur. ut patet in principiis: dici de om-
ni de quibus egimus in 3o summularum num. 116. Id ne equi-
vocationem pariamus, advertere, quod haec ratio sub qua de qua
hic loquimur, est ratio se tenens ex parte habitus, vel sci-
entiae. ratio autem sub qua se tenens ex parte obiecti, illud quod consti-
tuens attingibile ab habitu, debet esse illa quae in ipso obiecto
103 residet de qua numero 94 circa finem egimus: ~~quae~~ respectu logicae est
abstractio ab omni materia, per negationem. = His suppositis mira est
auctorum varietas in assignando obiecto logicae. Quidam dixerunt
voces esse obiectum adaequatum logicae. Sic antiqui nominales. Alii
per oppositum sentiunt voces nec esse obiectum eius materiale se-
cundarium. Sic conimbricenses, et alii societatis DD. Alii assignant
pro obiecto logicae operationes intellectus ut dirigibiles: alii ut di-
rectas: et ne in relatione sententiarum immoremur PP. Socie-
tatis communiter assignant pro obiecto logicae aliquid reale. Omnes
vero thomistae in ente rationis obiectum formale logicae consti-
tuunt, cum quibus et nos. Sed antequam conclusionem probemus
de obiecto materiali aliquid dicemus. Pro quo sciendum est quod
in logica sicut et in qualibet arte datur obiectum materiale tantum
denominabile, et est illud quod recipit obiectum formale a quo denomi-
natur.

UVA.BHSC

F 21

denominatur: et etiam datur obiectum materiale pure dirigibile, et
est quod attingitur ab arte ut dirigitur ab illa per habitudinem ad ob- 65
iectum formale, a quo non denominatur. Sic in arte domificatoria, con-
currunt ligna lapides, et cetera, quae sunt obiectum materiale de
nominabile a sua artificiosa domus, quae est obiectum forte artis:
et operatio manuum quae est materia pure dirigibilis ab arte.
Hoc supposito.=

Dico 1o: voces ut significantes instrumenta sciendi sunt
102 obiectum materiale logicae attactum ab illa per habitudinem ad obiectum
formale. Est sententia D. Th. 1 perih. lect. 1. ubi ait: significatio vocis quae
est immediata ipsis conceptionibus intellectus pertinet ad principalem
considerationem logicae: ergo logica per se considerat voces ut significativas
ex D. Th: sed non per se agit de illis pertinent ad obiectum saltem ma-
teriale illius: ergo.= Probatur insuper ratione: illa pertinent saltim ad
obiectum materiale alicuius scientiae, quorum cognitio requiritur ad
cognitionem obiecti illius: sed huiusmodi sunt voces respectu obiecti logicae
ergo. Probo minorem: cognitio vocum significantium instrumenta sciendi, est ne-
cessaria ad cognitionem instrumentorum: sed artificium quod in instrumen-
tis sciendi reperitur est obiectum logicae per se: ergo. Minor ex dicendis constabit
maior probatur: voces ut significantes instrumenta sciendi sunt signa
talium instrumentorum: sed cognitio signi est necessaria ad cognitionem
signati: ergo.= Confirmatur: quia medicina ut talis habet pro obiecto materiali pulsum
cuius consideratio intenditur solum per ordinem ad sanitatem, cuius
est signum: ergo Pariter se habent voces cum logica.= Et quidem indubitabile est lo-
gicam agere de vocibus, et illarum proprietatibus, ut sunt terminus, suppositio
ampliatio, et de vocibus aequivocis, et univocis, et sic de aliis: cur ergo a ratione
obiecti saltem materialis excludentur?.=

Sed obiicies contra hanc rationem: voces
105 significant obiecta aliarum scientiarum, et tamen ob hoc pertineant ad obiectum
materiale illarum: ergo Paritas tenet, et ans a nemine negatur.= Confirmatur: vo-
ces ut significantes instrumenta sciendi exprimunt res tali, vel tali
modo conceptas: sed tradere voces huiusmodi pertinet ad grama-
ticam, quae sola tradit modum exprimendi conceptus: ergo.= Solvo concesso
antecedenti nego consequentiam. Disparitas stat in hoc, quia aliae scientiae sunt
reales, et ideo agunt immediate de rebus; cum autem voces non significent im-
mediate res sed mediante conceptu, ideo scientiae reales de voci-
bus non agunt. Logica vero est scientia rationalis, agitque de rebus non ut
sunt in se, sed ut concepta, et cum sic significentur immediate a vocibus,
ideo voces

UVA.BHSC

ad logicę consideraoę pertinent. Unde oēs scientię utuntur vo-
cibus exprimentibus suŭ obiectŭ: sola vō logica voces conside-
rationē Lēt, q^a exprimunt suŭ obiectŭ, ut ex directione lo-
gicę conceptŭ. Ad confirmatioē disguo minorē: tradere voces
significantes res, ut conceptas ex directione logicę, pertinet ad
gramaticā: nego minorē: ut conceptas absolute, concedo minorē,
et nego consequentiā. Quia ad gramaticā solŭ pertinet minu-
rare voces significantes, eas que congrue disponere quo ad ge-
nus, numerŭ, et casŭ, ut exprimant q^d conceptŭ ē. logica vero
respicit voces ut positas in modŭ artefacti logicalis, et expli-
cantes tale artificium ex directioē logicę conceptŭ. Sic in
hac oratione homō ē al rale, solŭ consideratur a grammatica
congrua illius dispositio. cęterŭ in eadē consideratur a logica
tales voces exprimere enuntiationē: ideo tē dispositas subiectū
ōē, subiī et praedī, praetū q^d tē q^ddā instrumentŭ sciendi
scilt deffio. et sic de aliis, quę a grammatica non cognos-
106. cuntur. ⸗

Dico 2°: omnia entia, sive realia, sive rationis, quę
cognosci possunt sub artificio logico, sunt obiectŭ mate-
riale ſtis logicę. constat ex philoso 4° meth. cap. 2 dicente: de
omnibus disputant et circa idē genus Dialectica versatur
cū philosia 1^a. et D. Th. ibidē lec. 4. subiectum logicę ad om-
nia se extendit de quibus ens rationis predicatur. ubi ave-
runt philosus, et D. Th. q^d logica, sicut et metaphisica circa
oīa entia versantur. methaphisica quidē prout habent ra-
tionē entis: logica vō pro ut subsunt intentionī rationis. ex
quibus sic rōe pbatur nrā assertiō: illud ē obiectŭ ſtis mate-
riale logicę, quod attingitur a logica rōe obiecti for-
malis, a quod recipit et a quo potest denominari: sed omnia
entia sive realia, sive rationis sunt huiusmodi: g°. maior
ē deffio obiī materialis 2^{ii}. minor pbatur: obiectŭ formale lo-
gicę sunt 2ę intentiones gēris, speciei, subiī, praeī, de-
ffiois, et cetera: sed hęc extenduntur ad oīa entia, quę ta-
les intentiones recipiunt, ab eis q^d denominantur: g°. maior
constabit ex dicendis. minor vō ē evidens: impossibile nō est,
q^d detur aliq^d ens sive reale sive rationis, q^d nō possit subiici
predicari, deffiniri, et cetera. ⸗

UVA.BHSC

107 Sed obiicies: omne enim obiectum materiale metaphisicae: ergo
non est obiectum logicae. antecedens est certum; et consequentia patet, quia diversae scientiae 66
diversum obiectum habere debent. Resp. concesso antecedenti negando con-
sequentiam, quia idemmet obiectum materiale potest esse plurium diver-
sarum scientiarum, quatenus diversimode denominatur a diversis
rationibus formalibus, quae diversificant scientias. Homo enim, verbi gratia,
est obiectum primarium phisicae, medicinae, methaphisicae, et logicae; id
sub diversa ratione sortitur: primo quidem sub ratione entis mobilis; 2° sub
ratione sanabilis; tertiae sub ratione entis; et denique logicae sub ra-
tione subiecti, praedicati, etc. unde obiectum materialiter sumptum, et
praecisive a ratione formali non diversificat scientiam. Dico 3°: ope-
108 rationes intellectus sunt obiectum materiale 2um dirigibile a logica.
Sic D. Th. in initio posteriorum ubi ait: ars logicae, id est, scientia ratio-
nalis, non solum est rationalis ex hoc quod est secundum rationem, quod est commune
omnibus artibus; sed etiam ex hoc quod est circa ipsum actum rationis, si-
cut circa propriam materiam. et ibidem lectione 2a ait: logica versatur
circa actus rationis, sicut ars aedificatoria versatur circa actiones
manuum. Ex quibus sic: logica versatur circa actus rationis sicut
circa propriam materiam: sed non versatur circa illos tamquam circa obiec-
tum denominabile et 1um: ergo circa illos ut obiectum dirigibile, et 2um.
maior est litera D. Th. minor constat ex paritate sancti Doctoris comparantis
actus intellectus cum operatione manuum respectu artis aedificatoriae, quae
operatio certe est materia dirigibilis; non enim actiones ma-
nuum denominationem artefacti accipiunt. idem ergo dicendum de ope-
rationibus intellectus respectu logicae.
109 Ulterius probatur idem a certa
ratione: finis logicae est dirigere intellectum ne erret in suis operationibus: sed
intellectus in omnibus operationibus errare potest: ergo in omnibus indiget
directione logicae: ergo obiectum dirigibile a logica sunt operationes intellectus.
utraque consequentia est legitima: maior certa: et minor constat inductione: nam po-
test intellectus errare in aprehensione, aprehendendo quidditatem uni-
us rei, ut non est alterius: v.g. speciem infimam sub ratione generis:
et sic de aliis. 2° potest errare in iudicio, atribuendo in enuntia-
tione aliquid alicui, quod illi non convenit. tertio potest errare
in discursu inferendo ex praemissis conclusionem aliquam, quae in
illis non continetur: ergo intellectus in omnibus suis operationibus erra-
re potest.

UVA.BHSC

110 Obiicies: quaelibet operatio intellectus naturalis est conformis cum obiecto: ergo ut recta evadat non indiget directione logicae. Probo ant.: quaelibet operatio intellectus est naturalis similitudo obiecti: sed naturalis similitudo ob natura est conformis suo obiecto: ergo caetera constant, et maior est certa: conceptus enim, seu operatio intellectus, quae pro eodem usurpatur, est signum naturale obiecti. = Confirmatur 1.º: sicut sensus non potest decipi circa proprium sensibile, sic intellectus circa simplicem quidditatem, ut docet D. Th. 1.a p. q. 17 ar. 3 in corp.: ergo saltem aprehensio non indiget directione logicae. = Confirmatur 2.º: quaevis operatio intellectus, vel est recta, vel non? si primum, non indiget directione rectificante: si 2.um, directio nil proficit; quia operatio semel prava corrigi non potest; sed solum potest elici alia operatio recta, quae illius pravitatem detegat: ergo.

111 Ad 1.m Resp. dist.º ant.: est conformis cum obiecto 1.º nego antecedens; cum 1.º, subdistinguo: quoad prava 1.º per illa representata concedo ant.: quoad alia prava consequentia, nego ant. et conseq. et applicata distinctione probationi; nego itidem consequentiam. Non enim species concurrens ad cognitionem hominis v.g. est naturalis similitudo hominis, nisi solum 2.us id quod 1.º representat. ideoque licet necessario conformis sit cum obiecto primario, ac per consequens circa illud errare non possit intellectus; non ideo sequitur quod non sit necessaria directio logicae: cum possit errare intellectus circa id quod talis species 2.º et consequenter representat: scilicet circa intentionem generis, speciei consequutas ad modum cognoscendi; aprehendendo, v.g., hominem per modum generis; cuius intentionis est incapax: ad quem errorem vitandum est necessaria directio logicae = Ad 1.am confirmationem resp. similiter; quod intellectus non potest decipi circa simplicem quidditatem quoad obiectum 1.º, per speciem representatum; et in hoc convenit intellectus cum sensibus: caeterum quia intellectus non solum aprehendit obiectum primarium, sed etiam 2.º, scilicet 2.as intentiones, ad modum loquendi consequutas; circa istas errare potest: et in hac attingentia differt a sensibus. Quod non opponitur doctrinae S. D. ut considerantibus locum citatum parebit. Ad 2.am confirmationem breviter resp.; quod directio logicae non respicit operationes elicitas, sed eliciendas: dirigendo rectitudinem operationis rectae; et praecavendo pravitatem non rectae, ut recta evadat =

Obiicies 2.º

112 Obiicies 2º actus, sive operationes, aut conceptus intellectus sunt mate-
ria recipiens intentiones logicales: ergo sunt obiectum 1º materia- 67
le denominabile, non vero pure dirigibile. Resp. conced. antec. et ant. est
certum: quia in conceptibus inveniuntur intentiones logicae ipsos de-
nominantes, dicuntur enim termini formales; subiectum, praedicatum, et sic de aliis.
Recto distinguendo ant. sunt materia recipiens intentiones logicales
quae subiiciunt intentionibus, concedo ant.: prout sunt operationes
quibus intellectus inducit intentiones in rebus; nego ant. et conseq.
sub eadem distinctione. Dupliciter enim possunt considerari
operationes intellectus; et idem dicimus de vocibus: vel prout
illis utitur logica ad fundandum, vel significandum suas in-
tentiones; vel prout in ipsis vocibus, et conceptibus suas
intentiones fundat. Hoc 2º modo concedimus conceptus
et voces esse obiectum materiale denominabile a logica: quo
pacto in 2ª nostra conclusione includuntur in qua omne ens
sive reale sive rationis pro obiecto materiali 1º logicae a-
ssignamus. ut constat ex dictis numero 106. sensus ante 1ae, et 3ae conclu-
sionis est: quod si voces considerentur praecise ut significant
instrumenta sciendi; et non ut fundant 2as intentiones;
sic solum sunt obiectum materiale 2um attactum per ordinem ad
1um. Et similiter conceptus, quando accipiuntur ut operationes,
quibus utitur intellectus ad cognoscenda obiecta, ut in illis cognitis
resultet 2ª intentio, sic sunt materia pure dirigibilis
ut per se patet. Unde concedimus assumptum in argumento;
quod officere possit nostro assertioni [illegible] verbo clarius dicimus
quod operationes quarum reflexe cognoscuntur per modum obiecti, sunt
materia denominabilis: quarum vero sunt actus attingentes
aliud obiectum, materia pure dirigibilis. His suppositis. sit

§us Tertius.

Ens rationis pro obiecto formali logicae assignatur

113 Obiectum formale logicae est aliquod ens rationis, scilicet secunda in-
tentio obiectiva resultans in rebus ex consideratione
intellectus. Dicimus esse solum aliquod ens rationis et non
omne; quia sunt aliqua entia rationis ad logicae consi-
derationem non pertinentia, ut sunt negationes, et

pri-

UVA.BHSC

privationes, ad modum formæ consideratæ, et alia entia rati-
onis chimerica, quæ non attinguntur per se a logica, sed ens ergo
rationis quod pro obiecto logicæ assignamus est illa 2a intentio qua
res cognitæ denominantur quasi intrinsece ordinatæ in modum artefacti
logicalis; quæ 2a intentio obiectiva, cum realiter non insit re-
bus, sed tantum fiat ab intellectu, cum pro ex rebus fundamento, est
pure ens rationis. Et de hac dicimus quod est ratio formalis quare lo-
gica attingit omnia entia, scilicet prout subeunt 2as intentiones
rationis seu intellectus.

114 Probatur ergo nostra conclusio ex D. Th. qui illam expre-
sse docuit pluribus in locis, quæ brevitatis causa omittimus; sufficiat
atque id quod docet 4 metaph. cap. 2 lect. 4 per hæc verba: ens est duplex,
scilicet, ens rationis, et ens naturæ. Ens rationis proprie dicitur de il-
lis intentionibus, quas ratio adinvenit in rebus consideratis, ut in-
tentio generis, speciei, et similium, quæ quidem non inveniuntur
in rerum natura, sed considerationem rationis consequuntur; et hu-
iusmodi ens rationis est proprie subiectum logicæ. Huiusmodi autem
intentiones intelligibiles entibus naturæ æquiparantur, eo quod om-
nia entia naturæ sub consideratione rationis cadunt, et ideo sub-
iectum logicæ ad omnia se extendit, de quibus ens naturæ prædi-
catur. Hæc D. Th. ubi expresse asserit ens rationis quod est 2a intentio esse
proprie subiectum logicæ: quod quidem ait non inveniri in rerum natura, ut
excludat ab obiecto logicæ quodcumque ens reale, sive sit operatio
sive conceptus rationis, quæ hæc realiter in rerum natura inveniuntur.
Et insuper assignat obiectum materiale logicæ in omni ente reali si-
ve naturæ, quia 2a intentio se extendit ad omne ens naturæ: quod sentit D.
Th. quod obiectum formale logicæ contradistinctum a materiali est 2a intentio, seu
ens rationis, ut distinctum ab ente naturæ.

115 Secundo probatur conclusio ratione: illud
est obiectum formale logicæ, quod est forma materialis obiecti logicæ:
sed forma obiecti materialis logicæ est 2a intentio rationis: ergo.
Maior constat: ideo enim color est obiectum formale visus, quia est forma corpo-
ris, illud faciens obiectum materiale potentiæ visivæ. Minor vero probatur:
logica versatur circa universalia, prædicabilia, et earum species ut
sunt genus, et differentia, et alia huiusmodi: sed hæc omnia formali-
ter important formam rationis, seu 2am intentionem, ratione cuius
attingit logica res, quæ sunt eius obiectum materiale: quo maior est
indubi-

UVA.BHSC

indubitabilis. et minor constat: quia omnia relata formaliter ut talia, non inveniuntur in rebus: alias non a parte rei non est vile, nec genus, id est natura quaedam in inferioribus dispersa: praebent fundamentum intellectui, ut illa concipiat ut universale: ratione cuius consequenter attingitur a logica = non enim ageret logica de illa, nisi talem intentionem subinduceret.=

Explicatur haec

116 ratio: illud est obiectum formale logicae ratione cuius logica attingit omnia entia, quae sunt eius obiectum materiale: sed solum ens, seu 2a intentio rationis est huiusmodi: ergo. Maior est certa: quia quaelibet scientia attingit obiecta sub aliqua ratione specificativa, communi omnibus attingibilibus a scientia. Minor vero probatur: omnia entia quae attinguntur a logica, non possunt attingi sub aliqua ratione specificativa reali: ergo solum ens, seu 2a intentio rationis, est id ratione cuius logica attingit omnia entia. Consequentia est legitima: non enim datur medium inter ens reale et rationis. Antecedens probatur: omnia entia prout conveniunt in aliqua ratione specificativa reali sunt proprium obiectum methaphisicae: ergo. Patet consequentia quia logica est scientia a methaphisica distincta; distinctae autem scientiae distinctis rationibus specificativis gaudent, imo propter illas scientiae distinguuntur. Antecedens vero ab omnibus conceditur, et est expressum philosopho, et D. Th. pluribus in locis.=

Confirmatur: obiectum for-

117 male logicae est forma concreti, sive artefacti logicalis: sed haec est ens rationis: ergo. Maior est certa. et minor probatur: forma concreti, seu artefacti logicalis est vel artificiosa dispositio, vel ordo inter obiecta ut cognita: sed artificiosa dispositio obiectorum, et ordo inter obiecta est 2a intentio rationis: ergo. Maior constat; quia forma silogismi, deffinitionis, et caeterorum artefactorum logicalium est illa dispositio quam ratio in rebus aprehendit: tunc enim formamus silogismum cum res a nobis cognitas disponimus iuxta logicae praecepta; unde talis dispositio est forma constituens silogismum. Minor etiam patet: quia talis dispositio non est realiter in rebus, sed tantum in intellectu illam aprehendente, sicque dicitur ens rationis: et cum eam intellectus aprehendat in rebus, quatenus cognitae sunt, vocatur 2a intentio rationis; non enim res a parte rei habent esse dispositae in forma silogismi, aut alterius artefacti logicalis.=

Respondent contrarii: concedendo, formam artefac-

118 torum logicalium esse obiectum logicae; negant tamen quod talis forma sit aliquid rationis: et asserunt esse quid reale, scilicet operationes intellectus, quibus dis-

U.V.A.BHSC

quibus disponuntur, et formantur talia artefacta, et a quibus accipiunt reales extrinsecas denominationes. Sed contra est: nam in qualibet arte operatio qua fit artefactum illius est distincta a forma talis artefacti. forma enim introducta ab arte in materia intrinsece afficit materiam, partes illius artificialiter adunando: operatio vero solum efficit talem formam, et inducit illam in materiam: unde est quid extrinsecum artificiati, ideoque forma constitutiva illius esse nequit: ut patet in arte domificatoria, in qua operationes artificis introducunt formam artificiosam domus in lapides, ligna, calcem, et ipsa que artificiosa forma, quae est obiectum talis artis, realiter distinguitur ab operationibus; operationes quae nullatenus respiciuntur ab arte nisi per ordinem ad formam introducendam. Similiter quod dicimus de artefactis logicalibus: quia ut ait D. Th. 1 post. Lec. 2: logica versatur circa actus rationis; sicut ars domificatoria versatur circa actiones manuum. Sicut ergo actiones manuum nec sunt forma domus, nec obiectum formale artis; ita operationes intellectus nec sunt forma artefacti logicalis, nec obiectum logice formale.

119 Sed instas: operationes intellectus per attingunt artefacta logicalia, denominationem realem cogniti illis conferunt: sed denominatio non provenit nisi a forma; ergo vel ipse operationes intellectus, vel saltem aliquid reale per ipsas productum est forma artefacti logicalis: quod non est purum ens rationis. Resp. dist. 2do maior: conferunt denominationem extrinsecam, concedo maiorem: intrinsecam, nego maiorem. Quia denominatio cogniti licet sit realis, non est aliquid realiter distinctum a cognitione, inherens rebus cognitis; ratione cuius possint dici intrinsece ordinatae: immo nec ipsa denominatio est aliqua forma artificiosa, cum non per artem fiat, sed naturaliter, et necessario ex ipsa cognitione proveniat: sicut denominatio visi in pariete necessario sequitur ad visionem sine aliquo artificio. Si autem talis denominatio cogniti concipiatur ab intellectu ut forma quaedam ipsis rebus cognitis quasi intrinsece inherens, iam non est denominatio extrinseca; sed forma rationis, quae concipitur ut inherens rebus, quibus realiter non inheret, sicque est ens rationis.

Dubium Quartus.
Enodantur difficultates contra conclusionem.

UVA.BHSC

120 Duplicia ex cap.° procedunt obiectiones contra carcheos, vel quia inten- 69
dunt probare obiectum logicae esse aliquid reale; vel non posse esse ens
rationis. Ex 1° quod cap. obiicies sic: iuxta D.Th. logica versatur circa ac-
tus rationis sicut circa propriam materiam: sed materia circa quam
proprie versatur scientia est eius obiectum formale: quod maior est D.Th. 10
posteriorum. Minor constat, diximus enim numero 99 quod materia circa quam,
et obiectum forte idem sunt. Confirmatur ex eodem in principio ethicorum
ubi ait quod sicut philosophia moralis versatur circa actus voluntatis,
sic logica circa actus intellectus; sed actus voluntatis, ut dirigibiles sunt
obiectum forte philosophiae moralis: quod.

121 Respondeo explicando maiorem: tanquam
circa propriam materiam denominabilem, nego maiorem: dirigibilem concedo
maiorem: et distinguo minorem: materia circa quam scientiae est eius obiectum
forte; materia in qua pure dirigibilis, nego minorem: Denominabi-
lis, subdistinguo: ratione sui, nego minorem: ratione formae artifi-
cialis, seu rectitudinis, quae ipsam denominat, concedo minorem, et ne-
go consequentiam. Solutio constat ex dictis numero 106, ex quo patet quod mens
D.Th. est quod actus intellectus sunt materia dirigibilis a logi-
ca. Quando autem diximus quod obiectum forte, est idem ac materia cir-
ca quam, loquimur de materia, quae denominatur a forma ar-
tificiosa, et ratione illius attingitur ab arte: quae dicitur ma-
teria propria artis non ratione sui, sed ratione formae illam arti-
ficialiter disponentis, quae forma est obiectum proprium artis.
Ad confirmationem concessa maiori, nego minorem; quod obiectum philosophiae moralis non
sunt actus voluntatis; sed honestas, et inhonestas reperta in ob-
iectis virtutum moralium; tota enim incumbit in proponendo, et docendo
quae obiecta sint propter bonitatem prosequenda, vel propter malitiam fugienda,
ex qua propositione oritur directio actuum voluntatis. Vel si con-
cedas actus voluntatis esse obiectum moralis, dico quod mens D.Th. so-
lum est quod utraque scientia attingit actus voluntatis et intellectus;
caeterum aliunde differunt in hoc quod moralis dirigit, et contem-
platur actus voluntatis; logica vero etsi dirigat, non tamen contem-
platur actus intellectus, nec de illis cogitat, hoc enim pertinet ad
philosophiam naturalem in parte animastica: unde sic explicabis propositionem
D.Th.: licet sicut dicitur similitudinem perfectam, nego: imper-
fectam, seu quantum ad aliqua, concedo. Quae solutio est conformis doc-
trinae sancti D. saepe assignantis ens rationis pro obiecto logicae.

UVA.BHSC

122 Obiicies 2º: logica sicut et quælibet scientia debet supponere objectum specificativum a quo dependet; sed solum supponit operationes intellectus ut dirigibiles: ergo. Maior videtur certa; et minor constat; quia inter omnia quæ possunt esse objectum logicæ solum præsupponitur ad ipsius dirigibilitas actuum rationis: non enim præsupponitur 2ª intentio quæ ex logicæ directione resultat; nec etiam operationes ut directæ. = Confirmatur 1º logica est facultas adinventa ad hoc ut intellectus recte procedat in attingentia veritatis: sed hoc exequitur logica dirigendo operationes intellectus: ergo objectum eius erit operationes dirigere. = Confirmatur 2º: objectum logicæ ex omnes sunt deffinitio, divisio, et reliqua instrumenta sciendi: sed hæc formaliter sunt actus intellectus: ergo. Minor constat: nam deffinitio nihil aliud est, quam

123 actus ille quo essentiam rei explico. =

Respondeo: distinguendo maiorem: debet supponere suum objectum existens, vel possibile; concedo maiorem: existens præcise, subdistinguo: si sit scientia sui objecti solum contemplativa, concedo maiorem: si sit scientia et facultas liberalis sui objecti factiva; nego maiorem, et concessa minori, nego consequentiam. Solutio est clara: licet enim scientia, quæ solum contemplatur objectum, illud existens supponat, ut ab illo specificetur: tamen facultas, quæ specificatur ab objecto, quod ipsa efficit, solum eius possibilitatem supponit; qua supposita, illud efficit, ab eoque specificatur. Huiusmodi autem est logica, quæ diximus sup. esse ars liberalis; propter similitudinem, quam habet cum arte mechanica. Unde sicut ars mechanica, v.g. domificativa, efficit domum, quæ est eius objectum, et non supponit illam existentem; sic similiter se habet logica cum suo objecto. Quæ doctrina concedi debet a schola societatis, quæ hoc fundamento utitur, ad probandum logicam esse simpliciter practicam, vel saltem partialiter practicam, et spe-

124 culativam. =

Ad 1ª confirmationem distinguo maiorem: est facultas adinventa ad hoc, ut intellectus recte procedat in attingentia veritatis, ita ut hoc sit finis proximus, et immediatus logicæ, nego maiorem: remotus et mediatus; concedo maiorem, et concessa minori, nego consequentiam. Nam finis proximus, et objectum, ad quod logica ordinatur, est id, in quo totum eius artificium consistit. totum autem logicæ artificium con-

sistit

consistit in recta dispositione obiectorum sub ratione diffinit., sillogismi, & ex qua recta dispositione oritur directio conceptuum, seu operationum intellectus; ex eo enim, quod obiecta sunt recte ordinata et disposita, sequitur, quod conceptus siue actus, obiecta ordinate respicientes cum mens naturaliter tendat in obiectum, ipsa ordinatio obiectorum, causat ordinationem conceptuum; ad quod non est necessaria directio logicae ex parte intellectus; quod sufficit directio obiectorum; et cum haec directio in obiectis, ut cognitis, sit 2a intentio rationis, in hac tamquam in obiecto. et fine proximo sistit artificium logicae. ==

70

125 Nec ob hoc negamus, logicam respicere directionem actuum rationis tamquam finem extrinsecum, et remotum; cum enim sit scientia ministerialis, seu instrumentalis, quaenam ministrat aliis scientiis instrumenta sciendi; et cum omnes scientiae ordinentur ad hoc, ut intellectus recte procedat in attingentia veri, ad hoc etiam tamquam ad finem extrinsecum ordinatur logica: interim eius finis intrinsecus est, conficere instrumenta sciendi, quibus aliae scientiae utuntur, et hoc est eius obiectum formale. Quod patet pluribus exemplis: omnes enim artes ministeriales habent pro obiecto instrumenta, quibus artes principales utuntur: sic ars frenofactiva, habet pro obiecto artificium freni, quod quidem ordinatur ad artem equestrem; cuius obiectum, quod est regimen equi, solum extrinsece respicitur a frenofactiva: similiter ars pigmentaria quae deservit medicinae, cuius obiectum est sanitas, quae solum extrinsece respicitur a pigmentaria; cuius proprium obiectum sunt pharmaca, seu eorum confectio, quibus medicina uti potest. ==

126 Ad 2am confirmationem respondeo distinguendo maiorem: obiectum logicae sunt diffinitio quasi effectiva, nego maiorem: Diffinitio effecta, concedo maiorem: et distinguo minorem: Diffinitio effectiva actus intellectus, concedo minorem: effecta, nego minorem et consequentiam. Vel aliis terminis: obiectum logicae est diffinitio formalis nego maiorem: diffinitio obiectiva, concedo maiorem; et similiter distinguo minorem. Duo enim inveniuntur in diffinitione, et similiter dicas de reliquis artefactis logicalibus: scilicet actus

intellectus

UVA.BHSC

122 Obiicies 2º: logica sicut et quælibet scientia debet supponere objectum specificativum a quo dependet; sed solum supponit operationes intellectus ut dirigibiles: ergo. Major videtur certa; et minor probatur: quia inter omnia quæ possunt esse objectum logicæ solum præsupponitur ad ipsa dirigibilitas actuum rationis: non enim præsupponitur 2ª intentio quæ ex logicæ directione resultat; nec ergo operationes ut directæ. = Confirmatur 1º: logica est facultas adinventa ad hoc ut intellectus recte procedat in attingentia veritatis: sed hoc exequitur logica dirigendo operationes intellectus: ergo objectum eius erit operationes dirigere. = Confirmatur 2º: objectum logicæ secundum omnes sunt deffinitio, divisio, et reliqua instrumenta sciendi: sed hæc formaliter sunt actus intellectus: ergo. Minor constat: nam deffinitio nihil aliud est, quam

123 actus ille quo essentiam rei explico. =

Respondeo: distinguendo majorem: debet supponere suum objectum existens, vel possibile; concedo majorem: existens præcise, subdistinguo: si sit scientia sui objecti solum contemplativa, concedo majorem: si sit scientia et simul ars liberalis sui objecti factiva; nego majorem, et contra distinctam minorem, nego consequentiam. Solutio est clara: licet enim scientia, quæ solum contemplatur objectum, illud existens supponat, ut ab illo specificetur: tamen facultas, quæ specificatur ab objecto, quod ipsa efficit, solum eius possibilitatem supponit; qua supposita, illud efficit, ab eoque specificatur. Huius modi autem est logica, quam diximus supra esse artem liberalem; propter similitudinem, quam habet cum arte mechanica. Unde sicut ars mechanica, verbi gratia ædificativa, efficit domum, quæ est eius objectum, et non supponit illam existentem; sic similiter se habet logica circa suum objectum. Quæ doctrina concedi debet a schola scotistarum, quæ hoc fundamento utitur, ad probandum logicam esse simpliciter practicam, vel saltem partialiter practicam, et speculativam. =

124 Ad 1am confirmationem distinguo majorem: est facultas adinventa ad hoc, ut intellectus recte procedat in attingentia veritatis, ita ut hoc sit finis proximus, et immediatus logicæ, nego majorem: remotus et mediatus; concedo majorem: et contra distinctam minorem, nego consequentiam. Nam finis proximus, et objectum, ad quod logica ordinatur, est id in quo totum eius artificium consistit. totum autem logicæ artificium con-

sistit

in ordine ad obiectum primarium; pariter indiget habitu, qui ipsum facilitet ad attingendum obiectum 2um. quod obiectum, licet respectu intellectus sit 2um, erit 1um respectu habitus facilitantis. Unde bene componitur quod ens rationis sit obiectum 1um logicae, licet sit 2um intellectus, quia ipso intendit logica facilitare intellectum ad attingentiam obiecti 2i.—

129 Nec requiritur ad hoc quod ens rationis sit obiectum intellectus, quod habeat entitatem realem; id sufficit illa aliqualis entitas rationis, qua gaudet; ut possit intellectus terminari ad ipsum; quia habet sufficientem veritatem. Duplex enim est veritas, alia transcendentalis, quae est propria entis realis; et est ipsamet entitas rei ad intellectum comparata; et hanc non habet ens rationis. Id est alia veritas quae dicitur formalis, id est, ipsa cognitio intellectus conformis suo obiecto. Quae certe conformitas cum cuiuslibet entis, etiam rationis verificatur; cum non consistat in hoc quod cognoscatur, ut est in se sive realiter, sive per rationem; et cum hoc enti rationis conveniat, dicitur verum formaliter: quae veritas invenitur in quolibet terminante actum intellectus; et indubitabile est quod intellectus terminatur ad ens rationis; illud enim contemplamur, de illo proprietates enuntiamus, et unum ens rationis ab alio distinguimus, ut experientia constat: quod fieri nullomodo posset absque eo quod cognitio ad ens rationis terminetur.—

130 Id instas: non ens rationis non est transcendentaliter verum non est simpliciter in se scibile; id ut sit obiectum logicae est necessaria scibilitas simpliciter: quod veritas formalis non sufficit ad hoc ut obiectum logicae dicatur. Maior constat; quia enti rationis in se nihil est, non potest esse in se scibile. Minor etiam est certa quia ut diximus quaest. 2a numero 33 logica est simpliciter scientia: unde eius obiectum debet esse simpliciter scibile.— Resp. distinguendo maiorem: non est simpliciter inscibile subiective, concedo maiorem: obiective nego maiorem: et distinguo minorem: est necessaria scibilitas subiectiva, nego minorem: obiectiva concedo minorem. et nego consequentiam. Unumquodque enim in tantum dicitur scibile in quantum est verum; unde quod est verum transcendentaliter, est scibile subiective, quia est entitas, cui tamquam subiecto inest realiter scibilitas: quo certe modo ens rationis non est scibile, cum ut pote non ens reale, non sit verum transcendentaliter. Est vero scibile obiective, ratione veritatis formalis, cum sit vere obiectum attingibile.

UVA.BHSC

inctus deffinientis, et obiecta in modo deffinitionis disposita. 1a vocamus deffinitionem effectivam, seu formalem; 2a vero deffinitionem obiectivam, seu effectam; quamvis non ordo ille inter obiecta, in modo deffinitionis disposita, rigorose effectus non sit; quia tamen percipitur ab inctu in rebus cognitis, ab inctu aliquomodo effectam dicimus. et de hac dicimus, esse obiectum forte logicae; non vero actum inctus, illam formantem, seu percipientem; quia logica nullatenus curat de actibus inctus, nec illorum proprietates, aut rectitudinem demonstrat: sed solum disponit artificiose res cognitas, ut inctus recte in attingentia veri procedat. =

127 Obiicies 3o probando, quod ens rationis nequit esse obiectum logicae. Obiectum habitus non potest esse id quod non continetur intra spheram obiecti potentiae, cuius est habitus: sed logica est habitus inctualis, et intra spheram obiecti intellectus ens rationis non continetur: ergo ens rationis non potest esse obiectum logicae. Probo minorem quoad 2am partem; quoad 1am non est manifesta: quod non est cognoscibile, non est obiectum inctus; sed ens rationis non est cognoscibile: ergo. Probo minorem: ens rationis non est verum: ergo. Patet consequentia: quia solum verum potest trahere cognoscibilitatem. Probatur antecedens: ens rationis non est ens reale: ergo consequentia patet; quia veritas est proprietas entis realis. =

128 Respondeo concessa maiori, distinguendo minorem quoad 2am partem: ens rationis non continetur intra spheram obiecti primi inctus, transeat minor: intra spheram obiecti 2i, seu extensivi, nego minorem. ad probationem nego minorem: ad cuius probationem distinguo antecedens: non est verum veritate transcendentali, concedo antecedens; veritate formali, nego antecedens: et ad probationem, concesso antecedenti, nego consequentiam. Certum est, quod id, quod omnino est extra spheram obiecti inctus, non potest esse obiectum habitus inctualis; habitus non dantur ad facilitandum potentiam in ordine ad proprium obiectum. Sed falsum est, quod ens rationis non contineatur intra obiectum inctus; quod licet non sit obiectum, quod primo respicit inctus, quod prorsus omittimus; tamen nemo negat, quod sit obiectum 2um, ad quod inctus extenditur; quod sufficit ad hoc, ut sit obiectum primum logicae, quae est habitus intellectualis; sicut non indiget intellectus habitu facilitante in ordi-

133 Obijcies 4º: obiectum habitus debet illum specificare; sed ens rationis nequit
specificare habitum logicae: ergo. Probo minorem: specificativum tribuit spe-
ciem et perfectionem specificato; sed ens rationis nequit tribuere per- 72
fectionem logicae: ergo. Probo minorem: Quod in se non habet perfectionem, ne-
quit illam alteri tribuere; sed ens rationis nullam perfectionem habet: ergo.
Probatur consequentia: quia nemo dat quod non habet. Minor constat, ens enim rationis
subiectiue est nihil, atque per consequens imperfectissimum est. — Respondeo concessa ma-
iori, negando minorem: ad probationem distinguo maiorem: specificatiuum in-
trinsecum tribuit perfectionem, concedo maiorem: extrinsecum, nego ma-
iorem: et applicata distinctione minori, et eius probationi nego consequentiam. Du-
plex enim datur specificatiuum, intrinsecum et extrinsecum. 1º est quid intrinsecum habitui
ipsi tanquam eius pars perficiens: et hoc modo ens rationis non
est specificatiuum logicae; quia huiusmodi specificatiuum debet habere per- 135
fectionem subiectiue. 2º alio modo dicitur aliquod specificatiuum per mo-
dum obiecti terminantis; quatenus scilicet terminat actum scientiae, quae
circa illum versatur, ut eius passiones demonstret; quo pacto tribuit
extrinsece perfectionem eius, quae exercetur circa illum. Quod totum facit ens
rationis respectu logicae, quae illud contemplatur, et passiones illius demons-
trat. Intrinsece autem specificatur logica ab ordine, quae dicit ad obiectum;
qui ordo non est relatio praedicamentalis, petens terminum realem; sed
est transcendentalis consistens in ipsa entitate rei absoluta, ut fundata
utcumque in ordine ad aliud, quod non est necessarium quod sit quid reale. —
Obijcies 5º:
134 obiectum logicae est forma artefacti logicalis; sed haec non est quid rationis: ergo. Maior
est doctrina a nobis data. Probatur minor: Demonstratio, verbi gratia, pro formali
est quid reale: ergo. Probo antecedens: Demonstratio quatenus talis causat effectum realem:
sed hoc nequit esse nisi ipsa ut talis sit quid reale: ergo. Probo antecedens; Demons-
tratio causat assensum scientificum, ac per consequens scientiam: ergo. —
Respondeo concessa maiori, nego minorem: ad probationem nego antecedens: ad cuius probationem distinguo
quomodocumque: causat effectum realem ratione veritatis praemissarum, concedo: ratione
artificiosae dispositionis, subdistinguo: dispositione se habente ut con- 136
ditione sine qua non, concedo maiorem: se habente ut virtute causatiua,
nego maiorem. Itaque veritas realis praemissarum conuincit intellectum
ad assensum eliciendum, cuius effectus realis est talis veritatis; veterum
praemissae, ut sic conuincant intellectum debent esse artificiose dispositae;
quia ex eisdem praemissis non ordinatis forte intellectus non solum non conuince-
retur, imo posset in errorem incidere. Unde talis dispositio
et forma arti-

UVA.BHSC

artificiosa ē conditio sine qua premissę talę efficere ñ causa-
rent veritas ā reali premissarũ ē virtus causativa illius.
Quod patet exemplo militum, qui vincunt adversariũ, qª recte dis-
ponuntur, ita ut non vincerent deficiente ordine; et tñ ordo
inter milites, solũ ē conditio sine qua non; et ipsę vires mi-
litũ sunt virtus causativa victorię. Similiter ĝ ordo et pña artifi-
ciosa demonstrationis ē conditio requisita ut premissę causent rea-
liter scientiã. Hęc ā dispositio, quę ē pura conditio ad assensũ, est
obiectũ formale logicę; quę tota incumbit in ministrando aliis
scientiis formas, et instrumenta, quibus disponantur earum
obiecta ad scientias causandas, et specificandas.

135 Hic quęri solet
quodnã sit obiectũ adequatũ attributionis logicę? ad qḋ breviter res-
pondeo; qḋ si sermo sit de obiecto formali qḋ dicitur attributionis, quia
omnia quę in scientia tractantur, ordinantur ad perfectã illius
cognitionẽ; sic ñ solũ ē modus sciendi obiectivus, ut quidã dicunt,
sed ē 2ª intentio obiectiva, per apprehendit oẽs 2ªs intentiones lo-
gicales. Si ā obiectũ attributionis dicatur, qḋ ē obiectũ principa-
litatis; sic, dicimus eẽ silogismũ, qª ut docet sanctus th. 1º perih-
ler. 1ª operatio ordinatur ad 2ª, 2ª ad 3ª, ut ad principalẽ; at
qui silogus ad 3ª pertinet; ĝ inter oia obiecta partialia logicę
principalior ē silogus, ad quẽ oẽs alię 2ª intentiones ordi-
nantur. inter silogismos ā, ille vũ, voca obiectũ principalitatis de-
monstrationẽ, quę reliquis silogismis preeminet. ā probatione
horũ abstinemus, qª plus quã liber in proemialibus immora-
ti sumus. Videantur circa hoc Mag. Ioanes a s. th. Mag. Pra-
do, et curtus sipensis in presenti.===

Disputatio Secunda
De ente Rationis.

136 Cum 2ª intentio obiectiva, quę ē species entis rationis, pro
obiecto logicę a nobis assignetur, ad eius perfectã cognitionẽ,
aliqua de ente rationis in cōmuni ī presenti disputatio-
ne dabimus, licet disputatio de ente rationis sit propria
methaphisicę. Huic ĝ nihil disputationi incumbemus; plixũ
entis raõis sermonẽ methaphisicis relinquentes. Sit.

UVA.BHSC

Questio Prima

An sit? Quid, et Quotuplex ens rationis? et qualiter existat?

137 Tria titulus questionis involvit, scilicet possibilitatem, eiusque et partes, et existentiam entis rationis. Et licet eius definitio prior ordine sit quam existentia; quia tamen circa quidditatem entis rationis non levis est difficultas, primo de possibilitate eius tractabimus. Aliqui quidem antiqui negaverunt dari entia rationis, id lege comunius philosophorum cetus illa admittit. Sit quod cum illis.

Sectio Primus

Propugnantur entia rationis.

138 Dantur entia rationis. Hoc est expresa philosophi, et D. Th. pluribus in locis. Et probatur ratione: nomine entis rationis comuniter intelligitur id quod nihil est, concipitur tamen, ac si esset; sed dantur plura huiusmodi entia: ergo. Maior est certa, et minor probatur: sepe intellectus concipit hircocervum, v.g. montem aureum, et alia huiusmodi, que in re non sunt, ac si essent: quod ipsa experientia redditur manifestum. Et ideo est legitima. = 2º probatur eadem minor: sepe concipimus ut distincta, ea que realiter idem sunt: sed hec distinctio concipitur a nobis, ac si daretur: ergo. Maior probatur: cum enim intellectus predicatum de subiecto eius essentialiter comperit, aliquam percipit distinctionem inter ipsum et subiectum, que realiter non datur: ut cum dico: homo est homo, aliquomodo concipio hunc distinctum ab homine, quod revera ita non est. = Tertio probatur eadem minor: quia carentias perfectionis cogimus, ac si esset aliquid; sed in re carentia nihil est: ergo concipimus quod non est, ac si esset: ergo. Maior est evidens, nam tenebras noctis in aere concipimus ad modum forme positivae; similiter cecitatem in visu: que omnia nihil sunt. =

139 Obicies 1º: ens rationis non habet essentiam nec existentiam; id quod non habet hec, vel ipse, non datur: ergo non datur ens rationis. Maior est evidens: si enim haberet essentiam, et existentiam esset ens verum, et reale. Minor etiam probatur: quia unumquodque sive sit existens, sive possibile, debet adminus esse ens nominale: hoc est: dicens essentiam, seu nexum predicatorum realium. = Respondeo distinguendo maiorem: non habet essentiam et existentiam realem, concedo maiorem: rationis, nego maiorem. Et distinguo minorem

minorem: non datur aparte rei, seu realiter, recedo minorem: non datur obiective in intellectu, nego minorem et consequentiam. Solutio sumitur ex philosopho 5° metaphisicae, qui distinguit ens dupliciter: uno modo 2° quod dividitur per decem predicamenta, quod dicitur ens predicamentale, et habet propriam entitatem. alio modo dicitur, aliquid ens predicabile, quod solum dicit aptitudinem ut de illo verificentur propositiones; et quod solum obiective in intellectu habet veram et realem essentiam et existentiam: et ideo non est ens rationis pure. 2° vero, quod ut ens rationis solum habet essentiam et existentiam suo modo: essentiam quidem quatenus dicit connexionem praterum(?), quae illi tribuit intellectus, quae praeterea eius difficile explicantur: existentiam vero, quatenus considerantur sub actuali contemplatione intellectus illa considerantis. = Obiicies 2°: ut ait com-

140 mune axioma nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu; sed implicat ens rationis esse in sensu, antequam in intellectu; ergo implicat entia rationis. Probo minorem: ens rationis habet suum esse ab intellectu, et ab intellectu; sed implicat ens rationis esse in sensu ante suum esse: ergo. = Explico axioma: quin prius fuerit in sensu per species vel proprias, vel alienas, recedo: per proprias praecise, nego. et distincta minori eodem modo nego consequentiam. Sufficit enim ad hoc ut aliquid cognoscatur, quod prius fuerit in sensu per species alterius, ad cuius modum cognoscitur; non vero requiritur quod sit per species proprias: alias nec angelus, nec actus rationis, aut aliud aliquid spirituale, quod specie sensibili caret, posset cognosci ab intellectu; quod nemo dicere audet. Cognoscimus ergo entia spiritualia, quae praecedunt in sensibus species aliorum sensibilium: et similiter cognoscimus entia rationis quae praecedunt species entium realium, ad cuius instar entia rationis concipiuntur et formantur ab intellectu. =

(margin: ad quorum instar cognoscuntur)

Punctus Secundus.

Traditur deffinitio; et essentia entis rationis explicatur.

141 Quicumque entia rationis admittunt, eandem fere deffinitionem quo ad substantiam entis rationis attribuunt. Sic ergo communiter deffinitur quod tantum habet esse obiective in intellectu. Hac deffinitione supposita, magnum est dissidium inter AA. circa assignandum forte constitutivum entis rationis. Quidam dicunt consistere in denominatione extrin-

seca

UVA.BHSC

extrinseca cognit. sic Durandus et alii. PP.es Iesuitae aiunt consistere in aggregato ex extremis realibus, et actu intellectus falso illa adunante. Thomistae vero communiter asserunt ens rationis consistere in esse obiectivo, per quod ab omni ente reali distinguitur; quod quidem esse est pure fictum ab intellectu repugnat quod illi extra intellectum esse. Et licet haec sententia sit communis inter discipulos D. Th. tamen novissime (ab hac sententia recedunt) contra illam insurgunt M.ᵃ Aguilera August. et collegium Vipense (dicunt quod non esse facile constitutum entis rationis esse quod pure fictum, et impossibile quod actiter defenditur, nec sine fundamento: cui sententiae; quamvis asserit constitutivum illius esse illud esse obiectiva constitutiva unice in capacitate ad verificandum PP.el libenter subscriberem; id ne novitas longioris sermonis sit causa) breviter communem sententiam thomistarum exponemus.

142 Pro quo notandum quod tripliciter potest aliquid dici ens rationis: scilicet, effective, subiective, et obiective. 1us est quod efficitur ab intellectu, ab ipso quod realiter procedit: et huiusmodi sunt actus intellectus, seu intellectio. 2us est quod recipitur in intellectu ipsique inhaeret vel ut accidens subiecto, sicut habitus intellectuales, et species intelligibiles. 3us est quod est obiectum intellectus: et hoc est quodcumque ab intellectu percipitur. Caeterum inter ea, quae ab intellectu percipiuntur; quaedam habent esse realiter in rerum natura; et sic quodcumque ens reale, et etiam quod est in intellectu subiective et effective, est ens rationis obiective. Alia vero sunt obiective in intellectu, quae nullum praeter hoc habent esse: et huiusmodi sunt entia rationis, quae scilicet tantum hoc esse habent: quod in effective, subiective, et obiective 1o modo est ens rationis, manifeste est verum ens reale: unde in definitione entis rationis ponimus particulam tantum exclusivam cuiuscumque alterius esse. His notatis sit=

Unica Conclusio.

143 Essentia entis rationis consistit in quodam esse obiectivo, ficto quidem ab intellectu ad modum entis realis. Constat haec conclusio ex D. Th. pluribus in locis, et opusc. 42 cap. 1. dicente: nec oppositum entis intelligere potest intellectus, non ens, scilicet, nisi fingendo ipsum ens aliquomodo; quod cum intellectus aprehendere nititur, efficitur ens rationis: ergo iuxta D. Th. intellectus ut aprehendat non ens, fingit illud, ac si esset ens: ergo esse entis rationis est fictum ab intellectu, ratione cuius fictionis ab intellectu aprehenditur: ergo esse fictum, et obiectivum est esse proprium, seu esse

entis

UVA.BHSC

essentia entis rationis. Hec dicta cum m° aguilera quod D. th. solum intendit
quod ens rationis est fictum, quod intellectus utitur non ente ac si esset ens ad
formandas suas propositiones: quo patet loco citato ait S. D.
quod ens hoc modo dicitur, de quo possunt propositiones formari. Unde non est
essentia entis rationis esse fictum ab intellectu ad modum entis. Non inquam
hoc valet; nam ait S. D. quod intellectus fingit ipsum ens: et hoc est pri-
mum quod intelligitur in ente rationis; prius non est quod aliquomo-
do reperiatur esse, quam quod de eo propositiones enuncientur:
id autem in unaquaque re est eius essentia: unde esse fictum, aut concep-
tum ad modum entis est essentia entis rationis. =

Secundo probatur con-
124 clusio ratione: ens rationis consistit in esse, per quod constituitur adequate
distinctum ab omni non ipso; sed per esse pure fictum distinguitur ens ra-
tionis ab omni non ipso: ergo. Maior constat, nam essentia cuiusvis rei est id
quod illam constituit; constitutivum autem et distinctivum idem sunt. Probo minorem:
per esse pure fictum distinguitur ens rationis adequate ab om-
ni ente reali: ergo. Probo antecedens: ens reale sive possibile, sive actuale est ali-
quid preter esse fictum: ergo. constat: quia quodlibet ens reale sive actualiter
sive possibiliter esse reale habet. Consequentia constat: quia esse pure fictum ab intel-
lectu excludit omnem realitatem etiam possibilem. = Confirmatur: essentia entis ra-
tionis est quod explicat eius deffinitio: sed illius deffinitio explicat
esse fictum: ergo. Maior est deffinitio deffinitionis. Probo minorem: deffinitio en-
tis rationis explicat esse pure obiectivum; sed esse pure obiectivum
est esse fictum: ergo. Probo minorem: esse pure obiectivum est, non habere aliud
esse extra intellectum, concipi tamen ab intellectu esse illius obiectum: sed hoc est
esse pure fictum: ergo. Maior est certa; et minor constat ex D. th. non enim po-
test esse obiectum intellectus, nisi aprehendatur aliquomodo ens, ut vidi-
mus loco nuper antea citato: unde non habere esse extra intellectum,
125 et ab intellectu concipi est habere esse fictum. =

Probatur 3° scilicet
impugnando oppositas sententias: ens rationis debet consistere
vel in denominatione extrinseca, vel in agregato ex extre-
mis realibus, et actu intellectus illa false advertente, vel in esse
pure ficto; sed non consistit in denominatione, nec in agre-
gato: ergo. Maior conceditur ab adversariis; minor vero probatur
et primo quoad 1am partem; ceterum advertere oportet quod deno-
minatio est duplex, scilicet intrinseca, et extrinseca. 1a est

que

UVA.BHSC

que provenit a forma existente in subiecto denominato. 2a e: que innitur a forma existente in alio subiecto. sic cum cogito lapidem ego denominor intrinsece cogitans a cognitione in me existente, et lapis denominatur extrinsece cognitus a cognitione que in me existit. Hoc notato sic probatur minor: denominatio extrinseca est aliqd reale; sed constitutivum entis rationis nequit esse reale: ergo. minor est per se nota: probo maiorem: denominatio extrinseca quecumque sit nil aliud importat quam actionem ad obiectum terminatam; sed talis actio realis est: ergo. maior est evidens, quia denominatio visi importare nihil aliud dicit quam actum visionis ad ipsum terminatum, et similiter denominatio cogniti, ut per se patet: imo denominatio extrinseca qua ens rationis denominatur cognitum, etiam est realis cognitio in actu re-flexe ad ipsum terminata.

126 Iam quoad 2am partem probo minorem principalem: agregatum ex extremis realibus, et actu intellectus falso illa adunante ex equo est quid reale: ergo in illo non consistit ens rationis. Probo antecedens: tale agregatum solum dicit duo extrema, et cognitionem; sed extrema supponuntur realia, et aliunde cognitio omnis realis est: ergo. minor patet; nam dum aliquis concipit hircocervum, verbi gratia, tam hircus, et cervus, quam cognitio, sunt aliqd precisive a consideratione intellectus: ac ideo realem existentiam habent. Confirmatur: plura sunt entia rationis in quibus non reperitur agregatum ex extremis incompossibilibus: ergo ens rationis in comuni in tali agregato non debet consistere. Consequentia patet: quia essentia entis rationis in quovis ente rationis salvari debet; Antecedens ostenditur; cum enim cogitatur privatio ad modum formæ positive nullum concipitur agregatum ex extremis: aliter cum forma 2a intentio universalis: et clarius patet in distinctione rationis, inter illa, que sunt realiter idem, ubi nulla adunatio, sed potius distinctio cogitatur.

Diluuntur Obiecta

127 Obiicies 1o: Denominatio extrinseca cogniti tantum habet esse obiective in intellectu: ergo in illa consistit ens rationis. Probo antecedens: esse cognitum nil aliud dicit quam obiective terminare cognitionem intellectus; sed denominatio extrinseca cogniti, nil aliud est, quam esse cognitum: ergo. Respondeo negando antecedens: ad probationem distinguo maiorem: nil aliud dicit quam tantum cognitionem ingredientem in recto obiectum

obiecto, et cognitione, concedo maiorem: aliter, nego maiorem. Denominatio enim cogniti utrumque importat, et obiectum, et cognitionem ad ipsum terminatam, nihil enim aliud superadditur obiecto ut denominetur cognitum, praeter cognitionem; nec sine ipsa taliter denominari potest: cum autem cognitio habeat verum esse reale, et sit aliquid rationis, non pure obiective, sed subiective, et effective, in illa subsistere nequit ens rationis, quod esse pure obiectivum habet.

Sed instabis:

148 etsi denominatio cogniti causaliter accepta, et ex parte formae sit aliquid reale; tamen ex parte obiecti nihil reale importat: sed talis denominatio vere competit obiecto; ergo denominatio cogniti in obiecto non est aliquid reale: ergo in illa subsistere potest ens rationis. Probo distinguendo maiorem: nihil reale ex parte obiecti importat reale intrinsecum, concedo maiorem: extrinsecum, nego maiorem, et applicata distinctione minori et consequenti, nego consequentiam. Dicimus ergo quod per hoc solum quod cognitio terminetur ad obiectum, obiectum denominatur realiter cognitum, denominatione orta ab ipsa cognitione; unde adhuc ex parte obiecti, ut denominetur tale, requiritur cognitio realis; caeterum quia solum extrinsece denominatur cognitum, certe cognitio non est intrinsece in obiecto, sed tantum extrinsece, et terminative; et hoc quidem realiter, quia absque ulla fictione incurrit vera et realis cognitio ad ipsum terminatur: Unde forma denominationis non solum causaliter accepta, sed etiam prout afficit obiectum realiter extrinsece est aliquid reale: tamen in obiecto esset aliquid denominans distinctum a cognitione, talis denominatio esset intrinseca, et non extrinseca et nota, quia non denominatio extrinseca, sed cognitio denominans concipiantur ad modum formae intrinsecae inhaerentis subiecto, sic ipsa efficitur ens rationis, non ratione formae extrinsece denominantis, sed quia fingitur ut intrinsece inhaerens subiecto, quod realiter non inhaeret.

Obiicies 2° pro 2ª sen-

129 tentia: aggregatum ex extremis realibus vacuum intermedio adiunante nihil reale importat: ergo in illo subsistere potest ens rationis. Probo antecedens: licet extrema unita et cognitio unientes prout distincta et separata, realiter existant; tamen ut unita non possunt realiter existere; sed aggregatum ex his solum dicit has partes sic unitas: ergo nihil reale importat. Consequentia est legitima, et maior patet, quia licet hircus et cervus realiter aliquid sint, ut distincti, tamen ut uniti nequeunt, nec possunt

UVA.BHSC

potest ee̅ intra natura. — Rēo negando ant. ad pbaoē secũa maioris
nego minorē; nā agregatū illud praeter cognitiōē vnientē, vel
prima unita includit obiectũ identitatē, quā intrat inter extrema
fingit, utpote entitate ficta erat eā entis raōis. Non ꝗ negamus quod
agregatū hoc ẽ vere ens rationis, cū omnino sit chimericū, et fictū:
sd dicimus q̄ tale agregatū ẽ ens raōis, raōe alicuius superadditi
distincti ab extremis, et cognitiōe, quod ẽ identitas dicta: nā nō
nil super additur extremis, et cognitiōi ab illis distinctū, et, ut uni-
ta cōsiderantur, semper manet illud agregatū reale: q̄ nō apar-
tibus realibus ñ distinguitur necessario aliq̄d reale ẽ: ac per cō-
quens nil repugnat eā entis raōis constituere. —

150 Obiicies 3.° contra
nostrā sn̄tiā. dicetur: ee̅ fictū ẽ denominatio proveniens a cognitiōe
fingente: sd cognitio fingens ens rationis, ẽ realis; ḡo ee̅ fictū dicit
aliq̄d reale: ḡo in ee̅ ficto ens raōis consistere ñ potest. — Distinguo ma-
iorē: ee̅ fictū passive, et terminative ẽ denominatio proveniens a cogniōe, ne-
go maiorē: ee̅ fictū active, concedo maiorē, et secũa minori; distinguo cōse-
quens: ee̅ fictū active ẽ q̄d reale, concedo; passive, nego cōq. Quia ens ra-
tionis dicitur fictū intrinsece, raōe illius ee̅ obiectivi q̄ habet
a cognitione fingente, q̄ que talis cognitiōis ẽ effectus: quo pacto
cognitiōē ñ includit, sd tantū illā terminat, ut effectus illius, ab
ipsa cognitione distinctus, ut patet in quolibet effectu, qui ñ in-
cludit, sd tantū terminat actiōē ipsū producentē. Sic creatura a-
ctiōnē creativā Dei terminat; illā vero ñ includit. Unde ens ra-
tionis denotatur intrinsece fictū passive, q̄ in se habet ee̅ fictum
a cognitiōe productū: nec solū denotatur fictū ab actiōe, hec nā
ẽt denominatio extrinseca entis raōis, ipsū in ee̅ talis impotens
constituere. —

151 Obiicies 4.° si ens rationis eet q̄d pure fictū ab intellectu,
non posset ab intellectu cognosci: sd hoc nequit concedi: ḡo. Pbo maiorē: si ens
rationis eet pure fictū, ante cognitiōē fingentē ñ eet cognoscibile:
sd q̄ ñ ẽ cognoscibile, ñ potest ab intellectu cognosci: ḡo cõa ẽ bona: maior
ut certa, nā cognoscibilitas supponit entitatē, quā ens rationis
ante cognitiōē fingentē nil sit, cognoscibile ee̅ ñ potest. — Rēo
negando maiorē: ad probaoē distinguo maiorē: ñ eet cognoscibile, extrinse-
ce, nego maiorē; intrinsece sub distinguo, quantū ad existentiā, concedo
maiorē; quantū ad eēā seu cōnexiōē praedicatorū eventualiū, iterum
subdistinguo

S

UVA.BHSC

subditque: cogitabilitate subiectiva, et transcendentali, secundo; obiectiva, et formali, negotivaque. Duplex enim datur cognoscibilitas scilicet intrinseca, quae fundatur in entitate subiectiva rei ad illam quae requiritur; et extrinseca, quae nil aliud est, quam potentia cognoscitiva valens

152 cogere obiectum, sive existat, sive tribuendo illi esse. Dicimus ergo quod ens rationis est cogitabile extrinsece ante cognitionem fingentem, per hoc quod intellectus potest per suam cognitionem illud fingere, et formare; sicut aliquid dicitur possibile extrinsece, quia Deus illud potest producere. Intrinsece autem cogitabile non est ante actualem cognitionem, si cogitabilitas intrinseca dicatur illa quae fundatur in in entitate actuali rei existentis: quia ante cognitionem fingentem ens rationis non existit, ceterum si cogitabilitas fundetur in entitate solum dicente esse, sic intrinsece dicitur ens rationis cogitabile, quia vere habet esse, seu dicit connexionem praedicatorum essentialium ante actualem existentiam. Sicut enim verum est ab aeterno hominem esse animal rationale, et homo ab aeterno sic cogitabilis, sic est verum ens rationis habere rationem esse obiectivum; quia enim esse entis rationis adhuc sub existentia non est aliquid reale; et cum cogitabilitas fundetur supra veritatem, quae solum est veritate formali, et non transcendentali, ideo dicimus, quod adhuc illa cogitabilitas intrinseca modo explicato, est pure obiectiva, et formalis. Videantur dicta a numero 126, usque ad 133.

Dubium Tertius.

Traditur Divisio entis Rationis.

153. Quamvis dividere ens rationis sit proprium methaphisici, tamen quatenus tertio pertinet ad logicam, et ob eius perfectam cognitionem hic de ente rationis agimus, etiam de huius divisione, ut videamus ad quod membrum illa pertineat, agendum est. Igitur ens rationis in tota sua latitudine primo dividitur adaequate in negationem et relationem. Sic D. Th. quaest. 21 de ver. art. 1: dicens: aliquod est rationis tantum non potest esse nisi duplex, scilicet negatio, vel aliqua relatio. Pro intellectu divisionis intelligentia nota, quod quando negatio dicitur ens rationis, debet intelligi de negatione positive accepta, quatenus scilicet intellectus illam aprehendit ad modum formae positivae; nam negatio remotive accepta vere datur a parte

rei

rei; non q^a sit aliq^d reale, sed q^a ē realis remotio seu carentia entis realis. insuper negatio ē duplex: alia simplex, alia generis determinati: 1^a ē: carentia alicuius rei absque determinatione subiecti: et hec dicitur absolute negatio: ut n̄ videns, q^a verificari potest tam de non ente, quā de quovis ente; verificatur n̄ de chimera, de lapide, de talpa, et sic de aliis. 2^a ē: carentia rei in subiecto capaci illius: et hec dicitur generis determinati, q^a n̄ verificatur de quoc(um)q(ue) sed de aliquo determinato, ut cecus, q^a dicit negatione visus, n̄ i(n) quocumq(ue) ente, sed solu(m) in animali; que negatio dicitur privatio, ad differ(enti)a(m) alterius negationis.

154 Hinc constat q^a n̄ recte dividitur ens rationis ab aliquibus in negationes, privationes et relationes; q^a privatio n̄ dividit immediate ens rationis, sed ē dividendum membrum negationis, sub qua continetur. Sic mag(iste)r Prado in preceden(ti) et recte, nam D. Thom. loco citato solum duo membra dividentia, scilicet negationes et relationes ponit. — Relatio a(utem) que ē aliud membrum predicte divisionis, ē illud q^a resultat ex aliqua comparatione intellectus unius ad aliud. Unde sicut negatio ē ens rationis, quando intellectus illa(m) aprehendit ad modu(m) forme positive, que in re n̄ ē; sic relatio de qua in presenti ē ens rationis, quando intellectus aprehendit respectum unius ad aliud, quem realiter n̄ ē: ut q^{do} aprehendit animal in ordine, seu respectu ad suas species, ad quas in re non refertur. Et adverte, q^d quando intellectus aprehendit negatione(m) relationis realis, ad modum relationis; tunc tale ens rationis pertinet ad negationem; q^a perinde se habet ac negatio cuiusvis alterius rei. Unde solum datur relatio rationis, q^{do} intellectus non cogitata negatione relationis inter duo; fingit aliquem respectum inter illa. His suppositis. —

155 Sic probatur q^a talis divisio est adequata: q^d obiicitur intellectui vel ē ens, vel non: si 1^m, vel cognoscitur ut ē in se, et sic n̄ datur ens rationis; vel cognoscitur aliter ac ē in se, et sic pertinet ad ~~negationem~~ relationem: si 2^m vel concipitur ut n̄ ens, et sic realiter datur, vel concipitur ad modum entis, et sic ē ens rationis q^d dicitur negatio, vel privatio: ergo talis divisio ē adequata. Maior ē certa, q^a inter ens et non ens n̄ datur medium. Min(or) quoad 2^m membrum 1^e distinctionis ē certa: Lex n̄ q^d concipitur aliter ac ē in se, concipitur sic per respectum ad aliud; si n̄ absolute, et sine

UVA.BHSC

et ane respectu suscipitur, sic est ens reale, omnino per positio absoluta, sub-
iungit D. Th. post verba supra relata, aliquid in rerum natura exi-
stens significat. 2um membrum 2e distinctionis eiusdem minoris etiam
distat; quia non ens disceptum ad modum entis, connotat subiectum capax, vel
incapax, si 1us est privatio, et si 2us est negatio simpliciter.==
Ad dua-
156 lam divisionem obiicies: si negatio esset ens rationis de eodem subiecto
verificarentur contra contradictoria: hoc est falsum: ergo. Pro maiorem
si negatio esset ens rationis, de negatione entis rationis verificaretur
esse ens rationis, et non esse ens rationis; sed haec sunt contra contradi-
toria: ergo maior est certa: quia ut supponitur negatio est ens rationis, et
aliunde rationis negatio non est ens rationis, nihil non est id cuius est negatio.=
Respondeo negando maiorem: ad probationem eiusdem maiorem: distinguo minorem:
quia praedicata contradictoria ut sint talia debent esse eiusdem de
eodem, et secundum eandem formalitatem: sic autem ens rationis, et non esse, non
verificatur de negatione entis rationis sub eadem formalita-
te; sed ut accipitur remotive, et 2us quia est in se, sic dicitur non
esse ens rationis; 2us vero quando accipitur ad modum formae posi-
tivae sic est ens rationis. Et licet adhuc prout sic concipitur sit
negatio entis rationis, non est negatio omnis entis rationis sed solum
alicuius, et sic ipsa est ens rationis distinctum ab illo cuius est nega-
tio.==
157 Obiicies 2o: dantur plura entia rationis, quae non compre-
hendentur sub negatione et relatione: ergo inadaequata est ra-
tionis divisio. Probo antecedens: dantur entia rationis correspondentia de-
cem praedicamentis, et illa non pertinent ad negationem et relationem:
ergo. Maior est certa; quia intellectus concipit chimeram non solum ad modum
substantiae, sed etiam ad modum quantitatis, potest nam illam concipere
cum tali latitudine, cum qualitate albedinis, quae habet talem locum,
et sic de reliquis praedicamentis. Minor etiam patet: nam substantia,
quantitas, qualitas, quae concipit intellectus nec sunt nega-
tiones: nec relationes.= Respondeo negando antecedens: ad probationem
158 nego maiorem. Dicimus enim quod licet intellectus concipiat chimeram ad
modum substantiae quantitatis, et caetera, ens rationis per hunc
conceptum formatum pertinet ad negationem: quia ens rationis
est quod concipitur ad instar entis realis cum in se non sit ens;
unde negatio substantiae, vel quantitatis concipitur in
chi-

UVA.BHSC

chimera admodum substantiae; non autem id quod concipitur ad modum substantiae, cum in se nihil sit, pertinet ad substantiam; quia quod concipitur ad modum substantiae non est substantia, sed negatio substantiae ad modum substantiae concepta. et idem dicimus de reliquis entibus rationis; quorum nullum dicitur correspondentium ad decem praedicamenta; sed tantum relatio rationis; caetera autem omnia quae absolute apprehenduntur pertinent ad negationes: cuius discriminis ratio est; quod substantia ex suo conceptu cum debet esse per se; accidens ex suo conceptu explicat esse in alio; unde non potest dari ens fictum, quod sit substantia, vel accidens; quia utrius conceptus dicit vel reale esse, vel inesse seu inhaerere: et sic rosa ficta non est vere rosa, nec color fictus est color. Oppositum autem contingit in relatione, cuius totum esse est ad aliud, sicque non includit in suo conceptu aliquam realitatem, sed purum respectum, qui non exigit realitatem, nec ex parte subiecti, nec ex parte termini, ideo quod datur vera relatio rationis. Videatur circa hoc Eminentissimus Caietanus in 1a parte q. 28. art. 1 in corpore: ubi aperit hanc esse mentem D. Th. =

159 Utrum ens rationis in tota sua latitudine dividitur in ens rationis cum fundamento, et ens rationis sine fundamento. 1um est, quod intellectus fingit id quod non est, accipiendo occasionem ex rebus: ut distinctio quam fingit intellectus inter Divina attributa, ex eo quod videt huiusmodi attributa in creaturis distingui. 2um est id quod intellectus pro libito suo fingit. ut cum finguntur minotaurus, hircocervus, et aliae huiusmodi chimerae, quae nullum ex parte rei fundamentum habent. Alias subdivisiones entis rationis assignant AA quae nostri instituti non sunt, pro illis videatur Collegium Carmelitanum complutense hic. Solum restat advertendum, quod relatio rationis, quae habet in re fundamentum alia fundatur proxime in ente reali. ut relatio creationis, et Domini, quae in Deo concipimus in ordine ad creaturas: quaeque fundatur in ipsa omnipotentia, et Dominio Dei. Alia est relatio fundata proxime in denominatione extrinseca cognitionis.# Huiusmodi sunt omnes 2ae intentiones logicales quae ut diximus, sunt obiectum logicae. De his quaestione sequenti redibit sermo. Nunc autem pro explicanda existentia entis rationis sit. =

Dubium Quartus.

Stabilitur qualiter ens rationis existit.

160 Circa existentiam entis rationis non parum dissidium est inter auctores; quidam non iudicant ipsum non habere existentiam propriam, sed existere

et nota quod utraque relatio supponit 1am cognitionem rei; sed 1a semper datur in ipsa re; 2a prout cognita, seu de cognitione, super quam reflectit intellectus. in 1a autem non datur reflexio proprie accepta. =

UKA.BHN

per existentiam sui fundamenti, si sermo sit de ente rationis fundato.
Aliis opposita sententia tenent; sed antequam mentem nostram aperiamus, advertendum est primum, quod existentia, pro nunc, est actus ille quo res constituitur extra causas suo modo. Ulterius advertendum est, quod quaedam entia rationis fundantur proxime vel in rebus, vel in denominatione reali extrinseca, de quibus nunc antecedenter egimus. Alia vero fundantur proxime in alio ente rationis. Ut 2a intentio praedicabilitatis fundata in 2a intentione universalitatis, et sic de aliis. Hoc supposito =

Nº 161 Dico: ens rationis solum existit formaliter, quando actu cognoscitur obiective. Nº intelligitur universaliter de quocumque ente rationis; et quidem de illo quod non habet fundamentum, nullum potest esse dubium, ideoque tanquam non indiget probatione quoad hoc. Probatur ergo de ente rationis cum fundamento: si ens rationis haberet formam existentiam ante actualem cognitionem fingentem, non esset pure obiective in intellectu; sed hoc implicat eius essentiae: ergo. Probo maiorem: esse pure obiective in intellectu est habere esse per cognitionem, et esse terminum illius; ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~: sed quod ante actualem cognitionem existit, nec habet esse per illam, nec solum est terminus illius: ergo. Consequentia est legitima. Maior certa: nam esse pure obiective excludit omne esse reale ut saepius diximus; minor etiam constat: implicat enim quod aliquid existat ante actionem per quam producitur; alias existeret ante suam existentiam, et verificaretur existere, et non existere. =

Confirmatur: esse entis ra-
162 tionis est esse obiectibile intellectus: ergo eius existentia est esse actualiter obiectum: ergo antequam obiectetur actu, quantumcumque eius fundamentum existat, ipsum ens rationis existere nequit. Ultima consequentia infertur ex prima; et prima est legitima: nam obiectibilitas non potest poni extra causas, nisi per actum illi correspondentem, qualis est actualis obiectio, seu actu esse obiectum = Deinde constat etiam secundo: ex eo, quod existentia debet esse proportionata essentiae; existentia autem fundamenti non potest esse proportionata enti rationis; quia si fundamentum est reale, erit existentia illius realis, et ideo omnino improportionata essentiae rationis. Et si fundamentum est aliquid rationis, debet esse distinctum ab eo quod fundatur; ita ut unumquodque sit ens rationis completum: implicat autem quod unum ens completum sive reale sive rationis existat, per existentiam alterius entis completi =

UVA.BHSC

163 Ad obiices contra 2m 3: privationes sunt entia rationis; sed privationes exi-
stunt ante actualem cognitionem: ergo minor constat; quia ante omnem intellectus considera-
tionem homo carens visu denominatur caecus a privatione visus. = Confirma-
tur: signum in communi tenet a thomistis constituitur in ratione talis per relationem
rationis: sed datur signum ante omnem cognitionem intellectus: ergo minor constat
ex dictis lib. 4o summul. cap. 1 numero 9. = Et idem dici potest de relatio-
ne Domini et creatoris quae Deo tantum per rationem convenit; et tamen etsi
nullus esset intellectus, Deus Dominus et creator denominaretur. = Respon-
deo distinguo maiorem: sunt entia rationis considerata remotive, et ut sunt
non ens; nego maiorem: considerata positive, et ad modum entis: concedo maiorem:
et distinguo minorem: privationes existunt positive, et ad modum entis ante
cognitionem: nego minorem: remotive concedo minorem, et nego consequentiam. Quia sub ea
consideratione, aut formalitate sub qua privationes sunt entia ra-
tionis, nullatenus existunt ante actualem cognitionem fingentem illas
ad modum formae. Solutio constat ex dictis numero 155. =
Sed replicabis:
164 denominatio convenit a forma; sed ante considerationem intellectus homo denomi-
natur caecus; ergo denominatur a privatione per modum formae; tunc
sic: sed privatio per modum formae est formaliter ens rationis;
ergo ante actualem cognitionem existunt privationes positive: ergo solutio est
insufficiens. = Respondeo distinguo maiorem: Denominatio formalis convenit a for-
ma, concedo maiorem: fundamentalis; nego maiorem: et distinguo minorem:
denominatur caecus fundamentaliter, concedo minorem: formaliter, nego minorem:
et consequentiam: et relicta minori subsumpta, nego illius consequentiam. Homo enim
ante omnem considerationem intellectus denominatur fundamentaliter caecus;
hoc est; denominatur caecus a privatione reali visus, quae tribuit fun-
damentum intellectui, ut illam concipiat ad modum formae, a qua deno-
minetur formaliter caecus. Vocatur autem caecus absolute ante omnem cog-
nitionem; quia cum non adsit vocabulum explicans ipsam privationem vi-
sus prout est in re; utimur vocabulo caecus, quod imponitur formae, ad
explicandam talem privationem, quae est talis formae rationis funda-
mentum. Unde homo est caecus formaliter ante cognitionem, si caecus si-
gnificet privationem, ut est in se; et si illam sumpta ad modum formae
solum est caecus fundamentaliter. Si enim adessent vocabula, aliud significans
carentiam ut talem ante actum intellectus; aliud vero carentiam ut [illegible] rationis.
Et idem dicimus de signo; vox enim dicitur signum fundamentaliter, a
fundamento relationis rationis; et similiter Deus dicitur Dominus, et cre-
ator. Et per hoc patet solutio ad confirmationem argumenti. =

UVA.BHSC

Questio Secunda

Quomodo Primae, et Secundae intentiones sunt entia Rationis?

D.us Primus

Aliqua Praenotantur.

165 Quia 2a intentio, quae est relatio rationis, proprie pertinet ad logicam; aliqua pro illius intelligentia in hac questione dabimus. Igitur nomine intentionis, communiter apud theologos intelligitur actus voluntatis respiciens finem; quo pacto volens aliquem finem, illum intendere dicitur. Non loquimur in praesenti de intentione in hoc sensu; sed de illa, quae significat attentionem, conceptum, sive quemcumque actum intellectus; in quo sensu loquuntur de intentione dialectici. Unde nomen intentionis equivocum est, significat plura diversa, scilicet actus intellectus, et voluntatis. Cum autem principalius, seu famosius significatum apud graecos, et theologos erit actus voluntatis; apud dialecticos vero actus intellectus: sicut famosius significatum termini canis apud astrologos erit sidus, apud piscatores piscis: unde cum equivocum per se suppositum stet pro famosiori significato, semper ac in dialectica 2as intentiones dicerimus, actum intellectus significabimus.= Ulterius no-

166 tare oportet divisionem intentionis, quam dedimus numero 101: ibi dicta recolere; et insuper advertere, quod ideo obiectum cognitum vocamus intentionem obiectivam, quia saepe obiectum, et actus, quo attingitur eodem vocabulo significatur; et D. Tho. saepe tali vocabulo utitur, et praecipue opusc. 56 ait; intentionem secundam apello illud, quod intellectus secundo intelligit de re. De his intentionibus obiectivis procedit quaestio; indubitabile enim est quod tam 1a quam 2a intentio formalis sunt aliquid reale: ut pote ipsi actus, sive operationes reales intellectus, quibus obiecta attingit. Unde tota difficultas est de ipsis obiectis ut cognitis per 1as, vel

vel 2ª intentione formale. Et licet supra circa diximus quid ē 1ª et 2ª intentio obiectiva: placet nunc ponere deffinitiones utriusq̄, quas tradit ssus loco q.³ universalis. 1ª intentio obiectiva ē id q̄ 1º concipitur de re. 2ª vero ē q̄ 2º concipitur de re. His suppositis. =

165 Certū ē q̄ 2ª intentio obiectiva semper ē aliqd rationis. Nam hæc nil aliud ē, quā id q̄ convenit rei, n̄ ut ē a parte rei, sed ut cognita, seu per operationes intellectus; sed id q̄ convenit rei tantū ē obiective in intellectu: q̄ nil obstat; q̄ n̄ convenit rei solū quia cognita, et n̄ realiter, solū convenit ei q̄ª intellectus id rei aplicat, seu in re id concipit, q̄ certe ē q̄d pure obiectivū. = Ulterius: intentio obiectiva ē obiectū 2ºid q̄ habet ex consideratione intellectus, ut pluries asserit D. Th.; sed res ex consideratione intellectus nihil reale habet, cū intellectus nil reale possit ponere in rebus; q.º res seu obiectū sic acceptū semper ē aliquid rationis. Tota q.º difficultas devolvitur ad 1ª intentionē obiectivā, quæ sæpe ēē quid rationis, plures thomistæ asserunt, licet aliquando sit quid reale. Alii ē contra per oppositū docent 1ª intentionē obiectivā ēē simpliciter aliqd reale. Sic mag. Soto, froilan, et alii plures. Ex quibus sit =

§us Secundus

Stabilitur Primam intentionem obiectivam non ēē ens rationis.

168 Prima intentio formaliter obiective sumpta semper ē aliqd reale. Sic D. Th. in 1º dist. 2ª ubi ait: prima intentio ē similitudo existentis extra animā: ubi loquitur de intentione formali. Ex quo sic: 1ª intentio obiectiva ē q̄ correspondet ut obiectū 1ª intentioni formali; sed 1ª intentioni formali correspondet res extra animā realiter existens, cuius ratio intentio ē similitudo: q.º 1ª intentio obiectiva ē res extra animā: q.º necessario aliqd reale. = Probatur deinde ratione: seclusa omni fictione constituitur res seu obiectū in ēē 1ª intentionis obiectivæ: q.º 1ª intentio obiectiva ex conceptu suo ē aliqd reale. Pro ans: seclusa omni fictione. pr hoc solū q̄ intellectus cogitat animal v.g. animal denominatur 1ª intentione formali; sed per hoc q̄ intellectus cogitat animal, et actus intellectus tendit ad illud, constituitur āl in ēē 1ª intentionis absq̄ omni fictione: q.º mar ē evidens, et nil obstat ex deffinitione

2ae intentionis. et ideo est legitima: quia prima intentio obiectiva solum dicitur res existens, et cognitione ad illam terminata, in quo totum est reale, scilicet ipsa res cognita, et denominatio cogniti, quae ut diximus realis est.

169 Confirmatur ex definitione intentionis num. 166 data: 1a intentio obiectiva est quod 1o dicitur de re; sed quod 1o dicitur de re est aliquid reale: ergo. Probatur minor: quod 1o dicitur de re est quod res habet ex natura sua; sed quod res habet ex natura sua est aliquid reale: ergo. Maior probatur: quod 1o dicitur de re non est aliquid quod illi conveniat per operationem intellectus; sed convenit rei seu dicitur in re non per operationem intellectus convenit rei ex natura sua: ergo minor est evidens: et maior constat: nequit enim concipi esse in re, quod debet praesupponere aliquam cognitionem; id autem quod convenit rei per operationem intellectus necessario 2o dicitur, cum supponat operationem intellectus ratione cuius rei tribuentis.

170 Sed obiicies: relationes Domini et creatoris Deo, [struck through] sunt entia rationis; sed tales relationes sunt 1ae intentiones obiectivae: ergo aliquando 1a intentio obiectiva est ens rationis. Maior est certa: et minor probatur: quia 1o cognoscens Deum Dominum, et creatorem aprehendit respectum ad creaturas: qui respectus est obiectum correspondens directo talis intentioni: sed obiectum tali intentioni correspondens est 1a intentio obiectiva: ergo. — Probatur 1o: obiectum cognitionis, qua 1o caecitas cognoscitur est 1a intentio obiectiva; sed hoc obiectum est aliquid rationis: ergo. Minor constat: quia 1a intentione attingitur caecitas ad modum formae positivae, quae in re est purum ens rationis. — Probatur 2o: esse vivum in lapide cognitum ad modum formae intrinsecae est ens rationis; sed esse vivum sub hac formalitate cognitum est 1a intentio obiectiva, aliquam intentionem non supponens; ergo. Maior est certa et minor constat: quia actus quo 1o cognosco lapidem ut vivum, non potest supponere alium actum circa idem; si non supponit non est primus; unde nec ipsa intentio obiectiva supponit aliam, sed est simpliciter 1a.

171 Respondeo negando maiorem, negando minorem: ad probationem nego maiorem, quia cognoscens Deum ut Dominum, et creatorem 1o cognoscit virtutem, seu actionem productivam Dei prout est in se, non aprehendendo respectum aliquem ad creaturas; sed tantum fundamentum talis respectus, quod fundamentum est reale

et 1a.

UVA.BHSC

et 1ª intentio obiectiva; super qua fundatur 2ª intentio, quae nihil
aliud est quam ille respectus, quem fingit intellectus in Deo, et est relatio
rationis: Unde 1ª intentio non recte accipitur ab adversariis in-
dicantibus esse talem respectum; qui non potest dari nisi ratio ~~illa~~
~~intellectus~~ prius rectio consideraverit, ~~[illegible]~~: haec consideratio
~~1ª intentio~~ debet praesupponere talis respectus. = Ad primam
confirmationem respondeo: negando minorem; ad cuius probationem dico, quod 1ª intentione for-
mali attingitur caecitas remotive sumpta, seu prout est realis remo-
tio visus, quo pacto caecitas est 1ª intentio obiectiva, caeterum
prout est aliquid reale privativum, ut supra diximus intentio
a qua caecitas ad modum formae cognitur est 2ª, et ideo caecitas
ut sic cognita est etiam 2ª intentio obiectiva; non potest intellectus cog-
nere caecitatem ad modum formae inhaerentis oculo, quin prius aliquam cog-
nitionem ipsius caecitatis habeat, qua caecitas attingatur in ratione pri-
mae intentionis obiectivae. = Similiter dicimus ad 2ª confirmationem; quia ad cog-
nitionem, qua cognitur esse visum in pariete ad modum formae inhaerentis,
praesupponitur cognitio veri, et realis obiecti scilicet parietis, et visionis ex-
trinsece denominantis, quod totum est reale, et 1ª intentio obiectiva, ut
potest obiectum 1ª intentionis formalis. =

Obiicies 2º: saepe 2ª intentio
172 obiectiva fundatur in ente rationis; sed id, super quod fundatur 2ª
intentio, est 1ª intentio obiectiva; ergo 1ª intentio obiectiva saepe est ens
rationis. Maior ab omnibus admittitur: quia supra universale, ut ens ra-
tionis, fundatur 2ª intentio generis ad quinque praedicabilia, et sic de
aliis. Minor etiam constat; quia 2ª intentio fundata in alia intentione facit
illam esse 1ª, alias illa non erit 2ª. == Ideo reclamari distinguendo minorem: est
1ª intentio simpliciter, et absolute, nego minorem; comparative ad aliquid
concedo minorem, et nego consequentiam sub eadem distinctione. Licet enim verum sit quod 2ª
intentio fundatur saepe super aliquid, et haec accipit quasi condi-
tionem 1ae intentionis; tamen non est simpliciter et absolute 1ª inten-
tio, de qua loquimur in nostra conclusione; id solum dicitur 1ª comparative
ad aliquid supervenientem, quia est prior illa. Verum quando 2ª intentio
fundata super aliquid non dicitur 3ª, 4ª, sed semper 2ª; colligitur
ex definitione ipsius; cum enim sit 2ª intentio obiectiva id quod convenit rei
in statu cognitae, sive 3º, sive 4º consideretur, semper in statu
cognitae consideratur: ideoque semper 2ª intentio dicitur. Vide-
antur Mr. Ioannes a D. Th. in praed. et etiam Mr. Prado. =

UVA.BHSC

173 Aliter potest huic arg.^to responderi, q. 2.ª intentio super quã alia fundatur, licet materialiter et pro subiecto sit aliq.^d rationis, tn formaliter ẽ aliq.^d reale: q.^a eo ipso q. subinduit conditionẽ 2.^e intentionis, incipit de novo ẽe in esse realis pr extrinsecam denominationẽ cogniti, quẽ denominatio, ut supra diximus ẽ realis, unde licet in se sit q.^d fictũ, vere, et realiter terminatur ad illũ actum intellectus n̄ fingendo; sed fictũ vere cognoscendo; et ideo semper verificatur q. 1.^a intentio formaliter ut realis, quatenus dicit obiectũ cognitũ ẽ realis, q.^a realiter terminat cognitionẽ; licet realẽ entitatẽ n̄ habeat. Atq. solvo, et si ut solidior n̄ admittatur, q.^a subtilior magis nobis placet: quia de fundamento 2.^e intentionis hic locuti sumus, pro illius cognitione sit

S.^{us} Tertius.

Fundamentum secundẽ intentionis Declaratur.

174 Stabilito 1.ª intentionẽ obiectivã semper ẽe aliq.^d reale, sequens videtur q. 2.ª intentio semper fundatur super aliq.^d reale, cũ eius fundamentũ sit 1.ª. Ceterũ cũ fundamentũ sit duplex, proximũ scilicet et remotũ, adhuc restat non levis difficultas in assignando fundamentũ 2.^e intentionis. Proximũ q.^o fundamentũ ẽ illq. q. immediate tribuit intellectui occasionẽ fingendi ens rationis: remotũ vero ẽ illq. q. mediante alio tale occasionẽ prebet. Igitur certũ ẽ fundamentũ remotũ 2.^e intentionis ẽe aliq.^d reale. Nã fundamentũ remotũ 2.^e intentionis, ẽ proximũ fundamentũ intentionis primẽ; sed fundamentũ proximũ intentionis 1.^e ẽ aliq.^d reale, cũ ergo ipsa 1.ª intentio sit aliq.^d reale, ut supra diximus; ergo tota q.^o difficultas devolvitur ad fundamentum proximũ. Circa q.^d plures thomistẽ asserunt semper ẽe aliq.^d rationis. Alii vero per oppositũ tenent n̄ ẽe necessariũ q. sit aliq.^d rationis. Sic Mr Prado citans pro hac sentẽtia Soto Cateranũ: Carmelitas complutenses, et alios. Cum quibus

Dico:

175 fundamentũ proximũ 2.^e intentionis n̄ ẽ necessario aliq.^d rationis, sed sufficit denominatio extrinseca cogniti. Probatur assertũ ratione:

UVA.BHSC

rationis: posita cognitione obiecti ad extra, adest quidquid requiritur, ut il-
lud obiectum 2° cognatur, et 2a intentio formetur: sed posito quidquid requiri-
tur ad formandam 2am intentionem ponitur fundamentum proximum il-
lius: ergo. Consequentia est legitima: nam fundamentum proximum est id quo posito im-
mediate ponitur relatio, ita ut sine illo poni nequeat. Minor ergo
demonstratur: nam esse cognitum immediate reddit subiectum capax recipien-
di 2am intentionem; cum omnia alia seclusa, ponitur 2° cogni, 2am id quod habet
ut cognitum, seu per operationem intellectus. Tunc sic: sed esse cognitum
nil rationis, sed solum aliquid reale importat: ergo. Minor subsumpta est evidens;
quia esse cognitum est denominatio extrinseca, quae ut supra diximus, est realis. Con-
firmatur ex dictis in antecedenti: 2a intentio obiectiva fundatur proxime in prima
et 1a est aliquid reale ut ibi probavimus: ergo. ~~[illegible]~~

Obiicies contra nostrum assertum: 2a

176 intentio fortius attingit rem quam habet esse cognitam; sed esse cognitum est aliquid
rationis: ergo. Probo minorem: esse cognitum dicit cognitionem passivam intellectus
in ipsa re; sed hoc non est aliquid reale ut per se patet: ergo. Confirmatur: 2a
intentio universalis fundatur in natura cognita; ~~[illegible] per cog-
nitionem~~: sed hoc est aliquid rationis: ergo. Confirmatur 2° quia si 2a intentio fundaretur
proxime in aliquo reali non distingueretur a 1a quae etiam in ali-
quo reali fundatur, sed hoc est inconveniens: ergo. Responsio negando minorem,
quia esse cognitum proxime solum dicit extrinsecam denominationem, quae
formaliter est aliquid reale, ut potest dicere actum intellectus pro formali,
realiter extrinsece terminatum ad obiectum. Esse autem cognitum est aliquid ratio-
nis, si concipitur ut quid intrinsecum obiecto; ceterum hoc non est necessari-
um, ut fiat relatio rationis, seu 2a intentio; quia ad hanc solum requi-
ritur quod praecedat 1a cognitio obiecti: cum posita hac cognitione possit intellectus
cogitare rem 2am id quod habet per operationem intellectus. Et per hoc patet solutio ad
1am confirmationem, quia natura cognita dicit extrinsecam denomina-
tionem, quae realis est. Ad 2am patet solutio ex dictis; si non 1a intentio
simpliciter realis, pro formali est aliquid reale, ratio disparitatis a 2a
quae semper est aliquid rationis, licet utraque in aliquo reali fun-
detur.

177 Sed quia numero 173 diximus quod adhuc 2as intentiones (quae saltem
dicit rationem 1ae quod 2a intellectus reflectitur supra cognitionem) est aliquid rea-
le pro formali; quia illa 2a intentio fundans constituitur in ratione 1ae
per extrinsecam denominationem impertatam per formalis actum intellectus; se-
cundum hunc modum dicendi, non solum debet intelligi nostrum assertum de
aliquibus intentionibus, sed de omnibus; ita ut non solum 2a intentio non
exigat

UVA.BHSC

exigat fundari in aliquo rationis, sed potius semper fundatur in aliquo reali formali, licet substractum talis fundamenti sit aliquid rationis. Quod sic potest manifestari: nam ut intentio secunda intentionis universalis fundet intentionem generis ad quinque praedicabilia, debet supponi cognitio terminata ad universale, quae denominet illud cognitum ut tale, ex qua denominatione sumit intellectus fundamentum ad tribuendum illi intentionem generis, usque ipse alius intellectus realiter extrinsece denominans, est fundamentum proximum intentionis generis; non enim intellectus rationem generis illi tribueret, nisi illud universale cogeret. —

178 Ex dictis colliges divisionem secundae intentionis; cum enim haec sit relatio rationis, debet dividi ratione sui proximi fundamenti, sicut quaevis alia relatio. Unde si eius proximum fundamentum est res, ut cognita; ex diversitate ordinem cogniti debet dividi 2a intentio: et cum haec formetur ad ordinationem obiectorum; quae obiecta alia pertinent ad 1am operationem intellectus, alia ad 2am, et tertiam. Dividitur in 2as intentiones directivas 1ae operationis: directivas 2ae, et etiam tertiae. Postmodum quaelibet istarum subdividitur in varias species. 1a scilicet, in species terminorum, verbi, nominis, et aliorum ad apprehensionem pertinentium. 2a in species orationis, et omnia alia de quibus agimus in libro 2o summularum. 3a vero dividitur in species argumentationis. Et postmodum quaelibet species subdividitur in plura individua; ut intentio tri, in intentionem tri communis et singularis: propositio in necessariam, accidentalem et impossibilem; et sic de reliquis divisionibus, quas in summulis dedimus. —

Quaestio Tertia.

Per quam potentiam fiat Ens rationis? Et per quem actum intellectus?

179 Quia dubio praecedentibus diximus ens rationis esse illud quod tantum habet esse obiective in intellectu; nullus videtur locus esse praesenti quaestioni; quia si solum est obiective in intellectu nulla alia potentia illud efficere poterit. Nihilominus tamen adhuc remanet locus quaestioni: Quia licet de ente rationis in communi praecesserit sermo, quia tamen principale nostrum intentum est cognitio entis rationis logici; ideo solum per ordinem ad intellectum diffinivimus: quia solum ab illo ens rationis logicum fieri potest. Nunc autem ens rationis in tota latitudine diffiniri potest sic: quod tantum habet esse in potentia illud fingente. Sic quia adest locus ut de qualibet potentia dubitetur. Pro cognitione autem potentiarum de quibus dubitatur sit. —

obiective

D.us Primus.

Refferuntur Potentiæ de quibus dubium procedit.

180 Non dubitamus de potentiis operantibus ad extra, per actiones transeuntes; constat enim quod effectus harum debet esse aliquid reale, per tales actiones productum: solum ergo procedit quæstio de potentiis operantibus per actiones immanentes, seu non producentes aliquod opus extra ipsas potentias. Huiusmodi autem sunt intellectus, voluntas, sensus interni et externi. Intellectus est facultas perceptiva veritatis, seu entis sub ratione veri. Voluntas est potentia appetitiva boni per rationem apprehensi. Unde intellectus habet pro obiecto omne ens sub ratione veri; voluntas vero sub ratione boni. Sensus interni sunt quatuor, scilicet sensus communis: imaginativa, quæ etiam phantasia vocatur: æstimativa et memoria. Sensus communis est potentia perceptiva et discretiva sensibilium externorum, quæ percipit, et discernit obiecta quinque sensuum externorum. Imaginativa est facultas formans imagines sensibilium externorum; quarum mediis quibus res absentes repræsentat. Æstimativa est facultas perceptiva rationum insensatarum, quæ percipit inimicitiam, vel beneficium, commoditatem, etc., quæ a sensu externo non percipiuntur. Memoria est facultas servativa præteritorum, quæ species rerum servat, ut, cum opus fuerit, eruantur.

181 Ulterius dantur etiam sensus externi qui sunt quinque scilicet visus, auditus, gustus, odoratus, et tactus. Quorum obiectum est sensibile singulare præsens in proportionata distantia quod percipiunt species de foris venientes. Sic color est obiectum visus; sonus auditus; sapor gustus, et de aliis; qui in proportionata distantia respectu sensuum existunt; color enim, cibus, aut sonus Pompeiopoli existens nostrorum sensuum nunc obiecta non sunt, quia distant improportionate. Hi omnes, vel saltem plures sensus externi, et interni sunt communes homini, et reliquis animalibus; et respectu omnium sensuum hos habentium procedit quæstio. Intellectus autem et voluntas non soli homini, sed Deo etiam, et angelis conveniunt; unde ad perfectam quæstionis resolutionem de omnibus aliquid dicere oportet, breviter, cum possibile.

182 Id quod indubitabile est quod intellectus humanus efficit entia rationis, ut constat ex dictis per totam disputationem; id in præsenti supponimus; et solum de intellectu humano dubitabimus per quem

per quem

UVA.BHSC

per quē actū illius fiat ens rationis an vult, per simplicē aprehensionē? an vō solū per compositionē aut discursū? Circa hęc oīa plura, et diversa sentiunt autores, divisi quę sunt adhuc intra eandē scholā; quare relationē sententiarū omitimus; solū q̄ mentē nostrā sequentibus sectionibus aperiemus.—

Sectio Secundus

Duplex conclusio negativa statuitur.

183 Dico 1º Voluntas nullū potest facere ens rationis. Ē communior sententia, licet oppositū teneat Scotus. Pbatur auctoritate: potentia, quę n̄ format sibi obiectū, non potest facere ens rationis; sd voluntas n̄ format sibi obiectū: gº. Maior patet; qª ens rationis solū habet ēē obiectivū, proindeq̄ illud facere ē producere aliq̄d q̄ rationē obiecti habeat. Mīr pbatur: qª voluntas fertur in bonū aprehensū tanquā ppriū obiectū; sd hoc bonū aprehensū n̄ format: gº. Mīr patet; qª hoc bonū presuponitur ad actū voluntatis, eteṙ, existit independenter ab illa, nil ā presuponitur ad id per quod habet ēē.— Secundo pbatur eadē minor: potentia format sibi obiectū reddit illud intentionaliter presens; sd voluntas non reddit intentionaliter presens obiectū: gº. Mãr constat non n̄ datur alius modus formandi obiectū nisi producendo speciē intentionalē representativā. Mīr etiā patet; qª voluntas ē potentia apetitiva, non vō representativa, aut cogitiva.—

184 Sd obiiciēs: voluntas tendit interdū ac si ēēt bonū; sd hoc ē suo modo facere ens fictū: gº. Mãr ē evidens; dū n̄ voluntas peccat aliquā bonitatē in obiecto respicit; qª nemo intendens in malū operatur. Mīr etiā constat; qª respicere ut obiectū bonū q̄ in re non ē tale, ē tribuere illi aliquā bonitatē fictam obiectivā.— Confirmatur: voluntas sępe ordinat ea, quę non sunt ordinata, imo nec ordinari possunt; sd hic ordo ē aliq̄d rationis: gº. Coñ ē legitima; mīr constat; ordo n̄ formatus qui nec ē, nec ēē potest ē pure ens obiectivū et fictū. Maiorē probo: voluntas peccans preffert creaturā Deo, et sępe spiritualia subordinat corporalibus; sd hic ordo nec ē, nec ēē potest: gº.—

UVA.BHSC

185 Rño ad argumentum concessa mãri negando minorem; ad cuius pbationem distinguo: respicere ut obiectum bonum, q. in re n. ẽ tale, fingendo illud, et formando, ẽ tribuere ẽẽ obiectivum, pcedo: respicere obiectum solum inclinando in illud; nego pp̃m. Voluntas n. respiciens, ut bonum q. in re bonum n. ẽ, n. causat, aut fingit illam bonitatem apparentem; sd illam supponit fictam ab intellectu; solumq. illa respicit per modum inclinationis nil operando: Unde si datur aliqd ens rationis, supponit illud ab intellectu formatum, a quo ipsa voluntas manuducitur veluti potentia cæca, sequens ductum ipsius intellectus: ideoq. nullam bonitatem obiectivam tribuit obiecto, ideoq. ens raõis n. efficit. = Aliter distinguo maiorem ad 2 firmationem: ordinat, inclinando in ea quæ ordinata n. sunt; pcedo maiorem: formando aut fingendo ordinem, nego maiorem; et applicata distinctione eius pbationi nego csq. Quia ordinatio voluntaris inter ea quæ ordinata n. sunt non ẽ effectiva ipsius; sd intellectus proponit talem ordinem, illumq. amplectitur voluntas: unde tota ordinatio voluntaris sistit in hoc, q. inclinat in obiecta 2 ordinem ab intellectu fictum inter illa; in quo nullum datur entitas ob voluntate conveniens. =

186 Dico 2º: Sensus externi nullum ens raõnis facere possunt. Pbatur: sensus externi n. possunt facere aliquid q. tantum sit obiective in ipsis: g.º Pbo antecedens: q. obiective habere respicere sensum externorum debet ẽẽ sensibile; sd qd ẽ sensibile nequit ẽẽ tantum obiective in ipsis: g.º Mãr cstat: qd obiectum sensuum externorum debet ẽẽ sensibile, unde qd se hẽt obiective qu. illorum necessario sensibile ẽ. Mĩr võ pbatur: q. tantum habet ẽẽ obiective nullum ẽẽ reale hẽt, ut per se patet: sd qd ẽ sensibile hẽt aliqd ẽẽ reale: g.º qd ẽ sensibile nequit ẽẽ tantum obiective in sensibus. Csa ẽ legitima: mĩr per se nota; et mãr cstat ex communi intelligentia deffinitionis entis raõis. =

187 Sd argues: sensus externi plura quæ in re n. sunt, attingunt, ac si eẽnt; g.º Csa patet: nil enim aliud ẽ, facere ens raõis, quã attingere obiectum aliter ac ẽ in se. Añs probatur, pluribus experientiis: nam gustus in infirmo percipit ut amarum cibum, qui in re ẽ dulcis. visus etiã percipit in aqua dimidium ponum ac si esset integrum, virgamq. rectam, ac si eẽt curva, et quotidie in collo columbæ et in iride plures videmus colores, qui realiter ibi non sunt: g.º = Rño negando antecedens, et ad eius probationem dico, q. sensus externi non percipiunt aliqd q. in re non ẽ; sd aliquid reale sensibile percipiunt; constat n. q. gustus infirmi attingit realem amaritudinem

UVA.BHSC

amaritudine humoris colerici linguæ afficientis, impedientisque propter sui exaltationem, perceptionem saporis in cibo residentis. Similiter visus percipit veram similitudinem integri pomi, et virgæ curvæ, quæ similitudo, et aparientia formatur per species inmissas visui, eo quod illæ transeunt per aquam, cuius turbatio hanc aparientiam causat. Et pariter dicendum de coloribus, quorum vera, et realis aparientia causatur ex refratione radiorum solis in iride, et collo columbæ: nihil ergo fictum attingunt sensus externi; quamvis per experientias relatas tribuant intellectui fundamentum, ut iudicet esse amarum, quod non est, et sic de aliis.

Dubium Tertium.

Assignantur Potentiæ, entis rationis factivæ.

188 Sensus interni aliqua entia rationis formaliter talia efficere possunt. Ita est aliquorum thomistarum, licet fere omnes oppositum sentiant, ita enim tenent Lanze, et Prado, cum aliis, et collegium Ripense. Hanc amplectimur, non ut vitare singularitatis affectum; sed doctrina D.Th. suffulti. Ex quo probatur nostra conclusio: nam 1a part. quest. 85 ar. 2. ad 3m ait: imaginativa format sibi aliquod idolum rei absentis, vel etiam nunquam visæ. Ex quo sic: potentia formans idolum, seu speciem intentionalem, aut verbum potest formare ens rationis; sed huius modi sunt sensus interni: ergo. Minor est D.Th. Probo maiorem: cum verbo interno non correspondet obiectum in re, est formaliter ens rationis: sed hoc sæpe contingit in sensibus internis: quia sensus externi, formantes idolum, possunt parere ens rationis. Maior in qua est difficultas patet: quia cum verbo interno non correspondet obiectum in re, sensus internus attingit aliquid quod tantum est obiective in ipso, et non subiective in se, quod est ens rationis. — ita attingit utrumque formaliter verbum

Confirmatur 1o: sensus interni sæpe

189 attingunt obiecta quæ non sunt actu entia: ergo. Consequentia patet: quia efficere ens rationis est tribuere esse obiectivum, ei quod esse non habet, hoc autem est attingere illud quod non est actu ens. Probo antecedens: sensus interni attingunt sæpe, ut præsens quod in re præsens non est: ergo. Consequentia patet. Et antecedens est D.Th. q. 3 de verit. ar. 11. Confirmatur 2o ex eodem D.Th. 1. part. q. 12 art. 9 ad 2m dicente: imaginatio ex præconceptis speciebus montis, et auri, format speciem montis aurei. Sed mons aureus est ens omnino fictum, solum quod habens esse obiectivum in imaginatione a qua attingitur, seu percipitur: ergo —

UVA.BHSC

190 Pluribus viis impugnant thomistę rationes positas; sed solum ab aliquibus expediemur, ne plus iusto detineamur. Igitur aliqui dicunt, quod cum imaginatio format speciem montis aurei attingit ex parte obiecti solum ut-
rumque quae realiter, non vero aliquid ens obiectivum ab extremis distinctum: seu alitter ter- 85
minis, cognoscit extrema separata, non vero ut unita, in quo ens rationis stare
poterat. — Sed contra; nam hęc solutio est contra D. Th. loco citato asserentem, quod potentię
cognitivę ex speciebus primo receptis alias formare possunt, et posito exem-
plo de imaginativa subiungit: et intellectus ex prę conceptis speciebus
generis et differentię format rationes speciei. Ex quibus sic arguitur: primo, quia prę ter spe-
cies montis, et auri format imaginativa tertiam aliam speciem: hęc autem si non
representat unionem obiectivam montis et auri, erit omnino superflua;
quia ad representandum montem, et aurum ut realiter distincta, sufficiebant duę
species preconceptę: cum ergo dicit D. Th. quod format aliam speciem debet in-
telligi de illa quę unionem obiectivam representet, quę cum non sit ni-
si obiectiva in imaginativa erit ens rationis. Ulterius: idem, quod de ima-
ginativa docet D. Th. de intellectu formante rationem seu idolum speciei, et
prę receptis speciebus generis et differentię: sed idolum speciei non ~~[illegible]~~ re-
presentat genus, et differentiam ut distincta; sed ut unita, et constituentia ali-
quod obiectum a duobus distinctum: ergo idem dicendum de specie ab imagina-
tione producta. —

191 Alii respondent: quod imaginativa non potest formare spe-
ciem representantem substantiam rei; sed tantum accidentia externa; in quo
nullum est ens rationis; quia accidentia externa montis, et auri, vero non sunt
quod pure fictum, cum possint a pictore depingi, habitę quę est in vero natu-
ra: ens autem rationis ita est quod fictum ut impossibile sit, aliud esse preter obiecti-
vum habere. — Sed contra quod certe imaginativa non attingit substantiam rei,
sed accidentia eius, ut ait D. Th. quodl. 6 art. 4. Cęterum hoc non impedit quo-
minus formet ens rationis, attingendo id quod pertinet ad eius ob-
iectum aliter ac est in se, quod ad rationem entis ficti sufficit, ut pa-
tet ex eius definitione; quia tunc illud quod attingit solum habebit esse ob-
iectivum in ipsa imaginatione. Hic verum est, quod sola accidentia ex-
terna a sensibus internis percipiantur; quia etiam percipiunt acci-
dentia interna; animal enim irrationale etiam percipit iniuriam, bene-
ficium, inimicitiam, quę cum a sensibus externis non percipiantur, acci-
dentia pure externa non sunt. Et licet solum accidentia externa
attingerent adhuc entia rationis formare possent, concipien-
tes id quod est realiter impossibile, ac si esset aliquid. —

UVA.BHSC

192 Pro quo sciendum est quod aliquid est impossibile dupliciter scilicet absolute, vel intrinsece; et extrinsece, seu ex supositione. Primum est quod in suo conceptu formali involvit duplex contradictorium, et hoc ut pote repugnans, existere non potest, ut hircocervus. 2um est quod implicat contradictionem non ex suo conceptu, sed ex supositione alicuius extrinseci. Ut carentia existentie petri, que in se non repugnat; sed suposito quod petrus existat, redditur impossibilis talis carentia. Hoc suposito, dicimus quod sensus interni attingunt aliquod impossibile extrinsece, dum attingunt sensibilia existentia quae ipsa attingunt que realiter non sunt; et licet possibilia sint, non suposita non existentia illorum, sunt extrinsece impossibilia. Cum ergo sensus interni illa attingunt ac si essent, que non sunt, attingunt ex parte obiecti aliquid impossibile, pure fictum, et obiectivum, quod nil aliud est quam ens rationis. Et quidem quod sensus interni hoc efficiant patet ex D. Th. q. 8 de verit. ar. 4 ubi ait; imaginationem multoties aprehendere rem, ut non est; quia aprehendit eam ut presentem, cum sit absens; sed aprehendere absens ut presens, est aprehendere aliquid impossibile ex suppositione absentie: sentit ergo D. Th. quod sensus interni aliqua impossibilia aprehendunt, aprehendendo que tribuunt esse obiectivum. Quod totum etiam in accidentibus externis contingere potest.—

193 Sed obiicies 1o cum M.o a S.to Thoma: sensus interni nequeunt discernere inter ens, et non ens: ergo nequeunt facere ens rationis. Probatur consequentia: ens rationis fit cognoscendo non ens ad modum entis; sed potentia que non discernit inter ens, et non ens, nequit cognoscere non ens ad modum entis: ergo. Minor constat: quia quod unum, et aliud non cognoscit, nequit utrumque inter se comparare; qui enim unum alteri comparat, utrumque ut distinctum cognoscere debet.— Respondeo concesso antecedente, negando consequentiam. ad probationem distinguo maiorem: fit cognoscendo non ens ad modum entis exercite, concedo; signate seu reflexe precise, nego maiorem. et distinguo minorem: nequit cognoscere signate, concedo; exercite, nego minorem; et consequentia. licet enim sensus interni nequeant discernere inter ens, et non ens; quia non attingunt rationem entis ut talem, nihil ominus entia rationis formant; quia hec discretiva cognitio nullomodo requiritur ad illud formandum; sed sufficit quod in exercitio percipiant non ens ad modum entis; quod utique faciunt plura fingendo. Quod quidem etiam respectu intellectus sepe contingit; fingimus enim plura entia rationis; quin reflexe cognoscamus illorum distinctionem ab ente reali, nec ab hoc illa discernamus. Imo hec cognitio discretiva, cum sit obiecto

posterior.

UVA.BHSC

conformis n̄ fingit aliqᵈ; qᵃ in discernendo n̄ ens, ab ente nulla ē fictio: unde talis cognitio subsequitur fictionem; prius enim ē qᵈ intellectus fingat, quam qᵈ discernat inter ens verum, et ens fictum, qᵈ ē n̄ ens: n̄ a subsequitur fictionem manifestum ē, qᵈ sine illa prius fingitur ens rationis formaliter tale; quo pacto sine illa fit a sensibus internis.

Hec ad hoc, ut ens rationis fin-
194 gatur ad modum entis, requiritur qᵈ sensus signate, et quasi reflexe cognoscat ens, et non ens, et habitudinem inter utrumq; id sufficit qᵈ in exercitio hoc cognoscat, quatenus exercite formans ens rationis, in ipso exercitio attingit n̄ ens ad modum entis. Ad eum modum, quo in comuni sententia thomistarum, faciens denominationem, solo lumine naturali adiutus, n̄ scit illam formare signate et reflexe considerando, quomodo, et ex quibus ē facienda; et tamen illam artificiose format in exercitio, quo pacto exercite illam scit formare, et illius partes cogit. Sic ergo modo dicimus qᵈ sensus interni attingunt n̄ ens ad modum entis, quando exercite fingunt ens rationis, et ex ipsa fictione resultat n̄ ens ad modum: n̄ vero qᵃ considerando signate ens, fingunt ens rationis ad modum illius. Sicut cum pictor format imaginem, que similis evadit petro, v.g. quem pictor n̄ agnovit: illa quidem imago exercitio repraesentatis petro; cum tamen signate ad similitudinem petri illam n̄ efficiat; n̄ tamen desinet ē formaliter similitudo petri. Ergo absq signata cognitione petri fit imago exercite assimilatur illius; et absq signata cognitione regularum demonstrationis fit in exercitio demonstratio formaliter talis; cur n̄ poterit fieri a sensibus internis ens fictum ad modum entis, absq signata entis, an ente discretione.

Obiicies

195 2o rationes quae comuniter thomistae suae sententiae probant: nullus sensus poterat attingere id qᵈ ē extra illius sphaeram; sed ens rationis ē extra sphaeram sensuum internorum: ergo. Probatur minor: qᵈ n̄ ē sensibile, ē extra sphaeram sensuum internorum. sed ens rationis n̄ ē sensibile: ergo. Maior patet, qᵃ sensus ad sola sensibilia ē determinatus, ideo qᵈ ē impotens attingere, qᵈ sensibile n̄ ē. Minor ergo patet; qᵃ ens rationis n̄ habet entitatem realem, sub qua entitate continetur sensibile, ipsa qᵈ necessario participat. Respondetur petitur: concessa maiori, negando minorem; ad probationem distinguo maiorem; qᵈ n̄ ē sensibile, nec realiter nec aparenter, et obiective, concedo maiorem: qᵈ n̄ ē sensibile realiter, bene vero obiective, et aparenter ē extra sphaeram sensuum, nego maiorem; et applicata distinctione minori, et utriusq proba-

UVA.BHSC

probationibus, nego consequentiam. =

196 Nam intra sphaeram obiecti sensuum internorum, non continetur solum sensibile reale, sed etiam sensibile aparenter tale: ideoque utrumque sensus internus attingere potest. Licet enim obiectum primarium et specificativum sensuum internorum sit sensibile determinate reale; obiectum tamen extensivum illorum est sensibile etiam obiectivum, eodem prorsus modo, quo obiectum 1um intellectus est ens reale, veritate reali gaudens; extensivum autem etiam est ens rationis, gaudens veritate tantum obiectiva. Et sicut intellectus cogit 2o ens pure obiectivum per speciem entis realis; sic sensus interni cum sint intentionaliter repraesentativi, utuntur specie entis realiter sensibilis, ad cognoscendum ens tantum aparenter sensibile. Unde sicut intellectus attingit non ens ad modum entis; ita sensus percipit non sensibile, ad modum sensibilis. Cum autem haec omnia [illegible], faciat intellectus entis rationis sub ratione veri; non est ratio cur sensus non faciat idem rationis sub ratione sensibilis. Nec mirum est, si virtutem sensuum comparemus aliquomodo virtuti intellectus; cum D. Th. 1a part. q. 78 art. 4 in corp. [illegible]: quod estimativa dicitur cogitativa in homine; quia per quandam collationem adinvenit intentiones, scilicet insensatas; et ideo vocat illam rationem particularem. et loco citato nuero 189, vocat imaginativam absolute potentiam cogitativam: non quod mirum est, quod suo modo imitetur intellectum in formatione entis rationis, si tam illis est illi in modo cogendi. =

197 Sed replicabis: ens rationis, seu sensibile aparens non potest contineri intra sphaeram obiecti adhuc extensivi sensuum: ergo nulla est solutio. Probo antecedens: id quod non est materiale, et corporeum non pertinet ad obiectum extensivum sensus materialis, et corporei; sed sensibile aparens non est materiale, et corporeum; sensus autem sunt materiales, et corporei: ergo. Maior patet: quia potentia non potest extendi ad id quod est illi omnino improportionatum. Minor ex dictis patet. = Ad id autem quod de intellectu adducimus, tenet aliquis, quod adest magna disparitas: nam licet specificativum 1m intellectus sit ens reale; tamen 2o tractat ad ens rationis; quia ens reale et rationis conveniunt analogice in ratione entis; quod ratio in tota sua latitudine est obiectum extensivum intellectus: oppositum autem evenit in sensibus; sunt enim ad sola sensibilia determinati. =

198 Respondeo negando antecedens; ad probationem distinguo maiorem: id quod non est materiale, et corporeum corporeitate saltem obiectiva, et ficta; concedo maiorem: corporeitate prae

precise reali, nego maiorem; et aplicata doctrina 1ae parti minoris, nego cons. Ad probationem maioris urget; non enim iudicamus quod sensibile obiectivum pure, et aparens, est improportionatum sensibus; quia licet sint potentiae materiales organo corporeo affixae, tamen utuntur speciebus intentionaliter representativis; ideoque possunt trahi saltem 2o ad aliquid intentionaliter representatum ad modum rei corporeae, quod tamen in se corporeitatem phisicam non habeat, sed solum aparentem; sicut licet intellectus sit potentia realis, ideoque 1o ad ens reale trahatur; tamen 2o etiam ens rationis attingit: sic sensus ut pote materialis 1o ens sensibile materiale, 2o vero sensibile pure obiectivum attingit. = Nec assignata disparitas inter intellectum, et sensus externos est vera. dicitur enim ens reale, et rationis, seu pure obiectivum, et aparens conveniunt analogice in ratione entis; sic possumus dicere quod illud sensibile reale, et aparens conveniunt in ratione sensibilis. cuius oppositum non probant adversarii. Unde sicut ratio entis analogice talis est obiectum extensivum intellectus; sic ratio sensibilis est obiectum sensuum internorum. =

Sed replicabis: sensi-
199§ bile aparens nequit adhuc 2o attingi a potentia vere sensitiva: ergo. Probo ans: quod non potest realiter immutare potentiam sensitivam nullomodo quit ab illa attingi; sed tale est sensibile aparens, quia quod reale non est realiter immutare aliud non potest: ergo. = Solutio negando ans: ad probationem distinguo maiorem: ab illa attingi 1o, concedo maiorem: 2o, nego maiorem; et contra minori nego cons. Verum est quod potentia realiter materialis, solum ab aliquo realiter materiali immutari potest; hoc tamen solum convincit, quod obiectum eius 1um, et motivum, debet esse materiale; cum quo bene stat quod potentia terminetur 2o, ut ad obiectum pure terminativum ad sensibile aparens; quod quidem attingitur a potentia sensitiva, et ab illa sentitur, non sensatione movente et immutante; sed pure manente actum potentiae; quatenus aparet obiective ad modum sensibilis realis, quod potentiam immutaverat. Ad quod potest adduci instantia de intellectu attingente etiam ens rationis. = Nec ex hoc inferas, quod etiam sensus externi entia rationis formant. Quia est manifesta disparitas: cum isti non representent obiecta intentionaliter: interni autem cum illa intentionaliter representent, per species vero sensibilium realium; attingunt 2o sensibilia pure obiectiva. =

D.um Quartus.

Stabilitur formatio entis rationis ab intellectu Divino.

UVA.BHSC

200 Haec difficultas magis ad theologos, quam ad logicos pertinet; ideo breviter de illa agemus. Aliqui ergo non solum denegant intellectui Divino factionem entium rationis, sed etiam cognitionem entis rationis a nobis facti. Sic P. Vazquez; contra quem communiter Auctores insurgunt, illo sapientis (?) 8 numeri: Deus scit versutias sermonum... signa et monstra scit antequam fiant. et illo Psalmi: Dominus cognoscit cogitationes hominum quoniam vanae sunt; quae omnia cognoscere non potest perfecte, quin entia rationis cognoscat. Ideo communiter conceditur ab Auctoribus intellectui Divino cognitio entium rationis. Circa illorum vero formationem divisi sunt Auctores. Quidam asserunt Deum omnia entia rationis formare. Sic Eminentissimus Cardinalis Aguirre Benedictinus, et plures alii, quos refert Illustrissimus Merinero. Quidam pro opposito tenent nullum ens rationis formare posse. Haec sententia est communior inter thomistas, et aliquos recentiores. Alii denique media via incedunt asserentes aliqua, non vero omnia entia rationis intellectum Divinum formare. Hanc tenent Illustrissimus Araujo: magister Prado, cum aliis, et ex nostris Illustrissimus Noriega. Cum quibus

201 Dico 1º: plura sunt entia rationis quae formari nequeunt a Divino intellectu. Probatur breviter: plura entia rationis exigunt fieri cognitione imperfecta; sed Deus nequit imperfecte cognoscere: ergo. Probo antecedens: distinctio rationis inter Divina attributa, v.g., provenit ex eo quod Deum imperfecte cognoscimus pluribus conceptibus: similiter 2ae intentiones logicae formantur per imperfectam cognitionem, in qua praesupponitur ratio imperfecta cognitio ut fundamentum, qualis est abstractio, praecisio, et alia huiusmodi: ergo. Antecedens quoad 1am partem constat ex D. Thoma (?) reducente divinorum attributorum ad modum nostrum imperfectum cognoscendi Deum, et ad eminentiam perfectionis esse Divini. Quoad 2am partem etiam patet; quia abstractio et praecisio nec ab inferioribus attingit nec sine illis; quae est maxima imperfectio, impotens operari cognitione Divina, omnia simul comprehendentis.

Sed obiicias:

202 Deus cognoscit omnia entia rationis quaecumque sint; sed esse entis rationis est cognosci; ergo cuicumque enti rationis tribuit esse intellectus Divinus; ergo omnia format. = Concessa maiori, distinguo minorem: esse entis rationis est cognosci quasi practice, et intrinsece obiective, concedo minorem; quasi extrinsece et speculative, nego minorem; et utramque consequentiam. Quia ens rationis consistit in cognosci cognitione tribuente illi esse obiectivum et intrinsecum, quae dicitur quasi practica, quia illud operatur. Deus autem entia rationis quae ad sui esse petunt imperfectam cognitionem, sic non cognoscit, sed solum cognitione speculativa, quae illa denominat extrinsece cognita solum, et supponit illorum esse intrinsecum obiectivum ab intellectu humano formatum. sicut cognitio reflexa nata ad ens rationis factum, illud tantum speculatur.

Dico.

UVA.BHSC

203 Dico 2º: D' plura entia rationis formaliter ratiõe sui intellectu effi-
cit. S. 2 videtur docere Ang. Mr part. q. 15 ar. 2 ad 3m ubi ait: respectus, quibus
multiplicantur ideæ, n̄ causantur a rebus, sed ab intellectu Divino, comparante essen-
tiã suã ad res. et in solutione ad 4m art: respectus multiplicantes ideas, n̄ sunt in 88
rebus creatis, sed in Deo. Non tñ sunt reales respectus, sicut illi, quibus distingu-
untur personæ, sed respectus intellecti a Deo. Ambobus in locis constat 1º, quod intellectus di-
vinus causat respectus multiplicantes ideas. Insuper constat, quod illos causat com-
parando ad res essentiã suã; sed causare respectum comparando unum ad aliud, quod
in re n̄ dicit respectum ad illud, ē efficere relatioñ rationis: ergo ex tertio constat, quod
essentia Divina n̄ dicit realem respectum ad creaturas; intellectus divinus, talem res-
pectum causans, efficit ens rationis. Ulterius ex 2º loco constat quod respectus intelle-
cti sunt in Deo, ut intellecti ab ipso, n̄ vero sunt respectus reales; sed esse in Deo
ut intellectum ab ipso, quod in ipso realiter n̄ ē, ē habere esse obiectum tantum intellec-
tu Divino; ergo ē esse entis rationis, ab ipso formatum.=

204 Huic autoritati venit coiret
thomistæ quod D. Ang. solum intendit, Divinum intellectum causare illos respectus fun-
damentaliter, n̄ vero formaliter, in quo ens rationis consistit.= Sed contra hoc sic
argumentor: Illi de quibus loquitur D. Th. causantur ab intellectu Divino compara-
te essentiã ad res; sed hoc ē illos causare formaliter: ergo. Pbo minorem: in tantum
respectus illi causarentur ab intellectu humano formaliter, in quantum intellectus
humanus compararet essentiã Divinam ad creaturas: sed intellectus Divinus causat sic
comparando: ergo formaliter causat. Minor ē littera S. D. maior patet; nam intel-
lectus humanus in tantum efficit formalissime relationem rationis, in
quantum comparat ea, quæ in re non comparantur.= Ulterius: respectus
fundamentaliter sumpti sunt ipsa met essentia Divina diversimode imita-
bilis a creaturis; sed essentia Divina n̄ se habet prævie ab omni cognitione: ergo
quando aserit D. Th. quod illi respectus causantur a Divino intellectu, n̄ loquitur de
illis fundamentaliter sumptis.= Amplius: illi respectus secundum D. Th. n̄ sunt
reales; sed respectus fundamentaliter sumpti sunt quid reale: ergo. Maior ē lit-
tera D. Th. minor patet: alias n̄ n̄ essent reales, sed rationis sumpti funda-
mentaliter; cumque n̄ causentur a Deo secundum adversarios, erunt secundum ipsos et
fieret D' ens rationis.=

205 Deinde probatur conclusio quo ad alia entia
rationis: D' plura cognoscit, quæ in se nullum esse habent a parte rei;
sed hoc ipso efficit entia rationis: ergo. Maior patet. D' n̄ cogitat privationes
et negationes quæ a parte rei nihil sunt. Minor vero probatur: hoc ipso
quod D' cogitat ea, quæ a parte rei nihil sunt, cognoscit n̄ entia ad mo-
dum

UVA.BHSC

ad modum entis, sed hoc formationem est facere ens rationis: ergo. Minor est certa: et maior probatur ex D. Th. op. 42 cap. 1. ubi ait: nihil enim potest nisi 2am quod est ens actu, ut dicitur 9 Methaph.: unde nec oppositum eius intelligere potest intellectus, scilicet non ens, nisi fingendo ipsum ens aliquomodo; quod cum intellectus aprehendere nititur efficitur ens rationis. Ex quo sic: intellectus non potest intelligere non ens, nisi ad modum entis illud attingat: sed intellectus Divinus intelligit non ens: ergo eo ipso intelligit ad modum entis. totus discursus est legitimus, nec in via D. Th. negari potest. —

206§ Sed contra hanc rationem insurges, dicendo, quod licet D. privationes, et negationes cognoscit, illas tamen cognoscit per formas oppositas, et positivas; in quo nullum ens rationis formatur. Nec verum est, quod necessarium sit ad hoc ut privationes, et negationes cognoscantur, quod fiat ens rationis, et cognoscantur ad modum entis: imo in hoc dicimus inconsequenter procedimus: nam quest. preced. § 2 deffendentes 1am intentionem obiectivam esse aliquid reale, diximus numero 131 quod intellectus noster cognoscere, quae est privatio, 1o cognoscit quod est in se, quo patet privationem ex vi 1ae cognitionis non esse ens rationis; quia non cognoscitur aliter ac est, sed quod est reali remotio visus. Unde nec ergo potest cogi ab intellectu Divino, quod hoc ens rationis efficiat; ruit ergo tota ratio nostra pro positiva. —

207§ Respondeo quod licet D. privationes, et negationes per formas oppositas quibus privant, cognoscat; tamen intellectus Divinus illas vere cognoscit; quia cognoscere per formas non denotat quod solum Divinus intellectus nitatur ad formas oppositas privationibus; hoc non solum est cognoscere formam positivam; sed quod media cognitione formae, privatio illius cognoscitur, et terminat aliquomodo cognitionem Divinam; cum quod ipsa in se esse reale non habeat, tantum habebit esse obiectivum ratione intellectus Divini cognoscentis, illam quod ad modum entis attingentis, cum alio modo attingere non possit, quia, ut ait D. Th., intellectus intelligere nequit non ens. Ad id quod adducitur ex dictis quest. praecedenti, dicimus, quod intellectus noster per cognitionem formae 1o acquirit notitiam privationis illius; unde cognitio directe terminatur ad formam directe et ex consequenti cogit non esse illius formae, videns tamen in quo hoc consistit, cognoscit quod defectus huius consistentiae, est privatio, seu non esse lucis

UVA.BHSC

entis propria cognitione sive indirecte cognoscit privationem, seu negationem remotive sumptam; et talis privatio, in vi huius cognitionis indirecte ad ipsam terminare, dicitur 1a intentio obiectiva, quae revera realis remotio est.

Supposita autem hac cognitione indirecta, 89

208 intellectus volens directe privationem quid sit, aut in quo consistat, cognoscere, nititur illius esse aprehendere, quo pacto ens rationis efficitur, non quia iudicat illam aliquid esse habere; sed quia in exercitio illam ad modum entis attingit; et in vi cognitionis attribuit illi esse pure obiectivum, quia non potest attingere non ens, nisi fingendo illud aliquomodo; et in toto isto loco citato diximus, quod intellectus noster cognoscens privationem ens rationis facit; non vero cognoscens illam pure remotive, quia cognitio ad illam quasi nata recipitur illam prout est in se, licet indirecte: unde datur in nobis duplex cognitio diversimode cognoscens privationem. Non autem sic contingit in intellectu Divino, qui unico simplicissimo intuitu res cognoscit eo modo quo cognoscibiles sunt; hoc est cognoscit perfectissime uno actu quidquid cognoscibilitatis est in re: unde id quod nos duplici intentione prima, scilicet, et 2a cognoscimus in privatione; Deus unica cognoscit intentione: et nos 2a intentione cognoscamus privationem tribuendo illi esse obiectivum ex vi exercitae cognitionis; Deus ex vi unicae cognitionis illud esse obiectivum tribuit. Ita licet per formam oppositam privationem cognoscat; illam directe cognoscit; non tamen indiget prius indirecte cognoscere sicut nos, qui ob limitationem virtutis intellectualis pluribus cognitionibus utimur.

209 Obiicies contra hanc doctrinam: implicat cognitio imperfecta in intellectu Divino; sed cognitio formativa entis rationis est imperfecta: ergo. Probo minorem: cognitio attingens rem aliter ac est, est imperfecta; sed talis est cognitio formativa entis rationis: ergo. Maior constat, quia cognitio sic attingens obiectum, est disconformis obiecto, quae certe est imperfectio. Minor vero patet: quia cognitio formans ens rationis attingit non ens ad modum entis. Confirmatur: ens rationis est quid fictum ab intellectu formante; sed implicat intellectum Divinum aliquid fingere: ergo. Minor constat, quia fictio opponitur veritati, ideoque implicat Deo, qui ipsa veritas est.

Respondeo retorquendo maiorem, negando minorem: ad probationem distinguo maiorem: attingens rem aliter, ac est in se ex parte obiecti est imperfecta: concedo maiorem: ex parte cognoscentis, nego maiorem: et applicata distinctione minori nego consequentiam. Alius enim est modus intellectus in intelligendo (ait D. Th. et est ipso communi axioma) et alius

et alius res in mundo. Sic q. potest obj. attingi perfectissima cognitione
aliter, ac est, alterare se tenente ex parte modi cognoscendi, sicut D. res
materiales immaterialiter cognoscit absque imperfectione, esset imperfec-
tio, si obj. cognosceretur aliter, ac est, alterare se tenente ex parte
objecti; qa tunc non cognosceretur quod cognoscibile est in objecto. Nec
210 sic cognoscere est necessarium ad formationem entis rationis; sed sufficit primo mo-
do cognoscere rem aliter ac est, qa cum intellectus cognoscat non ens, ex ipso modo
cognoscendi intellectus, qui solum ens attingere potest, attingitur non ens ad
modum entis, et per speciem illius; quod ob hoc non enti ex parte ob-
jecti attribuatur esse, quod non habet, sed solum in exercitio cognitionis
resultat non ens ad modum entis, quod est ens rationis, habens esse pure
objectivum. Nec enim intellectus noster cognoscens privationem judicat illam
esse formam positivam; sed cognoscit illam ad modum formae, qa aliter
percipere non potest. Nulla ergo adest imperfectio in hoc modo cog-
noscendi; qa cognitio debet esse conformis suo objecto, in quantum atti-
git quod in illo est, et modum quo est; non vero qa debeat attingere eo
modo quo res se habet; alias cognitio immaterialis Dei circa
ad materialia, esset imperfecta, et disconformis suo objec-
to. Hic autem modus cognoscendi rem aliter ac est, necessario requiritur ad
cognitionem non entium; cum enim ipsa non habeant aliquam rationem cujus
possint cognosci, et esse obj. intellectus; exigunt, quod ex ipsa cognitionis in exer-
citio eis aliquid esse tribuatur, quo in ratione objecti constituan-
tur.

211 Ad primam distinguo maiorem: est quod fictum proprie, vel improprie, con-
cedo maiorem: proprie praecise, nego maiorem: et distinguo minorem: ali-
quid fingere proprie, concedo minorem: improprie nego minorem: et distin-
guo eius probationem: fictio proprie talis opponitur veritati, concedo: im-
proprie tali, nego probationem. Fingere proprie est attribuere objecto quod
in re non habet, in quo modo fingendi adest imperfectio divi-
no intellectui repugnans. Fingere improprie est idem ac formare, quo
pacto compositores luti figulos vocamus, qa vasa lutea formant.
Et in hoc modo fingendi nulla adest imperfectio; qa hic modus
formandi potest se tenere solum ex parte cognoscentis, dantis esse
objectivum esse, quod esse non habet; non vero attribuentis illi tale esse,
sed unice apprehendentis illud, ac si esse reale haberet; quod cum
non proveniat ex defectu cognitionis, sed ex defectu rei aliter
non cognoscibilis, a Deo relegari non debet. Divinus ergo intellectus
aliquo

UVA.BHSC

aliqua entia rationis formare potest: imo ut ait Illus Araujo lib. 3 metaph. q. 4 arto 3o in probatione nrae conclusionis, omnia illa formare potest, quae in se veluti naturali productione nulla involvunt imperfectionem. Videantur Aa. supra pro nra 2a citatis, et insuper collegium Hispense, quod omnium entium rationis, etiam a nobis factorum, veram formationem Deo attribuit. 90

Ex dictis colliges 1o

212 intellectus angelicus plura entia rationis format; quod proportionali modo potest probari eisdem rationibus, quibus id probabimus de intellectu Divino, si n. nunc huius non est imperfectio multo minus erit respectu intellectus angelici. Eidem dicendum de intellectu beatorum. Colliges 2o intellectum humanum Xpi Domini etiam fecisse plura entia rationis; si n. hoc intellectui Divino competit, potiori iure conveniet intellectui humano; imo plura entia rationis attribui debent Xpo Dno quam Deo; Xpus n. ut homo, habuit modum cognoscendi connaturalem caeteris hominibus, cui modo plura entia rationis Deo repugnantia, conveniunt ut sunt 2ae intentiones, et alia huius modi. Non tamen ob hoc asserimus, omnia fecisse, quae caeteri homines; id hoc in determinatum relinquimus; quia plus iusto in re theologica immorari sumus. == ==

Dubius Quintus.

Assignatur actus per quem fit ens rationis.

213 Supposito, quod omnia entia rationis fieri possunt ab intellectu humano, ut omnes admittunt; restat videre per quem actum fiant, an per quamcumque operationem intellectus? an vero solum per actum comparativum? et quia saepe dicitur quod ens rationis fit per cognitionem reflexam, etiam videndum est: an cognitio stricte reflexa ad illius formationem requiratur. Pro quo breviter explicando: Dico 1o ens rationis potest fieri per quamlibet operationem intellectus, nec requiritur cognitio stricte comparativa. Probatur: ut fiat ens rationis sufficit quod cognitio tribuat esse obiectivum ei, quod non habet esse in re; sed quaelibet operatio intellectus potest hoc facere: ergo. Maior est definitio entis rationis: minor probatur: qualibet operatione intellectus possumus concipere id, quod non est; sed hoc est tribuere esse obiectivum ei, quod in re non habet: quod minor constat ex dictis. Et maior patet inductione: nam possumus simpliciter apprehendere negationem, vel privationem, et alia huius modi, quod aliquid apprehendere pertinet ad 1am operationem: similiter per 2am iudicamus unum convenire alteri, quod illi revera non convenit; et similiter per tertiam possumus connexionem inter ans, et consequens, cum saepe non connectantur: ergo. ==

UVA.BHSC

214 p. Ex his ostat, quod non requiritur cognitio intrinsece comparativa ad formandum ens rationis; quia simplex aprehensio comparativa non est, et tamen formativa est entis rationis. Hec obiectio, quod ens rationis fit, quando non ens cognoscitur ad modum entis, in quo videtur esse comparatio; nam sufficit comparatio late sumpta; que stat in hoc, quod actus exercite connotet ens ad cuius instar efficitur, ut cum vg aprehendit cecitatem ad instar forme, in exercitio connotat qualitatem realem per cuius speciem cecitatem ad modum illius aprehendit: non vero requiritur actualis comparatio cecitatis ad qualitatem realem. Et adverte, quod ad faciendum ens rationis, non requiritur quod actus formans sit falsus; id potest absque falsitate aprehendi non ens ad modum entis; sicut patet, quod absque falsitate formamus distinctionem inter divina attributa, quin talis distinctio in Deo reperiatur. —— Dico 2º: ad

215 faciendum ens rationis non est necessaria cognitio intrinsece reflexa. Probatur: cognitio reflexa intrinsece talis est cognitio ad aliam cognitionem terminata; id per huiusmodi cognitionem non potest fieri ens rationis; ergo. Probo minorem vel illa cognitio terata fuit ad ens reale, vel rationis; si 1m, quidquid attingit cognitio reflexa est reale: si 2m; per illam supponitur formatum ens rationis; ideoque per reflexam solum speculative attingitur: ergo. Ex hac ratione non solum patet non esse necessariam cognitionem intrinsece reflexam; id nec per illam ens rationis fieri posse; ut considerandi patebit. Dicitur a sepe ens rationis fieri per actum reflexum, vel quia fit per cognitionem supponentem aliam cognitionem entis realis; vel quia fundatur in re cognita, sicut 2ª intentio ubi fundatur in natura cognita, ut abstracta ab individuis. Et hec de ente rationis in genere sufficiant. ——

Disputatio Tertia

De Universalibus in Communi.

216 p. Explicata natura entis rationis in communi ad facilius dignoscendum obiectum logice; nunc de ente rationis in particulari, seu de secundis intentionibus logicalibus tractare oportet. Et quia universalitas est 2ª intentio, maxime conducens ad predicabilium, et predicamentorum cognitionem; antequam horum sermonem instituamus, aliquid de universali in communi prelibare oportet; licet non consideratio universalis ut sic, huius loci non sit propria, ex unanimiter AA. Hanc disputationem instituunt, considerantes necessitatem illius ad predicabilium, et predicamentorum intelligentiam. Sit ergo ——

UVA.BHSC

91

Quaestio Prima

Quid sit? An, et Quomodo sit universale in rebus?

217 ## §. Primus.

Aliqua circa essentiam universalis notantur.

Tria titulus inquirit, quae diversam exigunt disquisitionem, scilicet, an, quid,
et quomodo sit universale. Circa primum si nominis etymon attendas, universale ni-
hil aliud est, quam unum versus plura; hoc est unum plura respiciens. Cumque
unum possit respicere plura, vel ut causa, vel ut repraesentatio illorum; vel in quo
est in ipsis; ideo universale triplex est, nempe: in causando: in repraesentando;
et in essendo. Primum est causa se extendens ad plures effectus diversae rationis.
Sic Deus est universalis causa rerum omnium entium: et sol rerum sublunarium. 2um est quod
plura repraesentat, ut vox quae est terminus communis; verbum, seu species naturae co-
munis, et alia huiusmodi. 3um est: quod pluribus inest naturam est. Hoc est: quod cum in se sit
unum respicit plura in quibus esse potest per identitatem, et sic in illis multiplic-
ationem. Sic natura humana existit per identitatem in Petro, et Paulo, et
reliquis individuis, in omnibus illis multiplicata. Ergo ad hunc essendi mo-
dum, sequitur tanquam proprietas, praedicari de pluribus; ideo universale
in essendo solet definitione descriptiva definiri sic: quod de pluribus una
tum est praedicari. Et 2um hanc considerationem vocari solet universale in praedi-
cando. Relicto universali 1o et 2o modo accepto; solum de illo 3o modo con-
siderato agimus in praesenti. Pro cuius intelligentia

Notandum est: quod ut natu-
218 ra sit universalis tres requiruntur conditiones. 1a est quod sit una simpliciter, et
perfecte. Et ob hoc excluditur a ratione universalis complexum, ut homo al-
bus, quia non est unum, sed plura: similiter significatum per terminum aequivocum; quia
est unum non realiter, sed solum in vocis impositione: et etiam significatum per terminum
analogum. 2a conditio est quod natura sit in pluribus per identitatem, et
multiplicata in illis. Ob hoc excluditur Deus a ratione universalis;
quia essentia Divina est eadem immultiplicata in tribus personis. Et similiter anima
rationalis, quae non multiplicatur; sed est tota in toto, et tota in
qualibet parte hominis. 3a est: quod natura aliqualiter distinguatur
ab illis cum quibus identificatur; nam si nulla ratione distingueretur a
singularibus, non posset esse in pluribus; cum hoc singulari repugnet.

Insuper

UVA.BHSC

219 Insuper notandum est quod universale dividitur in logicum, et methaphisicum. Methaphisicum est natura abstracta ab individuis, seu considerata secundum sua praedicata essentialia non consideratis individuis. Universale logicum est unum respiciens plura, et ad illa comparatum. Hoc universale habet duplex fundamentum proximum, et remotum. Remotum est natura in pluribus multiplicata, seu potius conformitas, et convenientia plurium in eadem natura. Proximum est natura abstracta a singularibus, illaque non respiciens. Unde fundamentum proximum universalis logici est universale methaphisicum; quod ideo dicitur tale, quia methaphisica agit de ente unice sub abstractione a singularibus. Ex his habetur quod universale ut pote terminum logicale habet subiectum, et formam: sicut album duo dicit scilicet, albedinem, et subiectum. Forma universalis logici est respectus seu relatio rationis ad inferiora. Subiectum vero est natura comunis pluribus, quae dicitur universale materialiter. Hoc pro 1a parte tituli explicanda, traditis; sit pro 2a parte —

D.us Secundus.

Statuuntur naturae universales a parte rei.

220 Dantur a parte rei naturae universales. Haec sententia est comunis in scholis, et statuitur contra Nominales, qui solas voces significativas esse universales dixerunt, ideoque a D. Anselmo lib. de incarn. Verbi cap. 2o vocantur: Dialecticae haeretici. Etiam militat contra antiquissimos Philosophos Heraclitum et Cratillum; qui omnia a parte rei esse singularia asserebant; consequenter quoque omnes scientias negabant. Per oppositum omnes Philosophi peripatetici cum Aristotele, et D. Th. naturas rerum universales deffendunt; hoc est naturas quae universales denominantur; Philosophus in 1 perhierm. cap. 5 dividit res ipsas in singulares, et universales et lib. de praedicam. substantias universales vocavit. Probatur insuper brevi, et efficaci ratione: dantur scientiae de his, quae sunt a parte rei; sed scientiae sunt de universalibus: ergo. Minor constat: scientiae non debent esse de perpetuis, et infallibilibus, omnia autem singularia sunt corruptibilia, si Deum unice excipias, qui licet singularissimus, incorruptibilis est. Maior est evidens; quia scientiae non solum sunt de vocibus, et conceptibus, sed de rebus per ipsas significatis; non enim demonstrat philosophus v.g. aliquid de voce, aut conceptu terrae, sed de ipso ellemento quod dicitur terra —

UVA.BHSC

221 Secundo probatur ratione: universale ē unum in multis, et de multis; sed datur aparte rei natura quæ ē huiusmodi: ergo. Probo minorem: cum de Petro, et Paulo, et sic de aliis affirmatur homo, hoc ē unum quod de illis prædicatur, et illis inest; sed nihil aliud ē quam natura humana; ergo datur aparte rei natura quæ sit una in multis, et de multis prædicetur, maior ē certa; idque non confirmamus 92 convenire Petro, et Paulo cum dicimus: Petrus ē homo, Paulus ē homo. minor etiam ē evidens; nam homo quod de Petro affirmatur non ē quid singulare; alias esset incomunicabile Paulo: Deinde non vox, aut conceptus homo: quia Petrus non ē vox, nec conceptus: ergo ē id quod significatur per vocem homo, quod nihil aliud ē nisi natura universalis.

222 Ad obiiciens: quidquid aparte rei existit ē singulare: ergo non datur a parte rei natura universalis. Antecedens probatur: existentia ē propria singularium: ergo antecedens stat: quia solum existunt individua naturæ, ut per se patet. Resp. distinguendo antecedens: ē singulare identificans secum naturam communem, concedo antecedens; per solum dicit differentiam individualem, nego antecedens. et explicata distinctione eius probationem nego consequentiam. Non enim asserimus quod aparte rei dantur naturæ universales a singularibus separatæ: sed cum ipsis identificatæ, quo pacto singularia existunt, et in ipsis naturæ, quas vocamus universales aparte rei, non quod aparte rei sunt universales, sed quia sunt aparte rei habentque quidquid requiritur ad fundandam operationem universalem quæ ē opus solius intellectus. Existunt ergo aparte rei in singularibus naturæ, quæ beneficio intellectus fiunt universales formaliter: imo quia eadem ratio formalis naturæ in pluribus singularibus invenitur, intellectus illam facit universalem formaliter. ═

S.us Tertius
Negantur naturæ universales extra singularia

223 Ut tertiæ parti tituli satisfiat decernendo quomodo universalia sint in rebus; Dico: naturæ non existunt aparte rei separatæ a singularibus. Ē comunis contra Platonem Aristotelis magistrum; qui cum impugnare vellet sententiam Heracliti, omnes scientias negantis; et cum ex alia parte videret omnia singularia corrumpi; ideo quia de illis non posse esse scientiam; finxit quasdam naturas universales existentes aparte rei extra singularia; quas ideas æternas, et inmutabiles, seu formas archetypas, et primevas vocavit: ex quibus omnia singularia naturam participabant, ad modum quo ex eodem sigillo, per diversas impressiones

UVA.BHSC

impressiones in pluribus partibus ceræ, causantur similitudines distinctæ eiusdem sigilli. Hanc fuisse mentem Platonis plures iudicant; cæteri aliqui nec hoc Platonem somniasse asserunt: ipsumque acerrime deffenduntur S. Pa. August. lib. 12 de civitate Dei, mentem Platonis in rectum sensum interpretatur. Sed quidquid sit de hoc, contra hanc sententiam cuiuscumque sit militat nostra conclusio.=

Probaturque ratione: essentia rei nequit ex-
224 istere separata a re cuius est essentia; sed naturæ universales sunt de essentia singularium: ergo. Maior constat; nam essentia rei est ipsamet res, nihil autem a se ipso separatum existere potest. Probo minorem: quod prædicatur essentialiter de re est de illius essentia; sed naturæ universales prædicantur essentialiter de singularibus: ergo. Minor probatur: de Petro, et Paulo prædicatur essentialiter homo: sed homo est natura universalis: ergo. Maior constat; nam apud omnes istæ prædicationes Petrus est homo: Paulus est homo, essentiales dicuntur. Minor constat; si enim universalis natura non esset, de pluribus non prædicaretur.= Confirmatur: naturam universalem existere separatam a singularibus implicat contradictionem: ergo admittenda non est. Probo antecedens: naturam sic existere est, naturam esse universalem et non esse universalem: sed hoc est contradictio: ergo. Maior constat: quia natura ut supponitur esset universalis; et cum existentia solum sit propria singularium, esset natura singularis si existeret, ac per consequens non universalis.=

Sed obiicies: destructis singula-
225 ribus remanent naturæ universales: ergo. Probo antecedens: naturæ universales sunt obiecta scientiarum; sed obiecta scientiarum semper existunt: ergo. Maior est certa; nam solæ naturæ universales sunt indefectibiles, quod necessario requiritur ad obiectum scientiæ: minor probatur: obiectum scientiæ necessario existit quando datur scientia; sed scientiæ semper existunt: ergo.= Confirmatur: hæc propositio homo est animal rationale ab æterno est vera; sed non ratione singularium, quia non existunt ab æterno: ergo ratione naturæ universalis: ergo hæc existit separata a singularibus. Utraque consequentia est evidens; quia cum ab eo quod res est, vel non est propositio sit vera, vel falsa; ut talis propositio sit vera adhuc non existentibus singularibus, est necessarium quod homo a parte rei sit animal rationale, ac proinde natura humana existat ad verificandum talem propositionem.=

226 Respondeo distinguendo antecedens: remanent naturæ universales quoad connexionem prædicatorum essentialium, concedo antecedens: physice, et quoad existentiam, nego antecedens, et eadem distinctione debent probationes distingui. Naturæ enim universales deficiunt, quoad physicam existentiam, per deffectum singularium, cum quibus identificantur: sunt autem perpetuæ, invariabiles, et indeffectibiles

quoad

UVA.BHSC

quoad conexionem prędicatoru essentialiu, sive in existat, sive in singulare semper
est veru, essentia hominis esse animal rationale, quia semper hoc sub existentia est
animal rationale; sed quia exigit natio id et semel quod existat. Et ratione huius co-
nexionis naturę universales sunt obiecta necessaria, quia non necessariu sit ip- 93
sas separatas existere; cu intellectus possit attingere has naturas sub talem
conexione, non attenta singularitate. Ex quo patet, quod istę naturę ab ęterno
non sunt aliquid extra Deu existens; nec eoru prędicata realia prout connexa
dicunt aliquę nexu positive ipsa unientę, et identificantę; sed tota conne-
xio oritur radicaliter ab essentia Divina, a qua cu sit idea creatura-
ru, quęlibet rei determinatur ad hęc prędicata prę aliis; et in ta-
li determinata specie constituitur.=

227 Ex his patet solutio ad confirmatio-
nem; quia sufficit conexio prędicatoru essentialiu, ad hoc ut ab ęterno verificen-
tur propositiones essentiales. Cu enim hęc conexio prę contineatur in repræsentatio-
ne ideę Divinę, sufficit hoc ut ab ęterno cognoscat intellectus Divinus ta-
le conexione, seu identitate prędicatoru: quo pacto tales propositiones sunt verę for-
maliter ab intellectu Divino: at vero sunt verę fundamentaliter, a conexione
obiectiva extremoru, quę est obiective in intellectu Divino. Unde nullatenus
requiritur existentia naturę universalis separatę, ad hoc ut prędictę
propositiones de illis singularibus verificentur; sunt enim conformes suo ob-
iecto per hoc solu, quod enuntient conexione obiectivę, quę vere, et proprie
datur absque actuali existentia.==

Questio Secunda.

Utrum detur a parte rei unitas formalis, et aptitudo ad multa?

228 Cu universale, ut vidimus, sit unu in multis, aut plura respiciens, duo ad ra-
tionem universalis requiruntur, scilicet, unitas, et aptitudo ad multa; et
ideo ad perfectam universalis intelligentiam de utroque in hac quęstione
tractavimus. Cu enim precedenti quęstione diximus, quod a parte rei dan-
tur naturę universales, seu fundamentu remotu universalis lo-
gici; restat nunc videndu: an a parte rei, et precisa consideratio-
ne intellectus sint universales prędictę naturę? De cuius decisione sit=

Punctus Primus.

Quędam supponuntur, et prenotantur.≈

UVA.BHSC

229 Supponendum est 1º ut omnino certum, quod universale formaliter, et complete solum in intellectu reperitur. Sic expresse D. Th. 1 part. quaest. 85 art. 2 ad 2um dicens: natura cui accidit... intentio universalitatis non est nisi in singularibus; sed intentio universalitatis est in intellectu. sed intentio universalitatis est quod constituit universale formaliter, et complete: ergo. — Deinde constat ratione: universale formaliter, et complete involvit 2am intentionem rationis, seu relationem rationis ad inferiora; sed relatio rationis, seu 2a intentio est opus solius intellectus, in quo solum obiective reperitur: ergo universale formaliter non potest inveniri extra intellectum. — Sed ob-

230 jicies: singulare datur a parte rei ante considerationem intellectus: ergo etiam universale. Antecedens patet: quia quilibet homo ante quamcumque operationem intellectus est singularis. Probo consequentiam: singulare et universale sunt correlativa; sed correlativa sunt simul natura, ita ut uno dato realiter, etiam aliud dari debeat: ergo. — Distinguo antecedens: singulare formaliter sumptum datur a parte rei, nego antecedens: fundamentaliter, concedo antecedens et distinguo consequens eodem modo. Ad probationem distinguo antecedens: singulare formaliter tale, et universale formaliter sunt correlativa, nego antecedens; aliter nego maiorem, minorem et consequentiam. Non enim datur a parte rei singulare formaliter tale, ingquantum scilicet subiicitur universali: non enim potest aliquid denominari singulare, nisi per respectum ad naturam sub qua continetur, qui respectus est relatio rationis. Dicitur autem quod quilibet homo est singularis, quia cum participet naturam humanam, et illam determinatam habeat per differentiam individualem, praebet fundamentum intellectui, ut illum concipiat ut existentem sub tali natura, quam recipit, ut universalem. Unde patet sic solum sunt correlativa universale, et singulare, sicque eodem modo habent esse. —

231 Secundo supponenda sunt ea quae diximus numero 219 de universali logico, et metaphysico, et de duplici fundamento universalis logici. Et insuper notare oportet quod natura quae subinduit rationem universalis potest in triplici statu considerari, scilicet, 2um se; in singularibus, et in intellectu

1um

Primus status vocatur solitudinis et datur quando natura consideratur 2ᵘ secundum predicata essentialia omni alio secluso. Unde in tali statu de illa negantur quæcumque predicata, quæ essentialia non sunt; ad nullum m.e determinata, ac ideo nec accidentia excludit, nec illa includit, sed solum continet proprietates essentiales, et predicata negativa in continentia fundata. ut sunt non lapis, non equus et alia huiusmodi respectu naturæ humanæ. 2ᵘˢ status dicitur contractionis quia in illo natura, quæ de se erat indifferens consideratur contracta et determinata per differentias individuales; ideoque naturæ in hoc statu conveniunt accidentia tam propria, quæ communia, quæ in singularibus videmus: ut currere, ridere, disputare &. 3ᵘˢ status vocatur abstractionis, quia in illo consideratur natura ut abstracta, et separata ab individuis. 94

232 Deinde advertendum est, pro discernenda unitate naturæ, quod unum teste Philosopho 5 meta. cap. 6 est: ens indivisum in se, et divisum a quolibet alio. Unde unum idem est ac id quod caret divisione; ideoque unitas erit divisionis carentia. Cum autem carentiæ cognoscantur per formas, quas removent; tot erunt unitates, quot fuerint divisiones. Duplex ergo est divisio alia numerica quæ etiam dicitur materialis, et alia formalis. 1ᵃ est: quæ causatur per distincta principia numerica, ut divisio quæ datur inter Petrum, et Paulum. 2ᵃ est: quæ causatur per principia formalia. ut quæ datur inter hominem et equum. Et quia principia formalia sunt plura alia superiora alia inferiora eo modo quo fuerint principia dividentia erit maior, vel minor divisio. Sic Socrates per principium formale rationalitatis dividitur a leone; et magis distinguitur a planta per principium sensibile, quod est superius: similiter amplius a lapide per principium vivens; et denique plus dividitur ab angelo per esse corporeum, quod est principium superius.

233 Ex his patet quod unitas etiam est duplex materialis, et formalis. 1ᵃ est carentia divisionis penes principia materialia. 2ᵃ est carentia divisionis penes principia formalia. Sicut divisio maior, vel minor ex principiis cognoscitur, ita similiter unitas: quæ tanto maior est, quanto minorem divisionem excludit. Sic unitas numerica est omnium maxima; quia excludit minimam divisionem qualis est illa, quæ datur inter duo individua quæ solum materialiter distinguuntur. Unitas specifica est minor numerica, quia non excludit divisionem materialem. et sic de aliis. Sic Petrus tamen cum ipsius est magis unus, quam Petrus et Paulus qui sunt unum in specie. Et magis unus est Petrus cum Paulo, quam respectu equi; magis respectu huius quam lapidis, et sic de aliis, ita ut minima

unitas

UVA.BHSC

unitas sit illa quae removet divisionem in genere supremo; ultra quam alia unitas non datur.

His suppositis non modica est difficultas in resolutione dubii: in quo variant Auctores, et in modo
232 loquendi et in re. Thomistae dissentiunt inter se; caeteri omnes unanimiter iudicant naturam solum in intellectu conservare unitatem cum aptitudine ad plura. Et licet illi qui nobis adversantur non dubitent universale formaliter, et complete solum convenire naturae in intellectu, non iudicant naturam posse dici universalem ante operationem intellectus. Pro qua sententia citatur Scotus; licet aliqui illius Discipuli, et praecipue ille Mexicano dicant ipsum sentire idem, ac Thomistae. Horum communem doctrinam diversis conclusionibus explicabimus. Sit.

§ Secundus.

Determinatur unitas conveniens naturae secundum se.

Unica conclusio.

235 Natura secundum se, seu in statu solitudinis non habet unitatem formalem positivam bene vero negativam. Probatur prima quoad 1am partem efficacissima ratione: quod convenit naturae secundum se convenit illi in quocumque statu; sed unitas positiva non convenit naturae in omni statu: ergo neque convenit naturae secundum se. Maior ex dictis est evidens: quia naturae secundum se solum conveniunt praedicata essentialia, quae impossibile est non inveniri in natura quomodocumque reperiatur. Probo minorem: unitas positiva non convenit naturae in statu contractionis ad singularia, in quibus est positive divisa: ergo. Confirmatur: si natura secundum se esset positive una esset essentialiter indivisa; implicat naturam esse essentialiter indivisam: ergo. Maior constat ex dictis et minor patet, quia alias natura esset essentialiter immultiplicabilis, quod est falsum. 2a pars conclusionis patet: unitas negativa convenit naturae quae eo quod non est appropriata alicui singulari: quae ideo dicitur negativa, quia nullam involvit repugnantiam nec ad singularitatem, nec ad universalitatem; sed huiusmodi est natura secundum se, cum ex suis praedicatis essentialibus sit indifferens ad utrumque: ergo.

UVA.BHSC

236 § Ex hac ratione colliges naturam 2ª se non habere aptitudinem positivam ad essendum in pluribus; quia si haberet, illam in omni statu conservaret; cuius oppositum ē manifestum; quia in statu contractionis n̄ solum n̄ ē apta ad essendum in pluribus, sed potius ē determinata ad unum; non ergo 2ª se habet hanc aptitudinem positivam; sed solum n̄ determinationem ad singulare; ac proinde ē communicabilis negative. Colliges 2º quod natura 2ª se potest dici una, et plures solum permissive; hoc ē, non obtinet ex suis essentialibus repugnantiam ad unitatem, aut pluralitatem; quod ut ait D. Th. cap. 4 de ente, et essentia: natura 2ª se nec ē una, nec plures, sed utrumque ē extra intellectum ipsius, et utrumque quod potest sibi accidere. Unde ab utroque precindit, utrumque permittit, ad neutrum vero ē determinata. Ex quo oritur quod extrema que videntur contradictoria negantur de natura 2ª se: dicimus n̄ quod homo 2ª se nec ē albus, nec non albus; quia ex essentia sua nec albedinem, nec nigredinem importat; et similiter natura 2ª se nec ē divisa, nec indivisa, quia reduplicatur status in quo utrumque permittit. Propter quod n̄ tenet in natura 2ª se illa regula dialecticorum, scilicet: a negativa ad affirmativam variato predicato de finito in infinitum ē bona consequentia; quia ratione reduplicationis ex quo sequitur n̄ ēe divisa, n̄ sequitur ēe indivisa; et per hoc patet solutio ad argumenta. Et etiam dicitur natura 2ª se n̄ posse ēe universale, ad quod necessaria ē unitas cum aptitudine positiva ad plura. —

positive
positive.

§ Tertius

Statuitur quid conveniat nature in singularibus.

Circa naturam in statu contractionis, sive ut in singularibus adest
237 § maior difficultas, quam circa naturam 2ª se; huic n̄ solum predicata essentialia conveniunt; illa vero ultra hoc habet differentias numericas seu individuales determinantes predicata specifica. Unde in natura 2ª hanc considerando ne ultra unitatem numericam, que aparte rei dari nemo dubitat; investiganda ē unitas formalis, que; minor numerica debet ēe, cuius sit omnino maxima; et insuper communitas seu aptitudo ad plura que ad universalitatem necessaria ē; an, et quomodo unitas numerica a ~~[illegible]~~ distinguatur; porro, cum de distinctione, inter gradus methaphysicos determinabitur. [illegible]; § conclusione difficultates evacuabimus sic

Prima Conclusio.

238 § Datur aparte rei unitas formalis minor unitate numerica. Sic communiter thomiste, intellecta unitate non pro identitate sed

pro.

UVA.BHSC

conformitate, et similitudine in aliquo. et constat ex philosopho 5 metaph. textu 20 dicente, quod relatio similitudinis fundatur in unitate, sed duo individua eiusdem speciei sunt a parte rei similia in natura: ergo a parte rei habet natura unitatem fundantem hanc similitudinem. tunc sic: sed talis unitas non est numerica, quia duo individua numerice diversificantur inter se: ergo est unitas formalis. — 2o probatur ratione: unitas formalis est carentia divisionis formalis; sed haec datur a parte rei: ergo. Probo minorem: petrus, et paulus a parte rei carent divisione penes principia formalia: ergo. Probo antecedens a parte rei Petrus, et Paulus conveniunt in principiis formalibus animalitatis, et rationalitatis; sed convenientia excludit divisionem, seu est carentia divisionis: ergo. — Hae rationes non solum probant de unitate specifica, sed etiam de aliis unitatibus formalibus; si non unitas specifica datur inter petrum, et Paulum, quia conveniunt in principio formali rationalitatis; etiam dabitur inter hominem, et leonem, quia conveniunt in animalitate, et sic de aliis. ==

239 Sed pro huius solutionis intelligentia advertendum est quod unum duo importat, et entitatem, quae est quid positivum, et indivisionem, quae est aliquid privativum. ex quo patet quod unitas numerica, et formalis quo ad positivum idem realiter sunt; caeterum quo ad privationes divisionum quas important, distinguuntur realiter negative, hoc est: una carentia realiter non est alia; potest enim in unica entitate inveniri multiplex privatio realis, propter realem carentiam plurium rerum quae entitati desunt. Unde dicetur significatum et positivum unitatis formalis, et numericae a parte rei invenitur, licet a parte rei non sit distinctum, sed eadem omnino entitas; significatum vero privativum a parte rei est realiter distinctum. = Insuper notare convenit, quod cum dicimus duo individua esse unum in specie + a parte rei; debet intelligi de unitate fundamentali; unitas enim specifica formaliter solum datur per operationem intellectus. Unde dicere quod inter Petrum et Paulum datur a parte rei unitas formalis, est idem ac dicere, quod a parte rei datur inter ipsos realis similitudo et convenientia, in qua intellectus fundat unitatem specificam. Et ex hoc patet solutio ad plura argumenta. Nihilominus pro clariori intelligentia. =

240 Obiicies brevius: omnis unitas quae datur a parte rei est numerica, et singularis: ergo non datur unitas

unitas formalis. Patet ant; quia existentia aparte rei ē ppria singularium.
Confirmatur 1º ex phoso qui solum numerat triplicem unitatem, genericam, specificam, et numericam; sed aparte rei n̄ datur unitas specifica, et genericam, ut per se patet. Confirmatur 2º si daretur aparte rei unitas forlis inter individua naturæ; eadem prata formalia haberent; sed hoc ē falsum, quia humanitas Petri realiter distinguitur ab humanitate Pauli. Confirmatur 3º si tot eent unitates forles, quot prata formalia naturæ pluribus conveniencia, sequeretur quod Petrus esset plures entitates; hoc ē absurdum: quia probo sequelam: quælibet unitas constituit unum divisum ab alio; ergo plures unitates in petro constituunt plures entitates. 96

Ad arg. dicendo ant ē numerica identice, et materialiter, sed neg. formaliter, nego ant.
241 unitas n. formalis, quæ datur aparte rei, identificatur cum numerica; tn formaliter per rationem distinguitur ab illa, et virtualiter aparte rei; quia eadem entitas includit et prata materialia, et formalia, quæ fundant diversam unitatem. Unde concedimus quod existentia ē solum singularium, et omnium pratorum quæ cum singulari identificantur. Ad 1am confirmationem dico, quod phosus sub unitate generica, et specifica comprehendit formalem, quæ aparte rei ē fundamentum illarum: unde non solum debet intelligi de unitate specifica formaliter tali, quæ solum primum datur, sed de fundamentaliter tali, quæ aparte rei invenitur. Ad 2am distinguo maiorem: eadem prata forlia haberent 2m similitudinem, et convenientiam, concedo maiorem: eadem 2m identitatem, nego. Non n. statuimus identitatem inter individua, sed solum similitudinem, et convenientiam in pratis formalibus, quæ bene stat cum reali distinctione similium pratorum: similitudo n. n̄ opponitur distinctioni, imo illam supponit, quia nemo ē similis sibi ipsi, sed solum opponitur dissimilitudini, et disconvenientiæ. Ad 3am nego sequelam, quia ut diximus num. 239 unum dicit in recto unitatem, et carentiam in obliquo, eadem ā entitas petri 2m diversas carentias divisionis, dicit diversas unitates.

Secunda Conclusio.

242 Natura aparte rei non habet unitatem positivam comunem pluribus, nec aptitudinem ad essendum in illis. Loquimur de aptitudine n̄ solum ut dicit formalem respectum ad inferiora, in quo ē universalitas formaliter, sed etiam ut dicit capacitatem, seu n̄ repugnantiam ad respiciendum inferiora quæ ē fundamentum proximum universalitatis logicæ, quia utramque negamus naturæ

naturę a parte rei, seu in statu abstractionis. Pbatur 2º ex D. Th. op. 56 dicente habilitas essendi in pluribus non est de essentia hominis; quia tunc homo qui est in Sorte esset habilis ad participationem plurium, quod est impossibile. ergo iuxta S. D. impossibile est, quod homo qui est in Sorte sit habilis ad essendum in pluribus; sed homo, qui est in Sorte est natura humana a parte rei, seu in statu abstractionis: ergo impossibile est quod natura in tali statu habeat aptitudinem essendi in pluribus.=

223 Pbatur 2º ratione: unitas cum aptitudine ad essendum in multis conveniret naturę a parte rei, ergo competeret ei ex se; sed hoc est falsum: ergo. minor constat ex dictis in 2º probatum. Pbo maiorem: natura a parte rei solum habet id quod ei competit ex se, et ratione singularitatis; sed ratione singularitatis non competit ei unitas cum tali aptitudine: ergo consequentia est legitima. Maior constat; quia natura prout est a parte rei non habet aliquid ab intellectu, unde solum habet aliquid ex se, vel abstracta. Minor probatur: natura ratione singularitatis est multiplicata in individuis realiter inter se distinctis, sed talis natura sic considerata excludit unitatem cum aptitudine: ergo maior est certa: et minor constat; quia natura est multiplicata in individuis per identitatem cum illis; natura enim identificata cum Petro non est una cum Petro et Paulo, sed illi repugnat esse in Paulo; nequit enim natura esse identificata cum duobus realiter inter se distinctis; alias non esset mirabile Sanctissimae Trinitatis misterium, in quo cum unitate naturę, stat distinctio realis

224 inter personas eiusdem naturę.=

Confirmatur: ubi est positiva repugnantia ad unitatem naturę communem pluribus, non potest esse positiva aptitudo ad plura; sed a parte rei est positiva repugnantia in natura ad unitatem communem pluribus: ergo. Pbo minorem: natura constituitur a parte rei, seu in statu abstractionis per singularitatem, sed singularitas est predicatum repugnans unitati communi pluribus: ergo. Maior constat quia natura per singularitatem redditur alteri incommunicabilis, ut per se patet.= Ex hac ratione pbatur etiam naturam in statu abstractionis non habere unitatem negativam pluribus communem: nam natura dicitur una negative, et pluribus communis, in quantum non dicit repugnantiam ad unitatem in pluribus servandam ut diximus de natura ex se; sed in statu abstractionis dicit positivam repugnantiam ad talem unitatem, ut immediate probavimus: ergo non est una communis pluribus negative.=

UVA.BHSC

225 Sed instabis contra hanc rationem; quod naturae abstractae per singularitatem non repugnat esse in pluribus ratione sui, sed ratione singularitatis; singularitas autem accidit naturae; unde natura adhuc ut abstracta essentialiter non dicit repugnantiam ad essendum in pluribus. Et quidem hoc videtur manifestum ex eo quod supra diximus de natura 2ae rei, quod scilicet non dicit repugnantiam essendi in pluribus; cum autem id quod convenit naturae 2ae rei in omni statu illi convenire debeat; ergo in statu abstractionis talem repugnantiam non habebit. — Sed contra quod vel volunt adversarii quod natura abstracta ad petrum [?] et 2am rea [?] essentialia attenderetur non dicit talem repugnantiam; vel volunt quod reduplicata abstractione ad singulare adhuc talem repugnantiam non dicit. Contra hoc 2um militat nostra ratio, quae semper manet in sua vi; quod autem impossibile est naturam abstractam per unum, et cum illo identificatam, posse identificari cum alio realiter distincto. Si dicant 1um; replica non est ad rem: quia natura talis 2ae praedicata essentialia nec datur a parte rei, nec est natura in statu abstractionis de qua loquimur in praesenti: deficit ergo ex omni parte adversariorum solutio. — 97

226 Nec verum est, quod singularitas accidit naturae in sensu in quo hic loquimur de natura, reduplicando statum contractionis; quia licet esse abstracta accidat illi 2ae rei, supposita abstractione est essentialis illi singularitas quia haec est quae essentialiter constituit naturam in tali statu, ergo sit illi essentialis tenentur ipsi adversarii concedere; licet enim ipsis singularitas ex natura rei formaliter a natura distinguatur; tamen sunt eadem realiter entitas, eadem autem entitas nequit sibi ipsi accidere. — Nec urget id quod aiunt de natura 2ae rei; quia non dicere repugnantiam ad unitatem communem pluribus non est aliquid positivum naturae 2ae rei conveniens, sed mere negative et permissive se habet natura [?] illius; quo pacto illam indifferentiam, seu non repugnantiam amittere potest; et de facto illam amittit in statu abstractionis. Quando autem dicitur, quod id quod convenit naturae 2ae rei debet illi in omni statu convenire intelligitur de praedicatis essentialibus positivis, et de negativis in illis fundatis ut sup. diximus; illa autem ad quae permissive se habet possunt illi in aliquo statu convenire, et in alio illi repugnare. —

227 Sed replicabis: sicut natura determinatur per singularitatem sic materia 1a determinatur per formam; sed materia 1a adhuc ut determinata per unam formam non amittit aptitudinem ad essendum sub aliis: ergo natura ut determinata singularitate non amittit

talem

UVA.BHSC

tale aptitudine. = Rńo negando maiorem, si li sicut dicat omnimodam paritatem: est enim manifesta disparitas inter naturam, et materiam 1am: natura enim ita determinatur per singularitatem, ut fiat eadem entitas et realitas cum illa, ita ut sit realiter a singularitate indistincta; unde semel identificata huic singularitati, redditur impotens identificari alteri singularitati ab hac realiter distinctae. Oppositum contingit in materia 1a, quae adhuc sub una forma remanet realiter distincta ab illa, realiterque separabilis; unde habet aptitudinem ad alias recipiendas post separationem, et omnimodam talis formae. =

298 Obicies contra 3o: una et eadem natura reperitur a parte rei in Petro, et Paulo: ergo datur a parte rei natura una et pluribus communis. Prob. ant.: Petrus, et Paulus a parte rei sunt unum pariter in natura humana: ergo = Confirmatur: actus et potentia sunt in eodem genere saltim remoto; sed actus existendi in pluribus est realis: ergo potentia, seu aptitudo naturae ad essendum in pluribus est realis: ergo competit naturae a parte rei. == Rńo ad argumentum distinguendo ant. una et eadem natura, unitate identitatis, nego ant.: unitate similitudinis, concedo ant. et explicata distinctione probationis nego cons. Quia dum dicimus Petrum et Paulum dicere unitatem in principiis formalibus solum intendimus quod Petrus et Paulus dicunt similitudinem et convenientiam in illis, licet utriusque principia formalia sint realiter diversa, et distincta. Unitatem a identitatis solum fundamentaliter impartant; quia conformitas illorum in gratiis formalibus dat fundamentum intellectui, ut concipiat naturam humanam unam, et i-

299 dentificatam cum illis. = Ad confirmationem distinguo minorem: actus existendi in pluribus per realem multiplicationem in speciei est realis, concedo minorem: retenta unitate naturae, nego minorem, et utramque consequentiam. Nam unitas, et aptitudo ad plura, quae negamus naturae a parte rei, est potentia ad essendum in pluribus retenta unitate, et actus illi correspondens est existere in pluribus unam realiter naturam: quod certe a parte rei naturae non convenit cum sit realiter multiplicata, et divisa in individuis. Datur ergo a parte rei in natura potentia ad realem multiplicationem in individuis; et etiam datur a parte rei realis multiplicatio quae est actus talis potentiae correspondens: ex qua reali multiplicatione abstrahit intellectus naturam, illam quae facit unam in omnibus, et per consequens universalem. =

Ex dictis

UVA.BHSC

250 Ex dictis constat, quod nullum datur universale a parte rei formaliter: quia ad hoc requiritur unitas cum aptitudine ad plura, seu respectu ad illa: quod non solum non convenit naturae realiter existenti, sed potius illi repugnat; si enim consideratur ut dispersa in individuis, illi repugnat unitas; et si consideratur in uno individuo, repugnat illi multiplicitas. Constat 98
etiam quod non datur a parte rei universale fundamentaliter proxime; seu universale methaphisicum: quod hoc dicitur natura una abstracta a multis; et licet non importet comparationem ad individua, illa tamen respicit ut terminum a quo natura fuit abstracta: quod totum repugnat naturae a parte rei, quae nec unitatem habet, nec est abstracta ab individuis, sed est illis identificata. Unde natura fit universalis tam methaphisice, quam logice per intellectus operationem. Verum quae sit ista operatio videamus, sit—

Quaestio Tertia.

Qua operatione intellectus fiat Universale?

Articulus Primus.

251 Explicatur Ordo nostri intellectus in cognitione rerum.

Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu, est commune proloquium conveniens nobis in statu coniunctionis ad corpus: prius enim sensus externi percipiunt unumquodque suum obiectum; et postea sensus interni secundum eandem speciebus obiectorum per sensus externos acceptis, formant in se quasdam obiectorum species, seu imagines representantes obiecta cum proprietatibus singularibus. Quia vero istae species, ut pote sensibiles sunt omnino improportionatae intellectui, qui est potentia spiritualis; ideo praeter has sunt necessariae aliae species intellectui proportionatae. Ad has dignoscendas advertere oportet ex libro 3o de anima cum philosopho, et D. Th. quod intellectus dividitur in agentem, et patientem. Agens est potentia spiritualis animae productiva specierum intelligibilium. Et dicitur agens quia species, seu imagines sensuum depurat a conditionibus materialibus; vel potius abstrahit species a phantasmatibus, et producit species spirituales, representantes praedicata essentialia. Unde non est potentia cognoscitiva, sed tantum factiva specierum obiecti—

252 Intellectus patiens est facultas seu potentia spiritualis, quae mediis praedictis speciebus percipit obiecta. Et dicitur patiens, seu pa-

UVA.BHSC

seu possibilis quae recipit praedictas species: quamvis etiam possit dici actibus respectu cognitionis quam active, et vitaliter elicit. Hic notandum: actio intellectus agentis producens speciem, dicitur abstractio intellectus agentis; cognitio vero rei per speciem repraesentatam dicitur abstractio intellectus possibilis. Et haec abstractio est duplex. Positiva, et negativa. 1a est qua cognoscitur natura distincta a singularibus a quibus fuit abstracta. 2a est qua cognoscitur natura nullomodo cognitis singularibus. Unde per hanc abstractionem nullatenus cognoscit intellectus singularia; sed respectu illorum se habet, tamquam si non essent. Per 1am vero cognoscit singularia saltim indirecte, et ut terminum a quo natura fuit abstracta. Post has cog-

253 nitiones datur alia cognitio intellectus possibilis, quae dicitur comparativa; quia postquam abstraxit naturam a singularibus, potest illam comparare ad singularia non solum ad illa, a quibus fuit abstracta, sed etiam ad alia eiusdem naturae, ut sibi correlativa, et tamquam ad terminos ad quem. Haec autem comparatio etiam est duplex, scilicet, simplex, et composita. 1a est: qua cognoscitur simpliciter natura, cum ordine ad inferiora, in quibus potest esse, nihil affirmando, vel negando. 2a est: qua natura actu praedicatur de inferioribus. = Insuper advertendum est quod intellectus possibilis per suam cognitionem etiam producit speciem repraesentativam naturae, quae species dicitur expressa, ad differentiam speciei per intellectum agentem productae, quae impressa dicitur; et est similitudo rei menti impressa, ut res cognoscatur: quae, quia est ipsum met obiectum in esse repraesentativo, et fecundat intellectum ad obiectum repraesentandum cognitione, ideo communiter dicitur, quod ab obiecto, et potentia paritur notitia; quamvis intellectus possibilis fecundatus specie obiecti producit per cognitionem verbum mentis, notitiam, idolum, aut speciem expressam rei; quae est similitudo rei, quam intellectus producit, seu exprimit, ut illam rem, velut in speculo cognoscat. Ex quo habetur, quod quando species repraesentet obiectum, erit universalis in repraesentando, quae repraesentat naturam universalem. =

254 His suppositis difficultas non solum procedit de universali logico formaliter tali, sed etiam de universali metaphysico; ut enim melius logicum, de quo principaliter agimus, dignoscatur, necessaria est perfecta cognitio metaphysici, et distinctio huius ab illo. De quolibet quaestio ex actibus relatis.

UVA.BHSC

relatis re intellectus agentis, quae possibilis dubitamus an per illos fiat utrumque universale. Pro cuius resolutione sit =

§us Secundus

Assignatur actus intellectus Universalis Methaphisici formativus. 99

Prima conclusio.

255 Universale methafisicum fit per abstractionem intellectus agentis, formantem speciem, quae repraesentat naturam universalem. Sic communiter thomistae cum Ang. Mag. pluribus in locis, et praecipue opusc. 56 ubi ait eadem natura, quae singularis erat, fit postea universalis per actionem intellectus depurantis ipsam a conditionibus materialibus; sed talis actio (ut notabimus) est abstractio intellectus agentis: ergo tunc sic: sed natura non fit universalis logice per talem actionem, ut infra videbimus: ergo universalis methaphisice. = Deinde probatur ratione: universale methicum est unum abstractum a multis; sed per actionem intellectus agentis redditur natura una, et abstracta a multis: ergo maior est deffinitio universalis. Probo minorem: per talem actionem producitur species repraesentans naturam unam abstractam a multis: ergo natura redditur una, et abstracta a multis. Consequentia est legitima; nam natura est obiectum repraesentatum per talem speciem, ut species repraesentat illam ut unam et abstractam a multis; ipsa natura ut est obiective redditur una a multis abstracta. Antecedens ergo constat quia species repraesentat naturam depuratam a conditionibus materialibus, quae sunt impedimentum unitatis, et communicationis ad plura, ut constat ex dictis quaest. praecedenti. =

256 Utrumque probatur ratione quam afferunt M. a S.to Th. et Prado: species intellectus agentis repraesentat naturam ut unam cum aptitudine ad essendum in multis: ergo universalem methaphisice. Consequentia patet, quia natura secundum se non repraesentatur ut una; nec natura ut abstracta, ut supra probabimus; solum ergo restat quod repraesentetur universalis. Probo antecedens: illa species repraesentat naturam eo modo, quo ab intellectu cognoscitur; sed ab intellectu cognoscitur ut una apta ad essendum in pluribus: ergo maior constat, quia cognitio idem attingit cognoscendo quod species repraesentando; alias species non proportionaretur cognitioni. Minor vero constabit ex eo quod dicemus num. seq. nempe, quod natura cognoscitur ut universalis methice per abstractionem intellectus possibilis, quae abstractio est cognitio proportionata speciei ipsius fecundantis. ==

257 Sed dices: ergo quando cognoscitur natura secundum se, seu secundum praedicata essentialia cognoscitur ut una cum aptitudine ad multa: et tamen natura secundum se non est universalis methaphisi-

UVA.BHSC

methaphisice: g° licet species representet naturã ut unã cũ aptitudine ad multa non ideo natura redditur vlis. Uterius: talis species representat naturã 2ᵃ se predicata realia; naã q̃ pot sic ẽ natura 2ᵃ se, de qua diximus n̄ ẽ universalẽ: unde ex vi talis representationis natura non ẽ vlis methice. — Resp° q̃d q̃do natura 2ᵃ se cognoscitur ut una tunc ex vi cognitionis, seu ex ipso modo cogendi redditur universalis. natura g° 2ᵃ se nec ẽ una, nec plures, ut supra vidimus; cetery q̃a per modũ unius cognoscitur, consequitur cognitionẽ quedã unitas precisionis: unde licet ex parte rei cognitẽ secundũ se n̄ adsit unitas; hoc non tollit quo minus sequatur unitas ex modo cognoscendi: ideo licet natura cognita 2ᵃ se non sit una, nec universalis: tñ ut cognita ẽ una et vlis ex modo cogendi. Et pr hoc patet solutio ad id q̃ additur; q̃a licet species representet naturã 2ᵃ se, per talẽ modũ representationis extrahit illã a statu 2ᵃ se, et transfert illã ad statũ abstractionis cũ representet naturã positive depuratã a singularitate, quod illi 2ᵃ se non competit. —

Obiicies insuper: species producta per intellectũ
258 agentẽ non representat naturã, sed potius individuationẽ; g° natura representata n̄ fit universalis. Prob° ant̃: intells agens solũ format speciẽ eorũ, quẽ illi proponuntur a sensibus; sed sensus solum attingunt singularia: g° — Resp° negando ant̃; ad probationẽ dico quod intells agens licet utatur speciebus a sensibus immissis ad formandã speciẽ intelligibilẽ; tñ ex ipsis fantasmatibus, seu speciebus sensuũ eruit q̃d vrle ẽ, et producit speciẽ representantẽ vrle, seu rẽ oppositã a sensibus, ut depuratã ab omni materialitate et individuatione. Quo circa ait D. Th. 1ᵃ part. q. 79 art. 5. ad 2ᵃᵐ: quod intells agens causat universale abstrahendo a materia. Quomodo ã hoc fiat ab intelu agente pertinet ad libros de anima, quẽ ibi dicentur, cũ per tempus licuerit, in Auctoribus videre. —

259 Obiicies 2°: universale methaphisicũ importat unitatẽ naturẽ; sed pr speciẽ intelu agentis n̄ representatur unitas naturẽ: g° Prob° minorẽ: unitas naturẽ debet ẽ unitas rationis cũ talis unitas aparte rei naturẽ n̄ conveniat: sed implicat pr speciẽ intelu agentis representari unitatẽ rationis: g°. Minor ostat: q̃a actio intelu agentis n̄ ẽ cognitiva, nec supponit cognitionẽ

56

cognitione aliqua; unitas ā rationis solum per cognitionem potest accidere naturae. — Resp. concessa maiori, negando minorem: ad probationem distinguo maiorem unitas naturae cognitae debet unitas rationis, transeat maior: unitas naturae repraesentatae debet esse unitas rationis, subdistinguo: si in rationi sit idem ac abstractionis, concedo: si vero dicat cognitionem, nego maiorem. terminus autem eiusdem distinctionibus. Non enim dubitamus quod solum per abstractionem intellectus agentis non remanet natura cognita ut universalis, cum intellectus agens cognitionibus non sit; id hoc non obstante, dicimus quod media specie illius natura redditur universalis, quatenus actu repraesentatur per speciem ut abstracta a singularitate, ac per consequens una apta ad essendum in pluribus. 100

Species quae repraesentat naturam ut universale methaphisice: et postea adveniente cognitione illud universale redditur actu cognitum. Unitas autem quae competit naturae ut repraesentatae per talem speciem est unitas praecisionis, seu abstractionis, quae dici potest unitas rationis, quia a parte rei non convenit naturae: sed intellectus abstractioni intellectus agentis, et haec sufficit ad universale methaphisicum, quod est unum a multis abstractum; non a uno cognitum, ut abstractum a multis. —

Secunda Conclusio.

260§ Universale methaphisicum in actu cognitum fit per abstractionem tam positivam quam negativam intellectus possibilis. Conclusio haec constat ex dictis: nam intellectus possibilis per utramque abstractionem cognoscit naturam per speciem impressam repraesentatam; sed natura ut repraesentata per speciem est universale methaphisicum: ergo per utramque abstractionem fit universale methaphisicum cognitum in actu. — Secundo probatur ratione: natura cognita per utramque abstractionem cognoscitur ut una, et indifferens ad plura: ergo per utramque cognoscitur ut universalis methaphisice. Probo antecedens: per utramque abstractionem cognoscitur natura sine differentiis individualibus: ergo patet consequentia, quia ut repediximus differentiae individuales sunt, quae diversificant naturam, et tollunt illius unitatem. Probo antecedens: per abstractionem positivam cognoscitur natura ut distincta a singularibus; et per negativam cognoscitur quin cognoscantur singularia: sed natura cognita non cognitis singularibus et natura cognita ut distincta ab illis est natura cognita sine differentiis individualibus: ergo. — Si obiicias

261§ per abstractionem negativam intellectus possibilis non ponitur fundamentum proximum universalis logici, sed fundamentum proximum est universale methaphisicum: ergo. Resp. antecedens: tunc ponitur fundamentum proximum universalis logici, cum cognoscitur natura proxime capax relationis ad inferiora; sed natura per abstractionem negativam non cognoscitur proxime capax talis relationis.

8

UVA.BHSC

relationis, quod maior est evidens, et minor constat; per abstractionem enim negativam non cognoscuntur inferiora, nihil autem est proxime capax referri ad aliud, quod omnino incognitum est. = Insuper: posito fundamento statim resultat relatio; sed posita abstractione utraque non resultat relatio naturae ad inferiora; requiritur enim nova actio, ut postea videbimus: ergo posita utraque abstractione non ponitur fundamentum universalis logici, quod est universale methaphisicum. = Ulterius: per speciem intentionalem agentis per se representatur natura universalis metaphisicae; sed universale hoc est fundamentum proximum universalis logici: ergo non est necessaria abstractio intellectus positiva ad fundamentum proximum: ergo nec ad universale methaphisicum. = Denique obiicies: per abstractionem utramque non redditur natura proxime capax deferre 2am intentionem, quia non potest fundare immediate talem 2am intentionem, sed requiritur aliquid, quod indifferentiam eius auferat: ergo praeter utramque abstractionem necessarium est aliquid aliud ad universale methaphisicum, seu ad fundamentum proximum logici. =

262 p Ex harum obiectionum solutione, constabit quodnam sit fundamentum proximum universalis logici, quod hic inquiri solet. Ad 1am ergo nego maiorem; ad probationem nego minorem: ad probationem distinguo: quod omnino incognitum est tam in exercitio relationis, quam antecedenter, concedo; antecedenter praecise, nego. Ut enim intellectus comparet naturam ad inferiora, sufficit quod in ipso exercitio cogitat inferiora; quia quando unum est ratio cogendi aliud, sufficit quod praecedat cognitio illius, ut in exercitio cogitat alterum. Quod patet quando intellectus cognita natura, deducit aliquam proprietatem, quae cognitio huius praecedat, sed tamen cogitatur, quando actu ex natura deducitur = Ad 2am respondeo concessa maiori de relatione reali, et minori absolute, negando consequentiam. Quia relatio rationis non fit per resultantiam, sicut realis, adeoque non datur actio, sed solum ad eius fundamentum proximum. Et ratio est quia relatio rationis consistit in respectu unius rei ad aliquid, adeoque realiter non refertur, concipitur tamen ut ad illud relata; et ideo praedictus respectus stare nequit absque actuali cognitione, quae cognitio cum unum comparet alteri, et ad illud referat, debet esse cognitio comparativa, et non sufficit abstractiva; ideo quod licet per abstractionem ponatur fundamentum proximum relationis rationis, requiritur alia actio intellectus, ipsius respectus productiva. =

263 p Ad 3am concessa maiori, distinguo minorem: est fundamentum proximum comparative ad naturam a parte rei, concedo: comparative ad naturam cognitam ut universalem methaphisice, nego minorem, et utramque conse-

quen-

UVA.BHSC

consequentia. Ordo vero inter fundamenta universalis logici est hic: natura, in singularibus existens multiplicata, est fundamentum remotius; natura, repraesentata per speciem intellectus agentis, est fundamentum remotum; sic dicitur proximum respectu naturae in singularibus: et denique natura, cognita per abstractionem intellectus possibilis, est fundamentum proximum. Ratio autem quare non sufficit ad fundandum proxime universale logicum natura abstracta per intellectum agentem, est: quia, ut diximus in de obiecto logicae, Logica fundat suas intentiones in rebus consideratis, ut ait D. Thomas. Unde aliquid de adveniat consideratio seu cognitio intellectus non redditur natura proxime capax universalis logici; et cum solum intellectus possibilis sit cognitivus, eius abstractio, seu cognitio necessario praecedere debet. = Ad 2um respondendo antecedens; quia per utramque abstractionem redditur natura quoad esse capax 2ae intentionis; indeterminatio vero solum provenit a termino relationis; qui si ponatur immediate natura referetur ad illum. Nec est necessarium quod natura habeat determinationem ad hanc 2am intentionem prae alia, ut ponatur fundamentum proximum; imo si natura talem determinationem haberet, iam esset universalis logicus quia solum potest dari talis determinatio, quando respicitur terminus, qui respectus est relatio universalis logici constitutiva. = 101

§us Tertius.

Statuitur constitutivum Universalis Logici, et assignatur actus illius formativus.

264 § Ut clarius cognoscamus per quem actum intellectus universale logicum fiat necessarium est universalis constitutivum assignare. Omnes igitur conveniunt in eo quod universale logicum consistit in aliquo respectu naturae ad inferiora; sed in isto assignando non parum dissident. Triplex quoque est respectus: 1us aptitudinis ad essendum in multis: 2us praedicabilitas, seu aptitudo ad praedicari de illis; et 3us est respectus actualis praedicationis. Et de quolibet horum respectuum dubitatur: an sint constitutivi universalis logici. Circa quod plures sunt sententiae; quidam vero indicantes praedicabilitatem esse prius aptitudine ad essendum, in illa ponunt formam universalis: alii pro actuali praedicatione pugnant. Thomistae vero unanimiter asserunt aptitudinem ad essendum in multis, esse formam universalis logici. Cum quibus sit. =

Prima Conclusio.

265 § Universale logicum constituitur formaliter per relationem rationis seu respectum ad inferiora, in quibus potest esse. Probatur conclusio ratio-

UVA.BHSC

ratione brevi: illud ē formale constitutivum universalis logici, qd 1º consideratur in illo ut fundamentum et radix caeterorum: sed sic 2º consideratur in universali logico ē respectus ad inferiora, in quibus potest ee: ergo in tali respectu seu relatione consistit. maior ē certa: nam ea ē tā in unaquaque et radix caeterorum. Pbo minor: quia predicabilitas et predicatio actualis consequuntur ad respectum essendi in inferioribus: ergo talis respectus ē qd 1º consideratur. Pbo ant: sicut predicatio actualis fundatur in identitate extremorum, ita predicabilitas fundatur in tali identitate: id qd in alio fundatur necessario consequitur ad ipsum, et ē illo posterius: ergo. maior constat: ex eo enim qd homo identificetur cum Petro sequitur qd possit de illo predicari, et qd actu predicetur. unde prius ē qd homo consideretur ut respiciens Petrum cum quo identificari potest, quam quod enuncietur cum illo identificatum.

266 Ex hac ratione constat qd predicabilitas, seu actualis respectus ad plura in ratione predicandi est quasi passio universalis, seu relationis ad essendum: ex eo enim qd unum referatur ad id in quo potest esse, oritur tamquam proprietas qd possit predicari de illo; sicut enim id qd non ē in alio removetur ab illo; ita qd in illo ē de ipso predicatur, seu illi attribuitur. = Constat insuper distinctio inter universale logicum, et methaphisicum: metaphisicum enim consistit in unitate abstractionis, et non repugnantia ad essendum in multis, non vō in aptitudine ad multa relative sumpta. Logicum vō in hac aptitudine relativa consistit. Unde respicit inferiora ut terminum, ad quae comparatur: methicum vō ut terminum a quo separatur, et praescinditur; qui tamen a quo non ē terminus relativus in ratione talis. =

267

Secunda Conclusio.

Universale logicum formaliter fit per simplicem comparationem intellectus possibilis. Conclusio ē communis thomistarum, ut pote expressa in Angelico Magistro: nam 1ª part. q. 28 ar. 1 ait: aliquando respectus significatus per ea, quae dicuntur ad aliquid, ē tantum in ipsa aprehensione rationis conferentis unum alteri. Et 1º pr hyerm. loquens exprese de relatione universalis ait: intellectus attribuit has relationes naturae intellectae, 2º qd comparat eam ad res extra animam. Unde xa D. Tho. naturae intellectae attribuitur relatio universalis per comparationem ad inferiora; sed haec comparatio

UVA.BHSC

iuxta ipsum est tantum in ipsa apprehensione rationis: ergo universale logicum fit per simplicem comparationem, seu apprehensionem intellectus possibilis. =

Secundo pro-

268 batur eadem ratione: universale logicum formaliter est relatio rationis; sed relatio nequit subsistere absque comparatione extremorum: ergo universale logicum fit per comparationem. tunc sic: id non per compositionem; quia haec est actualis 102
praedicatio supponens universale constitutum ut diximus conclusione praecedenti: ergo per simplicem. maior probata manet. minor sic suadeo: totum esse relationis est ad aliud se habere: ergo nequit subsistere relatio rationis absque comparatione unius ad aliud. Ant. est definitio relationis; et consequentia probatur: nequit existere relatio nisi existat id per quod constituitur, et ab absoluto distinguitur; id per esse ad aliud constituitur, et distinguitur ab absoluto in hac comparatione ad aliud: ergo non esse relationis &c. = Confirmatur: per diversam comparationem ad terminum natura constituitur in diversa specie universalis: ergo comparatio ad terminum, seu ad aliud est essentia universalis. Patet consequentia quia constitutivum, et distinctivum idem sunt. Ant. vero constat quia natura per comparationem ad inferiora numero distincta constituitur in ratione speciei, et per relationem ad species diversa in ratione generis. =

Sed obiicies contra

269 conclusionem: 1° omnes Autoritates relatas D. Tho. in quibus absolute asserit per abstractionem intellectus agentis, fuisse possibilis fieri naturam universalem: ergo non requiritur comparatio intellectus. = 2°: natura abstracta non est singularis: ergo est universalis formaliter. patet consequentia; quia inter universale et singulare non datur medium. = 3°: natura per contractionem ad singularia fit singularis: ergo per puram abstractionem fit universalis. consequentia tenet a paritate. = Ad 1um respondeo quod in praedictis locis loquitur D. Th. de universali metaphysico, et de illo debent exponi omnes autoritates, quae asserunt dari ante comparationem intellectus. imo adhuc si dicat D. Th. quod universale logice fit per abstractionem, debet exponi de universali logico fundamentaliter, non vero formaliter: ob rationes hucusque traditas, et autoritates D. Th. pro nostra sententia allatas. = Ad 2um respondeo quod natura abstracta non est singularis, nec universalis logice formaliter, sed id tantum universalis methaphisice, seu logice fundamentaliter; quod universale est medium inter singulare, et universale logicum. = Ad 3um respondeo negando ant.; non enim sufficit determinatio, seu contractio ad differentias individuales ad constituendam singularitatem formaliter talem; sed tantum ad singularitatem phisice sumptam. et ideo sicut natura per comparationem ad inferiora constituitur universalis; sic singulare constituitur in ratione talis per respectum seu comparationem ad superius. = =

UVA.BHSC

210 § Obiicies 2°: tunc fit universale logicum cum cognoscitur natura cum respectu ad
inferiora; sed ad huiusmodi cognitionem necessaria est comparatio com-
posita: ergo universale logicum non fit per simplicem. Probo minorem: ad cognoscendum natu-
ram cum respectu ad inferiora est necessaria cognitio naturae, et infe-
riorum; sed ad cognoscendum naturam, et inferiora est necessaria composita:
ergo etiam ad cognoscendum naturam cum respectu ad inferiora. Maior est in-
dubitabilis; et minor constat: quia simplex comparatio, seu aprehensio
respicit unum et simplex obiectum: cum autem natura et inferiora sint
duplex obiectum, necessaria est cognitio composita ad illa cognos-
cenda. — Confirmatur: universale logicum fit per actum quo intellec-
tus cognoscit naturam unam in multis; sed talis actus est compa-
ratio composita: ergo. Probo minorem: cognoscere naturam unam in multis est
cognoscere naturam cum multis identificatam; sed identitas naturae cum
inferioribus solum cognoscitur per iudicium: ergo. Minor constat: quia in tan-
tum cognoscitur natura identificata cum inferioribus, in quan-
tum affirmatur de illis; quae affirmatio solum ad iudicium pertinet. —

211 § Respondeo
concessa maiori, negando minorem. Ad probationem distinguo maiorem:
et inferiorum in recto, vel in obliquo, concedo maiorem: in recto prae-
cise, nego maiorem, et minorem sub eadem distinctione. Certum est enim quod
requiritur cognitio naturae et inferiorum; sed sufficit ad compara-
tionem cognoscere naturam in recto, et inferiora in obliquo, seu de
connotato; quod non officit simplicitati aprehensionis; quae unicum et
simplex obiectum directe respicit, licet de connotato attingat aliud.
Sic simplici aprehensione cognoscimus Patrem relate ad filium absque
iudicio: sicut ergo cognoscere possumus naturam relate ad inferiora. —
Ad confirmationem distinguo maiorem; unam in multis actualiter; nego maiorem: aptitu-
dinaliter, concedo maiorem: et applicata distinctione minori, et eius probationibus,
nego consequentiam. Quia ut supra diximus, universale logicum constituitur per respec-
tum ad inferiora in quibus potest esse; non per respectum actualis existentiae in il-
lis: Unde tunc est natura universalis cum consideratur cum aptitudine rela-
tiva ad essendum in inferioribus per identitatem cum illis; cum autem aptitudo
ad identitatem, praecedat ipsam identitatem actualem; etiam praecedit ac-
tus, quo cognoscitur aptitudo, actum quo actualis identitas cognoscitur: Un-
de licet actualis identitatis cognitio fiat per iudicium: sufficit simplex
comparatio ad cognoscendum naturam ut universalem.

Questio Quarta.

Utrum natura, cui repugnant inferiora possit esse universalis?

UVA.BHSC

272 § Quia immediate praecedenti quaestione, respectum ad inferiora esse conventivum universalis diximus; nunc pro clariori universalis intelligentia investigare intendimus, utrum tali respectus ita debeant esse plura inferiora, quod naturae, cui plura inferiora repugnant, repugnet etiam universalitas. Aliis terminis solet haec quaestio circumferri, supposita D. Th. sententia, quod naturae angelicae pluralitas inferiorum repugnat, ideo quod inquiritur communiter: an natura Angelica sit universalis? vel quod idem est: an sit species praedicabilis? Sive quod loquamur de natura angelica, facta tali suppositione: sive de qualibet alia cui plura inferiora repugnent, idem de omnibus similibus naturis dictum volumus. Itaque sit — 103

§us Primus.

Sensus quaestionis aperitur, et referuntur sententiae.

273 § Advertendum est 1° quod universale est duplex: universale re et ratione, et universale ratione tantum. 1um est: quod realiter in pluribus multiplicatur. Ut natura humana. 2um est: quod licet aptitudine in pluribus non inveniatur, potest tamen concipi ab intellectu cum aptitudine ad essendum in multis. Quo pacto dicuntur universales a D. Th. 1 p. q. 13 ar. 9 in corp. naturae solis et lunae, et aliorum similium, quae de facto inveniuntur in unico individuo; possunt tamen concipi cum aptitudine ad plura. Non loquimur in praesenti de universali 1° modo, immo supponimus naturae non posse realiter multiplicari: unde solum ad universale 2° rationis debelbitur dubium. Neque etiam loquimur de naturis, quae licet de facto non sint in pluribus, tamen possunt in pluribus esse saltem de potentia Dei absoluta; quales sunt naturae solis et lunae; quae quia sunt materiales possunt individualiter multiplicari: omne enim quod habet materiam multiplicabile est; cum materia sit multiplicationum numericae principium, et saepe ait D. Th. et philosophus. Unde solum loquimur de natura immateriali qualis est Angelica, de qua ait idem S. D. quaest. de spiritualibus creaturis ar. 8 in corp: si angelus est forma simplex abstracta a materia, impossibile est etiam fingere, quod sint plures angeli unius speciei. —

274 § Naturae autem huiusmodi dupliciter possunt cognosci, ut eis universalitas attribuatur, vel adequate, et prout sunt in re; vel inadequate. 1° modo cognoscuntur naturae Angelicae ab ipsis angelis, qui unico intuitu attingunt et naturam et singularitatem: unde si hoc modo ab homine cognoscerentur, non possent fieri universales adhuc 2° rationis; nequit enim fingi universalitas in natura in qua explicite cognoscitur singularitas, quia haec repugnant

UVA.BHSC

conceptu universalis repugnat: unde præsens dubium non procedit de natura sic concepta; sed solum de illa inadequate cognita, qualiter ipsam nos cognoscimus admodum rerum materialium, et per earum species; quo pacto illam per plures conceptus cognoscimus quorum uno attingitur natura, et altero singularitas; quo in sensu adest locus dubio proposito. Et ne pluribus implicemur

[illegible] supponimus naturam sic conceptam esse universalem negative. Quæ suppositio probatur: tunc aliquid est universale negative cum concipitur sine singularitate: sed per conceptum inadequatum naturæ Angelicæ non concipitur illius singularitas, ut dictum est: ergo. Major constat, nam universale negativum fit quod natura non concipitur singularis; ultra quod universale positivum addit respectum ad plura inferiora: non concipere autem naturam singularem est abstrahere naturam non attractis inferioribus; unde per inde se habet quod natura abstrahatur a pluribus, vel ab uno tantum, ut sic denominetur universalis: licet ergo naturæ angelicæ abstrahi a pluribus repugnet, illi non repugnat concipi sine aliquo individuo, ac per consequens nec universalitas negativa.

His suppositis triplex circa hoc versatur sententia.

275 1a asserit naturam sic conceptam nec positive, nec negative esse universalem. Sic Eximius D. quem sui communiter sequuntur. 2a per oppositum docet esse universalem positive, et negative 2æ rationem. Sic communiter Thomistæ, nec leve habet hæc sententia fundamentum in A.M. 3a denique media via progrediens concedit naturæ universalitatem negativam 2æ rationem, negat vero positivam. Sic plures Thomistæ cum A.M. tam veteres quam moderni, ut sunt Labelus: Herbeus: Sonzinas: Prado: eminentissimus Aguirre, et plures alii, etiam ex nostris quos sequitur, et refert illum Moriega. His comites iungimur, ex illis quæ referemus præcipua huius sententiæ fundamenta, et quæ ulteriora ad perfectam huius tractatus cognitionem videbuntur; lationem disputationem continentes. Sit ergo

§. Secundus.

Conclusio dubii resolutiva stabilitur.

276 Natura Angelica, sive quævis alia, cui plura individua ab intrinseco repugnant, non potest esse universalis positive, et logice adhuc 2æ rationem. Probatur ex D. Th. quæst. de spiritualibus creaturis art. 8 ad 4um dicente: sicut forma, quæ est in subiecto, seu materia individuatur per hoc quod est esse in hoc: ita forma separata individuatur per hoc, quod non est nata ~~esse~~ in aliquo ~~aliquo~~; sicut non esse in hoc excludit communitatem universalis, ita non posse esse in aliquo. Ex quo sic: D. Th. excludit communitatem universalis a forma separata, qualis est natura Angelica, quod non est nata recipi in aliquo subiecto; sed quantumvis inadequate talis natura concipiatur, non est nata recipi in aliquo

UVA:BHSC

in aliquo subiecto: ergo adhuc 2a ratio non est universalis logice. Patet consequentia, quia si non est nata recipi in aliquo subiecto excludit comunitatem, non potest intellectus illam cogitare ut comunem, quando cognoscit ut non natam recipi. Minor urge-rat; quantumcumque enim inadequate concipiatur debet concipi ut forma separata et spiritualis, ac ideo ut non nata recipi in aliquo subiec- 104
D.Th. to. Quod totum clarius docet Divus Thomas in corp. eiusdem arti., asserens impossibile esse fingere plures angelos unius speciei, ut retulimus num. 233 circa finem.

233 Secundo probatur 3a ratione: universale logicum est unum cum aptitudine positiva ad plura; sed natura, de qua loquimur, nequit concipi cum aptitudine positiva ad plura: ergo. Probo minorem; aptitudo ad plura est relatio ad illa; sed natura angelica nequit concipi cum relatione ad plura: ergo. Maior constat ex dictis quaest. praecedenti. Probo minorem: nequit concipi relatio ad plura, quando concipitur repugnantia illorum; sed concepta natura angelica adhuc inadequate, concipitur repugnantia illius ad plura, seu repugnantia plurium illius individuorum: ergo. Maior constat; quia cum cognitione repugnantiae termini, non nisi erronee, et sine fundamento concipitur relatio ad ipsum. Probo minorem: cognoscens naturam angelicam adhuc inadequate, illam cognoscit immaterialem; sed cognoscens naturam immaterialem, cognoscit repugnantiam plurium illius individuorum: ergo. Maior constat; si enim non cognosceret naturam immaterialem, non esset cognitio naturae angelicae, sed alterius, de qua hic non loquimur. Probo minorem: cognoscens naturam cum repugnantia ad principium multiplicationis, cognoscit cum repugnantia ad ipsam multiplicationem; sed cognoscens naturam immaterialem, cognoscit illam cum positiva repugnantia ad principium multiplicationis: ergo. Maior constat; nequit enim intelligi multiplicatio in illo, cui repugnat principium unde oritur. Probo minorem: materia est unicum multiplicationis numericae principium; sed cognoscens naturam immaterialem, cogitat cum positiva repugnantia ad materiam: ergo. Maior colligitur et est Philosophi 12 meth. ubi ait quod est unum specie, et plura numero habet materiam, ubi a posteriori infert materiam ex pluralitate. Minor est evidens: quia immaterialitas involvit principium directe oppositum materiae: nihil autem concipitur cum aptitudine ad principia oposita sui habenda. =

234 Contra hanc efficacissimam rationem plurimis solutionibus insurgunt adversarii. 1o dicunt, quod natura cui a parte rei plura individua repugnant, ita respicit suum unicum individuum, quod si plura essent illa respiceret; quod si est exui conceptus naturae non individuatae, quod cum sufficiat ad universale logicum, et 2a ratione; talis natura inadequate concepta, potest ut universalis concipi. = 2o dicunt, quod repugnantia plurium

UVA.BHSC

pluriu individuorum non ē intrinseca naturę, prout natura ē, sed solu extrinseca, proveniens ex modo individuationis; quam individuatur per irreceptibilitatem in materia, ideo ex prędicto capite ē inmultiplicabilis. Unde si concipiatur inadequate quoad rationem speciei pręcisa individuatione, non ē dubium quod potest concipi ut logice universalis. =

Pro horum et aliorum
239 obiectionum solutione advertendum ē quod natura, de qua hic loquimur adhuc inadequate concepta, potest cogi, 1 ut natura, aut species ut sic; vel ut talis species, seu natura, pręscindendo in utroque modo cogendi a singularitate. 1o modo concepta pręscindit ab unico, et pluribus individuis, et solum explicat conceptum naturę seu speciei ut sic, qui conceptus ē communis tam naturę angelicę, quam humanę, et cuicumque alię. Quapropter dubium pręsens non potest procedere de natura angelica in hoc sensu, in quo ęquiparatur cuilibet alteri naturę; et ideo illi ex capite speciei individua non repugnant. Unde necessario debet procedere dubium de tali natura, seu specie, cui plura individua repugnant: si enim in alio sensu procedit, iam non concipitur natura angelica, sed natura in communi. His notatis =

240 Ad 1am replicam respondeo: quod dato sufficere ad universalitatem logicam respicere unum individuum, et plura non repugnantem; Adhuc natura de qua loquimur nequit ē logice universalis; quia ut hoc modo universalis esset erat necessarium quod respiceret illa plura individua, ita ut saltim esset indifferens ad illa, cuius oppositum contingit in natura Angelica, quę non solum non ē indifferens ad plura, sed potius plura positive repugnat, quomodocumque inadequate concipiatur: semel enim ac concipiatur spiritualis, concipitur cum positiva repugnantia ad materialitatem: et cum ab hac proveniat numerica multiplicatio, etiam concipitur cum repugnantia ad multiplicationem. si autem ut spiritualis non concipitur, de illa non procedit quęstio, ut supponimus. =
Ad 2am reo ex dictis nuper pręcedentis, quod si loquitur de natura sub conceptu communi naturę ut sic pręcisive a spiritualitate, sic concedo quod repugnantia pluriu individuorum non ē intrinseca naturę; quia prout sic ęqualiter se habet ad naturam hominis, leonis, equi, aut angeli; unde nec dicit repugnantiam, nec admittit multiplicationem sed ad utrumque ē indifferens: Ceterum de hac non loquimur in pręsenti. Si vero replica loquitur de natura spirituali seu de illa cui plura repugnant; sic non ē indifferens ad plura; si enim concipitur, ut talis species, adhuc pręcisa individuatione, includit inmaterialitatem, universalitati repugnantem: sed ut id clarius intelligatur. Sit. =

UVA.BHSC

§. Tertius.

Enodantur oppositae sententiae rationes.

480 Quia, ut supra diximus, non leve fundamentum habet opposita senten-
tia in D. Th.: 1º oportet mentem D. Th. investigare, ne vel leviter ab eius
limitibus aberrare videamur. Obiicies 1º ex ipso quaest. de spiritual. creat. art.
8. ad 2um dicente: sicut haec albedo non prohibetur esse in multis ex hoc quod est albedo,
sed ex hoc quod est in hoc, quod pertinet ad rationem individui: ita natura huius
Angeli non prohibetur esse in multis, ex hoc quod est natura in tali ordine re-
rum, quod pertinet ad rationem speciei; sed ex hoc quod non est nata recipi in
aliquo subiecto, quod pertinet ad rationem individui: ergo considerata natu-
ra Angelica praecisive a singularitate, et quoad speciem potest in-
telligi ut universalis logice. Et 1a part. quaest. 13 ar. 9 ait: quod intellectus intelligit naturam
cuiuslibet speciei per abstractionem a singulari: unde esse in uno supposito, vel in
pluribus est praeter intellectum naturae speciei: Unde servato intellectu naturae
potest intelligi ut in pluribus existens. =—

482 Pro intelligentia solutionis his auto-
ritatibus adhibendae notandum est ex ipso D. Th. quod formae subsistentes, seu irre-
ceptibiles in materia individuantur per se ipsas, ut ait 1a p. quaest. 13.
ar. 9: ita ut non sit aliud principium faciens speciem, et aliud faciens individuum,
sed unicum, et indivisibile principium utriusque. Quod expressius docet 8 metaph. lect. 3.
ubi postquam cum philosopho dixit, quod, quia materia est individuationis principium, in com-
positis ex materia, et forma, principia individuantia sunt aliquid praeter naturam
speciei, hoc est distinctum ab illa; subiungit: siqua vero res est, quae sit
forma tantum, non habet aliqua principia individuantia, praeter naturam
speciei, cum ipsa forma per se existens per se ipsam individuetur. Ex quibus
habemus, quod natura angelica in suo specifico conceptu includit singulari-
tatem, ac per consequens, cum id quod pertinet ad conceptum specificum sit
essentiale rei, singularitas essentialiter naturae Angelicae convenit. Cuius ratio
est: quia eo est natura angelica singularis, quo est incorporea, et immaterialis; sed
ex sua specifica essentia est incorporea, et immaterialis: ergo ex sua essentia, seu
essentialiter est singularis. Videatur circa hoc Mr. Sonzinas 12 met. quaest. 29.
citatus a Mº Prado lib. 1º log. q. 24 D. 1ª num. 2. =—

483 Iuxta hanc doctrinam
constat quod specificus conceptus naturae Angelicae aliquid explicat, et aliud
implicat: explicat quidem rationem naturae specificae, et implicite dicit ra-
tionem individualitatis, necessario in specifica inbibitam. Sic quod facilis est ex-
plicatio autoritatis D. Th. ait enim 1º D. quod natura huius Angeli non prohibe-
tur esse in multis ex eo quod pertinet ad rationem speciei, quia ratio spe-
ciei ex terminis non explicat singularitatem: prohibetur tamen ex hoc
quod

UVA.BHSC

q^d pertinet ad rationem individui, hoc est: ex eo q^d in ipsa ratione specifica implicite involvitur, q^d est singularitas seu individuatio. Si non solum prohiberetur esse in multis propter explicitam rationem individualitatis praecisive omnino a ratione specifica; sic nulla esset differentia inter naturam Angelicam, et alias quascumque materiales; cum etiam natura humana v.g. in Petro secundum explicitam rationem individuationis prohibeatur esse actualiter in multis. Unde cum semper agnoscat D. Th. differentiam unius ab alia; angelica ex conceptu specifico debet repugnare unitati, et non tantum ex individuali. Et licet absolute concedamus auctoritatem D. Th. nil officit; quia non dicit D. Th. q^d ex conceptu specifico dicit capacitatem positivam ad plura, q^d erat necessarium ad universalitatem logicam; sed solum q^d non dicit repugnantiam, seu prohibitionem essendi in multis, q^d est sufficiens ad unitatem negativam, quam numero 272 diximus. =

284 Ad 2^{am} auctoritatem dico, q^d ibi D. Th. intendit probare naturam solis esse universalem secundum rationem: unde non est mirum, q^d asserat posse intelligi ut in pluribus existens ex conceptu speciei; cum non sit natura materialis nullum impedimentum multiplicationis habet: cuius oppositum ut probatum est contingit in angelis. Et q^d haec sit mens D. Th. constat ex eodem corpore articuli, ubi postquam tractavit de universalitate naturae materialis, loquitur de formis separatis absolute, q^d ponat differentiam inter Deum et reliquas formas; cum a Deo logica unitas sibi negetur: nec quaelibet alia natura subsistens erit universalis. Solum q^d concedit D. Th. in illo articulo, q^d nomen D^s est nomen naturae, et non individui; ideo ex modo significandi, et ex modo essendi in intellectu est satis communis; hoc est non explicat singularitatem, q^d ad summum probat unitatem negativam. = Vel potest responderi [illegible] numero praecedenti; q^d mens D. Th. est q^d servato intellectu naturae speciei secundum explicitum conceptum, potest intelligi natura, ut in pluribus; cum q^d optime stat q^d secundum eundem conceptum specificum, secundum id q^d implicite dicit, ubi immaterialitatem, et singularitatem, non possit intelligi ut in pluribus existens. =

285 Et q^d huiusmodi, et aliae D. Th. auctoritates sic exponi debeant, manifestum est ex ipso loco nobis opposito, ubi ait: q^d natura huius angeli prohibetur esse in multis ex hoc q^d non est nata recipi in aliquo subiecto, q^d pertinet ad rationem individui. In quibus verbis manifeste involvit duplicem rationem implicitam, et explicitam in natura angelica ambobus explicatam. Nam non esse natam recipi in aliquo, q^d est ratio individui; necessario implicatur in concep- (margin: [illegible] D. Th.) tu specifico naturae angelicae, quantumcumque praecise a singularitate

singularitate; dummodo non angelica concipiatur, saltem implicite ut immaterialis concipitur, ac per consequens ut non nata recipi in aliquo subiecto, quod est ratio individui, reddens naturam ita singularem, ut nec per rationem sit universalis logice. Si non concipiatur quelibet natura ut individua et singularis, licet non sit multiplicabilis sit, non ut individua est, illi repugnat universitas 2a ratione; semper ergo repugnabit universalitas nature Angelice, que concipi non potest nisi ut individua, et singularis saltem implicite. = 106

Hec responsio inveniens quod natura angelica sit essentialiter singularis, quia sic videtur Deo equiparari. Non non [illegible]

286 invenientur, neque quia conveniat cum Deo in ratione spiritualis, debet cum illo convenire in repugnantia ad multiplicationem numericam. Differunt enim ex multiplici capite. nam Deus est essentialiter singulariter existens, ut pote identificatus cum sua existentia: Angelus autem licet sit essentialiter singularis, non essentialiter existit, sed per existentiam ab essentia distinctam. Deus est essentialiter singularis a se ipso: Angelus vero est essentialiter singularis a Deo productum. Deus excludit omnem compositionem, et potentialitatem: Angelus habet compositionem metaphisicam, ac per consequens praeter genus quod est quid potentiale. Videatur contra hoc D. Th. loco cit. ex 8 metph. lec. 3, et ultima, et etiam cap. 4 de ente, et essentia. = Aliter communiter respondent nostri auctoritatibus, x adducta numero 279, et 80, que soluo fere eadem est ac nostra cum hac sola differentia; quod aliqui dicunt naturam specificam dicere solum radicabiliter repugnantiam ad plura, quod est sufficiens impedimentum universalitatis: nos autem dicimus, importare adhuc inadequate conceptam repugnantiam formalem, non pro explicito speciei, sed pro implicita immaterialitate, et singularitate. =

287 Obiicies 2o: universale est unum commmunicabile multis; sed natura angelica ex modo concipiendi est una communicabilis multis: ergo. Probatur minor: natura, concepta sine singularitate, ex modo concipiendi est communicabilis multis; sed natura angelica concipitur a nobis sine singularitate: ergo minor est certa: probo maiorem: remota causa removetur effectus; sed singularitas est causa, faciens naturam non posse concipi ut communicabilem: ergo maior est commune axioma. et minor est D. Th. 4 p. quest. 3 ar 2 ad 3um ubi aiit; quod omnis forma que non est exse est communicabilis. == Confirmatur ex mag. Goudin: illa natura ex modo concipiendi est communicabilis multis, de qua rationabiliter dubitatur, utrum habeat in re plura individua; sed de natura Angelica rationabiliter dubitatur utrum habeat plura individua: ergo. Maior ex se ipsa, est certa. Minor quia questio hec non quod agitatur in theologia, nec sine fundamento affirmante multiplicitatem schola [illegible] =

UVA.BHSC

288 Ad argumentum respondeo, concessa maiori, nego minorem: ad probationem aliquo modo: natura concepta sine singularitate tam implicita, quam explicita, concedo maiorem: explicita, et non implicita, nego maiorem: et applicata distinctione minori, nego consequentiam. Solutio constat ex dictis: quia licet natura Angelica Michaelis, verbi gratia, possit praescindi a singularitate, et inadaequate concipi ut praecisa specifica; tamen in tali conceptu necessario implicite involvitur repugnantia ad multiplicationem numericam, orta ex repugnantia ad principium illius, scilicet, materiam. Et quidem, etiam totum argumentum concederemus nihil contra nos; solum enim probat quod natura potest concipi, non singularis: quod solum infert communicabilitatem, et utilitatem negativam: non vero logicam, ad quam requiritur aptitudo positiva ad plura: cum qua aptitudine, impossibile est naturam angelicam concipere, semel ac ut angelica, et spiritualis concipiatur. — Ad id quod dicitur ex D. Th. quod omnis

289 forma quantum est ex se est communicabilis; respondeo; quod non considerata solum ratio formae, seu naturae: sic omnis forma quantum est ex se est multiplicabilis, prout consideratur praecise ab hoc, quod sit receptibilis, vel irreceptibilis in materia, et hic est mens D. Th.: itaut sic sit multiplicabilis forma, sive materialis, sive spiritualis: ideoque anima rationalis, quae spiritualis est, quia receptibilis in materia, multiplicabilis est, et de facto multiplicatur. Nos autem non dicimus repugnare universalitatem adhuc secundum rationem naturae angelicae, quia natura est, nec quia spiritualis praecise; sed quia spiritualis completa, et ideo irreceptibilis in materia, ita ut in suo essentiali, et specifico conceptu includat hanc irreceptibilitatem, ac per consequens repugnantiam ad multiplicationem, ex illa ortam. Contra quod nihil asserit D. Th. — Ad confirmationem breviter respondeo: quod non procedimus absolute in hac quaestione, sed facta ab omnibus suppositione, quod naturae angelicae plura individua repugnant. Unde hic non dubitatur rationabiliter; immo sponte supponitur: ita ut in praesenti quod irrationabile sit dubitare de repugnantia multiplicationis. Initio Aristoteles societatis hanc multiplicationem propugnarent; in praesenti propter suppositionem factam; negant nobilem naturae Angelicae logicam utilitatem. —

290 Argumentum ultimo: individuum naturae Angelicae collocatur in praedicamento: sed non ponitur immediate sub genere: ergo sub aliqua specie infima. Tunc sic: sed species est superior illo, et de ipso praedicatur: ergo natura angelica est praedicabilis de inferioribus: ergo etiam universalis.

Hic

UVA.BHSC

107

Hec ultima cõa stat; quia predicabilitas est parti universalis. 1a est manifesta, et minor subsumpta probatur: nam hec predicatio: Michael est angelus, non est identica, ut per se patet: aliàs non est, equalis de equali, nec inferioris de superiori, cum ratio angelica sit superior: ergo est predicatio superioris de inferiori, ergo natura angelica separatur ad suum individuum ut ratio superior, extrahibilis per illud, ideoque ut predicabilis. = Suadetur ex D. Th. cap. 6 de ente et essentia ubi postquam asserit substantias simplices poni in predicamento; quia in eis inveniuntur ratio generis, et speciei, subiungit: in his omnibus (scilicet substantiis compositis, et simplicibus) intentiones universales logice inveniuntur excepto 1o, scilicet Deo, qui est infinite simplicitatis, cui non convenit ratio generis, aut speciei: ergo iuxta D. Th. substantiis simplicibus, quales sunt angeli, solo Deo excepto, conveniunt 2e intentiones universales logice. = Solutio

291 ad argumentum concesso 1o silogismo, distinguendo minorem subsumptam: species est superior illo logice, nego minorem: superioritate negativa, seu minoris dentatis, concedo minorem, et nego consequentiam. Ad minoris probationem, nego antecedens quo ad 2am partem. Verum est quod angelus, seu individuum nature angelice collocatur in predicamento; sed quidquid ex hac collocatione inferatur non potest favere adversariis; cum natura angelica 2a quod est in se collocetur in predicamento, et ut sic collocata cognoscatur ab ipsis angelis: sed non ex hac collocatione infertur universalitas, aut predicabilitas; etiam prout est in se cognoscitur ab ipsis Angelis, ut universalis, quod adversarii concedere renuunt; cum tamen contra ipsos formam ponit idem discursus, quem ostenos ipsi formant. Dicimus ergo quod collocatur in predicamento individuum, mediante specie Angelica; ad hoc vero non est necessarium quod talis species sit superior superioritate logica, que est propria speciei predicabilis: sufficit in hoc quod eius predicabilitas non adequetur per unicum individuum, sed sit in potentia ut eam de aliis predicetur. Id quod requiritur, et sufficit est, quod species non dicat tantam actualitatem, et determinationem pro explicito speciei; ac dicit pro explicito individuationis; quia prout sic concipitur aliquatenus ut determinabilis per differentiam individualem, sive quod cogitur mediare inter genus, et individuum; qualiter ab ipsis Angelis cogitur, quamvis ut relata, aut predicabilis logice cognoscatur. =

Hinc patet quod

292 predicatio speciei de individuo angelico non est identica, sed formalis; quia ad predicationem formalem sufficit, quod partem aliquomodo distinguatur a subiecto, quod ambo uniuntur in predicatione posita. Nec etiam est superioris de inferiori superioritate logica ut vidimus numero precedenti. Sed est equalis de equali; quia tota predicabilitas predicte speciei exhauritur, et adequatur cum unico individuo. Alie non species coguntur ut superiores ad individua; quatenus earum aptitudo ad eandem, et predicandum non evacuatur per predicationem unius, sed potentialitas, et attrahibilitas ad unum, actuata, et determinata inadequate per hoc unum

UVA.BHSC

unum; remanet determinabilis per alia plura, cuius oppositum concipitur in natura Angelica, ut sepe diximus. Potest tamen dici aliquomodo predicatio superioris de inferiori, quatenus species pro explicito non dicit tamen determinationem ad individuum, et sic consideratur ut praedicatum superius contrahibile per unicam differentiam individualem; quod tamen sufficiat ad aliquam superioritatem pro explicito speciei; non tamen sufficit ad universalitatem logicam quae exigit superioritatem cum aptitudine positiva ad plura. Ex quibus habetis quod predicatio naturae angelicae de individuo, assimilatur partim predicationi differentiae ultimae de sua specie, propter aequalitatem utriusque. Partim predicationi speciei de individuo, quae predicatur ut tota essentia. Et denique predicationi de individuo, quae de uno tantum predicatur. Unde ad has predicationes reductive pertinet; sed formaliter ad nullam earum spectat. —

293 Ad confirmationem ex D. Th. desumptam respondeo quod ex verbis D. Th. recte citatis et intellectis nihil sequitur contra nos. Imo nostra sententia ex pluribus locis huius opusculi de ente et essentia manifeste constat. Igitur verba nobis obiecta sunt ex fine cap. 5. ubi sic ait: Sic ergo patet quomodo essentia est in substantiis compositis et simplicibus, et quomodo intentiones logicae universales in eis inveniuntur, excepto primo principio. In quibus verbis nihil dicit S. D.; sed solum se remittit ad omnia, quae in opusculo dixit et probavit; ideoque ait: sic patet quomodo inveniuntur in eis intentiones logicae; sed quod determinate inveniantur in substantiis simplicibus, nullatenus asserit, nec quod sint logicae universales; imo oppositum, ut vidimus, colligitur ex doctrina opusculi. Loquitur ergo indifferenter de substantiis simplicibus et compositis, quibus intentiones universalis conveniunt, unicuique suo modo; simplicibus quidem ad summum negative, compositis vero proprie et rigorose. Videatur ipse S. D. in loco citato; in quo multiplicem differentiam inter utramque naturam assignat. Ratio autem quare Deum excludit, est ut ipse ait; quia non constat genere, et differentia: Ex eo autem quod angelus genere, et differentia constet, non infertur quod ex specie sit universalis. —

294 Ex dictis colliges primo quod species definitur per praedicari de pluribus, sermo est, vel solum de specie naturae materialis, ut aiunt Cavellus, et Herveus; vel vel ut ait Mag. Prado, de specie solum predicabili, quae est universalis; non vero de subiicibili, quae ut talis universalis non est: et huiusmodi est natura Angelica. — Colliges 2o: quod in repugnantia ad universalitatem logicam conveniunt natura angelica et Divina. Quia utrique convenit exigentia unici individui, et utrique repugnat multiplicatio ex capite immaterialitatis, licet hoc perfectiori modo naturae Divinae conveniat. —

UVA.BHSC

Questio Quinta.

An, et Quomodo gradus methaphisici, seu predicata superiora, et inferiora distinguntur.

108

295 Quia sepe distinximus inter predicata formalia, et materialia, seu individualia nature, et alia aliis superiora esse diximus; in hac questione videndum est qua distinctione talia predicata distinguantur. Quod quidem maxime conducit ad perfectam notitiam universalis; quia cum hoc debeat esse unum: et unitas nature a carentia divisionis proveniat, ut vidimus q. 2a numero 252 et cum hec carentia divisionis ex predicatis nature oriatur; necessarium est scire quomodo ipsa predicata inter se distinguantur, ut videamus quomodo natura sit una, et quo sit.

Articulus Primus.

Explicantur diversa genera distinctionum, et quedam alia prenotantur.

296 § Loquimur de illis predicatis, que essentiam rei methaphisice constituunt, que que inter se una sunt aliis superiora; et quia intellectus in illorum cognitione quasi ascendit et descendit per illa, ideo gradus vocantur; igitur in quolibet homine, gradus superior est predicatum substantie, et postea suo ordine, corpus, vivens, animal, homo: et etiam differentie genera dividentes, ut sunt animatum, sensibile, rationale, et alie: ultimo que differentia individualis, qua singularizatur natura, que quandoque dicitur ecceitas, et respectu Petri, aut Pauli; petreitas, vel Pauleitas. Et de his omnibus dubitatur quomodo inter se distinguantur? Quod dubium subtilitate scotistarum factum est in scholis celleberrimum; non solum si sermo sit de gradibus methaphisicis: sed etiam apud theologos, distinctionem in Divinis attributis inter se, et cum relationibus comparatis, investigantes.

297 § Igitur ante resolutionem advertendum est quod aliud est divisio, seu separatio, et aliud distinctio: Divisio enim seu separatio opponitur unitati, seu continuitati: distinctio vero opponitur unitati, seu identitati: Unde separatio magis dicit quam distinctio quia non solum negat unitatem; nihil enim ase ipso separatur; sed etiam negationem. Quo pacto communiter circumfertur prologuium: que realiter separantur realiter distinguntur. Non vero accidit contra: plura enim realiter distinguntur, que adhuc de potentia Dei absoluta separari neque unt.

UVA.BHSC

In præsenti non loquimur de separatione, hanc enim inter gradus metaphysicos non dari, ut certum supponimus. Sed loquimur de distinctione; quæ communiter definitur: remotio, seu carentia identitatis. Et est duplex secundum duplex genus entis, alia realis, alia rationis. 1a est carentia identitatis realis, et hæc ante omnem considerationem intellectus reperitur. 2a est carentia identitatis per intellectum formata, et hæc ante considerationem intellectus non datur. —

298 § Insuper distinctio realis subdividitur in entitativam, et modalem. 1a est distinctio inter rem, et rem, seu inter duas entitates. Ut quæ datur inter lapidem, et lignum. 2a est: quæ datur inter rem, et eius modum; seu inter modum, et modum. Modus autem dicitur est adiacens rei determinatio; et licet sit ens reale, ut tamen ita minime entitatis, ut sine re cuius est modus existere nequeat. Hac distinctione distinguuntur inter se petrus, et eius sessio; et similiter sessio, et cursus, et alia huiusmodi. — Ulterius distinctio realis alia est actualis, alia virtualis, seu potentialis. 1a est: qua actualiter extrema inter se distinguuntur ut quæ datur inter equum, et leonem. 2a est: qua res distinguitur divisibilis in plures formalitates realiter identificatas, et solum beneficio intellectus distinguibiles. Hæc solet vocari distinctio fundamentalis; quæ nihil aliud est, quam unitas cum æquivalentia ad plura; eadem enim res entitative, quæ propter suam amplitudinem includit plura in aliis inferioribus dispersa, dicitur distincta virtualiter, quia plura distincta in aliis, in se identificata continet; ex quo præbet fundamentum intellectui, ut in illa plures formalitates distinguat. Ex quo patet quod licet hæc virtualis distinctio detur a parte rei; tamen a parte rei non est distinctio actualis; ideoque talis distinctio distinctioni reali est analoga; quia distinctio virtualis non est simpliciter distinctio. —

299 § Distinctio rationis ergo dividitur, alia enim est rationis ratiocinantis: illa nempe quam intellectus pro suo libito fingit sine fundamento in re. Ut quando prædicatur idem de seipso, ut in hac Petrus est Petrus, ubi intellectus pro suo libito fingit distinctionem prædicati a subiecto, inter petrum, et seipsum. Alia est rationis ratiocinatæ: et est illa, quam intellectus format cum fundamento in re. Et hanc distinctionem format intellectus in rebus quæ a parte rei virtualiter distinguuntur. Ut cum distinguimus in Deo misericordiam, et iustitiam ex eo ducti, quod eadem simplicissima entitas Divina continet quidquid misericordia, et iustitia continent. — Ultra has distinctiones aliam invenit Scotus quam vocat, actualem formalem ex natura rei. Hanc distinctionem asserit esse realem, si reale accipiatur pro omni eo, quod intellectus considerationem præcedit. Vocat illam actualem, quia a parte rei actualiter datur, et non solum virtualiter.

UVA.BHSC

liter, seu fundamentaliter. Dicit illa formalis q. inveniat in una eadem que re inveniri plures formalitates aparte rei distinctas; et ideo sua distinctione non est inter rem, et rem asserit; sed inter formalitatem, et formalitatem eiusdem rei. Unde negat esse realem distinctionem quamvis dicat diversitatem rei ante operationem intellectus; vero esse realem quia precedit intellectus considerationem 109
convenit q. ipsis rebus ex natura sua, quo pacto vocat illam ex natura rei.—

300§ Hanc distinctionem asserit Subtilissimus Doctor convenire ex eo q. unum non includit in sua ratione formali aliud predicatum eiusdem rei seu entitatis: Unde ea que se mutuo includunt in sua ratione formali vocat identificata realiter, et formaliter: ea vero que se excludunt licet sint realiter identificata, vocat formaliter distincta. Sic se explicat in 1 dist. 2 quest. 7 D. sed hic, numero 42. et dist. 8 quest. 2. D. ad questionem. Et hac distinctione distinqui naturam a singularitate; unitatem formalem ab specifica, et omnes gradus methaficos, asserunt communiter scotiste; quos sequuntur aliqui antiqui thomiste, quos refert Mr. Prado. Alii non solum distinctionem formalem, sed etiam virtualem inter gradus methaficos negaverunt sic plures jesuite. Communis vero sententia thomistarum, et jesuitarum cum suo eximio admittunt distinctionem virtualem aparte rei, et formalem per rationem; negant vero scotisticam distinctionem, et plures ex illis improbabilem reputant, nos vero subtilitatem Scoti venerantes, suam sententiam fundatissimam, et probabilissimam reputamus, nilominus tamen eos sententie thomistarum subscribimus, sub mentem duplici ratione aperientes.—

Dubium Secundus.

Inpugnatur distinctio formalis realis inter gradus Methaficos.

301§ Gradus methaphisici, non distinguuntur interse distinctione actuali formali ex natura rei. Conclusio hec colligitur ex D. Th. toto cap. 3 de ente et essentia. videatur ibi, simulque expositio Emi. Caietani. Probatur conclusio ratione: si daretur talis distinctio inter aliquam rationale vel ante considerationem intellectus, coleret inter illa aliquam identitatem aparte rei, saltim formalem: sed talis distinctio non deservit ad tollendam identitatem formalem aparte rei ergo est superflua, ideoque non datur. Major patet; nam distinctio nil aliud est, quam carentia identitatis. Probo minorem: talis distinctio stat in hoc, q.d animal

quod animal ex natura sua non est rationale, seu excludit a sua ratione, et formali conceptu rationale: sed hoc non tollit a parte rei identitatem formalem inter animal, et rationale: ergo maior est explicatio suae distinctionis quam tradit Scotus nuvo praecedenti citatus. Probo minorem: animal non est ex natura sua rationale, et illud excludere a suo conceptu solum dicit praedicata constitutiva animalis ut talis, non est constitutiva rationalis: sed hoc non tollit identitatem a parte rei formalem: ergo maior est certa: et minor probatur: quia animal non est rationale, ~~et~~ adversus ponbatur ~~[illegible]~~ ~~implicat~~ ~~a~~ Abstrahit a parte rei: ergo ~~[illegible]~~. Patet consequentia; quia a sumanent idem simpliciter a parte rei, ~~[illegible]~~ per identitatem simpliciter realem, ~~[illegible]~~ distinctio formalis, ~~idemur~~, ~~non potest~~ tollens a parte rei identitatem formalem. — dicitur ad tales praedicationes sufficiat distinctio rationis:

302 Impugnatur, et explicatur haec ratio: tunc aliquid actu existit in re, quando ex omni sua parte existit; sed distinctio ante considerationem intellectus non potest dari ex omni parte inter animal, et rationale: ergo nulla datur distinctio formalis. Maior est certa; quia quod aliquid ex una parte sit positum, si ex alia non est, non infert quod actu positum sit absolute. Minor probatur: si daretur talis distinctio in re esset absolute verum dicere quod animal non est in re idem ac rationale; sed hoc est falsum: ergo minor constat, quia ut animal in re non sit idem, ac rationale, est necessaria realis distinctio. Confirmatur: talis distinctio non tollit identitatem realem: ergo nulla. Probo consequentiam: si non tollit identitatem realem, relinquit omnia praedicata realiter identificata: sed in identitate reali non datur formalis distinctio ante considerationem intellectus: ergo. Minor probatur: quia ante considerationem intellectus unum praedicatum non est aliud, cum ipsa praedicata sint entia realiter existentia, excludit omnem identitatem realem, distinguit quia entitatem ab entitate; sed distinctio formalis nihil aliud est quam quod unum praedicatum non est aliud ante considerationem intellectus: ergo in eadem entitate reali locum non habet. —

omitte

Probatur 2° nostra ratione:

302 In quolibet homine omnes gradus metaphysici proveniunt ab una, eadem quae indivisibili forma; sed stante identitate formae non est unde colligatur formalis distinctio: ergo maior est D. Th. 7 meth. lec. 12. minor vero probatur: quae habent identitatem eiusdem formae, non distinguuntur in ipsa forma; sed distinctio formalis necessario ponit distinctionem inter gradus in ipsa forma: ergo maior extra dubium: et minor est manifesta: si enim, quod unus gradus non est alius in re distinguit formaliter ab illo, non est ratio cur non distinguatur forma, a qua uterque gradus provenit: nisi recurramus ad eminentiam formae, quae in se una est radix diversorum, quod solum est ponere

omitte

distinctionem

UVA.BHSC

distinctionem virtualiter aut fundamentaliter talem. = Oppositum: omnes gradus
methaphysici ante considerationem intellectus identificantur cum differentia individuali essentialiter
formaliter: ergo probo antecedens: gradus methaphysici distinguerentur a differentia individua-
li ante considerationem intellectus, ut formaliter distincti ab illa, essent universales
a parte rei: sed hoc est falsum ut supra probabimus: ergo. Maior constat: quia unicum impe- 110
dimentum universalitatis est singularitas; unde si gradus methaphysici ab hoc
impedimento essent liberi a parte rei media distinctione formali, ut formaliter dis-
tincti, erunt universales. =

Probatur 2° 3° ratione: animal et rationale sunt una forma-
302 liter entitas; sed in una entitate non potest esse duplex distincta formalitas:
ergo. Maior est doctrina adversariorum. Probo minorem: si animal et rationale essent duplex forma-
litas distincta, entitas unius esset formaliter distincta ab entitate alterius;
sed distinctio formalis in entitate tollit illius unitatem; ergo in una. Probo maiorem: si animal
et rationale sic distinguerentur, animal formaliter ex natura rei distingueretur a rationali;
sed hoc nequit esse quin entitas animalis distinguatur formaliter ab entitate ra-
tionalis: ergo. Probo minorem: entitas animalis ex natura rei est ipsa formalitas ani-
malis, et entitas rationalis est ipsa formalitas rationalis: ergo si animal ex natura rei formaliter
distinguitur a rationali, etiam entitas animalis distinguetur ab entitate rationalis. Antecedens constat, quia
iuxta adversarios una et eadem entitas habet in se duplicem distinctam formalitatem.
Consequentia est legitima: quia ex duobus formaliter identificatis si unum distinguitur ab
aliquo extremo, etiam aliud formaliter distinguitur: ergo si formalitas animalis identificata
formaliter cum sua entitate distinguitur a rationalitate formaliter; etiam entitas animalis distin-
guetur a rationalitate; sicque rationalitas, et animalitas non erunt una entitas, cuius
oppositum docent adversarii. =

Sed ad omnes has rationes respondent communiter Sco-
303 tistae: quod animalitas, et rationalitas non distinguuntur inter se tanquam duae enti-
tates; sed tanquam duae formalitates eiusdem entitatis; ita ut entitas ani-
malis sit entitas rationalis; sed rationale et animal distinguuntur formaliter inter se:
sicque stat bene quod animal distinguatur a rationali, quin entitas animalis distinguatur a ratio-
nali. = Et si ab eis inquiras: an sit entitas, (non haec formalitas) respondent
quod nec est entitas, nec nihil, sed formalitas entis. = Sed contra est: nam cum asserunt
quod animal, et rationale, et similiter reliqui gradus sunt una entitas, et duplex
distincta formalitas, vel intendunt quod quaelibet formalitas seorsim ab
alia est illa entitas per identitatem, vel volunt quod utraque distincta forma-
litas simul est illa entitas: primum dicere est absurdum: secundum destruit identitatem
entitatis; ergo neutrum dici potest; ac ideo solutio est invalida. Maior
est certa: non enim est assignabilis alius modus, quo praedictae
formalitates sint una entitas, praeter duplicem assignatum. Minor
quoad primam partem constat; quia absurdum est ponere in creaturis
aliquid

UVA.BHSC

aliqd n minus mirabile quæ invenitur in trinitate, cuius singularitas stat in hoc, qd tres personæ distinctæ sunt una et eadem essentia; ita ut quælibet seorsim ab alia sit illa entitas esse; qa personæ identificentur inter se: hoc a et n aliud in sensu divo ē. at errate ee eandem entitatem, et a parte rei diversas formalitates, ut ex ipsis terminis patet.=

Quoad 2am vo partem probatur min. principalis: si utraque formalitas simul sumpta esset illa entitas; de nulla formalitate seorsim sumpta posset talis entitas prædicari; sed tunc casus nulla ē identitas formalitatum cum entitate: qo talis positio destruit entitativam identitatem. ma ē certa: qa n solum ut unita corpus et aa sunt entitas hominis; homo n prædicatur de anima, nec de corpore seorsim; unde similiter dicendum de formalitatibus unicam entitatem constituentibus: ex quo sequitur qd illæ formalitates non constituerent unicam entitatem per identitatem, sed per compositionem realem, quæ realem distinctionem extremorum componentium supponit. Et pr hoc patet etiam minor; id enim q cum

304 §

alio realiter identificatur, est idem cum illo, absolute de illo prædicatur; unde si quælibet formalitas n potest prædicari de entitate, ideo ē quia n identificatur cum illa; unde vel nulla ē distinctio formalitatum, vel datur distinctio entitativa, cuius contrarium q ratio nostræ 2æ probativa. ex qua manifeste concluditur, q implicat distio ex natura rei inter formalitates eiusdem entitatis.=

Ad id qd additur, nempe, qa formalitatum distinctio

305 § n ē entitativa; qa formalitates plures, n sunt plures entitates. Dicimus, hoc nec verum, nec perceptibile esse: vel n at utrumque ex natura rei a rationali ē aliqd, vel nihil? si 2m, implicat talis distinctio qa qd nil ē ex natura sua, n ē formaliter distincta ab alio, sed purum nihil negative ab omni esse distinctum. si 1m, cum aliqd convertatur cum ente, illa formalitas erit ens; sicque distinctio inter formalitatem et erit distinctio inter ens, et ens, quæ distio ē entitativa, quæ n concedunt adversarii: qo nec formalem concedere debent.=

Dus Tertius.

Occurritur invasionibus Scotistarum.

306 § Arg. 1o: animalitas, et rationalitas diversas habent deffinitiones, qo distinguntur formaliter. Patet cons. qa deffinitio explicat esse rei, unde distinctæ deffinitiones distinctas esse explicant. ans probatur: animalitas deffinitur principium sentiendi, et rationalitas principium discurrendi, sed istæ sunt deffinitiones

UVA.BHSC

distinctę, ut per se patet: g.o = Resp. distinguendo ant: diversa habent deffinitio-
nes adequatas ipsis prout sunt in re, nego ant: inadequatas, concedo ante-
cedens, et nego cons. Res non deffinimus sicut concipimus, et licet per
deffinitionę explicemus ess. rei, non illę explicamus prout ē in se, sed
prout illę concipimus. Ex quo oritur q.d illa, quę concipimus ut diversa, dis- 111
tinctis deffitionibus deffinimus; unde cum in eadę entitate hominis conci-
piamus ut diversa principia sensibilitatis et discursus; ideo al, et ra-
le diversis deffitionibus explicamus. Istę ā deffinitioes, licet sint adequatę
rei, prout a nobis concipitur; sunt inadequatę rei prout ē in re: neque
hęc deffitio principij sentiendi, licet explicet ess. ālis, quanus ante
concipitur ordinę a rationali; non tn̄ explicat ess. ālis in homi-
ne, in quo cum ide̅ ac rationale, non solę ā ē prię sentiendi,
sed etiā discurrendi: Unde diversitas harę deffitioę solę infert distioę
rationis ab intrinsecu causatę. Et quidę si inferret aliquę distioę realę,
non solę esset fortis, sed entitativa; quę non essentialiter distinguuntur
a parte rei, nullę identitatę hent. ==

305 p Arg. 2o: de una, et eadę forma-
litate nequeunt verificari predicata contradictoria; sed de animalitate, et
rationalitate hois verificantur prata contradictoria; q.o non sunt una for-
litas: g.o duplex distincta. Pbo minorę: de animalitate Petri, v.g. verificatur
q.d ē ratio conveniendi cum equo; et de rationalitate verificatur, q.d non
est ratio conveniendi: sed hęc sunt contradictoria: g.o = Hoc argumentum, quo
frequenter utuntur Scotistę tam in Theologicis respectu essentię Divinę
et relationę; quę in logicis cum gradus metaphisice constituentium; nihil ali-
q.d probat, non solę formalę, sed etiā entitativę distioę probat; q.a
si contradictio infert distioę, debet inferre distinctioę sibi ppor-
tionatę; unde contradictio simpliciter realis, qualis ē posita in ar-
gumento: scilicet, ēē, et non ēē raoę conveniendi, distioę realę simpliciter in-
fert inter al, et rationalę, quę non admittunt adversarii; ideoq
nec nos cogimur suę formalę distioę admittere; sed q.d ipsi dixe-
rint ad excludendę realę distioę, dicimus et nos ad excluden-
dę formalę. =

308 p Igitur ad argumentum resp. disting.do maiorę de una et
eadę formalitate re, et ratione nequeunt verificari, concedo maiorę:
de una et eadę re, sed ratione diversa nequeunt verificari, nego
maiorę. Et disting.o minorę: de animalitate, et rationalitate prout sunt idē
a parte rei, verificantur prata contradictoria, nego minorę: prout distinguuntur
virtualiter a parte rei, et formaliter per rationę, concedo minorę

UVA.BHSC

et nego cons. Dupliciter enim possunt considerari animalitas et rationalitas; vel prout sunt eadem, et entitas aparte rei; vel prout utraque praecisive ab alia accipitur. in primo sensu quidquid de una verificatur, etiam debet verificari de alia; sic quod non minus est ratio differendi ab equo animalitas hominis, quam rationalitas, quia prout sic animalitas est ipsa rationalitas; et aliter quae est ratio conveniendi cum equo est non alitas hominis, sed animalitas praecise sumpta. in 2° autem sensu, cum ea quae accipiatur ut partes conceptus praecisive ab alio alio, quod verificatur de una nequit verificari de alia. Caeterum hoc non infert aliquam distinctionem ante considerationem intellectus; quia contradictio non verificatur de illis prout sunt aparte rei; sed solum infert distinctionem rationis quae de illis verificatur ut concipiuntur distincta.—

Pro cuius solutio-
309 S nis intelligentia notare ex D. Th. 1p. q. 13 ar. 12 quod quia nomina, et voces sunt signa conceptuum, non referuntur ad res significandas exprimendas, nisi mediis conceptibus intellectus, eo modo aliquid nominamus sicut concipimus. Ex quo fit quod ea, quae ut diversa concipimus distinctis vocibus nominamus, quae voces significant rem quae est in se, non tamen illam prout est in se, sed prout a nobis concipitur. Hinc provenit tota apparentia contradictionis, quae in re nullomodo est. Quia enim hoc nomine animalitas explicamus aliquid partem hominis, prout concipitur a nobis distinctum a quolibet alio; et cum prout sic distinctum, habeat ex suo conceptu aliquid, quod alii parti non convenit: ideo de illo affirmamus, quod de alia praedicatis cum ipso realiter identificatur, et solum per rationem distinctis, affirmare non possumus. Ex quo habemus, quod illa praedicata contradictoria non sunt eiusdem de eodem; cum enuntientur de animalitate, et rationalitate ut propriis rationes in quibus differunt et prout significantur his nominibus rationes distinctas significantibus. Et ex hoc ulterius patet: quod istae propositiones absolute prolatae sunt verae: animalitas est ratio conveniendi: rationalitas non est ratio conveniendi, quia his nominibus exprimuntur ut quae subsunt propriis conceptibus distinctis. Si autem dicatur: animalitas aparte rei est ratio conveniendi; et rationalitas aparte rei est ratio non conveniendi: sic sunt falsae; quia ratione additi aparte rei, exprimuntur
310 S ut identificata, quo pacto quidquid convenit uni, etiam alteri convenit.—

Sed instabis: animalitas aparte rei est pars, per quam homo convenit cum equo, et rationalitas est pars, per quam non convenit; sed haec contradictoria a parte rei

verifi

UVA.BHSC

verificari nequeunt beneficio distinctionis rationis quod requirit saltem fortis ex natura rei. Maior constat, nam si aparte rei rationalitas non est praeter, quae hoc differt ab equo, equus et homo convenirent in rationalitate, quod est absurdum. Minor probatur: radix et causa verificandi praedicata contradictoria est distinctio, sed distinctio rationis nequit esse causa verificationis contradictionis aparte rei, quod mihi constat, quia effectus realis, qualis est realis contradictio, exigit causam realem, et nequit provenire a causa rationis. = Nego consequentiam maiorem: animalitas aparte rei praecise, prout hoc convenit cum equo, animalitas prout hoc nomine significatur, concedo maiorem; prout est in se, nego maiorem. = Solutio constat ex 112

311§ dictis: nam animalitas aparte rei considerata prout est in se nihil aliud est quam ipsa rationalitas hominis, et consequenter est idem ac ipsa humanitas, unde quidquid convenit humanitati, et rationalitati, convenit etiam animalitati, prout est in se. non vero convenit illi adhuc aparte rei sed quod convenit rationalitati, prout animalitatis nomine significatur, quia hoc nomen animalitas licet significet animalitatem, quae est aparte rei, non significat illam prout est aparte rei idem ac rationalitas, sed prout virtualiter aparte rei, et formaliter per rationem ab illa distinguitur. tale in nomen illam significat 2º quod illam concipimus; ita ut si daretur aliquod nomen, quod illam prout est in se significet; non posset de illa affirmari quod de rationalitate non affirmatur. Unde sicut animalitas aparte rei est ratio conveniendi hominem cum equo; ita animalitas prout est in se, est ratio disconveniendi; quia vero adhuc prout sunt in se virtualiter distinguuntur, ideo de illis verificantur praedicata contradictoria. Pro cuius explicatione =

Distinguo minorem argumenti: praedicata contra-
312§ dictoria aparte rei verificari nequeunt beneficio distinctionis rationis cum fundamento in re, nego minorem: sine fundamento in re, transeat minor. ad huius probationem distinguo maiorem: causa verificandi praedicata contradictoria est distinctio, saltem equivalentia distinctionis, concedo maiorem; distinctio actualis praecise, nego maiorem. et distinguo minorem distinctio cum fundamento, nego minorem; sine fundamento, concedo minorem, et nego consequentiam. Nam ad verificanda aparte rei praedicata contradictoria sufficit distinctio virtualis aparte rei, quae est fundamentum distinctionis rationis; quia haec virtualis distinctio nihil aliud est, quam equivalentia unius rei ad plura, quatenus in unica formalitate ratione suae eminentiae continet ea quae in aliis dispersa, et distincta inveniuntur: Unde eadem fortitas continens eminenter plura, etiam virtualiter continet distinctos, et est virtualiter multiplex, ratione cuius virtualis

UVA.BHSC

multiplicitatis prata ordinatoria contradictiones exuunt; quae tunc affirmatio, et negatio non sunt de eodem et secundum eandem rationem. Ex quo patet, quod contradictionis virtualis non solum causatur ab actuali distinctione, sed etiam ab eo quod virtualiter praecontinet talem distinctionem; quia hoc facit quod quod actualis distinctio faceret, unde eadem res, virtualiter tamen distincta est causa realis talis verificationis, propter realem continentiam plurium eminenter in se ipsa. Ex his facile alia replicata, hic pleris solita, resolvere poterunt. =

313 Arg. 3o. compositio est distinctorum unio; sed in gradibus metaphysicis datur realis compositio, quod et distinctio. Probatur minor: talis compositio praecedit omnem considerationem intellectus; quare est realis. Antecedens constat: quia prata et alia praecedunt omne opus intellectus. = Confirmatur: si compositio metaphysica non esset realis non repugnaret Deo; sed repugnat. quia mar est certa: non tamen est ratio cur repugnet Deo, quod ubi intellectus noster intellectus compositionem fingeret in ipso. = Compositio 2o. contrahibile, et contrahens differunt a parte rei; sed animal a parte rei est contrahibile per tale, ita ut rationale accidat animali; quare. = Compositio 3o. singularitas est omnium ex pratis de quibus est sermo; sed singularitas distinguitur a natura, et est quod accidale nullum illius; quare minor constat; naturae enim humanae accidit petreitas, et paulitas, ita ut utrumque illis possit esse. = Compositio 4o. si animalitas, et rationalitas essent eadem formalitas, haec propositio esset vera: rationalitas est animalitas; sed ea omnes est falsa: quare quod distinguuntur. =

319 Ad eo enim ad maiorem, negando minorem: ad probationem nego antecedens; et ad probationem dico, quod prata realia praecedunt omnem cognitionem quoad sui esse; non vero quoad distinctionem et compositionem, quae est opus intellectus, quia ut ait D. Th. cap. 3o. de ente et essentia; non est talis compositio; sicut ex duabus rebus tertia res; sed sicut ex duobus intellectibus tertius intellectus: solum quod datur per intellectum talis distinctio, quae compositio. = Ad 1am confirmationem nego maiorem; quia non repugnat Deo ex eo quod est realis; sed ex eo quod in Deo nullum datur fundamentum, quia adaequate compositionem est rationem concipere aliquod pratum ut potentiale et determinabile per aliud; nullum autem divinum pratum potest sic concipi nisi chimerice, et sine fundamento. = Ad secundam dico, quod animal non est contrahibile per tale,
a parte rei sed potius contractum, et determinatum per identitatem cum tali. non tamen datur a parte rei animal ut sic; unde si sermo sit de animali hominis, iam est contractum: si vero de animali bruti, non est contrahibile per tale: solum quod pertinens potest esse animal contrahibile. = Similiter dicimus ad 3am: quia licet singularitas non sit de esse naturae 2a sed, et ut praecise est de essentia physica illius prout est a parte rei: hic autem loquimur de pratis actualiter a parte rei individuatis adiunctis naturae distinctionibus. = Ad 4am dico; quod licet animalitas a parte rei, et rationalitas, sint eadem simplex formalitas; tamen illa propositio est falsa; quia animalitas et rationalitas pro his nominibus significantur exprimunt proprios conceptus in quibus distinguuntur. =

UVA.BHSC

Dus Quartus

Statuitur distinctio rationis, et virtualis a parte rei inter gradus Methaphisicos.

113

315 Gradus methaphisici distinguuntur inter se distinctione rationis ratiocinatae. 3º haec est comunis inter thomistas; et satis constat ex dictis in hac quaestione. Itaque omnes gradus methaphisici aequaliter debent distingui; sed non realiter entitative, nec modaliter, ut comuniter asserit, nec formaliter ex natura rei, ut probatum manet: ergo distinguuntur rationis distinctione. tunc sic: id talis distinctio fundatur in ipsa re, quatenus est virtualiter, sive equivalenter multiplex: ergo talis distinctio est rationis ratiocinatae. Consequentia cum subsumpta probatur: distinctio fundamentalis est illa qua una et eadem res constituitur divisibilis per intellectum in plures formalitates, quia virtualiter equivalet pluribus ob sui eminentiam: sed totum hoc invenitur in entitate quae constat gradibus methaphisicis distinctis per rationem: ergo. Maior est definitio distinctionis virtualis. Minor constat, quia in eadem entitate hominis inveniuntur equivalentia ad plura; in ipso enim reperiuntur adunata, quae in aliis sunt dispersa; ut patet consideranti omnes gradus ipsius constitutivos.

Sed obiicies: nulla res
316 distinguitur ratione ratione ratiocinata a se ipsa; sed omnes gradus methafisici sunt una et eadem res: ergo. Probatur maiorem: ea quae distinguuntur sunt plura; sed una, et eadem res non potest esse plura, nam unitas, et identitas rei opponitur pluralitati: ergo. Respondeo negando maiorem: ad probationem distinguo maiorem: sunt plura pluralitate distinctioni proportionata, concedo maiorem; non proportionata, nego maiorem. et distinguo minorem; non potest esse plura realiter a parte rei concedo minorem: per rationem nego minorem, et consequentiam. Pluralitas enim per rationem non opponitur identitati, et unitati reali; sed solum pluralitas realis. Quilibet ergo pluralitas suae distinctioni proportionatur, pluralitas rationis distinctioni rationis, et realis, reali. Unde una et eadem realiter entitas non potest esse plures realiter; cum quo tamen stat quod sint plures ratione ratiocinata; quia intellectus noster illam dividit in plures formalitates, sumpta occasione ex ipsa re.

Sed instas: ens reale non potest
317 distingui distinctione rationis: ergo id quod est idem realiter nequit esse plura ratione: Probatur antecedens: non minus proportionata est distinctio rationis enti rationis, ac distinctio realis enti reali; sed ens rationis nequit distingui distinctione reali: ergo nec ens reale distinctione rationis. Minor est manifesta. Probatur maior: sicut

UVA.BHSC

sicut unitas ē passio entis ita et distinctio: sed unitas rationis ita est propria entis rationis, sicut unitas realis ē propria entis realis: ergo etiā distinctio raōis ē proportionata enti raōis, sicut distinctio realis enti reali. Reō negando ant: ad pbationē distinguo maiorē: distinctio raōis subiectivè sūpta nego maiorē: obiectivè raōis, nego maiorē. Distinctio raōis subiectivè ratiōis ē illa quā ens rationis ab alio distinguitur: distinctio vō obiectivè rationis nil aliud ē quā una et eadem res sūpta ab intellectu ut in plures partes distincta. igitur distinctio et unitas, quē sunt passiones entis ~~[illegible]~~, sunt distinctio, et unitas subiectivē: quare si subiectū ē ens raōis distinctio, et unitas est rationis; et si subiectū earū ē qd reale distinctio, et unitas sunt reales. Cēterū hoc n̄ obstat quominus ens reale distinguatur distinctiōe raōis, non subiectivè, sed obiectivè accepta; quando sūpitur ab intellectu ut distinctū, ab eo, a quo n̄ distinguitur; nā hoc modo distingui per rationē n̄ ē propria passio entis rationis; sed qd comune enti rationis et reali: quo passio distinguitur tali modo cōvenit reali entitati, quē ex gradibus methicis coalescit.

Quæstio Sexta

An inter gradus Methaphisicos dentur præcisiones Obiectivē

318 Propulsata igitur a gradibus methicis quavis actuali distinctione ante cōsiderationē intellectus, stabilita quē inter ipsos distinctiōe rationis; nunc investigandum restat, an talis sit distinctio, qd unus gradus ab alio obiectivè separetur, præscindatur, aut abstrahatur per intellectum? Præcisio, ergo, abstractio, separatio, aut divisio in præsenti pro eodē usurpantur; licet solū nē præcisionis titulus quēstionis explicet. Duplex ergo ē præcisio scilt formalis et obiectiva. 1a est actus intellectus attingens obiectū 2 omnes formalitates non tamen eodē modo, sed alias clare, alias vero solū confuse. et dicitur formalis, quia se tenet ex parte actus intellectus. Obiectiva ē divisio facta ex parte obiecti mediō actu intellectus, quo attingitur in obiecto una formalitas, et non alia cū illa realiter identificata. = Rursus præcisio obiectiva alia est præcisio in re; alia vō solū in ē obiectivo. 1a datur inter ea quē realiter, vel formaliter ex natura rei distinguntur. 2a vō datur inter ea, quē realiter idē sunt, sed distinguntur ratione ratiocinata, seu cū fundamento in re. =

Utrum.

319 Ulterius advertendum est, quod ponentes praecisiones obiectivas non intendunt, talem praecisionem obiectum a parte rei in partes dividere, ut aliqui minus recte iudicant; cum non cognitio sit omnino extrinseca obiecto, impossibile est quod il- lud intrinsece afficiat, et in partes dividat. Solum quod intendunt, quod quando obiectum ratione suae entitatis continet plures formalitates realiter actualiter identi- ficatas; virtualiter vero distinctas; potest intellectus in ipso obiecto attinge- re unam formalitatem, altera nullatenus attacta; ita ut in obiecto co- rrespondeat illa formalitas, quae solum attingitur ab intellectu, licet sit enti- tative identificata cum aliis, quas intellectus non attingit. Et hoc est ob- iective praescindere quo ad praesens. Hic notandum; ex dictis quaestione prae- cedenti constat, non dari praecisionem obiectivam in ente rei inter gradus me- thaphisicos; cum inter illos non detur distinctio praecedens considerationem intellectus. Unde solum est sermo de praecisione ab intellectu causata: circa quam magnum est dissidium inter scholam thomisticam, et iesuiticam, negante hac; affirmante vero illa praecisiones obiectivas, eam qua sit.—

§us Primus.

Conclusio thomistica circa praecisiones obiectivas statuitur.

320 Inter gradus methaphisicos, seu praedicata realiter identificata datur praecisio obiectiva. Probatur 1° ex Ang. Mag. 1° contra gentes cap. 54 dicente: „intellectus ea, quae sunt in se iuncta, interdum disiunctim accipere potest, „quando unum eorum in alterius ratione non cadit. Et propter hoc intelligendo, con- „siderare potest binarium tantum: etiam in animali rationali id, quod est sensibi- „le tantum; id considerare in animali rationali id, quod sensibile tantum, est praescindere obiective ab rationali; quo mirum constat, quod praecisio obiectiva fit con- siderando unum ex parte obiecti et non aliud adhuc in confuso; considerare a sensibile tantum, propter particulam exclusivam, excludit considerationem ad- huc confusam rationalis. Ut a nullo sit dubium de mente D.Th. audiatur 1a part. Quaest. 40 art. 3 in corpor. ubi ait: duplex est abstractio per intel- „lectum. Una quidem est quod universale abstrahitur a particulari, ut animal ab homine „... in hac non remanet id, a quo fit abstractio. Remota enim ab homine differentia rationali, „non remanet in intellectu homo, sed solum animal. Si ergo ex D.Th. praeciso animali ab homine non remanet in intellectu homo, ita perfecte obiective praescinditur ab rationali, ut nullomodo rationale cogitatur, si enim adhuc confuse cogitaretur, iam remaneret in intel- lectu homo.—

321 Secundo probatur sequenti ratione: si inter gradus methaphisicos non daretur praecisio obiectiva, non posset dari inter illos compo- sitio methaphisica; sed hoc est contra communem philosophorum sententiam: ergo.

UVA.BHSC

Probo maiorem: oppositio est distinctorum unio; sed si non daretur praecisio obiectiva, non daretur in gradibus metaphysicis distinctorum unio: ergo. Maior est deffinitio oppositionis. Minor probo: si non daretur praecisio obiectiva, animal non cogitaretur ut distinctum obiective a rationali; sed si non cogitetur ut distinctum a rationali, non datur inter ipsos distinctorum unio, sed unio eiusdem ad se ipsum: ergo. Minor est innegabilis. et maior constat; quia contra solum praecisionem formalem solum resultat distinctio ex parte intellectus; non a distinctio in ipso obiecto: a intellectu cogitantis animal et rationale non efficitur oppositio metaphysica, ut vere dicatur esse in obiecto: debent ergo cogitari ut distincta per praecisionem obiectivam, quae ipsa prorsus oppositionem metaphysicam efficiunt. =

322 § Tertio probatur conclusio: ideo ex adversariis non potest dari praecisio obiectiva, quia intellectus noster non potest cogitare unum pratum, non cognito alio, cum ipso realiter identificato; sed hoc est falsum: ergo. Maior est doctrina contrariorum. Minor probatur 1°: potest intellectus noster cognoscere unitatem essentiae Divinae, et non trinitatem personarum; sed unitas essentiae realiter identificatur cum tribus personis: ergo falsum est, quod ex duobus identificatis non potest intellectus unum sine alio cogitare. Minor est certa; neque enim excogitari potest maior identitas, quam inter essentiam et personas. Maior etiam est certa: plures enim philosophi cognoverunt, esse unum Deum, omnium causam primam, a qua omnia dependent, qui nullomodo cognoverint trinitatis mysterium. = 2° probatur minor principalis: nam in casu, quo quis videat hominem et non possit percipere nisi motum, ob defectum luminis, aut proportionatae distantiae; tunc cogitat esse viventem, et animal, non vero rationale: ergo cogitat in obiecto unum, et non aliud, cum eo identificatum. Consequentia est legitima. non enim potest cogitare, sive clare, sive confuse intellectus in obiecto, nisi id, quod repraesentatur per speciem, ab obiecto immissam; nihil enim est in intellectu, quin prius fuerit in sensu; sed in casu posito species ab obiecto immissa nequit clare, nec confuse repraesentare rationalitatem, sed solum animalitatem: ergo. Minor constat: quia in tali casu species solum repraesentaret motum viventis, seu animalis, qui motus non dicit maiorem connexionem cum rationalitate hominis, quam cum rugibilitate leonis; ideoque neutram praecise confuse repraesentaret. =

§. Secundus.

Satisfit Obiectionibus Contrariis.

323 § Obiicies 1°: non potest cogitari animal in homine, quin per eandem cognitionem cogitetur rationale: ergo nequeunt obiective praescindi. Probo antecedens: quod indivisibile attingit, aut nihil, aut totum attingit; sed animal, et rationale est entitas indivisibilis ergo nequit cogitari unum, quin aliud cogitetur. = Confirmatur 1°: qui cogitat animalitatem necessario cogitat id, quod est animalitas; sed animalitas est rationalitas: ergo necessario cogitat rationalitatem: ergo non potest praescindere inter utramque. =

Confirmatur.

UVA.BHSC

Confirmatur 2º: cognito animali et non rationali eadem entitas identificaretur cum praedicatis realiter distinctis; sed hoc est impossibile: ergo. Probo maiorem: in tali casu animal identificaretur cum cognito; sed etiam identificaretur cum extremo realiter distincto a cognito: ergo. Maior constat, quia animal ut supponimus, est cognitum. Probo minorem: tunc casu animal identificaretur cum rationali; sed rationale distingueretur realiter a cognito; ergo animal identificaretur cum extremo realiter distincto a cognito. Minor in qua est difficultas patet: quia rationale non est cognitum. 115

Dico ad argumentum negando antecedens. Ad

324§ probationem distinguo minorem: animal et rationale est entitas indivisibilis physice, et subiective, concedo minorem: obiective, et intentionaliter, nego minorem, et consequentiam. Entitas enim realiter indivisibilis potest esse divisibilis per intellectum; imo semper est divisibilis per intellectum, si in se virtualiter contineat plura, ita ut unica entitas pluribus eminenter equivaleat; ex hoc enim ipso tribuit intellectui fundamentum ut faciat divisionem in obiecto quantum illa plura quae virtualiter continet; et cum huiusmodi sit entitas hominis continens plures gradus in aliis dispersos; poterit intellectus, in ipsa unum ab alio separare, et praecise attingere. Ad 1am confirmationem distinguo maiorem: cognitum id quod est animalitas formaliter, concedo maiorem; id quod est animalitas identice et materialiter, nego maiorem, et distinguo minorem: animalitas fortiter est rationalitas, nego minorem: identice, concedo minorem, et nego consequentiam. Igitur argumentum deficit, quia in illo fit transitus a sensu identico in formalem: Ex quo enim cognoscatur animalitas, quae solum identice est idem ac rationalitas, infert quod etiam rationalitas formaliter cognitur; cum solum deberet inferre cognosci entitatem quae a parte rei est rationalitas. Igitur animalitas, et rationalitas licet identice a parte rei sint una entitas, tamen virtualiter distinguuntur, et fortiter per rationem; quia animalitas non includit, sed potius excludit a suo conceptu rationalitatem; Unde conceptus unius non est conceptus alterius; ideoque poterit una cognosci; quin cognoscatur alia.

325§ Ad 2am confirmationem nego maiorem, ad probationem nego minorem; ad huius probationem distinguo minorem: rationale distingueretur a cognito hoc est: a re seu obiecto cognito, nego minorem: distinguitur a cognito in quantum formaliter ut tale non terminat cognitionem, concedo minorem; et ad probationem in qua dicitur rationale non est cognitum, distinguo: non est cognitum hoc est: non est identice res cognita, nego: non terminat cognitionem ut est fortitas distincta, concedo. Eodem vitio laborat haec confirmatio, ac 1a. ex eo enim quod rationalitas formaliter ut talis non terminet cognitionem, vult inferre quod distinguitur realiter ab animalitate quae cognoscitur. Dicimus

ergo

UVA.BHSC

Dicimus q. quod cognita animalitate, hęc identificatur realiter cum cognito, quae eadem entitas animalis, et rationalis; unde non identificatur cum extremo realiter distincto a cognito, quia rationalitas non distinguitur a re cognita, cum sit ipsum cognitum; quod totum stare potest, quin rationalitas cogitatur. pr hoc quod ratitas sit formalitas diversa ab alitate, distincta quae ab illa formaliter; quae licet prout sic non cogitatur, cognita aalitate; nulla tollitur realis identitas inter utramque: cum in eadem entitate virtualiter multiplici possit attingi per intellectum una virtualitas sine alia. Obiicies 2o.

326 § si al precinderet obiective a rationali de eadem entitate verificarentur prata contradictoria; sed hoc dici nequit: quo. Mar pbatur: si al precinderet a rationali cognosceretur animal, et non cogitaretur rationale: sed cogi, et non cogi sunt prata contradictoria, et al et rationale sunt eadem entitas: quo. — Hoc argumentum ipsi obiicientes tenentur solvere: quia etiam solum admissa precisione formali, verificantur predicata contradictoria de eadem entitate animalis, et rationalis: hoc quia ipsa cognito animali clare, per eandem cognitionem non cognoscitur raoale clare, sed tantum confuse; sed cognosci clare, et non cogi clare sunt prata contradictoria: quo posita precisione formali de eadem entitate prata contradictoria verificantur. Quidquid quod adversarii dicent, prout a nobis dictum recipiant. Nos autem respondemus cum Ang. Mag. q. 5. de potentia ar. 1 ad 5: ubi ait: de eo quod est idem re, sed ratione differens nil prohibet contradictoria predicari, ut dicit ar. lec. 3a phisicorum. sicut patet quod idem punctum re, sed ratione differens est principium, et finis, et 2um quod est prium non est finis, et extra liter dicimus nos, quod cum eadem entitas alis, et rationalis differat ratione; aalitas 2um quod differt a ratitate potest cogi, quin ratitas cognoscatur; esse quae prata contradictoria non verificantur de illis 2um quod sunt unum in re, sed 2um quod sunt plura in ratione. videte dicta quae precedenti a numero 303 —

327 § Sed Replicabis: distinctio rationis non sufficit ut de eadem entitate verifcentur prata contradictoria: quo. Pbo ante: distio raoîs non sufficit ut de eadem entitate verificetur existere, et non existere; produci, et non produci: quo. — Secundo: si distinctio rationis sufficit ut verificentur prata contradictoria de eadem entitate ruit tota ars silogistica; hoc non est dicendum: quo nec illud. Pbo mare: ars silogistica fundatur in illo principio: quae sunt eadem uni tertio [...] sed hoc ruit si sufficit distio rationis ad verificanda contradictoria: quo maior.

UVA.BHSC

maior constat ex dictis lib. 3. summularum. Probatur consequentia: si sufficeret distinctio rationis
ad contradictoria verificanda animal et rationale identificantur, cum re
est cognitivum identificatur cum animali, ergo etiam ipso etiam identificatur rationale,
non esset cognitivum, et rationale identificentur inter se; ideo oppositum docet relatum
principium: quod maior patet: et minor est manifesta; quia illud principium deno-
tat extremitates identificatas cum aliquo 3°, necessario debere esse inter 116
se identificari. —

328§. Ideo ad 1am replicam dico ad antecedens: ut verificentur praedicata contra-
dictoria pertinentia ad rationem in qua extrema distinguntur, nego antecedens: per-
tinentia ad rationem in qua identificantur, concedo antecedens. Et ad probationem concedo
antecedens, nego consequentiam sub eadem distinctione. Non volumus, quod distinctio ra-
tionis sufficiat ad quaevis contradictoria verificanda; sed solum dicimus,
quod de eadem entitate per rationes distinctas verificantur illa praedicata
contradictoria, quae pertinent ad rationem in qua formalitates eiusdem
entitatis distinguuntur: non vero ea, quae pertinent ad id, in quo conveniunt.
Unde cum cognosci, et non cognosci non pertineant ad animal et rationale 2as
quod sunt idem a parte rei; sed 2as quod unum per intellectum distinguitur, et
praescinditur, seu separatur ab alio; ideo talia contradictoria veri-
ficantur de eadem entitate ipsorum, ut distincta per rationem. Oppositum
autem contingit in aliis praedicatis, quia existere, et non existere, produci,
et non produci, conveniunt rebus non ut consideratis, sed prout sunt a
parte rei 2as unam phisicam entitatem; quae cum eadem sit in animali et ra-
tionali, nequit verificari de uno, quod non verificatur de alio; quia distinctio
rationis nequit ponere diversitatem fisicam in eadem entitate in esse
fisico: potest tamen ponere distinctionem in eodem obiecto in esse obiectivo, illud
inadequate, et 2as unam tantum formalitatem attingendo — Ad 2am replicam

329§ nego antecedens: ad probationem explico principium: quae sunt eadem uni 3° sunt eadem inter
se in ea ratione in qua identificantur cum 3°, concedo maiorem: aliter
nego maiorem: et admissa probatione distinguo maiorem: esse cognitivum identificatur
cum animali adequate sumpto, nego maiorem: inadequate, et prae-
cisive sumpto, concedo maiorem. Quia in vi huius principii solum infer-
tur identitas extremorum inter se in ea ratione, in qua conveniunt
cum tertio; non autem absoluta identitas etiam in eo, in quo unum a ter-
tio distinguitur, seu cum illo non identificatur. Igitur esse cognitivum
in argumento posito identificatur cum animali non 2as totum quod
dicit animal identice; sed 2as rationem praecisam animalis; 2as quam
non identificatur cum ipso rationale, sed potius ab ipso dis-
tinguitur: Unde animal quod assignatur pro tertio alio modo
iden-

UVA.BHSC

identificatur cum esse cognito, et alio cum rationali, sic quod animal non est perfecte unum sed duplex, ideoque ex una parte identificari potest cum cognito, quin cognitum identificetur cum rationali, quod ex alia parte cum animali identificatur. Unde si formaretur silogismus inter victorius desfectu identitatis medii: ut esse iste: animal est cognitum animal est rationale: ergo rationale est cognitum: ubi medium quod est animal in maiori sumitur ut distinctum a quovis alio, in minori vero ut identificatum cum rationali. Et quidem argumentus plures patitur instantias, si enim verum diceret, ex eodem principio esset vera haec heretica argumentatio: Deus est pater; Deus est filius; ergo filius est pater. Et clarius instat in hac: homo est species; Petrus est homo: ergo Petrus est species. In quo homo in maiori et minori supponit eodem modo, ac animal in silogismo supra posito.

330 Obiicitur 3o: distinctio rationis solum est in intellectu, et non in obiecto; ergo precisio solum est in intellectu, ergo solum est formalis, et non obiectiva. Distinguo antecedens: non in obiecto post operationem intellectus, nego antecedens; ante operationem, subdistinguo: actualiter, concedo antecedens; virtualiter, seu eminenter, nego antecedens et distinguo similiter consequens. Non enim asserimus quod precisio ita sit obiectiva, ut ipsum obiectum realiter dividat; nec solum volumus quod precisio solum se teneat ex parte intellectus; sed asserimus quod actualis distinctio seu precisio provenit ab intellectu, prebente obiecto fundamentum; unde distinctio et precisio fundamentaliter rationis est in ipso obiecto: in quo virtualiter distinguitur illa formalitas, quam intellectus attingit, ut distincta ab alia et precisa ab illa. Unde distinctio licet sit rationis, tribuitur entitati quae est in re, licet non realiter distincta; sed tantum eminenter; quo pacto tantum distinctio, quam precisio obiectiva vocatur.

331 Hinc ex hoc inferas: quod si intellectus precidit, et distinguit ea, quae precisa, et distincta non sunt, intellectus hoc faciens erit falsus. Nam hoc absque aliqua falsitate fieri potest ab intellectu. Precisio enim est duplex: alia compositionis, et divisionis, ut cum indicamus unum non esse aliud, aut esse separatum ab eo; et in hoc iudicium non est conforme obiecto, tunc intellectus est falsus. Alia est precisio simplicitatis, pertinens ad aprehensionem, ut cum ex duobus realiter identificatis unum precindimus ab alio nec affirmando nec negando unum de alio; sed unum intelligendo et nihil de alio cogitando; et haec est precisio proprie talis de qua in presenti loquimur; et de illa loquitur Aristoteles 1o ph. cap. 16 dicens: abstrahentium non est mendacium. Videre D. Th. 1 p. q. 85. art. 1o ad 1um.

Dis-

Disputatio Quarta.

De Universalibus in particulari, seu de quinque Prædicabilibus.

332 Quia universale diximus unum aptum esse in multis, et prædicari de illis; ut videamus quot modis aliquid possit esse universale; recte post cognitam ipsius naturam de illius speciebus sermonem instituimus. Et licet Aristoteles non sit autor huius libri, eum communiter in hoc loco ab AA. collocare, ut pote utilissimus ad præmentera Aristotelis ingenda. Huius autor fuit Porphirius natione Phœnicius; et vere ingeniorum Phœnix ut pote Philosophorum Doctissimus, ut ait D. Hr. Aug. 19 de Civitate Dei. Hic precibus Chrisaorii nobilis Patricii romani, categoriarum Aristotelis studiosissimi, obtemperans, illum scripsit; inscripsit quæ isagoge, seu quod idem est: ad prædicamenta introductio. Hunc communiter secuti sunt post ipsum sancti Patres, et DD. qui prædicamenta Aristotelis interpretarunt; licet alias ipse sit omni conatu detestandus, ut pote qui abiurata catolica fide, factus est, ut ait D. Hieronimus, perfidus apostata, et rabidus in Christum canis. Hunc, et nos, eius impietate detestata, in philosophicis tantum sequemur. Dico igitur

Questio Prima

Utrum Prædicabilia sint tantum quinque?

Dubium Primus

333 ### Deffenditur affirmativa Conclusio.

Prædicabilia, sunt tantum quinque assignata a Porphirio nempe, genus, species, differentia, proprium, et accidens. Hæc conclusio est communis; quia ob autoritatem Porphirii ab omnibus reputatur adequata, et sufficiens universalis divisio. Nihilominus hac ratione probatur: tot sunt prædicabilia, quot modi prædicandi universale de inferioribus; sed isti modi nec sunt plures, nec pauciores, quam quinque: ergo. Probo minorem: universale solum potest prædicari de inferioribus vel essentialiter, vel accidentaliter; sed prædicari essentialiter solum stat tripliciter; et prædicari accidentaliter solum dupliciter: ergo. Maior est evidens: quia quod unum de alio prædicatur vel pertinet ad eius essentiam, et sic prædicatur essentialiter: vel non pertinet, et sic accidentaliter de illo prædicatur: neque enim est excogitabile medium inter pertinere, et non pertinere ad essentiam.

Minor vero probatur: quod prædicatur ita

334

UVA.BHSC

essentialiter vel predicatur ut pars essentiae subti, et sic si e pars potentialis, et determinabilis per aliud e genus; si vero e pars actuans et determinans e differentia: vel predicatur ut tota essentia subiecti, et sic e species; non n datur mediu inter predicari ut totu, l ut partem. Similiter qd predicatur accidentaliter, vel e accidens inseparabile dimanans ab eēa subiecti, et sic e propriu; vel e accidens separabile a subro, et aliis comune, et sic e accidens comune; nec alius modus predicandi accidentaliter dari potest: ergo predicari eēaliter solu stat tripliciter, et prari accidentaliter dupliciter: ergo prabilia sunt tantu quinque assignata. Et ex hac pbatione stat qd non loquimur de quocumque predicabili, sed de illo qd predicatur de inferiori ut superius, ita ut ad plus se extendat, sitq pratio universalis. Alia n ultra has sunt predicabilitates, quae non sunt presentis instituti.

Sus Secundus.

Diluuntur Obiecta Contra hanc divisionem.

335 § Obiicies 1o: modi predicandi sunt plures quam quinque: ergo et predicabilia. Pbo ant. 1o: nam ut universale predicatur de suis inferioribus; sed predicatio entis non pertinet aliquem modu ex relatis: ergo. Min stat: qa si pertineret maxime ad genus: a quo tn excluditur a Porphirio. 2o: individuu vagu predicatur de pluribus, ut quidā homo; sed n pertinet eius pratio ad modos relatos: ergo. Min patet: qa si pertineret maxime ad speciem; qd ee n potest, qa species abstrahit ab individuis: et individuu vagu individuationem dicernit. 3o: existentia predicatur accidentaliter de pluribus; non vo ut propriu, nec ut accidens: ergo alio modo. Min stat, qa non e proprietas dimanans ab eēa, ideoque nec propriu: nec etiam accidens coe; qa hoc potest adee, et abee absq corruptione subti; existentia a n abest corrumpitur subtu. 4o: modi essendi in pluribus sunt decem: ergo et modi predicandi. Patet coā: qa predicare sequitur ad ee. 5o: differentia subalterna differt eēaliter ab infima: sunt diversa predicabilia. Ant. stat: qa eēa differentiae subalternae e prari de differentibus specie: et eēa infimae prari de differentibus numero. Coā vero stat: nam ob eandem rationem genus, et species sunt prabilia distincta. ℞

336 § Respondetur negando ant: ad 1a pbation nego maiorem: non n ens e universale propriae, de quo loquimur in presenti; qd debet ee unu quo plura univoce convenirent: ens a e analogum ad sua inferiora: unde non miru qd eius predicatio non pertineat ad aliquem ex modis relatis, qui sunt propriae universalis.

UVA.BHSC

universali rigorose accepto. = Ad 2^am^ probationem dicimus quod individuum vagum non est proprie universale, quia non solum importat naturam, sed etiam modum essendi, in quo modo essendi importantur principia individuantia: unde sic precise consideratum ad nullum ex predicabilibus pertinet: ceterum quantum importat naturam reducitur ad modum predicandi essentialiter; et quantum importat principia individuantia, reducitur ad accidens, eo quod talia principia sunt extra conceptum nature, et illi accidentalia. = Ad 3^am^ dico, quod existentia predicatur de pluribus accidentaliter communiter; et pertinet ad 5um predicabile; quia potest adesse, et abesse absque corruptione methaphysica subiecti: sive in Deo existat, sive non semper est actualiter. Unde licet abesse non possit absque corruptione physica hominis, non officit; quia deffinitio accidentis intelligitur de corruptione methaphysica. = 118

337 § Ad quartam dicimus, quod modi essendi in pluribus sunt decem, quia decem diversimodis potest natura, que denominatur universalis, esse in pluribus: unde decem diversimodi essendi conveniunt universali materialiter sumpto pro natura. Quando autem dividimus universale in quinque predicabilia loquimur de universali pro formali, quantum importat respectum ad inferiora: et cum talis respectus non possit dari nisi quinque relativis modis; ideo solum sunt quinque predicabilia: unde licet diversus modus essendi variet predicamenta, tamen plura predicamenta conveniunt in eodem modo predicandi; quia omnia accidentia eodem modo predicentur de substantia; licet diverso modo illam afficiant: et eodem modo species accidentium omnium comparantur ad sua genera; ac species substantie ad suum genus. = Ad 5^am^ respondeo, quod sicut genus subalternum, et infimum solum accidentaliter differunt; quia habent eundem modum essentialiter respiciendi inferiora ut pars potentialis quidditativi speciorum: ita differentia subalterna, et infima conveniunt essentialiter quatenus utraque respicit inferiora ut pars actualis essentie illorum. Unde illis accidit predicari de differentibus numero, aut specie; dummodo predicentur ut pars esse in quale quid. Hic verum est quod ideo genus et species differunt quia genus de differentibus specie; et species de differentibus numero predicatur; sed quia species predicatur de inferioribus ut totum; genus vero ut pars. =

338 § Obiicies 2°: modi predicandi sunt tantum duo: ergo et predicabilia. Probo: antecedens: quia predicatur de alio solum predicatur essentialiter, vel accidentaliter: sed non est alius modus predicandi: ergo. = Respondeo, quod in duobus modis predicandi relatis immediate continentur quinque modi a nobis assignati; nam aliud dicimus est predicari essentialiter absolute, ac predicari ut pars, aut ut tota essentia; penes que diversum modum predicandi essentialiter distinguntur tria predicabilia; sicut penes diversum modum predicandi accidentaliter separabiliter, aut inseparabiliter distinguntur alia duo, sicut vidimus in probatione conclusionis. ~~Unde~~ Universale primo quasi in duo genera dividitur, et postea hec duo genera dividuntur in quinque relatas species. Unde divisio universalis in hac non est immediata, sed mediata. Videatur in Oviedo lib. 1° logice q. 17. 63°. =

Questio Secunda.

Utrum Universale sit genus ad quinque Predicabilia?

Dubius Primus.

339 § Conclusio affirmativa statuitur.

Universale est proprie genus ad quinque predicabilia. Conclusio intelligitur de universali in comuni comparato ad quinque predicabilia, quatenus universalia sunt. Oppositam sententiam tenent D. Albertus Mag. Boetius, Ammonius, et alii antiqui. Nostra tamen comuniter a TT. amplectitur: et probatur: genus est, quod predicatur de pluribus differentibus specie in quid; sed universale in comuni sic predicatur de quinque predicabilibus: ergo. Probo minorem: in primis predicabilia differunt specie inter se; et deinde universale predicatur de illis in quid: ergo. Probo maiorem: probaturus postea minorem: predicabilia alia predicantur de inferioribus essentialiter, alia accidentaliter quintuplici modo supra relato; sed quilibet ex relatis modis differt specifice ab alio: ergo. Minor constat: quia aliud specifice est predicari ut pars potentialis, aut pars actualis, aut tota essentia; et aliter praedicari accidentaliter separabiliter, vel non separabiliter. = Insuper minor principalis probatur sic: predicari in quid est praedicari essentialiter ut praedicatum essentiale, in quo inferiora conveniunt; sed universale sic predicatur de 5 predicabilibus: ergo. Maior constabit ex explicatione deffinitionis generis. Minor patet in quibus predicationibus: genus est universale: species est universale: et caetera, quae omnes, sunt essentiales; quia praedicatum est essentiale ibi. =

340 § Confirmatur:

universale est unum in multis et de multis; sed in hoc conveniunt univoce omnia predicabilia: ergo universale est genus eorum illorum. Patet consequentia: quia genus est ratio illa in qua plura specie diversa univoce conveniunt. Maior est deffinitio universalis. Probo minorem: omnia predicabilia sive predicentur essentialiter, sive accidentaliter de inferioribus conveniunt univoce in hoc quod esse in multis, et praedicari de illis: ergo omnia conveniunt univoce in ratione universalis. Antecedens constat: sicut enim animal quod est genus hominis, et rationale quod est differentia sunt in singulis individuis naturae humanae, et de illis predicantur: ita pariter risibile quod est accidens proprium est in omnibus individuis, et de singulis predicatur. Consequentia etiam constat; quia ratio universalis solum dicit esse, et predicari de multis; esse et praedicari accidentaliter, vel essentialiter accidit universali, ut tali; et differentia propria uniuscuiusque predicabilis: differentiae autem inferiorum accidunt rationi superiori. = §.

UVA.BHSC

D.us Secundus.

Solvuntur oppositæ sententiæ rationes.

Obiicies 1.o genus debet esse univocum ad inferiora; sed universale nequit esse
321§ univocum ad quinque prædicabilia: ergo. Probatur minor: modus ~~...~~, et prædicandi 119
accidentaliter, et essentialiter non possunt univoce convenire; sed prædicabilia quædam essentialiter, et quædam accidentaliter prædicantur: ergo. Major constat: quia ad substantiam et accidens nulla datur ratio univoca. Confirmatur: ad substantiam et accidens non datur genus; sed prædicabilia quædam sunt substantia, quædam accidens: ergo. Respondeo concessa maiori, negando minorem: ad probationem nego maiorem. Et ad probationem distinguo: nulla datur ratio univoca in essendo, concedo: in prædicando, nego probationem. Solutio constat ex dictis: quia licet prædicabilia materialiter et entitative consideratæ naturas univocari non possint, univocantur tamen in ratione prædicabilis; quia eodem modo convenit omnibus, sicut tamen album prædicatur de pluribus accidentaliter: ita homo essentialiter; unde in ratione universalis omnino conveniunt; quia ratio unius in multis et album ac homo. Ad confirmationem respondeo similiter; quia quædam prædicabilia considerata entitative, et in obliquo essendi sunt substantia, et quædam accidens; et considerata hoc in nullo univoce conveniunt. At vero in ratione universalis formalis, seu pro 2a intentione denominatione, omnia sunt accidentia rationis, sicut ipsa 2a intentio a qua denominantur: et in hoc univoce conveniunt: æque tamen omnes naturæ sive substantiales sive accidentales ab ipsa denominantur.

322§ Obiicies 2.o: si universale esset genus ad quinque prædicabilia, omnia illa essent species; sed hoc repugnat: ergo. Major constat: quia inferiora cuiusvis generis sunt eius species. Minor etiam est evidens: nam non omnia prædicabilia essent species; solum daretur unum prædicabile, scilicet 2um quod est species. Confirmatur 1.o: idem nequit esse superius et inferius respectu eiusdem; sed hoc accideret universali si esset genus ad prædicabilia: ergo. Probatur minor: si universale esset genus ad prædicabilia esset superius ad genus 1um prædicabile; quia omnis species est inferior suo genere; et tunc genus esset species universalis; sed aliunde etiam esset inferius ratione eiusdem prædicabilis: ergo. Major constat ex inhibita probatione. Minor etiam est evidens: quia genus 1um prædicabile continet sub se omnia genera, quæ ipso sunt inferiora, ut potestate ipsius species: ergo si universale esset genus, contineretur sub 1o prædicabili, ut eius species, ipsoque inferior. Confirmatur 2.o: ideo universale per nos est genus quia prædicatur in quid de prædicabilibus differentibus specie; sed sic prædicatur est genus 1um prædicabile: ergo ex nostra assertione sequitur quod universale est 1um prædicabile. Tunc sic: sed genus 1um prædicabile non esse potest genus ad quinque prædicabilia: ergo. Minor subsumpta patet: quia idem nequit esse genus sui ipsius: si autem universale esset 1um prædicabile, et genus ad 5 prædicabilia esset genus sui ipsius. Tum etiam: quia quatuor prædicabilia non sunt species generis sub 1o prædicabili: sed omnia prædicabilia sunt æque 1o diversa inter se.

Pro

U.V.A.BHSC

323§ Pro solutione huius argumenti, potius intricati, quam difficilis, notan-
dum est, quod sicut intellectus noster attribuit rebus considerantis 2am intentio-
nem, ita etiam sit reflexibus, considerando reflexe ipsas 2as intentiones, eisque
iterum attribuit alias; quod sicut res conveniunt in aliquo, et in aliquo di-
ferunt, et intellectus hoc considerans, attribuit intentionem generis pro ratione in quo
plura conveniunt et rationem differentiae pro ratione in quo differunt: similiter cum
2ae intentiones in aliquo conveniant, et in alio differant, tales 2as intentiones
illis attribuit eo modo, quo rebus. Sit exemplum: quod intellectus considerat
hominem propriam animal convenire homini, equo, et aliis diversae speciei; abstra-
hit hoc proprium a suis inferioribus, et illi tribuit 2am intentionem generis.
Eodemque proprius modo se gerit circa 2as intentiones, videns in quantum 2a intentio
generis, speciei et similium; conveniunt in ratione ad plura in essendo et predi-
cando; ex his omnibus abstrahit rationem essendi et predicandi de pluri-
bus, et illi tribuit 2am intentionem generis. Et sicut 2a intentio advenit
rei accidentaliter, et denominative, quantum est obiectum intellectus; ita 2a
intentio alteri 2ae superveniens, accidentaliter illi convenit. Unde
in positis exemplis animal denominative est genus, et hoc illi acci-
dit: et similiter esse predicatum de multis est genus denominative; et esse ge-
nus accidit illi. Et animal solum essentialiter dicit esse principium vivendi; et similiter uni-
versale esse, et praedicari de multis.

324§ Ex his facile respondetur ad argumentum. Dico
maiorem: omnia illa sunt species accidentaliter, et denominative, concedo maiorem:
essentialiter nego maiorem, minorem, et consequentiam. Et dico quod probatio minoris: nomina praedicabilia
sunt species essentialiter, concedo; accidentaliter, nego propositionem. Omnia quinque prae-
dicabilia licet essentialiter differant, et sint specifice diversa; nihilominus
conveniunt univoce in ratione universalis; et ideo huic tribuit intellectus rationem
generis, quae ei est accidentalis; et quinque praedicabilibus tribuit rationem spe-
ciei, quae quidem intentio accidentaliter illis convenit; cum solum 2am praedicabile
sit essentialiter species. Unde semper sunt quinque essentialiter distincta prae-
dicabilia. Ad 1am confirmationem respondeo similiter: quod idem ratione diversorum potest esse supe-
rius et inferius, ratione alicuius 2ae intentionis illis supervenientis. Sic universale
essentialiter est unum in multis, et de multis. Ergo quod hoc reperitur in quinque
praedicabilibus, et in hoc conveniunt; ideo universale accidentaliter subinduit intentionem
generis ad illa, quo pacto est superius ad omnia, et ideo ad 1um praedicabile.
Postmodum vero quod universale per genus determinatum ratione praedicabilium, consideratur ut 2a
entium sub genere in communi, ideo subinduit de novo intentionem speciei
existentem sub genere 1o praedicabili, ut inferior ipso. Ad 2am dico quod generi
1o praedicabili convenit essentialiter praedicari in quid de differentibus specie: universalis
autem sicut accidit ratio generis, sic illi accidentaliter convenit praedicari
in quid.

UVA.BHSC

in quantum de praedicabilibus: Unde genus 1.m praedicabile distinguitur ab universali, pro ut hoc ē genus. Et in tantum universale ē genus ad omnia praedicabilia, et similiter ad 1.m praedicabile; in quantum accidentaliter sub induit rationem generis; et omnia praedicabilia accidentaliter rationem speciei: unde genus 1.m praedicabile consideratur ut species respectu universalis ut genus ē; sicque universale ē genus, non tamen genus id respectu speciei: et omnia praedicabilia licet sint species 1.o diversae, continentur sub universali, non vero sub genere 1.o praedicabili.— 120

Quaestio Tertia

Utrum Deffinitio Generis sit bona?

345 Cognita natura praedicabilium in communi, ad illa in particulari descendimus; et quia Genus, iuxta Porphirium, ē 1.m praedicabile, de illo primum agemus. Igitur Porphirius in hoc 1.o capite varias affert generis acceptiones. 1.o accipitur genus pro collectione multorum eiusdem stirpis, seu trahentium originem ab eodem principio: quo pacto dicitur genus Pelopidarum collectio multorum a Pelope derivata. Genus Romanorum, a Romulo. Et Heraclidarum ab Hercule. 2.o accipitur pro principio a quo quis trahit originem sive sit a Patria, sive a Patre: quo pacto dicitur genere hispanus homo in hispania natus. Et nobilis genere, qui patre nobili ē ortus: et in hoc sensu accipitur illud Poetae: Italiam quaero Patriam, et genus ab Iove summo. 3.o accipitur genus pro eo quod sub se continet plures species, ut al dicitur genus quod sub se continet species hominis, equi, leonis &c. et in hoc sensu loquimur de genere in praesenti. Omissis quidem aliis acceptionibus; ultimae deffinitionem explicemus. Sit—

Dubium Primum.

Explicatur Deffinitio generis, et eius bonitas manifestatur.

346 Deffinitio generis communiter recepta ē quam tradit Porphirius in suo isagoge Cap. 1.o per haec verba: genus ē quod praedicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid. Quae deffinitio generis non ē essentialis, sed descriptiva: quia ea generis constituit in ratione universalis tali modo respicientis inferiora; ad quam ea sequitur tanquam propietas praedicabilitas: cum quo talis deffinitio detur per praedica=

UVA.BHSC

prædicabilitatis explicat esse generis per eius proprietatem essentialem, quæ est propria descriptionis definitionis. Unde attenta hac definitione non potest genus definitione essentiali definiri: utile respiciens plura differentia specie in quid: sic quod definitur genus per respectum ad plura, in quibus potest esse, quod est esse universale, et genus generis; et ponitur distinctio specifica individuorum in quibus essentialiter est, quod est propria differentia generis. Relicta tamen hac definitione, (quæ proportionali modo aplicari debet reliquis prædicabilibus, quia porphirius omnia illa solum descriptive deffinivit) pro explicatione eius deffinitionis=

Notandum est, ex D. Th. opusc. 48 tract. 1º quod prædicari in quid est prædicari ut esse, seu quod dicitur subiecti ut nomen substantivum, non ut adiectivum. Prædicari vero in quale est prædicari ut quid extra essentiam subiecti, et ut adiectivum. Hoc autem modo prædicari stat dupliciter, vel ex parte rei significatæ, quod contingit quando nomen adiectivum significat aliquid extra esse subiecti: vel solum ex modo significandi, cum scilicet, nomen adiectivum significat id quod est de essentia subiecti quod vero adiective significat ex modo significandi prædicat per modum adiacentis, ut sensibile, quod de animali prædicatur in quale, quia est adiectivum, licet sit de esse animalis. Ergo quod sic prædicatur dicitur prædicari in quale, quod: nempe in quale ex modo significandi et in quid ex parte rei

323 significatæ= His notatis manifestum redditur, quod porphiriana generis definitio est bona, stat enim genere, et differentia. Nam prædicari de pluribus est genus, per quod univoce conveniat cum reliquis prædicabilibus, omnia enim de pluribus prædicantur ut infra videbimus. Reliquæ particulæ sunt propria differentia generis, per illas enim distinguitur a reliquis prædicabilibus. Genus enim prædicatur de differentibus specie, et per hoc differt a specie subalterna, quæ solum de differentibus numero prædicatur: et ex hac parte colligitur quod genus solum prædicatur ut pars esse; si enim inferiora differunt specie, unumquodque præter genus debet habere aliud prædicatum per quod in tali specie constituatur; unde genus non constituit totam esse inferiorum, sed est pars esse et ut pars prædicatur: species autem prædicatur ut tota esse; quia inferiora eius solum addunt differentias individuales, quæ extra esse naturæ est. Sic prædicari in eo quod quid differt genus a reliquis prædicabilibus: a differentia, quæ prædicatur in quale ex modo significandi, et in quid ex parte rei significatæ

UVA.BHSC

significatur: genus a utroque modo praedicatur in quid: et a proprio, et accidenti differt, quia utrumque praedicatur in quale tam ex parte rei significatae, quam ex modo significandi: ex omnibus quae capite 3o citra praefata deffinitio generis. ==

Dus Secundus.

Satisfit obiectionibus contra hanc deffinitionem. 121

348 Obiicies 1o: quod deffinitur debet constare genere, et differentia; sed genus nequit genere et differentia constare: ergo nequit deffiniri. Maior constat ex communi proloquio: quod deffinitur est species. Minor probatur: quod constat genere et differentia est inferius suo genere; sed genus, ut pote superius ad omnia genera, nequit esse inferius alicui: ergo. Confirmatur: Deffinitio in qua ingreditur deffinitum est mala; sed genus ingreditur suae deffinitioni: ergo. Minor constat, quia deffinitio generis constat genere. == Solutio horum et similium argumentorum constat ex dictis quaestione praecedenti pro solutione 2i argumenti; iuxta quam, concessa maiori, nego minorem; et distinguo axioma citatum, quod deffinitur debet esse species essentialiter, nego: denominative, concedo. Genus enim licet essentialiter non sit species, tamen accidentaliter subinduit rationem speciei operative ad universale; sicque est inferius illo; unde potest pro ut sic deffiniri, cum constet genere, quod est ratio communis universalis; et etiam differentia, illa nempe, quam in eius deffinitione explicabimus. Similiter dicimus ad confirmationem: nam genus quod deffinimus est genus essentialiter; genus autem quod ingreditur deffinitionem, nempe ratio universalis, est genus accidentaliter tale. Vel aliter dici potest, quod genus deffinitum est genus universaliter acceptum, ut praescindit ab omnibus generibus: genus autem quod ingreditur deffinitionem est quoddam genus particulare, sicut quando distinguitur a genere deffinito. ==

349 Obiicies 2o: species praedicatur in quid de pluribus differentibus specie: ergo differentia assignata in deffinitione generis nulla est. Probatur antecedens: animal est species continentur sub genere viventis; sed animal praedicatur de homine, et equo specie differentibus: ergo. == Confirmatur 1o: genus praedicatur de pluribus genere differentibus: ergo non de differentibus specie. Antecedens constat: nam substantia quae est genus supremum praedicatur de spirituali, et corporea, quae genere distant. == Confirmatur 2o: Differentia subalterna praedicatur in eo quod quid de differentibus specie: ergo illi convenit deffinitio generis: ergo non est bona. Antecedens constat, nam Aristoteles 6 Topic. cap. 2o ait: in eo quod quid est genus, et differentia praedicatur, et quod praedicetur de differentibus specie est manifestum: sensibile enim quod est differentia praedicatur de homine, et equo. = Confirmatur 3o: genus etiam praedicatur de differentibus numero, ut homo in puerili Paulus est animal: ergo male dicitur in eius deffinitione quod solum praedicatur de differentibus specie. == Ut haec et alia dissolvantur, libet hic ponere figuram arboris praedicamentalis, ad intelligentiam probabilem utillimam. ==

UVA.BHSC

Arbor Prædicamentalis Porphiriana.

UVA.BHSC

350 Igitur in hac figura, quae accepta denominatione ab arboribus, arbor predicamentalis nuncupatur, tres circulorum ordines aspicitis; quorum alii sunt in centro in recta linea; et in illis collocantur omnia genera et species, quae communiter dicuntur ad predicamentum substantiae pertinere. Alii sunt ad latus dextrum, qui continent differentias positivas, quae gradum superiorem dividunt, et inferiorem constituunt. In his vero, quae ad latus sinistrum sunt, collocantur aliae differentiae, quae superiorem gradum dividunt, et inferiori repugnant; licet alias sint constitutivae aliarum specierum ad idem predicamentum pertinentium. Ex his omnibus constat quod genus quoddam dicitur supremum, seu generalissimum, quod nullum aliud supra se habet: ut substantia in nostra figura. Aliud dicitur subalternum, scilicet quod mediat inter supremum, et infimum, ut corpus, et vivens. Aliud denique est infimum, quod nullum genus sibi continet, ut animal. Similiter dividuntur species, et differentiae: ita ut corpus sit species suprema, quae immediate collocatur sub genere supremo: et pariter materialis, et immaterialis sunt differentiae supremae, quae supremum genus dividunt: vivens, et animal, species subalternae: animatum, inanimatum, sensibile, insensibile, differentiae subalternae: et denique homo species infima; rationale, et irrationale infimae differentiae. Et post haec omnia ponuntur differentiae individuales intra eandem speciem, ut sunt Petrus, Paulus. ——

351 Hac divisione suposita, habetis quod genus supremum est solum genus, et nullomodo species: ut substantia. Et similiter species infima, aut atoma est solum species, et non genus, ut homo. Intermedia autem ut corpus, vivens, et animal sunt simul genera et species, sub diversa tamen ratione; nam sunt genera prout respiciunt inferiora ut partes eorum illorum; sunt autem species prout sunt composita ex suo genere, et differentia genus dividente ~~et supre~~ ~~dicuntur de inferioribus vel specie, vel numero~~. Sic corpus est genus prout respicit viventia et animalia; et est species prout respicit ut superius suum genus scilicet substantiam, ex quo, et differentia materiali componitur. Et sic de aliis. ——

Ulterius habetis quod gradus inferior continet superiorem ex quo et propria differentia constituitur; ut corpus continet substantiam materialem ex qua constituitur; unde etiam substantia materialis dicitur tota essentia corporis. Haec autem tota essentia corporis si comparetur ad vivens, non est tota essentia viventis, sed pars potentialis, quae determinata per differentiam animatum constituit vivens. Si autem corpus consideretur in ordine ad animal, iam tunc non est pars potentialis illius; sed solum est pars partis; quia constituit vivens ut pars eius; et ulterius vivens comparatum ad animal est solum pars potentialis illius; quae determinata per differentiam sensibile constituit specifice animal; et similiter philosophabitis de reliquis subalternis. ——

122

UVA.BHSC

352 His praeiactis habitis, patet dicendum sequentibus quaestionibus, iam ad argumentum positum numero 349 resp. dist. ant.: species quatenus consideratur ut genus praedicatur de pluribus differentibus specie, conc. ant.; quatenus considerantur ut species, nego ant. et ad probationem distinguo maius: alia est species subalterna, conc.; infima nego maius. Igitur quando Porphirius deffinivit speciem ut distincta a genere pro hoc quod est praedicari solum de differentibus numero; solum deffinivit speciem atomam, seu infimam; post deffinitionem enim addidit: verum haec quidem assignatio ipsius erit specialissimae speciei, et quae tantummodo species est. Unde praedicari de differentibus numero solum speciei infimae convenit; species autem subalternae, in ordine ad inferiora non dicuntur species; sed solum in ordine ad genus, ex quo, et differentia constant, quo pacto species dicuntur quia dicunt esse completum in tali gradu. Cum autem respectu inferiorum solum dicant partem esse, solum respectu illorum sunt genera; unde non est mirum, quod illis deffinitio generis conveniat. = Ex his constat solutio ad 1am probationem; quia cum genera intermedia sint species respectu superiorum, quatenus ex ipso, et differentia specifica constituuntur; genus supremum comparatur ad illa, ut sunt eius species; licet alias ipsa sint genera respectu suorum inferiorum. =

353 Ad 2am probationem dico quod differentia subalterna praedicatur in quale quid de suis inferioribus, genus autem solum in quid, ut constat ex dictis numero 346, et 47 unde sufficienter differunt. Quando vero Aristoteles ait, quod differentia et genus praedicantur in eo quod quid debet intelligi pro eodem ac quidditative, quo pacto verum est, quod tam differentia, quam genus pertinent ad quidditatem speciei: sed licet in hoc conveniant differunt tamen ex eo quod ex modo significandi genus in quid praedicatur, seu substantive, et admodum per se stantis; differentia vero praedicatur admodum adiacentis, ac ideo in quale ex modo significandi. Et haec differentia inter utrumque communiter ab omnibus admittitur. Quod autem differentia subalterna praedicetur de differentibus specie, nil ponit contra nos; cum sufficienter differat a genere ex capite assignato: unde non est inconveniens quod in hoc cum genere conveniat, sed de hoc ulterius redibit sermo cum de ipsa tractemus. = Ad 3am probationem breviter resp.; quod genus praedicatur etiam de differentibus numero; ceterum non immediate, sed mediante specie cuius sunt individua de quibus genus praedicatur. Quod patet in exemplo adducto: aliud enim non praedicatur de petro, et paulo, nisi in quantum sunt individua naturae humanae, cui immediate convenit genus animalitatis. =

354 Sed contra hanc solutionem instes: genus etiam praedicatur immediate de individuis: quo ruit solutio

Ant. constat:

UVA.BHSC

Antecedens ostat: cum enim dicimus hoc animal est animal, ponimus individuum
genericum de quo genus ut tota essentia praedicatur. == Occasione huius repetitionis solet
inquiri: an genus possit immediate individuari? Pro quo notandum quod duplex
possumus distinguere individuum completum scilicet et incompletum. 1um dici potest quod to-
tam essentiam specificam continet: ut Petrus, qui dicit totam essentiam hominis, determinatam
per differentiam individualem, scilicet Petreitatem. 2um dicitur individuum genericum
quod solum dicit rationem genericam determinatam per singularitatem; ut haec substantia. 123
et de hoc individuo loquimur; unde sensus quaestionis est an aliqua ratio gene-
rica possit immediate contrahi per differentiam individualem; quin per prius per
specificam contrahatur? Et hoc dupliciter adhuc inquiri potest: an scilicet fieri
possit a parte rei? An vero possit fieri beneficio intellectus? Pro quo
breviter resolvendo. ==

Dico 1o: genus non potest a parte rei immediate in-
355 dividuari. Sic communiter sentiunt scholastici, cum D. Th. q. 4 de pot. art. 1o
dicente: nihil potest intra contineri in genere, quod per aliquam differentiam
essentialem ad speciem non sit determinatum. Et insuper ratione ostat: quia ideo ge-
nus potest immediate individuari quia differentiae specificae et essentiales sunt extra
essentiam generis; nihil autem quod est extra essentiam rei requiritur ad eius existentiam: sed
haec ratio nulla est: ergo. Maior est fundamentum quod refertur pro opposita sententia.
Minor probatur, quia esse substantiam, vel accidens est extra essentiam entis; et nihilominus
implicat quod existat aliquid ens quod non sit substantia, vel accidens: ergo licet differentiae
specificae sint extra essentiam generis nihilominus implicat genus existere
sine illis. == 2o probatur minor: sicut differentiae essentiales sunt extra conceptum gene-
ris; ita individuales extra conceptum speciei; sed implicat speciem existere
a parte rei sine differentia individuali, ut omnes fatentur contra Pla-
tonem: ergo similiter. == Confirmatur: implicat quod aliquid participet aliquam rationem
quin participet id, quod talis ratio continet; sed ratio talis singularis v.g. Pe-
treitas ratio continet rationem differentiae specificae: ergo genus participans sin-
gularitatem necessario, et per prius participat rationem specificam, ac per
consequens differentiam essentialem. ==

356 Dico 2o: genus potest concipi ab intellectu cum sola singula-
ritate; ideoque potest beneficio intellectus immediate individuari. Sic vi-
detur docere Ang. Mag. opusc. 55 circa medium: ubi ait, quod intellectus
considerat formam animalis in hoc individuo, antequam attingat formam
hominis, vel alterius speciei. == Deinde probatur ratione: genus individua-
ri beneficio intellectus nihil est aliud, quam intellectum cognoscere naturam generi-
cam singularizatam, non cognita ratione specifica talis singularis:
sed hoc multoties contingit: ergo. Minor probatur: viso a longe animali mo-
tu progressivo eius percepto, non vero figura, aut specie eius, cognoscit in
rei

UVA.BHSC

intellectus animal singulare, et existens: non vero ratione specifica: quo potest intellectus cogere genus singularizari absque specifica differentia. tunc sic: id tunc casu animal habet esse obiective in intellectu cum differentia individuali absque specifica: quo beneficio intellectus potest genus immediate individuari. Ex his strat, quod quando genus sic concipitur individuari, solum concipitur ratio generica ut tota essentia individui, et insuper differentia individualis, quae est extra esse rationis genericae. His suppositis =

357 Resp. ad replicam contra numero 354 positam dist. do. antecedens: praedicatur immediate genus prout formaliter est genus de individuis, nego antecedens: pro ut saltim reductive est species concedo antecedens, et nego consequentiam. Cum enim genus possit beneficio intellectus immediate individuari, et concipi cum sola differentia individuali; non possumus negare, quod qui sic concipiens genus, enunciaret hanc propositionem hoc est animal v.g. praedicaret immediate genus de individuo; res enim praedicamentalis sic recipimus. Ceterum haec praedicatio licet sit immediata non est generis formaliter; sed pertinet ad speciem; genus enim ut genus praedicatur ut pars esse; et in casu posito animal non praedicatur ut pars esse individui, sed ut tota essentia, et completa, quae est praedicatio propria speciei: unde praedicatio immediata de individuo incompleto et de pluribus solo numero differentibus, non convenit generi, ut tali; unde recte ponitur in eius deffinitione, praedicari de differentibus specie. Et idem quod de genere dicimus dici potest de reliquis praedicabilibus. Differentia enim licet sit 3.m praedicabile, v.g. rationale respectu petri, et pauli; tamen si consideretur respectu huius, vel illius rationalis denominatur species, quia est tota essentia illorum. Et similiter risibile, et album, quae respectu naturae de qua praedicantur sunt proprium, et accidens; et sic omnino respectu huius, vel illius risibilis, aut albi sunt species. =

Questio Quarta

Quodnam sit Deffinitum in deffinitione Generis?

358 Licet solum inquiramus de Deffinito in deffinitione generis; tamen praesens questio aeque procedit de omnibus concretis logicalibus; ideoque quidquid de deffinito in deffinitione generis dixerimus, pro omnibus praedicabilibus, et reliquis secundis dictum haberi volumus. Questio haec ut ait eminentissimus Caietanus est ianua ad omnes logicales deffinitiones; sed quia in logica communiter concreta accidentalia deffiniuntur, aliquid de ipsis in communi dicendum est.

Sit ergo

D.us 2.a Primus.

Explicatur modus deffiniendi accidentia.

359§ Supponimus 1.o accidentia posse deffiniri 2.a q.d, et per posterius. ita ex- 124
presse D. Tho. 7 metaph. lect. 4. ubi ait: accidentia habent deffinitionem, sed per pos-
terius, et 2.a q.d: q.d tamen dicitur, quod non habent deffinitionem accidentia, intel-
ligitur per prius et simpliciter. = Deinde probatur ratione: eo modo aliquid deffi-
nitur, quo habet essentiam deffinitione explicabilem; sed accidentia habent veram
essentiam 2.a quid, et per posterius: ergo sic possunt deffiniri. maior constat; quia deffinitio
explicat essentiam rei. minor probatur: ens dicitur de substantia per prius, et sim-
pliciter; et de accidenti 2.a q.d; et tamen in utroque proprie et intrinsece est
ratio entis; sed eo modo quo aliquid est ens habet essentiam: ergo accidentia habent essentiam
propriam 2.a q.d: ergo sic deffinibilia sunt. = Secundo supponendum est subiectum sempr
debere ingredi deffinitionem accidentis. et ratio est clara: eo modo aliquid deffinitur, quo
eius quid dicitur a nobis concipitur; sed accidens numquam potest concipi sine or-
dine ad subiectum: ergo nequit deffiniri quin deffinitionem ingrediatur subiectum.
maior constat; quia modus significandi, ut saepe diximus, explicat modum essendi mediante
conceptu. minor probatur: accidens essentialiter est ens in alio, scilicet in subiecto, et cum or-
dine ad illud; sed nihil potest concipi sine eo quod est de conceptu suo essentiali: ergo maior
est deffinitio accidentis. minor constat; nam concipere aliquid sine eo quod est illi essentiale, non
est illud concipere; sed aliud diversum. =

tota haec ratio est D. Th. pluribus in locis, et prae
360§ cipue opusc. 48 tract. de enuntiatione cap. 1.o ubi ait: in deffinitione supposi-
torum nihil ponitur, quod sit extra essentiam deffiniti: at formae accidentales, quae
quia non possunt per se esse, sed in alio, scilicet subiecto, vel materia in sui deffi-
nitione requirunt subiectum, vel materiam. et post pauca subiungit differentiam quae
datur inter deffinitionem accidentis in concreto, et in abstracto, per haec ver-
ba: formae abstractae aliter requirunt subiectum in earum deffinitionibus, quam
formae sumptae in concreto; nam formae abstractae requirunt subiectum loco differentiae
ut cum dicimus crispitudo est contractio capillorum; ubi capilli, qui sunt subiectum
crispitudinis ponuntur loco differentiae: in concreto vero requirunt subiectum loco
generis, ut cum dicimus: crispum est capillus contractus. et ratio huius differentiae
est: quia cum significantur in concreto significant pro subiecto, et explicite con-
notatur compositio cum subiecto: unde subiectum significatur ut quod per se, et
substantive, et sic est 1.a pars deffinitionis. cum vero significantur in abstracto non
explicat compositionem cum subiecto, sed ex modo significandi explicantur, ac si
per se starent: unde subiectum solum ingreditur in obliquo, et de connotato, et ut 2.a pars deffinitionis, scilicet differentia. =

OVA.BHSC

361 Supponendum est 3º, quod deffinitiones accidentium dicuntur tales per additamentum, quia in eis ponitur aliquid extra eorum essentiam, scilicet subiectum, quod quidem ponitur pro genere in deffinitione concreti; et licet verum genus non sit, quia non praedicatur in quid de accidenti, tamen gerit vices generis quia est praedicatum accidentibus comune. Hec est inconveniens, quod in deffinitione accidentis non explicetur proprium et determinatum subiectum illius; quippe tam subiectum, quam quod dicas formae accidentalis nobis sunt ignota: hoc enim est per accidens; per se vero debebat poni explicite utrumque; sed quia hoc ignoramus, exprimimus ea ut per effectus, vel per proprietates, quas cognoscimus, sicque devenitur in cognitionem eorum. Sicut etiam contingit in deffinitione naturae substantialis; nam equum deffinimus animal hinibile, et leonem animal rugibile, quae sunt proprietates nobis notae, per quas in cognitionem eorum ducimur.
Hec doctrina est D. Th. cap. 6 de ente, et essentia.

Supponendum 4º: quod alio
362 modo possunt etiam deffiniri concreta accidentalia; ponendo, scilicet, pro genere conceptum superius, et rationem propriam generi deffiniri ratione differentiae: ut si deffiniamus album sic: coloratum disgregativum visus. Ubi coloratum licet implicite dicat corpus, explicite tamen et pro formali importat colorem, quae est ratio superior tamen albi. Hunc modum deffiniendi plures aprobant, et dicunt talem deffinitionem magis accedere ad rectum modum deffiniendi; vocant que illam deffinitionem generis metaphysicam, quia illius essentiam explicat per praedicatum superius et per rationem differentialem. Deffinitionem vero in qua exprese ponitur subiectum, ut si album deffiniamus sic: corpus disgregativum visus, vocant deffinitionem physicam, quia ponit subiectum quasi loco materiae, et accidens loco formae. Videatur circa hoc mag.r Prado in presenti.

His suppositis
363 notat quod in concreto accidentali tria sunt, scilicet, subiectum, forma, et agregatum ex utroque. Unde in genere invenitur natura, quae est subiectum 2ae intentionis; 2a intentio; et agregatum ex utroque; et de quolibet ex his dubitatur: an sint in deffinitione generis deffinitum? Circa quod quidam asserunt, deffinitum esse 3latum ex natura, et 2a intentione. Pro hac referuntur Mastr., Iesuitae, alii dicunt, esse naturam pro ut substat 2ae intentioni et illam connotat. Sic aliqui thomistae. Alii denique asserunt, esse 2am intentionem in concreto prout connotat naturam. Et haec est comunior inter AA. Mentem autem nostram duplici Rl. aperiamus, sit.

UVA.BHSC

D.us Secundus.

Resolvitur Dubium Propositum

Prima Conclusio.

125

364 Deffinitum in deffinitione generis non est agregatum ex natura, et 2a intentione; nec natura adhuc prout denotat 2am intentionem. Prima pars conclusionis probatur: agregatum ex natura et 2a intentione est ens per accidens; sed ens per accidens nequit unica deffinitione deffiniri: ergo deffinitum in deffinitione generis nequit esse tale agregatum. Consequentia est legitima. Maior constat: naturam enim est subiectum 2æ intentionis, et 2a intentio est accidens illi inherens; ex accidente autem, et subiecto solum resultat unum ens per accidens, ut ait D.Th. in opusculo theolog. cap. 27. et cap. 7 de ente, et essentia per hæc verba: ex accidente et subiecto non fit unum per se, sed unum per accidens; et ideo ex eorum coniunctione non resultat essentia quædam. Ex quibus sic probo minorem: ens per accidens non est essentia quædam ex D.Th.; sed quod non est essentia quædam nequit unica deffinitione deffiniri: ergo. Minor constat; quia deffinitio explicat essentiam: unde quod unica essentia non est, non potest unica deffinitione explari. =

2o probatur minor primalis: ens per accidens componitur ex rebus pertinentibus ad diversa predicamenta; sed quæ pertinent ad diversa predicamenta non possunt una deffinitione deffiniri: ergo. Maior est certa; concretum enim accidentale plerumque coalescit ex substantia, et accidente, vel concretum generis ex natura, et 2a intentione, quæ est relatio rationis ex duobus accidentibus genere diversis. Minor etiam constat; quæ enim pertinent ad diversa predicamenta habent ratione diversum genus, et differentiam, aliter, et aliter deffinitione explicabile. =

365 Secunda pars conclusionis probatur: Deffinitum formale in deffinitione generis est quod primo, et per se hoc nomine genus designatur; sed hoc nomine genus non designatur natura adhuc, ut subest 2æ intentioni: ergo. Maior est certa; nam res deffinimus sicut concipimus, et sicut concipimus, per nomina explicamus. Minorem probo: nomen concretum non significat primo et per se subiectum adhuc ut subest formæ; sed formam primo, et de connotato subiectum; sed genus est concretum accidentale cuius subiectum est natura et forma 2a intentio: ergo. Minor est evidens, et ab omnibus admittitur. Maior est D.Th. 5 metaph. lect. 9 dicente: nec verum est quod dicit Avicena, quod predicata, quæ sunt in generibus accidentis, principaliter significant substantiam, et per posterius accidens; nam album, ut in predicamentis dicitur, solam qualitatem significat. hoc autem nomen album significat subiectum ex consequenti in quantum significat albedinem.

albedinem, per modum accidentis, quod genus ut pote concretum accidentale non significat naturam nisi de connotato, et ex consequenti. Instat ergo eadem maior ratione: nam si concretum accidentale significet per se subiectum et non formam, genus huius propositionis animal est genus esset hoc: animal est animal ut substat 2ae intentioni; sed hoc est absurdum: ergo et illud. Maior est evidens; nam substratum generis est animal in exemplo apposito; unde si concretum significat substratum, erit sensus propositionis a nobis assignatus. —

366 Secundo probatur eadem pars: definitum in definitione generis est aliquid omnibus generibus commune; sed natura adhuc ut subest 2ae intentioni non potest esse huiusmodi: ergo. Maior est certa: definitur enim genus in communi, unde cuilibet generi particulari definitio debet convenire. Minor probatur: natura adhuc ut subest 2ae intentioni est natura realis; sed implicat natura realis communis omnibus generibus: quod minor constat: quia omnia genera pro substracto accepta essentialiter differunt; et aliàs talis natura esset substantia et accidens communis. — Confirmatur: id est definitum cui convenit essentialiter definitio; sed definitio generis non convenit essentialiter naturae ut substat 2ae intentioni: ergo. Maior ab omnibus admittitur. Minor etiam constat: quia definitio explicat relationem essendi et praedicandi de pluribus: quorum utrumque accidit naturae. ==

367 Huic rationi respondent contrarii, quod licet secunda intentio, seu relatio universalis, et praedicabilitas accidat naturae 2ae se; et ideo illi accidat praedicari de pluribus, ac per consequens definitio generis: tamen considerata, ut substat 2ae intentioni essentialiter habet praedicari de pluribus: unde licet natura 2ae se non sit definitum, quia illi accidit definitio; tamen est definitum, ut connotat intentionem, quia prout sic illi convenit essentialiter definitio. — Sed contra hanc solutionem insurgo, inquirendo ab adversariis, quid intelligunt, quando dicunt, natura ut subest intentioni? Vel enim reduplicant aliquid naturae? vel aliquid 2ae intentionis? Si 1um: falsum omnino dicunt; quia quantumcumque reduplicetur quod quod se habet ex parte naturae; huic accidit ratio universalis, et praedicabilitas, quae in definitione importantur; unde natura quantumvis reduplicata, non potest esse definitum. Si dicant 2um: nihil contra nos convincunt; quia si reduplicatur 2a intentio, et ratione huius reduplicationis convenit definitio naturae; itaque natura ratione sui non est definitum, sed ratione 2ae intentionis; quae definitum esse debet quia definitio debet convenire definito ratione sui, ut pote explicans propriam essentiam. Quod manifestum fit in hac propositione: homo ut substat visibilitati est visibilis; in qua si reduplicetur aliquid ex parte hominis, praedicatum accidit illi: si vero aliquid ex parte visibilitatis; praedicatum est essentiale; at non ratione hominis, sed visibilitatis. Sic ergo quod dicimus de natura, ut substat 2ae intentioni. ==

Sed

UVA.BHSC

Secunda Conclusio.

Secunda intentio in concreto, ut connotat naturam est deffinitum formale 126
in deffinitione generis. Primo probari potest hæc conclusio ratione eadem,
368 qua impugnabimus 2am sententiam probando 2am partem præcedentis conclusionis
numero 365, et 366. scilicet non significari per genus id quod est deffinitum et genus significat
tantum quæ est 2a intentio, hæc erit formaliter deffinitum in deffinitione generis. Minor
per 2a intentio est omnibus generibus communis; licet non naturæ diversissimæ in communi.
22a intentio
nis
omnes univoce in ratione generis conveniunt. unde deffinitum generis deberet
2a intentio. — Secundo probatur conclusio speciali ratione desumpta ex D. Th. opusc.
56: id est deffinitum formale in deffinitione generis, quod per se pertinet ad con-
siderationem logicæ; sed 2a intentio in concreto per se pertinet ad logicæ
considerationem: ergo. Maior est certa: hic enim deffinitur genus, prout eius consideratio
pertinet ad logicam. Minor præterquamquod constat ex dictis in proœmialibus; patet
etiam ex illo Avicennæ, sæpe a D. Th. repetito dicto, et ab omnibus admisso: scilicet
logica agit de 2is intentionibus adiunctis 1is: hoc est de 2is intentionibus ut
connotant naturas quæ sunt 1æ intentiones obiectivæ. — Et confirmatur ex locis in qui-
bus D. Th. ait quod deffinitiones accidentium dicuntur per additamentum, quia in illis
ingreditur subiectum, quod est extra essentiam deffiniti. Tunc sic: sed subiectum generis est
natura et accidens est 2a intentio: ergo in deffinitione generis natura est
extra essentiam deffiniti: ergo sola 2a intentio est deffinitum. Eisdem autem rationibus
probatur hoc de quovis
termino logicali. — Dubium Tertius.

Enodantur obiectiones contra utramque conclusionem.

369 Obiicies 1o contra 1am partem 1æ conclusionis: illud est deffinitum in quavis
deffinitione, cui convenit deffinitio: sed deffinitio generum convenit ex equo naturæ et
2æ intentioni et non soli naturæ, nec soli 2æ intentioni: ergo. Probo minorem: illi convenit gene-
ris deffinitio cui convenit prædicari de pluribus; sed hoc convenit naturæ et 2æ
intentioni ex equo: ergo. Maior constat ex deffinitione generis. Probo minorem: natura est id
quod de pluribus prædicatur, et 2a intentio est qua natura constituitur prædicabilis:
ergo prædicari de pluribus non soli naturæ et 2æ intentioni, sed agregato ex utroque
convenit. Antecedens constat: nam in hac prædicatione: homo est animal, prædicatur natura animalis, et consti-
tuitur in ratione prædicabilis per 2am intentionem. Nam si prædicatur 2a intentio, alius
sensus esset: homo est 2a intentio, quod falsum est. — Ut huic argumento, quod præ-
cipuum est, respondeamus, ita ut veritas nostræ conclusionis, et falsitas senten-
tiæ oppositæ appareat, oportet recolere dicta in principio quæstionis,
quod scilicet accidentia deffiniuntur eo modo, quo habent essentiam: cum
enim accidens non sit ens quod est sed quo aliquid est, sicut albedo est id quo
aliquid est album; deffiniri debent solum per connotationem ad subiectum. — —

UVA.BHSC

310 Igitur in concreto accidentali ut diximus notatur 1º similarij, significatur 1º forma, et denotatur subiectum; a tamen directe supponit pro subiecto et non pro forma. Similiter cum talia concreta deffiniuntur, id quod 1º deffinitur, et cuius essentia explicatur, est forma accidentalis, ingreditur tamen deffinitionem subiectum ut suppositum tali formae, alias sine illo nullo modo explicabilis. Utra ad rem propius accedamus. sicut genus 1º significat formam, id 1º supponit pro natura. ita in eius deffinitione 1º deffinitur forma, quae est 2ª intentio; et ingreditur natura ut suppositum in deffinitione. Igitur ex parte rei significatae essentia secundum dictae 2ae intentionis explicatur; quia tamen 2ª intentio non habet esse prse, sed ut adiacens alteri; nec habet praedicari de pluribus; sed esse id quo aliquid praedicatur: ideo cum genus deffinitur videtur quod natura ex modo significandi est id quod deffinitur, quia natura est quod de pluribus praedicatur: attamen in rei veritate nihil essentiale naturae explicatur per talem deffinitionem; quia praedicari quocumque modo accidit naturae; et solum est essentiale secundum 2ae intentionis, non quod ipsa praedicabilis sit, sed quod est forma, qua aliud praedicabile est.

311 Ex his habetur quod 2ª intentio est in tali deffinitione deffinitum quod, seu id quod deffinitur; et natura nullo modo est deffinitum, sed ponitur ut quod extra essentiam deffiniti, necessario tamen connotandum, propter imperfectionem essentiae, quae explicatur. in alio autem sensu 2ª intentio potest dici deffinitum quo; quia cum aliquid deffiniatur eo modo, quo habet essentiam, et cum 2ª intentio sit quo aliquid est; deffinitur ut quo natura est praedicabilis, sicque potest vocari deffinitum quo, licet sit id cuius essentia directe explicatur. Et cum natura sit id quod constituitur in ratione praedicabilis per 2am intentionem; potest vocari, id quod in recto importatur in tali deffinitione, ut necessario ponendum ad explicandam 2ae intentionis quidditatem. Unde de 1º ad ultimum habemus, quod omne id quod explicatur in deffinitione concreti accidentalis, vel generis, est essentiale formae accidentali non in ordine ad se, sed in ordine ad subiectum, cui necessario in esse quod denominat: non autem subiecti, sicut ipsa forma est accidentalis et extra subiecti essentiam sic accidit illi quod quod ratione talis formae subiecto convenire dicitur.

312 Iam ergo facilis est solutio ad propositum argumentum; debet enim distingui 1ª propositio maior sic: illud est deffinitum cui convenit deffinitio essentialiter, et ratione sui predominatorem

maiorem cui convenit deffinitio accidentaliter, et ratione alterius nego maiorem et distinguo minorem: convenit et eque naturae accidentaliter et secundae intentioni essentialiter concedo minorem: utrique essentialiter nego minorem et consequentiam. Ad minoris probationem distinguo maiorem: illi convenit deffinitio cui convenit praedicari de pluribus essentialiter et ratione sui, transeat maior: accidentaliter, et ratione alterius, nego maiorem: et distinguo minorem: hoc convenit naturae essentialiter nego minorem: accidentaliter concedo minorem et ad huius probationem distinguo antecedens: natura est id quod praedicatur, et hoc convenit illi essentialiter nego antecedens: accidentaliter concedo antecedens, et nego consequentiam. Deffinitum enim

373 est id, cuius essentia per deffinitionem explicatur; unde deffinitio essentialiter convenire debet deffinito. Cum ergo sit extra essentiam cuiusvis naturae genericae praedicari de inferioribus, sic praedicari quod explicatur in generis deffinitione est accidentale naturae: ideoque natura deffinitum talis deffinitionis esse nequit. Hoc autem quod est accidentale naturae, est essentiale secundae intentioni, quia natura, cui talis intentio accidit, ex ipsa intentione habet praedicabilitatem. Ipsa ergo natura est quae de inferioribus praedicatur, et quidem essentialiter; ceterum sic essentialiter praedicari est omnino extraneum ab essentia naturae: natura enim animalis ex suo essentiali conceptu solum dicit esse vivens sensibile; quod autem praedicetur de individuis est extra conceptum ipsius; et illi convenit quatenus suscipitur ut substrata secundae intentionis generis. Ratio autem cur in deffinitione dicitur: genus est quod praedicatur, est quae supra assignavimus; scilicet, quia accidens est quo aliud tale est; unde cognito qualis sit natura affecta 2a intentione generis; necessario cognoscitur essentia secundae intentionis naturae taliter afficientis. Cognito enim quid est album formaliter ut tale, et ut affectum albedine; cognoscitur quae sit essentia propria albedinis; ex eo enim quod videmus album ut tale esse disgregativum visus; manifeste cognoscimus quod ratio propria albedinis est visum disgregare: neque enim aliter essentia accidentis explicabilis est, ut sup. notavimus. ==

374 Obiicies 2o contra 2am partem assertionis simul quod replicabis contra dicta: illud est deffinitum per nos, cui convenit essentialiter praedicari de pluribus; sed hoc convenit naturae saltim ut connotat 2am intentionem: ergo haec est deffinitum. Minor probatur: nam in hac praedicatione homo est animal, natura generica animalis essentialiter praedicatur de homine: ergo naturae convenit essentialiter praedicari. == Confirmatur: in deffinitione hominis, verbi gratia illud est deffinitum cui convenit esse animal rationale: ergo in deffinitione generis illud erit deffinitum cui convenit praedicari de pluribus: tunc sic: sed hoc convenit naturae, ut connotat 2am intentionem: ergo haec est deffinitum. = Confirmatur 2o et simul obiicitur contra 2am conclusionem: per deffinitionem generis non explicatur 2a intentio, ut connotat naturam: ergo non est deffinitum

UVA.BHSC

non ē deffinitū. Patet cōa: q^a deffitū ē cuius eēa per deffinitionem explicatur. Pbo añs: pr deffinitioē explatur prari de pluribus: sd prari de pluribus non cōvenit 2^e intioi, ut per se patet: q^a.

Sūo adargumentū distinguendo maiorē: li ecentialiter cadente supra cōvenit, cōcedo maiorē; cadente supra prędicari, nego maiorē; et aplata distinctione minori et eius pbaōi, nego cōq. Aliud m̄ ē naturę prędicari eēaliter; et aliud cōvenire eēntialiter naturę prari eēaliter: 1^m ē verū; 2^m vō falsū, q^a ut supra vidimus, nulla natura ex suo eēali cōcepto dicit prędicabilitatē, sd hęc auditur illi, sicut eiā 2^a intentio, per quā cōstituitur prabilis. Unde argumentū fallax redditur ex diversa aplicatione illius termini eēaliter. — Ad 1^a cōfraōē, concesso antecedenti, nego cōq. Ratio disparitatis ē; q^a hōo ē cōcretū substantiale, et ens per se; ideo q^a in eius deffinitione nil ponitur q^d sit extra essentiā eius, idemq eius eēa explicatur pr id q^d eēntialiter ē ipse hōo. Genus āu cū sit cōcretū accidale deffinitur per additamentū, et ideo ut supra diximus, ingreditur in recto subtū, seu natura in eius deffinitione; non ut cuius eēa explicatur; sd ut q^d recipit accidens, seu 2ª intioē: unde non mirū q^d intrali deffiōe id q^d pratur non cōveniat deffinito; sd naturę quę propter imperfectioē deffiniti, eius deffioē ingreditur. —

Ad 2ª cōfraōē distinguo añs non explicatur 2ª intentio in abstracto, cōcedo añs; in cōcreto nego añs: et cōq: ad cuius adhibitā pbaōē distinguo: deffitū ē cuius eēa explicatur cōmo do quo eēa ē cōcedo; aliter nego ppē. Ad pbaōē antis distinguo maiorem: prari de pluribus m̄ cōvenit secundę intioi ut q^d, et explere cōcedo minorē: inxplere, et ut quo, nego minorē, et cōq. Deffinitur m̄ per nrā deffinitionē prabilis: quo pactionē genus in cōcreto, seu ut afficit naturā, et cōstituit prabilē: quo pacto, cū genus seu 2^a intentio in tali cōcreto non sit nisi forma inxpleta ecaliter dependens a subto recte eius eēa pr ordinē ad subiectū exprimitur: ideoq prari de pluribus, licet m̄ cōveniat ut quod 2^e intentioi, tm̄ eius eēā explat denotare ipsā eē quo natura taliter prędicabilis cōstituitur. Quę solutio fulciri potest ex dictis per totā quęstionē. Unicū m̄, et solidissimū nrę opinionis fundamentū sumitur ex ipso modo eēę accidentis; cuius m̄ est eē per se, sd in alio, scilt subto; unde eēa accidentis inexplicabilis ē sine ordine ad subtū. — Ex dictis colligite, q^d idē ac de deffinito in deffioē generis, dicendū ē de aliis prędicabilibus, et oībus cōcretis logicalibus; oīū m̄ ē par ratio; cū omnia ex subto, et fra accidali rationis cōstituantur. —

Quęs.

UVA.BHSC

Questio Quinta

Plura Dubia circa genus resolvuntur.

317 Pro perfecta intelligentia generis aliqua hic dubia communiter excitantur, quibus solutis clarescit amplius ēēa generis. Et quia plura, quæ sub nomine generis inquiruntur, ad alia etiā prædicabilia pertinent, ideo n̄ ab re erit 1° inquirere: an genus, et aliud q̄dcūq̄ prædicabile amittat universalitatē per actualē prædicationē? Pro cuius resoluōe sit:— 128

D^m Primus

Resolvitur dubium circa universalitatem Generis in actuali prædicatione.

318 Nec genus, nec aliud quodcunque universale amittit universalitatē per actualē prædicationē. Sic comunis sententia thomistarū. Et deducitur ex porphirio cap. de specie ubi ait: aut paria de paribus, aut maiora de minoribus prædicentur oportet, ut indivisibile de equo, et al de hoē. Ex quibus sic pbatur 2° ratione: in hac pratioe homo ē al, to al ē quid superius et ut superius actu prædicatur; sd al ūt hominis ē genus et universale: ḡ ul'e in actuali pratioe remanet superius: ḡ retinet universalitatē. Mat ē D. Th. cap. 2 de ente et ēēa ubi ait q̄ natura absolute consideratā prout abstrahit a quolibet ēē, ē quæ prædicatur de omnibus individuis: prout sit ā abstracta ē superior et ul'is. Deinde pbatur ratione: ḡ tali pratioe n̄ pratur equalis de equali: ḡ al pratur ut superius. Patet cōa ex autoritate porphirii duplicē tantū rectā prædicationē assignantis. Pbo ant: si tali pratio ēēt equalis de equali, prātū importaret eandē determinationē ac subiectū; sd hoc ē falsū: ḡ. Pbo minorē: si al diceret tantū determinationē ac hoō, idem ēēt dicere homo ē al, ac dicere: hoō ē al'rale; sd hoc ē falsū: ḡ et illud. Min' stat: nam in prima prædicatione pratur de specie genus, in 2ª vō tan genus quę differentia.—

319 Confirmatur: si genus in actuali pratione n̄ retineret universalitatē, non ēēt in actuali prædicatione aliq^d superius specie; sed genus in actuali pratione ē superius specie, et indifferens ad alias species: ḡ in actuali pratioe remanet ul'e. Pbo minorē: si genus in actuali pratioe non ēēt superius, hęc pp°: tantū hoō ē animal ēēt vera; sd tali pp° xā omnes ē falsa: ḡ q^u al q^d ē genus in hac pratioe ē superius. Mat, in qua stat difficultas, stat: q^d in tali pratioe in tantū al non ēēt superius in q^tū pratur ad identificatū cū hoē, xā adversarios; hoc ā ad^ssō idē ē dicere animal, ac al hominis: unde sicut hęc ē vera: tantū homo ē al hominis, ita ēt erit vera ista alia pp°.—

UVA.BHSC

380 Ad obiectiones contra dicta arg.: in hac pp.e hoc est al. animal enunciatur ut identificatum cum hoc; sed al. ut identificatum cum hoc non est universale: q.o minor dicta; q.a ad universalitatem requiritur indifferentia naturae: al. a ut identificatum cum homine non est indifferens, sed potius determinatum. = Dprobatur in pp.e vera subiectum, et praedicatum supponunt pro eodem; ubi animal servat in praedicatione universalitatem homo et animal non possunt supponere pro eodem: q.o. Pbo min: universalitas a.ali debet esse generica; subiectum universalitatis genericae non potest [illegible] pro subiecto specifico quale est homo: q.o si al. servat universalitatem homo, et animal non possunt pro eodem supponere. = Dprobatur 2.o: natura universalis dividitur per actuales praedicationes, sed natura divisa deperdit universalitatem: q.o maior est certa; et minor dicta; nam divisio naturae tollit illius unitatem, quae est de essentia universalis; et ob hanc rationem a parte rei non est universalis; q.a est divisa in inferioribus. ==

381 Respondeo ad argumentum distinguendo maiorem, enuntiatur ut identificatum cum homine realiter, concedo maiorem; realiter et per rationem, nego maiorem: et distincta minori nego cons. Ad minoris probationem dicimus, q.a animal reduplicative ut identificatum cum homine non retinet indifferentiam; q.a prout sic est ad speciem hominis determinatum: caeterum q.a per cognitionem enuntiativam representatur animal, ut q.a comunicabile aliis speciebus; q.a ex vi conceptus obiectivi explicite solum attingitur ratio communis omnibus, et non ratio peculiaris hominis; ideo adhuc prout de homine praedicatur, retinet indifferentiam sufficientem ad universalitatem: q.a aliquomodo attingitur abstracte ut distinctum ab homine. Itaque ut ait D. Th. 1. p. q. 13. art. 12, in qualibet pp.e affirmativa vera oportet, quod subiectum, et praedicatum significent idem secundum rem aliquomodo, et diversum secundum rationem. Unde, cum universalitas sit secundo opus intellectus sufficit distinctio rationis inter hominem, et al., ut hoc habeat universalitatem, quam homo non habet. Ex argumento a. sequitur contra communem philosophorum sensum, quod omnes pp.es sunt identicae, cum ratione adversarios idem omnino dicit ipso praedicatur, simul ac praedicatum sit idem omnino, ac subiectum. ==

382 Ad 1.am probationem distinguo maiorem: supponunt pro eodem actualiter concedo maiorem; aptitudinaliter, nego maiorem, et applicata distinctione minori, nego cons: Igitur suppositio formalis, quae est acceptio termini pro uno suo parato, sequitur significationem termini. Animal autem in tali pp.e importat conceptum obiective communem homini, et reliquis speciebus; quamvis in actuali praedicatione extrinsece applicatur determinatae speciei hominis actualiter supponit pro homine. Hoc autem non tollit quominus intrinsece conceptus ille maneat obiective comuni, et cum intrinseca aptitudine ad hoc ut possit per alias pp.es applicari

UVA.BHSC

aptitudo religuis speciebus, et p illis supponendi, ex quo dicatur nullo modo inconveniens in eo quod actu supponat pro uno universalitatem specificam: servat ea aptitudinalem respectum ad alias; ac ideo universalitatem genericam. — Ad 2am confirmationem dico, quod natura universalis dicitur dividi per actuales praedicationes quatenus eius conceptus obiectivus per quamlibet praedicationem applicatur determinare speciem; quae applicatio est quasi extrinseca conceptui naturae: species autem participant rationem genericam aeque; sed non in illa amplitudine quam ratio communis habet titulo superioris, et totius potentialis: quod ait D. Th. op. 69; homo dicitur participare rationem animalis; quod non habet rationem animalis secundum totam communitatem; quo pacto ibi aperit Doctor quod participare est quasi partem capere. Unde conceptus obiectivus animalis, per vocem actu significatur, cum dicat communitatem, et integram amplitudinem ad omnes species, adhuc intra praedicationem servat genericam universalitatem, cum sit unus conceptus pluribus communis. Oppositum autem contingit in natura a parte rei, quae realiter divisa est in singularibus. — 383 129

Dubius Secundus.

Statuitur modus, quo genus praedicatur de speciebus ut totum, et ut pars.

384 Quia supra diximus, genus praedicari incomplete, restat videre quomodo hoc sit intelligendum. Quidam non dicunt genus non posse praedicari ut partem essentiae, ac ideo nec incomplete; alii vero oppositum tenent. Ad ut nostram mentem aperiamus; notandum est quod non loquimur de genere formali, id est, de 2a intentione, haec enim non est quod praedicatur, sed de natura, seu subiecto. Nec loquimur de parte, aut toto physico, nil enim horum est genus. Nec etiam de genere, ut est quoddam totum actuale, includens sua praedicata essentialia, ut animal, ut vivens sensibile, scilicet genus, et differentiam, ex quibus actu constituitur: pro sic enim potius est species, dicens ordinem ad suum genus, non ad species inferiores. Solum ergo procedit dubium de genere, prout est totum potentiale, continens, ut superius, sub se plures species in potentia, de quibus potest praedicari. Et 2a hanc considerationem genus aliud implicite, aliud explicite dicit; implicite enim, et in confuso importat quidquid explicite dicunt eius species: explicite vero solum dicit partem eiusdem speciei: animal enim separatum homini, solum exprimit partem eius hominis. — His notatis, faciliter conciliantur oppositae sententiae ut ait Magister Joannes a S. Th. cum quo —

385 Dico 1o: genus 2um id quod implicite involvit praedicatur de speciebus, ut totum potentiale. Sic D. Th. in 1. dist. 25 q. 1 art. ad 2um dicens: genus significat totum, ut non designatum: differentia ut designans definitio ut designatum, sicut et species. Et cap. 3 de ente, et ita ait:

UVA.BHSC

si animal non esset totum, quod est homo, sed pars eius, non praedicaretur de toto; nulla pars integralis praedicatur de suo toto = Ex quibus patet ratio: quia animal est totum, quod est homo; sed non est totum ut quod formaliter, et expresse significat, quod genus ut id quod implicite importat. Minor constat ex ratione D. Th. nullam partem praedicari de toto; homo non dicitur vere homo est anima. Minor ex terminis patet; animal non expresse solum dicit esse vivens sensibile, non vero totum quod est homo =

Dico 2º genus ut id quod explicite

386 significat praedicatur ut pars de suis speciebus. Sic D. Th. op. 46 dicens: animal dicit totum quod est homo, non tamen explicite: dicit enim animal habens vitam et sensum: unde de suo principali significato solum dicit vitam et sensum: sed in hoc, quod dicit habens implicite intelligitur homo, ex quibus sic: quia explicite solum dicit habens vitam, et sensum; sed habere vitam et sensum solum explicat partem hominis, et non totum: ergo quia ex eo quod explicite importat tantum ut pars praedicatur de homine. Minor patet; quia ultra vitam et sensum, homo dicit rationalitatem. = Ratio autem quare genus, cum sit solum pars, potest praedicari de toto, est; quia partes metaphysicae solum sunt partes secundum rationem distinctae; et ideo quia implicite specificativae accipiuntur praedicatio illarum de toto est vera; quia implicite dicunt ipsum totum. Oppositum autem evenit in partibus physicis, ut sunt anima, et corpus respectu hominis; sunt enim partes realiter distinctae = Ex quibus colliges; quod licet genus, species, et differentia significent totum licet implicite; tamen sola species illud exprimit totum: differentia solum exprimit partem actualem: et genus partem licet potentialem; et ideo dicitur, quod genus praedicatur incomplete, et ut pars de speciebus; quod debet intelligi de genere ut id quod exprimit, et explicat. =

D.us Tertius

Resolvitur Dubium de conservatione generis in unica specie.

387 Cum per praedicari de pluribus specie differentibus, definierit genus Porphirius; hic quaeri solet: utrum ita ad rationem generis sit necessarium habere sub se plures species, quod nequeat in unica servari? Quod dubium eodem modo proponi potest circa speciem: an scilicet servari possit in unico individuo? Pro cuius decisione notandum est: quod non loquimur de genere, et specie formaliter+ prout dicunt secundas intentiones universalis; quia hoc modo certum est quod non possunt salvari in unica specie, et individuo; ratio enim universalis essentialiter respicit plura saltim possibilia. ut vidimus disp. 3 q. 2. Hic loquimur de illis physice sumptis, prout dicunt realem entitatem; nec etiam metaphysice prout sunt tota actualia, in quibus intellectus considerat diversos gradus actualiter metaphysice distinctos,

+ logice acceptis.

UVA.BHSC

constituentes. v.g. in animali vivens sensibile, et in homine animal rationale: utrumque enim modo in unica specie genus, et species in unico individuo conservari potest. Nam existente solo adamo, v.g. et reliquis hominibus, et animalibus repugnantibus; in ipso solo daretur tota entitas animalis, et tota entitas hominis; et similiter ratio viventis sensibilis, et ratio animalis rationalis: ergo in ipso solo conservaretur natura generica animalis, et specifica hominis modo relato. Solum ergo procedit Dubium de genere et specie; prout genus est totum potentiale determinabile per differentias specificas; et species per differentias individuales. Pro cuius decisione 130

388 § Dico: genus metaphysice consideratum prout est totum potentiale nequit conservari in unica specie; nec species in unico individuo. Conclusio debet intelligi si aliae species, et alia individua possibilia non sint; si enim possibilia sunt, licet de facto non existant, genus et species conservabuntur, sicut non existentibus de facto hominibus conservata fuit hoc modo species hominis in adamo: et post consummationem saeculi conservabitur in unica specie humana genus animalis. Et in hoc sensu constat ex D. Th. 1° post. lect. 12 dicente: non est possibile invenire aliquod genus, cuius una tantum sit species; genus enim dividitur in species per differentias opposita; oportet autem si unum contrariorum invenitur in natura et reliquum inveniri, ut patet per philosophum 2° de Caelo lect. 4. In qua auctoritate non solum expresse affert nostram conclusionem quoad de genere; sed etiam reddit rationem probantem idem de specie: nam ideo secundum D. Th. genus nequit conservari in unica specie, quia genus dividitur in species per differentias oppositas; sed etiam species per differentias oppositas dividitur in individua: ergo idem de specie, ac de genere dicendum. Minor est evidens: sicut enim animal dividitur in hominem, et equum per rationale, et hinnibile; ita homo dividitur in petrum, et paulum per petreitatem, et pauleitatem.

389 § Secundo probatur conclusio ratione ex auctoritate deducta: genus, et species prout sunt tota potentialia sunt divisibilia essentialiter formaliter per differentias oppositas; sed haec potentialitas exhauriri nequit ratione generis in una specie, et ratione speciei in uno individuo: ergo. Maior est D. Th. probo minorem: in unica specie, et in unico individuo solum unica differentia specifica, et individualis reperiri potest: ergo divisibilitas per differentias oppositas nequit exhauriri in genere per unicam speciem, nec in specie per unicum individuum. Antecedens constat; quia differentiae inter se sunt oppositae, et repugnantes, diversarum quae specierum, et individuorum constitutivae. Consequentia est legitima; quia potentialitas ad plura exigit actum correspondentem ut exhauriatur; una autem differentia non correspondet potentialitati ad plura: unde plures differentiae necessariae sunt. Confirmatur: totum est maius sua parte; sed genus est totum ratione specierum, quae sunt partes sub illo contentae, et similiter species ratione individuorum: ergo ratio exigit genus plures species, et species plura individua. Utraque praemissa est manifesta, et consequentia est legitima. Si enim unica esset species generis, et unicum individuum speciei, genus non esset maius, et superius ratione speciei, nec species ratione individuo: sicque partes essent aequales toto.

UVA.BHSC

D.us Quartus.

Declaratur quomodo genus sumatur a materia.

390 § Ocasione comunis eloquii dicentis: genus desumitur a materia, et differentia a forma; hic solet excitari dubium circa illius intelligentiam. Supposito igitur quod dubium procedit de genere pro materiali, seu pro natura; Dico 1º: in substantiis spiritualibus genus non potest sumi proprie a materia, sed desumitur a praedicato quod in speciebus est comune, et differentia a praedicato speciei proprio. 1ª pars est per se nota quia substantiae spirituales carent materia; unde ab illa genus desumi non potest. 2ª partem affert D. Th. q. de spirit. creaturis. art. 1º dicens: subtracta ergo materia a substantiis spiritualibus, remanebit ibi genus, et differentia, non secundum materiam, et formam; sed secundum quod consideratur in substantia spirituali tam id, quod est comune sibi, et imperfectioribus substantiis; quam id quod est sibi proprium. Hoc autem praedicatum comune est potentialitas phisica ad existendum; vel ipsa immaterialitas ut perfectibilis per aliud: proprium autem praedicatum est maior, vel minor accessus ad Deum, adque ut pote actum purissimum, quo quis magis accedit maiorem perfectionem habet. Unde axioma relatum rerum harum substantiarum intelligitur sic: genus desumitur ab eo quod materiale, et potentiale est: differentia vero ab eo quod actualius et perfectius est.

391 § Dico 2º: in accidentibus genus sumitur ex modo afficiendi substantiam; differentia vero ex habitudine ad propria principia. Sic expresse D. Th. de ente, et essentia cap. 6 dicens: quia accidentia non componuntur ex materia, et forma; ideo non potest sumi in eis genus a materia, et differentia a forma; sed oportet quod genus sumatur ex ipso modo essendi... sicut dicitur quantitas ex eo quod mensurat substantiam, et qualitas secundum quod est dispositio substantiae: differentiae vero in eis sumuntur ex diversitate principiorum... sed quia propria principia accidentium non semper sunt manifesta; ideo quandoque sumimus differentias accidentium ex eorum effectibus: sicut congregativum, et disgregativum sunt differentiae coloris. Ex quibus verbis clare constat nostrum assertum; ideoque ab ulteriori probatione abstinemus.

392 § Dico 3º: in substantiis corporeis genus sumitur a materia, et differentia a forma, non proxime, sed radicaliter. 1ª pars quod nempe genus non sumitur proxime a sola materia, nec differentia a sola forma, sed utrumque a tota essentia, docet D. Th. pluribus in locis. Et sic probatur: genus, et differentia significant totam essentiam, ut supra diximus, genus quidem ut quid non determinatum, sed potentiale; differentia vero ut quid actuale et determinans; ergo utrumque quod sumitur proxime a tota essentia. Explicatur: in qualibet essentia, v.g. in homine sunt praedicata comunia, ut ratio corporis, viventis &c.: et est praedicatum actuale et proprium, ut rationale; quae omnia idem sunt; ergo eadem essentia hominis

2ª

UVA.BHSC

2ª prata communia fundat proxime gradus genericus, et 2ª prata propria gradus differentialis: ergo eadem tota entitas hominis secundum prata identificans in qua genus, et differentia proxime desumuntur. = Quoad 2ª partem
etiam probatur: 1º in unoquoque genere est radix certa, ut ait communiter dictum; ergo radix potentialitatis erit 1ª potentia: et radix actualitatis erit actus primus. tunc sic: sed in quovis composito materiali materia est 1ª potentia, et forma actus 1us: ergo materia est radix generis, quod est quid potentiale, et forma est radix differentiae, quae est prata actualis: 131
ergo genus, et differentia radicaliter sumuntur a materia, et forma. ex quibus constat quomodo propositum axioma intelligendum est. =

Questio Sexta
Quid, et Quotuplex sit Species?

393§ Multiplices huius nominis Species acceptiones omittentes, triplices tantum assignabimus. 1º solet accipi species pro imagine, seu similitudine rei existente in intellectu. et hoc modo species pertinet ad lib. de anima; et aliqualem eius notitiam dedimus Disp. 3 q. 3. § 3º loquentes de operatione intellectus universalium formativa. = 2º potest accipi species pro pulchritudine, seu formositate: in qua sensu Psal. 44 dicitur: Speciosus forma prae filiis hominum; et ibidem: specie tua, et pulchritudine tua. Unde etiam cecinit Poeta: Falaci nimium, Iubenes, ne credite formae: noxia tam forma est, quae speciosa placet. tertio accipitur species pro natura completa, quae sub genere ut inferior collocatur, et de individuis ut superior praedicatur. et 2ª hanc acceptionem est 2ª praedicabile a Porphirio assignatum: Unde solum de specie in hoc sensu agendum est. Pro quo sit.

§us Primus.
Duplex speciei Deffinitio explicatur.

394§ Species prout ad praesens attinet duplex dicitur respectu. tum quia genus, ut sup. vidimus, praedicatur de specie ut inferiori; species dicitur respectu ad suum genus, ut ad superius. et cum alias species sit universalis, etiam debet respicere sua inferiora, de quibus ut superius praedicetur. ex 1º respectu accipit denominationem subiicibilis; et ex 2º dicitur species praedicabilis, et 2ª utrumque respectum deffinitur a Porphirio. igitur species subiicibilis sic ab ipso definitur: quae sub genere ponitur, et de qua genus in eo quod quid praedicatur. Quae deffinitio bene inspecta naturam speciei subiicibilis explicat, et id per quod ab omni alio distinguitur. et ne dicatur, omitti circum-

UVA.BHSC

circulo vitioso, quia genus per ordinem ad speciem, et species per ordinem ad genus deffinitur; ideo subinnexit porphirius: cum genus alicuius sit genus, et species alicuius sit species: alterum alterius, utrumque quae in utriusque deffinitionibus adhibere necesse est. et huius ratio desumi debet ex natura relativorum, quorum esse ad aliud, per respectum ad aliud necessario explicandum est. = Ut aliqua, contra hanc deffinitionem obiici solita, dissolvam, recolite dicta a numero 350, usque ad 355. =

395 § Post deffinitionem speciei subiicibilis, sic explicabit Porphirius speciem praedicabilem: quae de pluribus differentibus numero in eo quod quid est praedicatur. Cuius deffinitionis bonitas ex explicatione illius manifestabitur. Praedicari de pluribus est genus; quia per hoc convenit species cum reliquis praedicabilibus; a quibus differt per reliquas particulas. A proprio et accidenti differt per praedicari in eo quod quid; quia haec duo praedicantur in quale, seu accidentaliter. et per eandem particulam differt a differentia, quae praedicatur in quale quid, modo explicato, cum de deffinitione generis ageremus. ac denique a genere differt per praedicari de differentibus numero; quia genus praedicatur de differentibus specie; ac ideo in complete seu ut pars essentiae ut vidimus numero 385; species vero quia solum de differentibus numero praedicatur, ideo dicitur tota essentia inferiorum, et de illis complete, et ut tota essentia praedicatur. =

396 § Sed contra hanc deffinitionem obiicies: species praedicatur incomplete de individuis; ergo ex eo quod praedicetur de differentibus numero non sequitur, quod praedicetur ut tota essentia. Probo antecedens: differentiae individuales sunt de essentia individuorum; sed species non dicit differentias individuales: ergo non praedicatur complete ut tota essentia, sed incomplete, ut pars essentiae. = Dico quod si individuum consideretur reduplicative ut tale, sic differentia individualis est de illius essentia: quia vero essentiam methaphisicam rei communiter inspicimus secundum praedicata formalia, ideo communiter reputamus differentiam individualem, ut quid extra essentiam methaphisicam individui specificative accepti. Unde in forma distinguo antecedens: praedicatur incomplete attentis praedicatis formalibus, nego antecedens: attenta differentia individuali, concedo antecedens; et similiter distinguo consequens; et consequentiam antecedentis probationem. Et per hoc satis differt species a genere; hoc enim praedicatur incomplete de inferioribus, dicens unicum solum praedicatum forte illorum, scilicet rationem communem abstrahibilem, per praedicatum aliud forte determinanis et actuans, scilicet, differentiam. Species autem utrumque praedicatum formale, et potentiale, et actuale importat. =

Obiicies.

UVA.BHSC

395 Obiicies 2º: species praedicatur de differentiis specie: ergo non bene construitur una definitio de differentibus numero. Antecedens constat: quia praedicatur de homine et equo; sed animal est species: ergo. = Ad hoc argumentum respondetur ex dictis quaestione 3ª dubio 2º per totum, ubi in arboris explicatione, diximus, quod species triplex esse, suprema, subalterna, et infima; et licet duae primae possint praedicari de differentibus specie, quia etiam sunt genera; ultima tamen solum de differentibus numero praedicatur, et haec est quam hic definivit Porphirius ut ipsemet ex praecitatis dicentis: verum haec quidem assignatio ipsius erit specialissimae speciei, eius quae tantum modo species est. Unde licet definitio speciei subiicibilis omni speciei conveniat, haec tamen definitio soli infimae competit, quia non infima, sed subalterna species est; unde non mirum quod de differentibus specie praedicatur. 132

Dubius Secundus

Declaratur quomodo subiicibilitas, et praedicabilitas se habent respectu speciei.

396 Licet plura hic circa subiicibilitatem, et praedicabilitatem speciei tradi soleant, nos aliqua solum breviter dabimus. Supponimus igitur, quod idem met subiectum recipit 2os duos respectus; sed vertimus in dubium quomodo inter se tales respectus comparentur? Et 2º quae eorum speciei sit universalis? Pro quo: Dicitur: subiicibilitas, et praedicabilitas speciei non sunt in ipsa relationes disparatae, sed quodam modo inter se ordinatae. Conclusio est contra plures asserentes, solum adunari praedictos respectus ex parte subiecti. Probatur ex Porphirio cap. de specie dicente: species vero habet rationem, habet tamen ad superiora, quorum species dicitur ad inferiora vero non diversum habet, sed individuorum species dicitur: atque individuorum quidem species dicitur, ut continens ipsa: superiorum autem rursus species appelatur, ut ab illis continetur. Ubi clare docet quod species absolute et tam propter in ratione speciei constituitur per utrumque rationem, et ab utroque species dicitur: ergo aliqualiter inter se ordinati. =

Deinde probatur ratione: id quod convenit alicui in quantum tali non disparare, sed per se illi convenit; sed subiicibilitas et praedicabilitas conveniunt speciei in quantum tali: ergo per se illi conveniunt, et non disparare. Maior est certa. Probatur minor: relativo in quantum tali convenit respicere suum correlativum; sed species in quantum species est correlativum generis, et inferiorum: ergo speciei in quantum tali convenit ratio subiicibilitatis ad genus, et praedicabilitatis ad individua. Maior est indubitabilis. Minor vero constat tum ex verbis relatis Porphirii numero praecedenti; tum etiam: quia correlativum immediatum generis, nequit esse aliud ut constat ex utriusque definitione: et etiam per se notum est, quod species in quantum species respicit inferiora: ergo utraque ratio convenit speciei in quantum tali. = Ordo autem inter utramque rationem

UVA.BHSC

respectu solet aptissime explicari exemplo pretoris, qui, quamvis non sit superior omnium, sed limitatus, non potest preesse cuidam sine subordinatione ad regem, et ideo in quantum talis et dicit hanc subiectionem ad regem, et presidentiam seu superioritatem ad subditos: similiter quod species in tantum est superior ut tota ea inferiorum in quantum species subiicitur generi a quo, et a differentia individuali eam habet.==

200 Dico 2º: subiicibilitas speciei est prior, et quasi radix predicabilitatis. Et patet 1a pars ex dictis: species subiicitur generi in quantum in ipso continetur, et praedicatur de inferioribus in quantum continet ipsa; sed prius est speciem contineri, quam ipsam continere inferiora: ergo prius est speciem subiici, quam praedicari. Maior est certa: et minor constat quia id, quod ex natura sua petit contineri, prius debet esse contentum, quam contineat aliud; huiusmodi autem est species, ut ostendimus numero precedenti.= Et probatur: species nequit predicari de inferioribus quin prius intelligatur completa; sed nequit prius intelligi completa, quam prius concipiatur sub genere: ergo. Maior est certa; et minor constat; quia species completur, et coalescit ex genere, et differentia quatenus sub genere continetur, et per differentiam determinatur genus.= 2a pars etiam patet: unitas in specie predicabili oritur ex eius subiicibilitate [et ex radice]; ergo etiam predicabilitas petet eam: quia id ex quo oritur esse oritur etiam proprietas. Probatur antecedens: unitas speciei est universalitas limitata et subordinata generi: ergo ex genere a quo limitatur oritur tanquam ex radice eius unitas: ergo species ex subiicibilitate ad genus habet unitatem. Utrumque consequens est legitimum, et antecedens constat; quia ut ait Porphyrius species dicitur generis, ut ab ipso continetur, ideoque ab ipso limitatur.==

201 Sed obiicies contra 1am assertionem: respectus subiicibilitatis, et predicabilitatis habent terminos disparatos: ergo sunt relationes inordinatae. Consequentia constat: quia relatio specificatur a termino, ad terminos autem inordinatos, non dantur relationes ordinatae. Probatur antecedens: terminus subiicibilitatis est genus, et predicabilitatis sunt individua; sed genus, et individua sunt termini omnino inconnexi: ergo.= Respondeo negando antecedens, ad probationem, concessa maiori, nego minorem, et consequentiam. Licet enim genus et individua sint termini distincti, non sunt disparati, et inconnexi; sed inter se aliqualiter ordinantur. Quia enim species non potest predicari de individuis complete, quin generi subiiciatur; et individua immediate non possunt sub genere contineri, sed mediante specie; ideo prerequiritur in specie subiicibilitas ad genus, ut ipsa de inferioribus predicetur, sicque uterque terminus inter se ordinem habet, ac per consequens, utraque relatio. Nec ob hoc volumus quod quelibet predicabilitas supponat subiicibilitatem, et quaevis subiicibilitas predicabilitatem inferat; sed unice loquimur de tali subiicibilitate speciei infimae, et similiter de predicabilitate talis speciei. Quod maxime pre oculis habere debetis, ut opposita argumenta solvantur.==

Repli-

UVA.BHSC

202 Replicabis: intentiones subiicibilis, et prabilis fiunt actibus diversis; imo fieri potest una ab initio, et non alia: ergo nullus inter se ordinem habent. = 2º natura angelica est species subiicibilis, et non prabilis, quia non est universalis ut vidimus q. 4ª Disp. 3ª num. 216. ergo subiicibilitas speciei non est origo, et radix adeoque sequitur prabilitas. = Resp. quod licet relationes subiicibilis, et prabilis fiant actibus diversis, tamen per tales actus distinctos producuntur relationes inter se ordinatae, quarum quaelibet inadequate, et utraque simul adequate constituit speciem; sicut diversae relationes subiecti, et praedicati subordinantur ad complexum: propterea si una relatio sine alia concipiatur, non concipitur ratio adequata speciei, in quo sensu certum est non subordinari respectus, quia non dantur; certum si darentur, absdubio esset ordinari = Ad 2ᵐ dicimus, quod non loquimur de specie ut sic, sed de illa quae 2ᵐ prabile constituit, in qua utraque relatio reperiri debet; quod angelicae naturae non competit. Nec volumus, quod ubicumque reperiatur subiicibilitas, debet radicare prabilitatem: sed quod in 2º prabili, in quo utraque est, prabilitas oritur ex subiicibilitate. =

Dico 3º: species

203 non constituitur formaliter in ratione universalis per respectum subiicibilis, sed per respectum prabilis. Probatur 1ª pars: species per respectum subiicibilis constituitur formaliter in ratione inferioris; sed nihil constitui potest in ratione universalis, per id, per quod formaliter constituitur in ratione inferioris: ergo. Maior est evidens; et minor constat: quia universale ut tale est superius, implicat autem quod idem constituatur in ratione superioris, et inferioris per eandem relationem. = Probatur 2ª pars: species constituitur universalis per respectum ad multa de quibus potest esse, et de quibus potest praedicari; sed dicta est ratio prabilitatis: ergo. Maior est definitio universalis, et minor per se nota. =

Sed obiicitur:

204 subiicibilitas convenit per se speciei prabili; sed prabile ut tale est universale: ergo species, ut subiicibilis est universalis: ergo vel deficit 1ª assertio: vel tertia in illo non comparitur. = Resp. quod subiicibilitas convenit per se speciei prabili, non formaliter ut prabili; sed praesupponitive; quod est dicere, quod in 2º prabili et datur subiicibilitas et prabilitas, et utraque per se illi convenit, quia ex subiicibilitate oritur talis prabilitas limitata: quia est talis subiicibilitas relata speciei, inferens illius universalitatem. Unde idem quod est, speciem esse subiicibilem, universalitatem habet, quod immediate sub genere non ponitur singulare: ut reduplicative ut subiiciatur; sed ex eo quod talimodo subiiciatur sequitur veritas, atque adeo prabilitas. Unde optime stat, quod relatio subiicibilis per se conveniat speciei prabili, ut fundans et radicans eius prabilitatem; quamvis per talem relationem constituatur formaliter in ratione universalis. Sed subiicibilitas convenit per se speciei prabili, non ut formaliter constituens prabilem; sed ut praesuppositum adipisq. =

2.

Questio Septima
De individuo.
Sus unicus.
Diversę acceptiones, et Deffinitiones individui explicantur.

205 Quia immediatę correlativū speciei est individuū; ideo hic cum Porphirio de ipso tractare oportet, ut melius species dignoscatur. igitur individuū dupliciter accipi potest et pro subiectivo, seu 1º intentionaliter; et 2º intentionaliter, seu pro 2ª intentione; eodē modo ac reliqua concreta logalia. 2ª hanc ā duplicē acceptionē diversimode deffiniri solet. unde individuū 1º intentionaliter sic describitur a Porphirio: cuius collectio proprietatū in uno reperta in alio reperiri non potest. Huiusmodi ā proprietates sunt: complexio, seu temperies qualitatū: membrorū dispositio: locus nativitatis: propriū vocabulū: sanguinis prosapia: regnū seu provincia unde oritur: et temporis instans in quo natus est. Quę omnia sequentia carmina docent:

Forma. Figura. Locus. Nomen. Stirps. Patria. Tempus.
Sunt simul hęc septem, quę non habet unus, et alter.

206 Individuū ā 1º intentionaliter etiā aliter deffinitur a D. Th. 10 meth. lect. 11 sic: qd non dividitur ulterius nec formali, nec materiali divisione. Quę deffinitio intelligitur de divisione in partes subiectivas; non de divisione in partes integrales: Sui enim esset divisibilis non est in petrum, franciscū, et paulū; qualiter 2do divisibile ē; tñ potest dividi in partes eius integrantes ut caput, manus &. Individuū 2º intentionaliter duplici deffinitione a Porphirio deffinitur; habet ēm duplicē respectū scilt, subiicibilitatis, et prędicabilitatis: et 2ª 1ª deffinitur sic: quod speciei infimę immediatę subiicitur. ubi pr subiici convenit cū specie, a qua differt pr reliquas particulas; qª species immediatę generi subiicitur. 2ª sic deffinitur: qd de uno tantū predicatur. ubi pr prędicari convenit cū ceteris prędicabilibus; et ab illis differt pr prędicari de uno tantū; qª prędicabilia de pluribus prędicantur. = Hic obiter notare: qd hęc nomina: individuū: singulare: particulare, sunt nomina 2ę intentionis et significant individuū 2º intentionaliter sumptū: ista vō: persona supposituū: prima substantia: hic homo: Petrus et cetera, significant illud 1º intentionaliter acceptū. =

UVA.BHSC

407 Ad obijcies: individuum deffiri n potest; q eius deffinitiones nullę sunt. Probatur: q deffinitur debet constare genere, et differentia; sed individuum n constat genere et diffa, alias esset species: q. — Confirmatur: individuum ē singulare; sed singulare nequit deffiniri; q deffinitio ē perpetua, singulare ā corruptibile: q.=

Resp ad argumentum negando ans: ad probat distinguo maiorem debet constare genere, et diffa pprie talibus, nego maiorem: pratis gerentibus vices illorum, concedo maiorem: et applicata distinctione minori, nego conseq. Qua sicut deffinitio non semper constat genere, et diffa pprie; sed etiā constat prato gerente vices generis; et alio gerente vices diffę; ita sepe se habet deffinitum: et huiusmodi ē individuum q constat ratione comuni speciei; quę p genere accipitur; et rōne particulari talis individuationis; quę ē illius diffa: vg in Petro, ratio hominis accipitur pro genere; et Petreitas p diffa. et sic patet quomodo individuum n ē species; q n constat genere, et diffa pprie talibus.= 134

Ad confirmationem concessa maiori, distinguo minorem: singulare exercite, et in particulari nequit deffiniri, concedo

408 minorem: singulare signate et in comuni, nego minorem. Et ad inhibitam probationem dico q singulare exercite, vg Petrus, ē corruptibile, et sic proprie deffiniri non potest: attamen ratio comunis singularis non ē corruptibilis; ideoq deffinibilis ē: et sub hac consideratione deffinivimus individuum, explicando, q omnibus individuis, et singularibus comune. Quę solutio exprese traditur at Ang.co Mag. 1 p. q. 29 art. 1 ad 1m dicenti: licet hoc singulare, vel illud deffiniri non possit; tn id quod pertinet ad rationem comunem singularitatis deffiniri potest. Utrum ā hęc ratio comunis individui sit univoca, l analoga ad sua inferiora? Sub lite est, etiam inter thomistas. Videatur circa hoc Mag.r Prado in presenti: interim accipite verba D. th. ex 1o ad Anibaldum dist. 29 art. 3 ubi ait: hoc nomen persona dicitur univoce; quę verba rationem univocam individui docent, sicut alia plura quę affert prelaudatus Mag.r =

Ad instabis: si ratio individui est com-

409 munis, individuum de pluribus praedicatur; sed hoc non coheret cum deffinitione data pr prati de uno tantum: q assignata deffio est mala, l individuum non dicit rationem comunem deffinibilem.= Resp distinguo maiorem: individuum hoc ē 2a intentio individui de pluribus praedicatur, concedo maiorem subiectum huius intentionis, nego maiorem: minorem, et conseq. Pro solutionis ingenti recolite dicta de deffione in deffione generis: rōne quarum diximus, q in individuo et datur 2a intentio, et subiectum; et deffinitum ē 2a intentio et innotat nāq ita ut 2a intentio individui sit id, quo res constituitur de uno tantum predicabilis: et hęc intentio praedicabilitatis

U.V.A.BHSC

prædicabilitatis de uno accidit naturæ; et talis prædicabilitas ẽ intalis 2ª intentio, non ut qᵈ prædicatur, sed ut quo natura taliter prædicabilis attribuitur. Huic ã 2ª intentioni, quæ naturæ tribuit de uno tantum prædicari, accidit alia 2ª intentio, quatenus consideratur 2ᵃ eandem rationem, et et modum prædicabilitatis in pluribus; et ideo ex pluribus 2ⁱˢ intentionibus individui abstrahit quædam 2ª intentio omnibus illis communis, quæ tũ illarum ẽ species. Unde hæc prædicatio: hoc individuum ẽ individuum, ẽ prædicatio speciei; et in hoc sensu individuum de pluribus prædicatur. Nec hoc reputari debet inconveniens, cum idem accidat in omnibus prædicabilibus. Species enim prædicatur solum de differentiis numero: et tamen 2ª intentio speciei convenit differentiis specie: unde dicimus: hõo ẽ species: leo ẽ species. Et similiter contingit in genere.

110 Obiicies 2º: individuum ẽ 1ª substantia: sed xᵃ phõrum a 1ª substantia nulla ẽ prædicatio: ergo de individuo nulla datur prædicatio. — Rñdeo: qᵈ a 1ª substantia nulla datur prædicatio formalis, seu artificialis; datur tamen prædicatio identica, ut hæc Pũs est Pũs: Petrus ẽ hic hõo, et hæc ẽ prædicatio propria individui; quæ prædicatio licet non sit artificialis, tamen 2º conducit ad artem, scilicet ad dignoscendam prædicationem artificialem. Quod ã prædicatio posita sit propria individui ẽ manifestum; neque enim alia prædicatio individui excogitabilis ẽ: si enim diceretur: Pũs ẽ individuum: Paulus ẽ individuum, ẽ prædicatio accidentis; sicut hæc homo ẽ species esset ẽ accidentis; hæc ã Pũs ẽ hõo ẽ prædicatio speciei: unde hæc Pũs ẽ Pũs debet ẽẽ individui.

Quæstio Octava
De Differentia.
Qᵘˢ Primus.
Divisio differentiæ traditur, et explicatur.

111 Antequam naturam diffæ, quæ tertium prædicabile constituit, explanaret Porphirius, plura circa diffãm in communi præmisit. Igitur xᵃ veram diffãm ẽ id qᵈ facit differre; sed advertendum ẽ, qᵈ differentia solum datur inter ea, quæ in aliquo univoce conveniunt; ea enim quæ in nullo conveniunt diversa dicuntur. Sic D. Th. 1. part. q. 90 ar. 1. ad 3ᵐ: dicens: differens propriè acceptum in aliquo differt: unde ibi quæritur differentia ubi ẽ convenientia. Ex quo habetis qᵈ aliud ẽ differentia et aliud diversitas; 1ª enim supponit aliquam convenientiam inter ea quæ differunt: 2ª vero nullam convenientiam supponit. De differentia,

UVA.BHSC

et non de diversitate loquitur in praesenti: et potest sumi dupliciter: scilicet, methaphisice, et logice. 1° modo accepta dicit praedicatum ~~in~~ ~~pariter~~ faciens differre ~~~~ ~~~~, et non explicat universalitatem. logice accepta non solum explicat connotationem cum genere; id est utramque universalitatem et praedicabilitatem de pluribus.= 135

212 § Insuper differentia dividitur in communem, propriam, et propriissimam. Haec divisio est differentiae 1° intentionaliter seu methaphisice acceptae. Communis est: accidens commune faciens unum differre ab alio, vel idem a se ipso. ut albedo, quae facit differre Petrum album ab aethiope. et sessio facit differre Petrum a se ipso, ut ambulante. Propria est: accidens inseparabile faciens differre unum ab alio. ut risibilitas, quae facit differre hominem ab equo. Propriissima est quae facit unum differre ab alio essentialiter; ut rationalitas in homine respectu equi: et haec est differentia, quae tertiam praedicabilis denominationem accipit.= Ulterius recolenda est divisio differentiae in supremam, sub alternam, et infimam quam dedimus numero 350: et etiam prae oculis habendum est, quod differentia triplicem habet respectum: 1um ad genus quod dividit, sic rationale, et irrationale dividunt genus animalis: 2um ad speciem, quam constituit: sic rationale constituit hominem, et irrationale brutum: 3um denique ad inferiora speciei de quibus praedicatur; sic rationale praedicatur de Petro, et Paulo. His suppositis.=-

213 § Communis philosophorum sententia relatam divisionem differentiae in communem, propriam, et propriissimam adequatam esse propugnat, contra Mag. Cabero. et sic probatur: quod quod ab alio differt, vel differt essentialiter, vel accidentaliter; id est utroque modus differendi comprehenditur relata divisione: ergo est adequata. maior est evidens; sicut enim inter substantiam, et accidens non datur medium, ita inter differre substantialiter et accidentaliter. Probo minorem: differre essentialiter est differre praedicato essentiali, quod est differentia propriissima: et differre accidentaliter est differre praedicato accidentali, quod si est accidens commune est differentia communis; si proprium, et inseparabile est differentia propria: ergo uterque modus differendi comprehenditur relata divisione.=

214 § Sed obiicies contra divisionem: differentia inter duo individua eiusdem naturae non comprehenditur relata divisione: ergo non est adequata. Probo antecedens: talis differentia non est propriissima; quia non facit differre essentialiter; nec est accidentalis; quia Petrus et Paulus verbi gratia substantialiter differunt: ergo.= Confirmatur: propria passio, verbi gratia, risibilitas hominis non est differentia propriissima quia non est praedicatum essentiale; sed nec est propria, nec communis: ergo. Probo minorem: homo per risibilitatem plusquam accidentaliter differt ab equo, ut per se patet; sed non esset differentia communis, vel propria solum

UVA.BHSC

solu facerent differre accidaliter: q.º = Cfratur 2º: differentia maris a femina intra eandem speciem non comprehenditur relata divisione non enim est assignabile membrum ad quod pertineat cum non sit ealis, et sit magis accidalis, quam quae datur inter duo individua eiusdem sexus: quod assignari debet alia differentia ad quam pertineat: q.º =

215 Rlo negando antecedens, ad probationem dicimus quod differentia individualis est propriissima; quia licet accidat naturae specificae, est tamen ealis individuo seu naturae individuatae; quia sicut rationalitas est differentia propriissima per quam homo ealiter constituitur, et differt ab equo; ita Petreitas est qua petrus in ratione talis ealiter constituitur, et differt a quolibet alio individuo. = Ad 1am confirmationem dicimus quod propria passio est differentia propria tantum quia est accidens inseparabile. Caeterum quia passio infert a posteriori eam, cum qua ealiter connectitur; potest dici differentia propriissima illative, et virtualiter; et ob hanc rationem homo videtur differre ab equo per risibilitatem plusquam accidaliter separabiliter; quia ex illa sequitur necessario rationalitas per quam ealiter differunt. = Ad 2am confirmationem dico, quod differentia maris a femina est propriissima, in quantum sunt diversa individua, et ratione propriae differentiae individualis. Diversitas autem sexus solum superadit differentiam accidalem separabilem; cum idem met individuum transire possit de femina in marem, ut contigit cuidam moniali tolerante Diocesis. Ut refert Ill.mus Horiega et ego memini me legisse (ubi vero non memini) hoc saepesepius in utero existentibus evenire; ita ut mares in feminam prae nimio frigore; femina in marem ob nimium calorem, transmutentur. =

216 Supposita adequatione talis divisionis restat videre: an sit divisio univoca? et quidem loquendo de differentia physice sumpta nullum est dubium; pro ut sic enim differentia est forma faciens differre; haec autem forma aliquando est accidens aliquando substantia; ad substantiam autem et accidens non datur ratio univoca: unde divisio differentiae physicae acceptae est analoga. Similiter loquendo de differentia methaphysice accepta pro munere reali faciendi differre certum est talem divisionem esse analogam: quia differentia propriissima facit differre simpliciter; differentia vero propria et communis faciunt differre secundum quid; id differre simpliciter, et differre secundum quid solum analogice conveniunt: quod relata divisio differentiae est analoga. Maior patet; nam differentia propriissima facit differre ealiter; aliae vero solum accidaliter; differentia autem ealis est simpliciter talis, secus vero accidalis.

coa ertq paret; qª si differre simpliciter et 2ª qᵈ solu analogice 3-
veniunt; id a quo proveniunt differre simpliciter, et 2ª qᵈ solu analogi-
ce 3venient in munere faciendi differre. =

Circa diffra 2º intentiona-
415 liter accepta comuniter asserunt thomiste ertq ee analoga predicta
divisione. Pbatr sic: diffra 1º intioaliter accepta dicitur analogice de
nibus differentiis: qº ertq 2º intioaliter. Pbatr coa: ideo 1º intioaliter di- 136
citur analogice, qª rao diffre 3venit simpliciter pprissime, et aliis
2ª qᵈ; sd ob eande ratione debet dici analogice 2º intioaliter accepta.
Pbatur mir: implicat qᵈ aliqᵈ 2º intioaliter dicatur simpliciter tale,
qn 1º intioaliter simpliciter tale sit: qºie qª ratio diffre convenit ppri-
ssime simpliciter, et aliis 2ª qᵈ e analoga ad illa 1º intioaliter; ob eam-
de raoe erit analoga 2º intioaliter. Coa e legitima; et aa 3stat a pa-
ritate; qª aa 1º intioaliter non e simpliciter genus, species aut ppriu,
impole e qª 2º intioaliter denonetur tale; qª denominatio proveni-
ens a 2ª intione proportionatur subiracto intionis. =

Dus Secundus.

Deffinitur Differentia Predicabilis.

416 Sola diffra pprissima tertiu predicabile 3stituit. Hec 2º intioaliter
accepta varios respectus importat; ideo qº 2ª diversitate illoru diver-
simode illa porphirius deffinivit. 1ª deffinitio e: qua species suu
genus excedit. cu aa simul cu genere 3stituat speciu, genus excedit
a specie pr prate diffrale. sic hoo pr raoalitate excedit al. 2ª e:
que dividit ea, que sunt sub eode genere. sic raale dividit hoe
et leone, qui sub genere animalis continentur. 3ª e: qua singula
inter se differunt. sic hoo pr rationale differt ab equo; et equs
ab homine pr hinnibile. Quarta, et qua deffinitur diffra ut
prabilis e hec: diffra e id quod pratur de pluribus, et specie dif-
ferentibus in quale quid. in qua deffinitione pr predicari
de pluribus 3venit differentia cu reliquis predicabilibus
a quibus omnibus differt pr parte in quale quid, ut 3stat
ex dictis circa deffinitione generis, nuro 346. =

Sd contra hanc ulti-
419 ma deffone obiicies: diffra infima e vere differentia; sd illi
aa 3venit predicari de differentibus specie: qº posita deffinitio
aa 3venit omni suo deffinito. mir. 3stat; qª rationale de solo ho-
mine; et rugibile de solo leone predicatur. = Dupliciter respon-
deri.

UVA.BHSC

ponderi potest huic arg^to omissis aliis solutionibus: 1° q^d Porphirius solu^m deffinivit diff^ras subalternas, ut patet in exemplis ab ipso adductis; apponit n^m exemplu^m in irrationale, q^d praedicatur de Bobe, et Equo, et rationale, q^d de homine, et Angelo indicavit praedicari. Ratio a^e cur diff^ra^m infima^m non deffinivit e^t, q^a atomae, seu infimae diff^rae difficillime cognoscuntur; vix n^m una sola atoma diff^ra cognita e^t. Secundo responderetur, relata a nobis deffin^e comprehendere omnes diff^ras; non n^m ab re posuit porphirius partic^m Et dicens: praedicatur de pluribus et specie differentibus; quae particula innuere videtur, q^d non solu^m de differentibus numero, sed etia^m de differentibus specie praedicatur. Sic a^e vertit praefata^m deffin^m Argiropilus, cuius versio in magna authoritate apud omnes habetur. =

420 § Sed pro pleniori intelligentia ejus differentiae notandu^m e^t, q^d genus prout dividitur per differentias e^t totu^m potentiale; unde solu^m in potentia genus diff^ras includit; si n^m actu includeret, sequeretur q^d ide^m includeret actu in suo conceptu opposita: v.g. animal simul actu esset rationale, et irrationale. Et ob eande^m ratione^m differentiae subalternae non includunt infimas; alias sensitivu^m v.g. simul esset rationale, et irrationale. Maior difficultas e^t, an diff^rae infimae includant subalternas; cu^m n^m de infimis praedicentur subalternae, ut rationale e^t sensibile illas videntur includere. Sed dicendu^m e^t, q^d illas includunt solu^m materialiter, et identice; quamvis diff^ra superior e^t de essentia generis v.g. sensibile de ea a^alis; cu^m a^e a^l sit de ea hominis, et etia^m rationale, materialiter coincidunt diff^ra superior, et inferior in eade^m ea; et ob hanc inclusione^m materiale^m verificantur in sensu materiali relatae pp^es. in sensu v^o formali tales pp^es sunt falsae; q^a diff^ra formaliter accepta solu^m dicit propria^m ratione^m, et e^t f^ra simplex. =

421 § Insuper.

Advertendu^m e^t, q^d diff^ra est pars formalis quasi actuans, et determinans genus, et constituens in specie: Unde cu^m actus sit perfectior et nobilior potentia, diff^ra e^t nobilior et perfectior genere. Hinc obi^r q^d genus praedicatur in q^d, quod e^t perfectius, quam praedicari in quale q^d e^t propriu^m diff^rae; nam etia^m diff^ra praedicatur in quid in q^tum pertinet ad ea^m: in quale v^o praedicatur ex modo significandi; q^a n^m formae e^t propriu^m adiacere, cu^m diff^ra sit f^ra, per modu^m adiacentis, seu adiective significatur. = Ex dictis constat, q^d differentia recipit genus quod dividit, specie^m quam constituit, et etia^m individua talis speciei, nam de illis praedicatur, ut rationale de Petro, et Paulo &c^a v^o.

UVA.BHSC

sivè sit diffra subalterna respicit plura specie differentia, ut sensibile, qd de homine et equo prædicatur. De his omnibus respectibus dubitatur: pr qd illorū diffrā constituatur in ratione universalis? et quo sit.—

§us Tertius.

Declaratur Respectus Constituens Differentiā Universalem. 137

422 Supponimus ut certū diffrā non constitui formaliter in raõe universalis pr respectū ad genus, qd dividit; qª ulle constituitur formaliter in ratione talis pr respectū ad inferius; sd respectus diffrę ad genus est ad superius, et non ad inferius: qº— Supponimus 2º qd diffra non constituitur in eē tertii prabilis per respectū ad ppria inferiora. vg. raõale consideratū in ordine ad hoi, l illud rationale. Non dicimus non constitui diffrā pr hunc rē in raõe ulis; qª defacto constituitur in raõe talis, et dicitur saltim reductive species; prout sic n̄ prędicatur de pluribus ut tota eēa illorū. Sd asserimus qd n̄ constituitur in ratione talis ulis, sclt, differentię; qª non prędicatur de huiusmodi inferioribus in quale, sd in quid; nec ut pars eēę, sd ut tota essentia; raõale n̄ explet totā eēā huius raõalis. Unde tota difficultas est in rē diffrę ad speciē, et ad inferiora speciei. Pro quo—

Dico 1º: differentia

423 infima constituitur universalis per ordinē ad inferiora numero distincta: subalterna vō pr ordinē ad specie diversa. Pbatur ratione: diffrā constituitur ulis pr rē ad plura ipsi inferiora, in quibus est et de quibus potest prędicari; sd diffra infima sic se habet rē individuorū speciei quā constituit, et diffra subalterna rē pluriū specie differentiū: ergo. Mār ē deffinitio ulis. Mir constat; nā raõale, vg. est et prędicatur de Petro, Paulo et reliquis individuis naturę humanę: et similiter sensibile, qª ē diffrā subalterna, prędicatur de homine, equo et leone, qui specie differunt.—

424 Sd obiicies: ulle constituitur in ratione talis per ordinē ad suū immediatū correlatiuū; sd immediatū correlatiuū diffrę non sunt individua speciei, sd species ipsa: ergo. Mār constat; nā xā nos genus constituitur in ratione talis pr ordinē ad species, et non pr ordinē ad individua, qª hęc non respicit immediate.— Cfirmatur: si diffrā subalterna constitueretur ulis pr respectū ad specie differentia, et infima per respectū ad solo numero distincta, constituerent di-

UVA.BHSC

diversa prędicabilia; id hoc ē contra comunę sententię: qº et illud. Pbo maiorem: tunc causa differentia infima, et subalterna different speciē: qº cõa ē legitima; naz reliqua prabilia sunt distincta in qᵘᵃˢ speciē differunt. Pbo ani: relationes respicientes terminos speciē diversos, specifice distinguntur; id tunc causa diffra utraq̂ respiceret terminum ab alio speciē diversũ: qº. Mãr est certa: relationes ñ a terminis specificantur. Mir ergo stat; qᵃ plura unro distincta in ratione termini relationis, differunt specifice, a pluribus speciē differentibus. ==

125§ Respondeo distinguendo maiorę: ad suũ correlativũ in ratõe vrlis, secdo maiorę: ad suũ correlativũ in alio genere, nego maiorę. et distinguo minorę: immediatũ correlativũ ñ sunt individua, sed species; correlativũ in quo diffrę in ēē vrlis nego minorę: in alio genere, transeat minor, et nego cõq. qᵃ immediatũ correlativũ vrlis debet ēē id, qᵈ respicitur ab universali ut inferius ipso; species â licet respiciatur a diffrâ ut correlativũ immediatum qᵃ eius constitutionę pertinet diffrâ; tm non respicitur species, ut inferior: unde qᵈ immediate respicit diffra ut inferius ipsa sunt individua speciei; nec qº ista erunt immediatũ correlativũ diffrę in ēē vrlis. Oppositũ vº contingit in genere, qᵈ respicit immediate species, ut inferiores ipso. == Ad oppõnę nego maiorę: ad pbationę nego ani; et ad huius pbaõę contra maiori, distinguo minorę: tm ab alio speciē diversũ in ēē rei diffrę, nego minorę: diversũ materialiter sive in ēē entis, secdo minorę, et nego cõq. ==

126§ Igitur rationi communi differentię accidit, qᵈ eius inferia numero, aut speciē differant: quandoquidę de eius ratione ēēalĩ ē, qᵈ de pluribus prędicetur inquale qᵈ seu ut pars ēēę actuans, et determinans: unde sive illa inferiora differant speciē, sive numero, non diversificat essentialiter diffrę. Hinc ē qᵈ diffrâ infima, et subalterna non respiciunt terminos speciē diversos; qᵃ ratio termini differentię consistit in hoc, qᵈ sit id, de quo diffrâ ut superior inquale quid prędicatur; in hoc â conveniunt tam differentia numero, quę speciē differentia; sive ñ ratõale prędicetur de Petro, et Paulo; sive sensibile de homine, et equo; utraq̂ inquale qᵈ de his inferioribus prędicatur. Utraq̂ qº differentia conveniunt ēēaliter, et unicũ prabile constituunt. ===

UVA.BHSC

427 Dico 2º: etiã differentia constituitur in ratione vrlis pr ordinẽ ad speciẽ cui quã overtitur. Hanc 2ã tenet Mag. Prado in præsenti, et speciẽ eiqua overtitur. Hanc 2ã tenet mag. Prado in præsenti, et etiã pro illa citant D. Albert. mag. Caietanus, mag. Soto et alii; ave tenet diffã solũ pr ordinẽ ad speciẽ ostitui universale. Nos vo supposita 1ª sne hanc 2ã deffendimus; et pbatr sic: qd qd overtitur 138
prædicatur de universali, ut universale ẽ, ipsũ ẽ formaliter universale; sd diffã prædicatur overtibiliter de specie, ut vrlis ẽ: q° pr tũ ad speciẽ ẽ universalis. Maior ẽ certa: qd m̃ eũ universali overtitur debet eẽ vrle, alias particulare poset de universali dici overtibiliter. Mir etiã ostatũ ng̃ire prædicet, homo: q° ralis: ẽ ralis: q° homo, sunt de universali, ut rali. — Sd advertire, qd in rũ differentiẽ ad inferiora speciei, magis explicite relucet ratio universalis, cum ibi manifestetur superioritas; quẽ in prædicatione de specie sibi equali non ita clare relucet, nisi inqtũ diffã ostituit speciẽ, quẽ dicit talẽ superioritatẽ. —

Questio Nona
De Proprio et accidenti.
§us Primus.
Essentia, et variẽ acceptiones Proprii explicantur.

428 Quartũ prædicabile denominatur propriũ, pr ẽ id, q° ponitur comuniter in hac acceptiõe sumitur quatuor modis. Propriũ 1º modo: qd ovenit soli, sd non omni, ut eẽ logicũ respectu hominis. 2º modo ẽ: qd ovenit omni, sd non soli, ut eẽ bipedẽ ovenit omni homini. 3º modo ẽ, qd ovenit omni, et soli, sd non semper. Ut canescere rũ hominis, qd ovenit illi in tempore senectutis, et soli illis ovenit; q°, ut ait mag. Soto, albi pili multorũ non dicitur pprie canities; vel ridicatur canities, inqtũ hẽc ovenit ex humore putrescente in radicibus Capillorũ, qui numinon potest ob deffectionẽ caloris naturalis, ut ait Arist. 1 de generat. animaliũ. cap. 4. licet sic etiã brutis oveniat, non ẽ propria passio illorũ; q° frequentius, et in homine, cũ omnibus oveniat hominibus, et solũ respectu horũ ẽ magis nota. Propriũ 4º modo acceptũ ẽ: qd ovenit omni, soli, et semper, ut risibilitas homini, et hoc vocatur a Porphirio maxime propriũ; q° hoc solo modo acceptũ ostituit 4ũ prabile; tres m̃ priores acceptiões pertinent ad accidens comune; ng eẽ logicũ, bipedẽ, aut canum posunt adeẽ, et abeẽ absq̃ hominis corruptione. —

UVA.BHSC

229 Quatuor acceptiones relatae conveniunt proprio 1° intentionaliter accepto, et de illis inquiri potest: an divisio proprii in has quatuor acceptiones sit adequata? et an sit univoca? Ad quod idem proportionaliter dicendum ac de differentia. Et quod sit adequata patet; nam quod est alicuius proprium vel ita est proprium quod illi numquam deficere potest, et sic est proprium in 1° modo: vel illi aliquando deficere potest, et solum pro tempore determinato convenit necessario, et sic est in 3° modo; vel insuper est proprium soli illi potest convenire, et non aliis, vel quia illi precise convenit et etiam aliis et hoc est proprium in 1° et 2° modo; nec est assignabilis alius modus, quo aliquid sit proprium alicuius: ergo talis divisio est adequata. Quod non sit divisio analoga ex ipsis deffinitionibus acceptionum constat; non enim possunt in ratione proprii univoce convenire id, quod necessario, et inseparabiliter convenit hoc, ut risibile, et id quod solum aliquando, et separaliter illi convenit, ut est logicum.

230 Proprium 4° modo acceptum prout hoc predicabile constituit, 2° intentionaliter sumptum sic communiter deffinitur: quod predicatur de pluribus accidentaliter necessario, et inseparabiliter. Que deffinitio est bona: genus illius est predicari de pluribus, in quo omnia predicabilia conveniunt: differentia sunt reliquae particulae; nam per predicari accidentaliter, seu in quale differt proprium a tribus primis predicabilibus, ut ex dictis constat; et per predicari necessario, seu inseparabiliter, differt a quinto predicabili. Hic queri solet, per quae rationes constituatur proprium in ratione universalis cum respiciat speciem et illius individua, de utroque enim dubitari potest. Ad quod breviter dicimus, quod eodem modo philosophandum est de proprio, ac de differentia; ita ut constituatur universale, ut comparatur ad speciem, ut universale, et partibile in individuis, quia cum illa convertitur eodem modo, quo differentia. In respectu autem ad inferiora speciei magis relucet universalitas; quia per sic exprimitur superioritas proprii.

Dubium Secundus.

Acceptiones, Deffinitiones, et alia ad accidens commune pertinentia expenduntur.

231 Accidens dupliciter accipi potest, 1 predicamentaliter, 1 predicabiliter. Accidens predicamentale est: quod non existit per se, sed in alio, ut albedo et

de hoc

de hoc in presenti non loquimur. Accidens prabile ē qd ē extra eentiā rei, nec illud essentia necessario exigit. et hoc ē tale sive sit substāa, ut aurū rū vasis, sive accidens reale, ut albū rū hois, sive qd raōis, ut genus, et species rū naturę. De hoc loquimur in presenti, et sic 1o intrīsece deffinitur: qd potest adē, et abēe absque subti corruptione. Secundo intrīsece accep- 139
tū sic deffinitur a mago Soto: universale prabile de pluribus accidaliter, seu inęqualiter separabiliter; cuius deffinitionis bonitas satis ex huius dictis ē manifesta. Aliter illud Porphirius deffinivit sic: qd neque ē genus, neque species, neque differentia, neque propriū, semper tm ē in subto. quę deffinitio, licet non ita exacta ac deffinitio aliarū prabiliū; tm ut recta admitti debet; qa sufficienter explicat eeā accidentis: parla tm quod ē idē ac universale, pro quod cū reliquis prabilibus convenit: a quibus differt per ultimā particulā: semper tm ē in subto: cuius sensus ē: semper accidaliter in ē subto, ita ut ab illo sit separabile. Duę alię partę negativę ponuntur ad clariorę explicatioę essentię accidentis: unde hęc deffinitio coincidit cū illa, quę ex mag Soto dedimus.=

232 Ad pleniorē accidentis intelligentiā aliqua breviter notavimus. et 1o advertendū qd sensus illius partę: potest adēe, et abēe, ē divisivus, non copulativus; non tm accidens potest simul convenire, et non convenire subto. Sd ita se habet ~~accidens~~ accidens rū subiecti, qd ita potest ēē in subto, ut licet abit, seu defficiat subto; semper manet salva, et integra subiecti eēa methaphisica; et aliter ita potest defficere subiecto, ut licet post adveniat, non immutet eēā eius methicā, nec quoad predicata eēalia, nec quoad exigentiā ppriarū passionū.= Secundo advertendū est quod separabilitas accidentis absque corruptioē subti, debet intelligi de corruptione methaphisica, seu de destructione essentię subiecti, non vo de corruptione phisica; plura tm dantur accidentia comunia, quę inseparabilia sunt, absq eo, qd subiectū phisice corrumpatur; quę tm non extrahuntur a ratione accidentis comunis; qa non dimanant ab eēa methica subti, et illi sunt omnino extranea.=

Tertio advertendū ē; qd quędā accidentia sunt in-
233 separabilia attentis pratis individualibus, seu individuali temperamento subiecti; sicut nigredo a corvo et ethiope; quę etsi licet realiter separari non possint; tm potest eēa subti sine illis cognosci immo cū accidentibus oppositis; ut ait Porphirius pr hęc verba: hi

grū

UVA.BHSC

nigrum corvo, æthiopive inseparabiliter accidit; nonne tamen cogitatione vel, corvum album, et æthiopem non nigrum sine subiecti corruptione concipi potest. Ex quo habetur, quod accidens, quod est subiectum quinti prædicabilis, non indiget reali separatione, sed sufficit quod per rationem separari possit a subiecto. Nec per hoc coincidit cum subiecto quarti prædicabilis, quia hoc nequit adhuc per rationem separari ab eius subiecto, saltem radicaliter, seu quoad exigentiam essentiæ: risibilitas enim ab homine non potest separari, ita ut concipiatur homo non risibilis, seu non dicens exigentiam ad risibilitatem, hæc enim exigentia in ipsa rationalitate, quæ illam radicat necessario involvitur. Et quod de absentia reali non debeat intelligi, seu de reali separabilitate, redditur manifestum in accidentibus rationis, quæ ad hoc prædicabile pertinent; et tamen nec insunt, nec desunt realiter, sed solum per rationem.=

934 Quarto notandum est, quod subiectum quinti prædicabilis non est accidens in abstracto, sed in concreto. Ratio est: quia accidentia in abstracto non prædicantur de subiecto, nec de illo sunt prædicabilia; hæc enim propositio est falsa: homo est albedo: homo est speciositas. Subiectum autem huius prædicabilis debet esse capax prædicationis; unde solum est accidens in concreto; ideo quod istæ prædicationes; homo est albus: homo est speciosus, sunt propositiones sui prædicabilis.= Quinto notandum, quod accidens prædicatur de pluribus sive genere, sive specie, sive numero differentibus; ut album quod de Petro, et Paulo, de homine, et equo, de animali, et planta, et sic de aliis prædicari potest. Ceterum hoc intelligi debet de accidenti pro ut consideratur comparative ad subiecta, et ut est quintum prædicabile. Si autem consideretur in ordine ad inferiora, quæ essentialiter sub se continet, sic si est accidens genericum prædicatur de differentibus specie; ut quantitas de continua, et discreta: si vero sit specificum prædicatur de differentibus numero, ut album tum huius, et illius albi. Unde accidens quintum prædicabile constituitur in ratione talis per ordinem ad subiecta.=

935 Ultimo notandum est, quod relatio constituens accidens in esse quinti prædicabilis, est relatio ad subiecta plura non solum existentia, sed etiam possibilia. Sic sentiunt communiter thomistæ contra Patres Conimbricenses, et alios. Probatur quia: nullo subiecto existente, accidens esset prædicabile de pluribus: ergo

UVA.BHSC

q̄ non redditur prabilis solum per ordinem ad subiecta existentia. Probatur ant: pratio distinguitur a prabilitate per hoc quod pratio dicitur actus 2us, et exercitium existendi; prabilitas vero solum dicit potentiam; sed non stante actu 2o, stat potentia; nec impedimentum actus 2i, infert impedimentum actus primi, sive potentiae: ergo non stante pratione actuali defectu existentiae subiecti, stare nihilominus potest prabilitas; ergo accidens prabile est per ordinem ad subiecta non existentia, sive tantum possibilia.

Quaestio Decima
De praedicationibus.

936 Cum prabilitatis actus, seu exercitium sit actualis praedicatio; post omnium prabilium explicationem, recte de actuali praedicatione sermonem instituimus, ut manifestum sit, quid de quo, et qualiter praedicetur; quod quidem non solum ad ea, quae in logica tractantur intelligenda, sed ad omnes alias scientias utillissimum est. Pro cuius explicatione, sit

Dus Primus.
Quaedam circa Praedicationes praenotantur.

937 Praedicatio idem est, ac enuntiatio, seu attributio unius ad aliud affirmando, vel negando. Haec si accipiatur pro actu intellectus affirmante, vel negante, dicitur formalis; si vero sumatur pro obiecto, seu re, quae affirmatur, vel negatur mente dicitur praedicatio obiectiva, quo circa ait D. Th. 4 cap. de ente, et essentia quod praedicatio est quoddam, quod completur per actionem intellectus componentis, et dividentis, habens tamen fundamentum in re ipsam unitatem eorum, quorum unum dicitur de alio. igitur in quavis pratione debent reperiri ea quae de enuntiatione, sive propositione diximus tractatu 2o summularum, cum praedicatio, et propositio coincidant; ideo quod pratio hic solet dividi in identicam, et formalem, directam, et indirectam, et si de aliis divisionibus, quas diximus loco citato cap. 3o Do 2o, et 3o, quae omnia in praesenti recolitur. His addere libet quod propositio seu pratio aliquando verificatur in sensu formali, quando, scilicet, praedicatum est de formali conceptu subiecti, ut in hac: homo est animal. aliquando vero verificatur solum in sensu identico, quando, nempe, praedicatum non est de conceptu essentiali subiecti, sed tamen cum illo realiter identificatur. ut patet in hac: animalitas est rationalitas, quae in sensu identico est vera; et in formali falsa.

938 Insuper advertendum est, quod in qualibet pratione affirmativa, ut sit vera est necessarium quod correspondeat identitas extremorum aparte rei, cum diversitate tamen rationis; si vero sit negativa

UVA.BHSC

negativa correspondet illi diversitas, seu disconvenientia extremorum. Huiusmodi à predicationes, sive affirmativę, sive negativę diversimodi verificantur in terminis concretis, et abstractis, de quibus egimus in summulis lib. 1° numero 40 ubi divisimus utrumque in substantiale, et accidentale, quę divisionę recolite; et insuper advertite quod utrumque potest dividi in phisicum, et methaphisicum. Concretum phisicum est quod significat suppositum, et formam ab illo realiter distinctam, et huiusmodi forma est abstractum phisicum. Unde homo est concretum phisicum compositum ex corpore, et anima; et ex humanitate et subsistentia; anima vero et humanitas est abstractum phisicum. Concretum methaphisicum est quod significat subiectum et formam solum per rationem distinctis, et huiusmodi forma est abstractum methaphisicum. Ut homo, significans ex animali, et rationali est concretum. Et insuper tam concretum quam abstractum possunt significari nominibus 1ę intentionis, ut in exemplis appositis; vel 2ę intentionis ut genus, species ~~sunt~~ concreta; genereitas, specieitas, abstracta.

439 Illis prę oculis habitis, concreta, et abstracta conveniunt in eo quod utrumque significat in recto eandem formam; sicut enim albedo significat formam, ita album ratione phorum 1° predicamentorum, solam qualitatem significat, hoc est solam formam, non vero subiectum. Differunt tamen ex modo significandi: quia concretum ex modo significandi primo importat subiectum, et ex consequenti formam; abstractum vero 1° importat formam, et 2° subiectum. Unde album ex modo significandi importat subiectum cui inest albedo; albedo autem importat formam qua aliquid est album. Deinde differunt in eo, quod abstractum non includit aliquid alienum, et extraneum; ~~illud~~ vero concretum: quia abstractum significatur ut quo aliquid est tale; concretum vero ut quod est, et ideo non prohibetur aliud extraneum habere, dummodo illi non sit oppositum. Sic homo, et album possunt aliud habere pręter humanitatem, et albedinem et de facto habent; albedo autem et humanitas nihil aliud pręter id quod explicant habent. Hęc omnia de concretis, et abstractis tam substantialibus, quam accidentalibus intelligenda sunt, cum hac tamen differentia, quod in concreto substantiali forma constituit cum subiecto unum per se; in accidentali vero unum 2m quid, et per accidens tantum.

440 De utrisque concretis et abstractis tam substantialibus, quam accidentalibus, sive significentur terminis 1ę, sive 2ę intentionis, aliquid, breviter tamen, dicemus, secundum quatuor combinationes, quę in ipsis fieri possunt, scilicet; quomodo concreta de concretis, abstracta de abstractis; concreta de abstractis; et abstracta de concretis prędicentur: neque enim alio modo comparari possunt inter se in prędicationibus; et ex harum comparationum explicatione constabit, quę prędicationes, et in quo sensu verę, aut falsę dicendę sint; ita ut si aliquid de alio non debere prędicari dixerimus, propositio affirmans erit falsa, negans vero erit vera.

stig.

UVA.BHSC

§us Secundus.

Statuuntur Prædicationes inter Concreta, et abstracta.

1121 Dico 1º: concreta vere prædicantur de concretis. Quod intelligi debet de omnibus concretis tam substantialibus, quam accidentalibus; tam in propositionibus necessariis, quam in contingentibus. Et ratio est: quia ut prædicatio sit vera sufficit quod subiectum et prædicatum supponant pro eodem; sed concretum intra propositionem supponit pro subiecto: ergo si in eodem subiecto sit duplex forma significata per duplex concretum, prædicatio concreti de concreto erit vera; quamvis in eodem subiecto possit esse multiplex forma, scilicet substantialis, et accidentales, sive concretum sit substantiale sive accidentale, utriusque de utroque erit vera prædicatio. Hæ sunt veræ istæ propositiones: homo est animal: album est dulce: homo est albus. Idem quod de concretis in terminis primæ intentionis diximus, dicendum habere de illis in terminis 2æ intentionis: unde hæc est vera: genus est universale: genus est species subalterna. Et hoc totum debet intelligi, quando formæ significatæ per utrumque concretum non sunt oppositæ, sed potius in eodem subiecto reperiuntur, vel identificatæ, vel adunatæ; unde istæ propositiones sunt falsæ: homo est brutum: genus est differentia: album est nigrum. 141

1122 Dico 2º: abstracta non prædicantur vere de concretis nec concreta de abstractis. Et huius ratio est: quia concretum significat totum, abstractum vero partem totius; sed pars non vere prædicatur de toto, nec totum de parte: ergo concretum de abstracto, et abstractum de concreto non vere prædicatur. Deinde in propositione vera prædicatum saltem implicite includit totum quod subiectum; sed abstractum nequit includere [illegible] implicite totum quod concretum: ergo. Unde istæ propositiones non tenent: homo est humanitas: humanitas est homo: nec istæ: album est albedo: albedo est alba, et sic de aliis. Sed advertite, quod in propositionibus transcendentibus, vere prædicantur concreta de abstractis, et e contra; namque istæ sunt veræ: ens est entitas: entitas est ens. Et ratio est, quia ratione transcendentiæ non potest forma perfecte præscindi et abstrahi a subiecto; cum enim forma includatur in quavis differentia subiecti, abstractum includit, quidquid includit concretum, unde prædicatio unius de alio vera est. In conclusione ergo loquimur de concretis et abstractis particularibus, in quibus formæ adequatæ, vel saltem inadequatæ distinguntur a suppositis.

UVA.BHSC

223 Eodemque modo ac in transcendentibus philosophari debemus, in concretis et abstractis, quae de Deo dicimus. Adnotandum quod in Deo sunt quaedam praedicata, quae significant aliquid transcendens, et imbibitum in omni praedicato Divino, ut actus purus, ens a se, infinitudo, et alia similia. Et etiam concipimus in Deo quaedam alia praedicata quasi specialia, et ex nostro modo concipiendi praecisa ab aliis, ut bonitas, iustitia, sapientia, et similia. Igitur in primis praedicatis, admittitur praedicatio inter concreta, et abstracta, et ideo dicimus quod Deus est Deitas, Deus est infinitas: entitas a se est Deus. In 2is vero praedicatis, ut ait magister Tracto in praesenti, solum sunt verae praedicationes, quae significant identitatem, quae est inter. Caeterum si in ipso modo significandi sistamus, videtur quod in sensu formali, et praecisissimo non praedicantur abstracta de concretis, ut ait magister Lerma: verum tamen est, quod in sensu identico quaevis praedicatio inter Divina praedicata, sive in concreto, sive in abstracto significata, est verissima; quia Deus realiter est sua Deitas, sua sapientia, bonitas, iustitia, etc. Sed haec ad theologos remittimus.=

224 Dico 3o: abstracta quaedam accidentalia vere praedicantur de abstractis. Quod intelligi debet de praedicatis accidentalibus superioribus comparative ad inferiora: et ratio est; quia accidentia in abstracto significant totam essentiam, et intrinsecam rationem accidentia tamen 2a re solum sunt formae, quas eorum abstracta significant: unde praedicantur per modum totius; ideo quod praedicatio abstracti de abstracto est bona; ut haec albedo est color: color est qualitas, et similia, in quibus cum per abstracta significetur tota ratio accidentis, datur adaequatio inter utrumque; in qua stat veritas praedicationis.= Circa abstracta vero substantialia dividunt autores in decernendo: an inter se praedicentur: cum a nobis longior disputatio non liceat, breviter hoc resolvemus; est tamen prius notandum quod quaedam abstracta sunt de essentia aliorum, ut rationalitas, et animalitas de essentia humanitatis: quaedam vero non sunt de aliorum essentia, sunt tamen illis inferiora, ut rationalitas est inferior animalitate, non vero de essentia illius. Hoc notato:

Dico 4o: sive

225 abstractum sit de essentia, sive sit inferius alio abstracto, sub illo quod contentum si sumatur reduplicative, et praecisive non bene praedicatur de abstracto: si vero specificative, et identice sumantur recte praedicatur abstractum substantiale de abstracto. Ratio 1ae partis est: quia

UVA.BHSC

qa quamvis unu abstractu sit de ēēa alterius, vel sub illo contineatur, tn ratio formalis unius precise, et reduplicative sumpta non ē ratio alterius: gº unu de alio sic sumptu recte predicari non valet. Unde in sensu explicato istę predicationes sunt falsę: animalitas ē rationalitas: humanitas ē animalitas, et sic de aliis. ratio 2æ partis ē: qa quelibet forma abstracta habet predicata essentialiter identificata, ex quibus constituitur: gº illa includit si specificative sumatur: gº de illa specificative accepta vere talia predicata enuntiantur. unde in hoc sensu hęc ē vera predicatio: humanitas ē animalitas: et similiter hęc: rationalitas ē animalitas. = 142

226 Dico 5º: qd abstracta significant formas realiter distinctas, sive sint substantialia, sive accidentalia, non possunt vere adinvicē predicari. Quod stat ex dictis; qa pratu et subiectu debent supponere pro eodē in predicatione vera; sed abstracta supponunt p formis: gº abstracta significantia formas distinctas supponunt p distinctis subiectis: gº eorū predicationes adinvicem, n̄ sunt verę. Unde licet istę sint verę: album ē dulce: Ds ē homo; istę tn sunt falsę: Deitas ē humanitas: albedo ē dulcedo. Et advertite, qd ut in pluribus predicationes abstractorū falsę sunt; qa fere semper abstracta accipiuntur precisive; quo pacto una forma de alia prari non potest. = Ex dictis habetis differentias predicationū inter concreta et abstracta substantialia et accidentalia; pro quorū maiori intelligentia prę oculis habere, qd abstracta accidentalia ponuntur in predicamento directe, ut qualitas, albedo, color, qa prout sic dicunt totā ēēā accidentis; si vō sumantur accidentia in concreto, dicunt aliqd ēēū pr accidens, pertinens ad diversa pramenta. Sz ā substantiales ponuntur in pramento in concreto: unde totā ēēā quę explicat rectū substaale; explicat in sua linea abstractū accidentale. = —

227 Hę ex his colligere poteritis modum predicationis in terminis 2ę intentionis inter se, et cū 1is intentionibus comparatis. igitur utroq modo est bona praris concreti de concreto: ut istę: animal ē genus: genus ē univle. Et sicut in accidentibus realibus predicatio abstracti de abstracto inferiori ē bona; ita in 2is intentionibus quę sunt accidentia rōnis: unde istę verę sunt: genereitas ē universalitas: universalitas ē relatio. Abstractū vō 2æ intionis prari non potest de abstracto 1æ intionis; sicut abstractū accidentis realis nequit prari de subto in abstracto: unde istę sunt falsę: humanitas ē specieitas: alitas ē genereitas. Similiter sunt falsę predicationes

abstracti

UVA.BHSC

2ae intentionis de concreto 1ae intentionis; et concreti 2ae intentionis de abstracto 1ae: unde non tenent istae: homo est specieitas: specieitas est homo: animalitas est genus: genus est animalitas. Si autem abstracta et concreta 2ae intentionis comparentur inter se; abstractum non praedicatur vere de concreto; et ideo istae sunt falsae: genus est veritas: genus est specieitas subalterna: at concretum aliquando vere praedicatur de abstracto; et ratio est, quia ipsa 2a intentio in abstracto fundat aliam 2am intentionem: unde haec potest denominare aliam, quae subinduit rationem primae, et est abstractum alterius. Unde bene praedicatur: veritas est genus: genereitas est species veritatis et sic de aliis. Omissis quam pluribus aliis doctrinis, facile ex dictis percipiendis finem ponimus Porphirianae disputationi, ut ad Aristotelis logicam accedamus.

Disputatio Quinta
De Ante Praedicamentis.

228 Hinc Aristotelis logica initium sumit; hucusque autem dicta cum communi usu DD, ut ad logicam Aristotelis utilia, praelibavimus. Liber hic inscribitur cathegoriae, quae dictio graeca, idem valet ac latine Praedicamenta; et in tres tractatus communiter dividitur. In primo ponuntur quaedam praeambula ad praedicamentorum intelligentiam necessaria; et ideo dicitur tractatus ante praedicamentalis: in 2o dilucidantur praedicamenta, id est omnia genera, sub quibus omnia simplicia creata continentur: et in tertio de quibusdam passionibus ad praedicamenta sequentibus tractatur, et ideo dicitur post praedicamentalis: de quibus omnibus triplici disputatione agemus. Huius libri Autorem fuisse Archytam Tarentinum, ait Iamblicus; ceterum communis Philosophorum coetus Aristoteli hunc tribuit honorem; sicut et ipsum Principem Philosophorum vocitat. Fuit

229 autem Aristoteles natione Macedo, patria Stagirites, filius Nichomachi medici: floruit annis fere quadringentis ante partum Virginis: fuit corpore nullatenus speciosus; at vero ingenio sublimis: Divini Platonis discipulus extitit; post vero Alexandri magni a Philipo Macedonum rege magister est constitutus: et quia cum publice docebat in more habuit deambulando loqui, dictus est Perhipateticus, a graeco Perhipatein quod deambulare significat; hinc quod illius discipuli Perhipatetici vocantur, ipse vero perhipateticorum Princeps, et Ante signanus. Cuius opera ut fidei catholicae accomodatiora, D. Th. inter omnia aliorum philosophorum opera, interpretanda praeelegit: unde illi maximus honor advenit; sic quod reliquis Doctoribus philosophicis relictis, viget

UVA.BHSC

sola

sola inter omnes Aristotelis Doctrina; ipsamque præcipue academiæ sequuntur; quamvis totis viribus ipsam exturbare velint quidam moderni, ut sunt Gasendus, Hobbesius, Renatus Descartes, Maignan, Saguens, et alii, qui vetere, et iam diu deiecta, et in monumentis putrida iacente, erroribus referta Leucipi, Democriti, Anaxagore, et Epicuri doctrina expurgare ab erroribus intendunt, ut resurgens, Aristotelicæ doctrinæ præ 143
valeat: in vanum tamen laborantes, prævalet apud doctos Aristoteles. Huius doctrinæ sequentes, ut cathegoriarum præambula explicemus, sit =

Questio Prima.

De Equivocis, univocis, et Denominativis.

tredecim capitibus divisit Arist. librum cathegoriarum; in quatuor
250 primis ante prædicamenta; in quinque sequentibus prædicamenta, et in reliquis post prædicamenta explicavit. In primo ergo cap. agit de equivocis, univocis, et denominativis, quorum notitiam necessariam indicavit; prædicamenta enim triplicem habent respectum: 1us respectus est ad ens, seu ad prædicata superiora omnibus prædicamentis, et quia prædicamenta in aliquo superiori non conveniunt univoce, talis respectus dicitur equivocorum, seu analogorum. 2us est ad ea, quæ in eodem prædicamento collocantur, quæ quia eandem rationem participant dicitur respectus univocorum. 3us est rursus eorum, quæ pertinent ad unum prædicamentum, ad alia, quæ in alio sunt; et quia unum et aliud prædicamentum essentialiter non communicant, eaque ad unum pertinent accidentaliter adveniunt pertinentibus ad aliud, illa quæ accidentaliter denominant, unde dicitur rursus denominativorum: notitia ergo horum trium, ad prædicamentorum intelligentiam prærequiritur; pro illis explicandis sit =

Discursus Unicus

Explicantur Deffinitiones Aristotelis

Equivoca sic deffiniuntur ab Aristotele: quorum nomen est comune, ratio vero substan-
251 tiæ, nomini accomodata, diversa. Pro cuius deffinitionis intelligentia, notare, quod voces dicuntur equivoca equivocantia, quia equivoce significant; res vero dicuntur equivoca equivocata, quia per voces, seu nomina equivoca significantur. De primis egimus tractatu de summularum cap. de divisione termini; unde in presenti solum est sermo de equivocis equivocatis; idemque dicendum habere de univocis, denominativis, et analogis. Hoc notato, circa relatam deffinitionem considerandum est 1o. quod Philosophus deffiniuit equivoca in plurali, quia una, et eadem singularis res est incapax equivocationis, ideo quæ equi-

UVA.BHSC

equivocatio necessario ē inter plura. = 2º advertendū ē; quod res non sunt per se
equivocę, aut univocę; sed sunt tales comparative ad nomē; ne ut ait Caie
tanus, equivocari presupponit vocari, quod accidit rebus ex nominibus: et simili-
ter nomen comparative ad res dicitur univocū, l equivocū. =

Tertio notan-
252 dū ē q̄ in tali deffiōe particula nomē, non accipitur pro nomine ut distinc-
to a verbo; sed accipitur pro eodē ac vocabulū, seu terminus, l nota
aut signū mentis; quia etiā respectu verbi contingit equivocatio; sic effe-
reor significat dicere, et dicere: fero portare et dicere: lego colligere, et li
teras percurrere, et sic de aliis; quę omnia sunt equivoca equivocata
rū suorū verborū illa equivoce significantiū. Nec sufficit ut terminus
sit equivocus quevis apparentia comunitatis in nomine, sed requiritur
quod nomē perfecte idē significet plura: sicut nē canis, piscis, sidus, et
aīl terrestre; unde ex deffectu eiusdē orthographię in nomine, de
ficit equivocatio; et similiter deffectu accentus; et ideo occido prout oritur
a cado, et a cędo non ē nomē equivocū; quia diversos accentus habet, licet
scribatur eisdē litteris: et similiter amo pro ut verbū, et hamo quod ē
ablativū nominis hamus hami, non ē equivocū, quia secundus cū aspira-
tione, et pūus sine illa scribitur. =

253 Quarto notandū, quod substantia dupli-
citer accipi potest, vel pro supposito in genere substantię, qualiter corpus
vivens, et alia, substantia dicuntur: vel pro quidditate quę explicat
deffinitio, quę nos essentiā, Greci vero usiam vocant. De substantia in
1º sensu agemus cū de primo praedicamento: et de illa in 2º sensu inte
lligitur particula ratio substantię, in deffiōe posita; quę idē significat ac
conceptus essentię, seu id quod intellectus concipit de essentia rei. additur autē
particula nominis accomodata, ad denotandū sufficere ad equivocatio-
nē, quod naturę equivocatę non habeant rationē unā, 2º quod per no-
mē equivocū significantur; licet alias univoce conveniant prout aliis
nominibus explicantur. Sic sidus, piscis, et animal sunt equivoca, ut
significantur nomine canis; conveniunt tamen univoce in ratione substan-
tię, et corporis. Ultima particula diversa non denotat precise diversi-
tatē simpliciter, sed etiā diversitatē secundum quid, seu aliqualē diversitatē.
Unde sic potest exponi data deffinitio: equivoca equivocata sunt illa
plura, quę in vocabulo, l nomine eodē conveniunt; sed tamen prout illo no
mine explicantur conceptus essentię illorū ē, l simpliciter, vel saltim
aliquomodo diversus. =

254 Ex huius ultimę partę deffinitionis explicatione
colligitur, quod Aristoteles comprehendit non solum equivoca a casu, quorū ratio

est

UVA.BHSC

sunt simpliciter diversa; sed etiam equivoca a consilio, quorum ratio est partim eadem, et partim diversa: et haec dicuntur analoga, illaque communiter deffiniuntur: quorum nomen est commune, ratio vero nomini accomodata est partim eadem et partim diversa. sed de his quia speciale difficultatem habent, postea redibit sermo. — Hic quaeri solet utrum diversitas conceptus formalis sufficiat ad equivocationem? Ad quod recta explicationem dare, dicendum, quod non sufficit, nisi correspondeat diversitas conceptus obiectivi; quia tota diversitas conceptus for- 144
malis est propter diversitatem conceptuum obiectivorum; ideo enim exiguntur diversi conceptus formales; quia diversi sunt conceptus obiectivi: unde voces dicuntur equivocae non precise quia significant diversos conceptus formales; sed quia significant diversas res; voces enim licet immediatius exprimant conceptus, principalius tamen exprimunt res.

Univoca sic
255 deffiniuntur ab Aristotele: quorum et nomen commune est, et ratio substantiae nomini accomodata eadem est. ut animal respectu hominis, et equi est univocum univocans; homo autem et equus comparative ad hoc nomen sunt univoca univocata. Haec deffinitio explicanda est eodem proportionali modo ac praecedens; sed circa particulam eadem est, debet notari; quod per illam explicatur non qualiscumque identitas, sed perfecta, ita ut eadem totaliter sit ratio per nomen univocum significata; sicut eadem omnino est ratio animalis in homine et equo; sicut enim homo prout animal est vivens sensibile, pariter equus. univoca sunt in duplici differentia; alia univocantur in praedicatis essentialibus, et intrinsecis ut homo et equus in ratione intrinseca animalis; alia univocantur in praedicato accidentali, et extrinseco, ut nix, lac, papyrus in ratione albi. De utrisque univocis debet intelligi posita deffinitio; sicut enim ratio animalis est simpliciter eadem in homine, et equo prout hoc nomine significantur; ita ratio albedinis eadem simpliciter est in lacte, et nive. —

Denominativa sunt: quae ab aliquo nominis
256 appellationem habent, solo differentia casu. ut grammaticus denominatur a grammatica: substantia a quantitate quanta: a qualitate qualis, et sic de aliis. sed advertendum, quod tria in denominatione concurrunt, forma denominans; res denominata; et ipsum denominativum. ut album dictum de Petro, importat albedinem, quae est forma denominans; Petrum, qui est res denominata; et ipsum album est denominativum. Hoc autem accipitur dupliciter, vel pro denominativo denominante, scilicet, pro voce; vel pro denominato, nempe, pro ipso albo in re; et de hoc intelligitur relata deffinitio: quae sic explicari potest; Denominativa denominata sunt illa, quae ab aliquo sive sit forma, sive materia, sive accidens, sive substantia accipiunt nomen ut album ab albedine; materiale a materia; humanum ab homine

et sic

UVA.BHSC

et sic de aliis: aquo â nomen accipiunt, differunt solo casu, id ē inflexione seu declinatione, non vero alia differentia; qª licet diversimode declinentur, eandẹ retinent significaõẹ cum denominante: quo pacto dixit phõus qd nomẹ albi, qd denominativuẹ ē, qualitatẹ significat, scilt. albedinẹ aqua denominatur. =

Questio Secunda.

De Divisionibus, et Regulis Ante predicamentalibus.

257 Postquam in primo capite egit Philosophus de univocis, equivocis, et denominativis; in 2º ponit duas divisiones, et in tertio duas regulas explicat; de quarẹ utroque nos in presenti questiõe agemus; itaq. —

Aus Primus

Explicatur Divisio Complexorum, et incomplexorum.

258 Prima divisio quam tradit Phõus ē hujusmodi: eorẹ, quẹ dicuntur, alia cẹ complexione dicuntur, ut homo currit; alia sine complexione ut homo. Quẹ divisio immediate conducit ad predicamenta; qª pramentẹ ē coordinatio rerẹ simplicẹ, in illo ẽ solẹ ponuntur naturẹ incplexẹ, unicẹ quidditatẹ, et deffõẹ habentes; unde necessaria ē divisio complexorẹ, et incomplexorẹ ad cognoscendẹ, qd in pramento collocari, aut ab illo expungi debeat. Hanc divisoẹ tradit arles, non de vocibus precise, sed de rebus, ut substant vocibus; et ideo ñ dicit, quẹdẹ sunt complexa; sed quẹdẹ, sive alia cum complexione dicuntur; qª eẽ complexa, aut incplexa convenit solẹ vocibus; dici â cum complexione ovenit rebus comparative ad voces. Quod etiẹ sitat ex eo, qd hẹc divisio immediate conducit ad notitiẹ pramentorẹ; unde cẹ in predicamento principaliter ponantur res, et oséquenter termini, seu voces; divisio ad hos conducens debet eẽ rerẹ, et non vocẹ precise. =

Complexio ē duplex alia compo-
259 sitionis verbalis: alia compositionis nominalis. 1ª reperitur in ppl: ut homo currit: homo ē animal. 2ª fit per conjunctionẹ duorẹ, l plurẹ terminorẹ: ut homo justus, et sapiens. Utraq complexio excluditur a predicamento, prima; qª non potest eẽ subiẹ, aut predicatẹ: 2ª võ qª partes complexionis vel non pertinent ad idẹ predicamentẹ, ut homo albus, cujus 1ª pars ad pramentẹ substaẹ, et 2ª ad qualitatẹ pertinet; vel si collocantur in eodem predicamento, non tamen simul sed per partes, et diverso modo, ut vivens sensile: al rationale, quorẹ prime partes ponuntur in recta linea, ultimẹ võ ponuntur in linea transversali. =

Se.

UVA.BHSC

460§ Secunda divisio ē incomplexorum, et sic se habet: eorum, quæ sunt, quædam dicuntur de subiecto, quæ tamen in subiecto non sunt: quædam vero sunt in subiecto, quæ de subiecto non dicuntur. Quædam sunt in subiecto, et dicuntur de subiecto: quædam vero nec sunt in subiecto, nec de subiecto dicuntur. In qua divisione quadrimembri complectitur Philosophus omnia prædicata, et subiecta in prædicamento ponibilia. Primum vero in ea notandum, quod ē duplex subiectum, scilicet, subiectum in quo, et subiectum de quo. 1um ē subiectum inhæsionis, ut corpus ē subiectum albedinis: 2um ē subiectum prædicationis, ut Petrus de quo prædicatur homo. Secundo notandum quod omne ponibile in prædicamento ē aut substantia aut accidens, et quodcumque horum potest habere intentionem universalis aut particularis, et ex harum rerum et intentionum combinatione formantur quatuor membra divisionis: substantia enim non ē in subiecto; accidens ē in subiecto; universale dicitur de subiecto; particulare non dicitur de subiecto. Ex quibus = 145

Sic explicatur relata divisio; inter

461§ entia incomplexa quæ sunt, quædam, scilicet, substantiæ universales dicuntur de subiecto, seu prædicantur de inferioribus, non tamen sunt seu non inhærent subiecto de quo enuntiantur, ut homo dicitur de Petro, et Paulo illis tamen non inhæret. Quædam vero, scilicet, accidentia singularia, sunt in subiecto per inhærentiam, sed non dicuntur, seu prædicantur de aliquo sibi inferiori subiecto, ut albedo Petri, quæ ipsi inhæret, sed quia ē singularis de nullo inferiori prædicatur. Quædam vero, scilicet accidentia universalia, sunt in subiecto, quia necessario inhærent; et dicuntur de subiecto, scilicet de suis inferioribus prædicantur, ut scientia in communi, quæ ē in homine per inhæsionem et prædicatur de hac, et illa scientia particulari sibi subiecta. Quædam vero, scilicet, substantiæ particulares, nec sunt in subiecto, quia non inhærent; nec de subiecto dicuntur, quia non habent aliqua inferiora de quibus prædicentur, ut Petrus, qui nec inhæret, nec de aliquo prædicatur. Ex qua explicatione colligitur adæquatio divisionis Aristotelicæ.

Dubius Secundus.

Regulæ Antepredicamentales expenduntur.

462§ Duas regulas ponit Philosophus in tertio capite ad manifestandum quæ in recta linea prædicamentali, et quæ ad latus, et in directe collocari debeant; et ad explicandam connexionem inter illa. Prima regula ē: quando aliquid prædicatur de aliquo subiecto, quæcumque dicuntur de prædicato, dicuntur etiam de subiecto. Cuius regulæ sensus ē, quod quando aliquid dicitur de subiecto inferiori, sive sit simpliciter.

UVA.BHSC

simpliciter inferius, ut individuum, sive solum aliquomodo sit inferius, ut species, 2do quod de tali prædicato dicitur, etiam dicitur de subiecto inferiori contento sub tali prædicato. Unde quia homo prædicatur de petro ut sibi subiecto, et inferiori, etiam dicuntur de petro omnia quæ de homine prædicantur. et similiter se habet animal respectu hominis, qui est species ipsi subiecta, et ipso inferior. Hæc tamen regula intelligenda est de his quæ conveniunt prædicato a parte rei, et 4o intentionaliter accepto; non vero de his quæ illi conveniunt per rationem. ex quo patet quod licet de homine dicatur esse speciem, et homo prædicetur de petro, esse speciem nequit petro convenire, quia est prædicatum solum per rationem homini conveniens. Quod accurate notandum est, quia sæpe inter arguendum solet hæc regula, alias utilissima, esse causa plurium sophismatum. =–

263 Secunda regula deserviens ad dignoscendum quæ differentiæ collocari debeant, aut excludi a quovis prædicamento, est huiusmodi: generum non subalternatim positorum diversæ sunt specificæ differentiæ: subalternatorum vero, nihil prohibet easdem esse differentias. Circa hanc regulam dubitant Auctores quid indicat philosophus per genera subalternatim posita. aliqui dicunt intelligere solum genera quorum unum sub alio continetur; ita ut sensus sit, quod genera, quorum unum sub alio non continetur, licet ipsa duo sub alio tertio genere contineantur, habent diversas formaliter differentias, ut corpus et spiritus, contenti sub genere substantiæ. Si autem unum sub alio contineatur possunt easdem differentias habere, ut vivens et animal habent communem differentiam ~~animatum~~. Alii inter quos Magister Prado, sic regulam explicant; generum non subalternatim positorum, scilicet quæ non continentur sub aliquo tertio genere, sunt diversæ differentiæ; subalternatorum vero, scilicet illorum quorum utrumque sub tertio genere continetur, licet unum non sit sub alio, possunt esse eædem differentiæ. ut animal gressibile, et volatile, quorum unum non est sub alio; continentur tamen sub genere animalis, et ipsi subalternantur, ideo quod habent differentiam communem sensibile, et alias. utraque expositio est thomistarum. eligite eam, quæ magis placuerit. =–

Questio tertia
De Analogis.

264 Supra numero 252 diximus quod philosophus deffinivit tam equivoca a consilio, quæ equivoca a casu; ac prosequens analoga, quorum notitiam hic tradere oportet. supposita quod deffinitione ibi tradita pro analogis. dicendum est quod analogia græce, idem est, ac latine proportio; ideo quod diximus analoga nec esse omnino idem, nec omnino diversa, id quodammodo inter se

ppor.

proportionata; et ideo mediant inter pure equivoca, et univoca; ab illis participant aliqualem diversitatem; ab his vero aliqualem unitatem, scilt, proportionalem; ex quo constat quod analogorum notitia ad pramenta necessaria est, sicut et aliorum pramentorum. Pro illorum explicatione, sit—

D^us Primus

Traditur Analogorum Divisio.

465§ Primo solent dividi analoga in phisica, et logica. 1a sunt, quorum nomen est comune, et ratio per nomen significata omnino eadem, inequaliter tamen participata. ut ratio corporis respectu corruptibilis, et incorruptibilis dicitur analoga; quia hec duo inequaliter illam participant; sed hec analogia non admittitur a logicis; sed potius vocatur perfecta univocatio, fundata in unitate rationis participatem. Unde analoga que ad logam pertinent sunt; quorum nomen est comune, ratio vero substantie nomini accomodata est simpliciter diversa, et eadem 2m quid.— Analoga logica alia sunt proportionis, seu atributionis: alia proportionalitatis. Proportio nil aliud est quam habitudo unius rei ad aliam. ut habitudo dimidie ulne ad aliquam dimidiam sibi equalem. Proportionalitas est habitudo unius proportionis ad aliam. ut habitudo, que datur inter vestem parvam, et magnam; sicut enim parva proportionatur puero, ita viro magna; ideo utriusque proportio inter se comparata proportionalitas dicitur.— Igitur analoga

466§ proportionis sunt: quorum nomen est comune, ratio vero significata est eadem 2m terminum, sed diversa secundum modum, quo terminum respiciunt. Sic sanum est analogum ad animal, pulsum, urinam, cibum, et medicinam; hec enim omnia dicuntur sana ab eodem termino, scilt, sanitate, quam respiciunt, licet diversimode; nam animal est sanum subjective, pulsus, et urina indicative in quantum signa; medicina et cibus causative, et conservative, quia illam causant, et conservant. Sed advertite, quod in hac analogia datur unum analogatum principalius per ordinem cetera analogata denominantur. Sic in exemplo aposito animal est principale analogatum, cetera vero minus principalia, quia per habitudinem ad animal dicuntur sana: unde sanum absolute dictum significat animal, quia ut diximus in summulis; analogum per se sumptum stat pro famosiori, seu principaliori significato. Hec autem analoga dicuntur atributionis, quia minus principalia atribuuntur famosiori significato; et etiam dicuntur proportionis, quia dicunt habitudinem unius ad aliud; pulsus enim dicit habitudinem signi ad sanitatem animalis, sicut medicina habitudinem cause.— Analoga proportionalitatis sunt: quorum

467§ nomen est commune, ratio vero significata est simpliciter diversa; sed ut pro

pro

UVA.BHSC

proportionalitas eadem, seu similis 2æ proportioni. sic fons, cor, et punctum dicuntur analoga proportionalitatis ratione principii; quod de illis proportionaliter dicitur; sicut enim cor est principium vitæ, ita fons fluminis, et punctum lineæ. et similiter videre dicitur de actu intus, et visus; quia sicut visus per suum actum attingit objectum; ita pariter intellectus. — Analoga logica in communi alia sunt methaphorica: et alia propria. 1a sunt quorum nomen est commune, ratio vero significata est in uno proprie, et in aliis solum per quandam methaphoricam translationem sic leo dicitur de Christo et leone: et ridere de homine, et prato. Analoga propria sunt: quorum nomen est commune, ratio significata diversa, sed proprie invenitur in omnibus analogatis, ut in exemplo posito de principio; nam vere ratio principii convenit cordi ratione vitæ, et similiter aliis. —

Ex dictis

268 colliges differentiam quadruplicem inter analoga proportionis, et proportionalitatis. 1a est quod in analogis attributionis ratio significata solum est intrinseca principali analogato, non vero reliquis: in analogis vero proportionalitatis est omnibus analogatis intrinseca. sic ratio sanitatis est intrinseca solum animali; ratio vero principii, intrinseca est cordi, fonti, et puncto. 2a: in 1is analogatis ratio significata est una numerice in omnibus; sed in 2is est in omnibus illis diversa. sic eadem numerice sanitas animalis respicitur licet diversimode, a pulsu, cibo, et medicina; sed ratio principii est diversa in puncto, corde, et fonte, licet in omnibus similis. 3a est quod in analogis proportionis cætera deffiniuntur per ordinem ad principale analogatum; secus vero in analogis proportionalitatis. sic medicina dicitur; quæ causat sanitatem animalis; pulsus, qui indicat, et cibus, qui iuvat, et conservat eandem sanitatem: at vero cor, punctum, et fons non dicuntur per respectum ad invicem, sed unumquodque absque respectu ad aliud, habet propriam rationem principii. Quarta est: quod ab analogatis attributionis non potest abstrahi unus conceptus illis communis; bene vero ab analogatis proportionalitatis abstrahitur conceptus aliqualiter illis communis; ut patet consideranti exempla relata. —

Dubius Secundus

Causæ Analogiæ explicantur.

269 Cum analogia logica, de qua in præsenti agimus, dicat convenientiam cum diversitate, id erit causa analogiæ, quod sit principium et causa diversæ participationis rationis communis. Pro qua causa assignanda: dico 1o: dependentia unius ab alio in participando rationem communem est sufficiens causa analogiæ. constat ex D. Th. qui sæpe, ex dependentia creaturarum a Deo in ratione entis, probat ens esse analogum

UVA.BHSC

analogu ad Deu, et creaturas. et pbatur ratione: qa inferiora participant rationem comunem cu dependentia unius ab alio, ratio comunis e in illis partim eade et partim diversa, licet nomen significans rationem comunem sit unu; sed quoties ratio significata per nomen e partim eade, et partim diversa, talis ratio e analoga; go dependentia in ratione communi participanda e causa analogiae. coa e legitima. mir e deffinitio analogoru: et maior pbatur: talis ratio cu dependentia participata n e omnino eade; qa ide omnino a se ipso de- 147
pendere nequit: sed alias non e omnino diversa; qa eade e ratio comunis participata; go e partim eade, et partim diversa. mar constat: tum ex inhibita pbatione. tum etia ex eo, qd ratio participata cu dependentia, nequit a tali dependentia prescindi; ocideo non potest ee eade omnino cum ratione sine dependentia participata.

Dico 2o: ipsa inequalis participatio rationis
220 communis, etia absq dependentia, e sufficiens causa analogiae. Quod ita debet intelligi, ut inequalis participatio sit causa distincta a dependentia; taliter qd si concurrat inequalitas, et insuper dependentia, dabitur duplex causa analogiae: quaru quelibet eet sufficiens ad illa causanda. inequalis a participatio e duplex: 1a qdo plura trahunt rationem comunem p differentias equales inequaliter perfectas; ut homo, et equus dicuntur inequaliter participare ratione aalis; qa homo hanc ratione trahit p differentiam perfectiore. sed hec inequalitas non causat analogia; qa se tenet ex parte rationis particularis trahentis; non a e in ratione comuni animalis, que eque perfecte in hoe, et equo reperitur. 2a inequalitas e: qdo ratio comunis e simpliciter talis in uno, et solu 2u quid in alio; et hec e que analogia causat; ut patet in ratione entis; que simpliciter dicitur de substantia, et solu 2u qd de accidenti, quod dicitur entis ens. et similiter homo dicitur analogice de vero, et picto, quoru ille e simpliciter hoo; hic vo solu similitudinarie ratione hois participat; et ideo datur analogia p sola inequale participatione; qm adest dependentia hominis picti a vero in ratione hois; nec veri, a picto.

Dico 3o: etia sola transcendentia e suffici-
221 ens causa analogiae inter ea, que ratio communis transcendit. Pbatur: sola transcendentia sufficit, ut ratio comunis transcendens sit in inferioribus partim eade, et partim diversa: go coa. Ut bona attenta deffinitione analogiae. Pbo ant: ratio transcendens imbibitur in omnibus differentiis inferioru ita ut nihil sine illa intelligatur, et hoc e rationem ee transcendentem; sed ratione imbibi in quavis differentia, e ee in inferioribus partim eande, et partim diversa: go. mar ab oibus admittitur: pbo mir: ratio imbibita in quavis differentia imbibitur in prato in quo inferiora conveniunt et in prato, in quo differunt: sed imbibita in prato in quo conveniunt e eade, et in prato in quo differunt e diversa: go. Ex his colliges, qd transcendentia, et dependentia n constituunt species analogiae, distinctas a relatis; sed

UVA.BHSC

id sunt causæ analogiæ: quæ si proveniat a transcendentia, erit analogia proportionalitatis; quia ratio per nomen significata intrinsece in omnibus analogatis imbibitur. Si vero oriatur a dependentia; tunc, cum ratio significata participatur ab uno intrinsece, non vero ab aliis, ut contingit in analogo sano, erit analogia attributionis: si vero in omnibus intrinsece inveniatur licet defficienter ratio communis, erit analogia proportionalitatis.

Questio Quarta
De Ente Predicamentali.

472 Cum ens sit quod dividitur in decem predicamenta ut postea videbimus, licet tractare de ente pertineat ad methaphisicam, tamen ad plenam predicamentorum intelligentiam aliquid hic de ente in comuni dicere oportet. Ens ergo est transcendens supra quod nullum aliud est assignabile; ideoque proprie deffiniri non potest; sed tamen communiter explicatur: cujus actus est esse, ita ut sit concretum dicens esse, pro forma, et id quod habet esse, pro materiali. Ens in comuni dividitur in ens reale et rationis. 2º dividitur in increatum et creatum. 3º ens creatum dividitur in substantiam, et accidens. Rursus ens in comuni dupliciter accipitur: participialiter, et nominaliter. 1º modo acceptum est participium verbi sum es fui, et significat proprie et stricte quod actu est, seu habet existentiam. 2º modo acceptum est nomen, et significat essentiam, seu quidditatem vel omne id quod non est nihil et solum dicat potentiam ad esse, precissive ab eo quod existat, vel non. Ens sub hac consideratione est quod dividitur in decem predicamenta, scilicet substantiam, et novem genera accidentium: et de hoc afferemus, quæ communiter in presenti autores disputant. Sit ergo

ens reale (margin)

Articulus Primus
Stabilitur transcendentia entis usque ad ultimas Differentias.

473 Transcendentia rationis communis nil aliud est, quam ipsius rationis comunem ita includi in differentiis, ut conceptus obiectivus unius, non possit adequate deffiniri sine altero. Igitur certum est, quod ens participialiter sumptum non transcendit ultimas differentias; et ratio est; quia ratio transcendens utpote intime clausa in conceptu inferioris, debet formaliter et quidditative predicari de inferiori; ens autem participialiter sumptum nequit quidditative predicari de aliquo ente creato; importat enim pro formali actualem existentiam, quæ est extra essentiam et quidditatem cujuslibet creati; et solum est essentialis Deo iuxta illud exodi 3º. ego sum qui sum; de creatura autem predicatur existentia accidentaliter probabiliter, quia illi convenit contingenter; non ergo transcendit ens participiale suas differentias: unde solum de ente nominali loquimur. Ultimas autem differentias intelligimus illas, quæ ultra non sunt divisibiles sive sint nominatæ, sive non

UVA.BHSC

sive novissime quod in presenti intendimus examinare est: an detur aliqua ultima differentia quae non sit formaliter ens, aut non includat formaliter rationem entis? Pro cuius resolutione —

Dico: Ens in communi acceptum quas-
274 cumque ultimas differentias transcendit. Haec assertio est communis contra Scotistas. Et probatur ex D. Th. 1a 2ae q. 94 art. 2 dicente: illud quod primo cadit in apprehensione est ens, cuius intellectus includitur in omnibus, quaecumque quis apprehendit. Et q. 1a de verit. ar. 1o ait: quaelibet natura, aut essentia est essentialiter 148
ens. Quae verba adeo expressa sunt, ut nulla indigeant explicatione; ex illis ergo sic probatur assertio ratione: Conceptus entis includitur in omnibus, quae intellectus aprehendit; sed ultimae differentiae ab intellectu aprehenduntur: ergo ens in illis includitur. Maior est D. Th. et etiam constat, quia quod non est ens, nequit ab intellectu apprehendi. Minor est innegabilis. — Secundo probatur: ultimae differentiae opponuntur formaliter nihilo: ergo sunt ens. Antecedens constat; quia ultimae differentiae aliquid sunt, aliquid autem et nihil formaliter opponuntur. Consequentia est legitima; quia quod opponitur nihilo est aliquid, ens autem et aliquid convertuntur. — Nec dicas quod non sunt nihil, nec ens, sed modi entis. — Hoc enim est impossibile; si enim sunt differentiae, per aliquid faciunt differre; quia unum ab alio per nihil differre non potest. Sunt ergo ultimae differentiae modi entis, in quantum sunt determinatio entis; sed etiam sunt formaliter ens; quia per se ipsas habent esse, et sunt possibiles. —

Obiicies 1o. Si ens
275 ultimas differentias transcendit, ipsae conveniunt in ratione entis; sed hoc est impossibile: ergo et illud. Probo minorem: differentiae sunt primo diversae; sed primo diversa impossibile est in aliquo convenire: ergo. Maior est evidens: et maior constat quia si non essent primo diversae, differrent per aliquas differentias, sicque nec essent ultimae: et alias de illis aliis differentiis idem est dubium, ac proinde consequens daretur processus in infinitum. — Confirmatur: si ultima differentia includeret rationem entis componeretur ex ratione communi, et differentiali; sed hoc esse non potest: ergo. Maior constat; quia componeretur ex ratione entis communi, et ex propria differentia talis entis. Minor est certa: quia alias non daretur ultima differentia, quae non esset ultra divisibilis, quaelibet enim diceret rationem communem et superadderet aliam differentiam, ulterius divisibilem. — Confirmatur 2o. Differentiae contrahunt rationem communem entis; sed contrahibile non includitur in contrahente: ergo nec ratio entis in differentiis: ergo illas non transcendit. Maior est certa; quia ratio entis per differentias particularizatur. Minor constat inductione in quolibet contrahibili: substantia enim non est formaliter in sua differentia. —

276 Ad Argumentum distinguo maiorem: conveniunt in ratione entis univoce, nego maiorem: analogice, concedo maiorem, et distincta minore, nego consequentiam. Ad probationem minoris, distinguo minorem: primo diversa in nullo conveniunt univoce, concedo minorem: analogice, nego minorem, et consequentiam. Convenientia enim analogica est convenientia cum diversitate, ratio enim analoga est partim eadem,

et

UVA.BHSC

et partim diversa in inferioribus; unde ipsa rão in qua analogice conveniunt inferiora includit diffrã inter illa; adeoq non ē necessaria alia diffra, per quã ipsæ differentiæ differant. et ā necessaria si univoce convenirent; qª ratio univoca diversitatẽ non affert. Dicuntur ā differẽ 1º diversæ; qª nullã convenientiã simpliciter ratẽ imparticipant; ubi ā convenientia nõ est, non datur pprie diffra, sed diversitas. Unde potest ratio entis, quæ analoga ē, in illis includi, qª ob hoc desinant esse 1º diversæ. — Ad 1ᵃᵐ oppñes disquo maiorẽ: opponetur ex rãoe comuni univoca, et diffrali; nego mãrẽ: analoga, subdisquo: compositione ppriẽ tali, nego mãrẽ: opositione accepta pro inclusione utriusq sub eodem maiorẽ. et distincta mirũ nego coq. ratio cõ univoca, et differentia faciunt opositionẽ, qª conceptus unius ē extra alium. at vō ratio analoga, qª transcendit ipsas diffrãs nec ē extra conceptũ ipsius, nec cũ illa potest facere compõẽ. ipsa ā diffra ultima includens rãẽ entis, ultra divisibilis non est, qª per se ipsã ab alia quavis differt. sic indivisibilis diffrã realitas quã per se ipsa ē ens, in quo cum aliis convenit, et ē realitas in quo differt ab aliis. —

433 Ad 2ᵃᵐ confrãoẽ disquo maiorẽ: differẽ contrahunt ratioẽ comunẽ entis, contractione ppria pr additionẽ novæ formalitatis, nego mãrẽ impropria, et pr solã expressioẽ rãois inclusæ, sedro mãrẽ, et afflata durante minori, nego coq. ens cõ non ē pprie contrahibile sicut genus, sed pr diffras illi superaditas in quibus necessario non includatur: sed solũ est contrahibile improprie, in quantũ exprimitur in conceptu objectivo, id qd impliciter erat contineban rão comunis. Quod clare docet Anq. hag. q. 1ª devirit. art. in oppore pr hæc verba: enti non potest addi aliqd quasi extranea natura, pr modũ quo diffra additur generi, qª quælibet natura essaliter ē ens. Unde etiã pbat phõus in 3º methicæ, qd ens non potest eē genus. Sed 2ᵐ hoc aliqua dicuntur addere supra ens, in quantũ exprimunt ipsius modũ, qui nomine ipsius entis non exprimitur. Ex quibus manifeste patet, qª ratio comunis entis imbibita in omnibus differentiis, illas q transcendens, solũ particularizatur, in qtũ exprimitur per diffras aliquis modus entis, qui nomine entis solũ implicite, et non explicite importabatur.

434 Ex dictis colliges 1º qd ens ē analogum ad sua inferiora. et rão ē quia transcendentia ē sufficiens causa analogiæ, ut probatũ ē nuro 11; sed ens transcendit sua inferiora, ut ex dictis patet; qº ad illa ē analogũ. Deinde inequalis participatio rãois comunis ē causa analogiæ; sed ratio comunis entis inequaliter participatur ab eius inferioribus; qª substantia ē ens simpliciter, et per se; accidens

vō

UVA.BHSC

vero ĩ ens 2^a q^d, et in alio: q^o ratio entis comunis substantiæ et accidenti ĩ analoga. — Colliges 2°: q^d ens ĩ analogum utraq̃ analogia attributionis et pportionalitatis. 1ª sitat: q^a ratio entis 1° et principaliter salvatur de substantia: de accidente vero minus principaliter et per ordinem ad substantiam; accidens m̃ non vocatur absolute ens, sed ens in alio, secus substantia: hoc ãutem ĩ ẽẽ analogum attributionis, ut constat ex dictis; q^o ens pot sic considerari analogum attributionis etc. Deinde hoc parificari potest exemplo sani, q^d communiter vocant analogum attributionis; idem ã ac in illo contingit in ente; enti ergo conveniunt quatuor conditiones p analogiis assignatæ. — 149

Quod ã sit analogum proportionalitatis

279 sitat: q^a huiusmodi analoga habent rationem eandem pportionaliter, seu simile 2ª pportionem; et hæc ratio omnibus analogatis est intrinseca: accidens ã vere et pprie, et intrinsece ĩ ens licet 2ª quid: et sicut ẽẽ ens per se proportionatur substantiæ, ita ẽẽ ens in alio p portionatur accidenti: q^o ratio entis ĩ pportionaliter eadem rũ substantiæ et accidentis, ac proinde ergo analoga proportionalitatis. — Nec ĩ inconveniens, enti utraq̃ analogiam convenire; q^a utraq̃ denominatio ovenit illi 2ª diversas considerationes; analoga m̃ habent duas rationes significatas, unam 1°, aliam 2°: Ratio 1° significata ĩ una numero, et solum in principali analogato; et ab hac extrinsece denominantur cetera analogata: rão 2° significata ĩ diversa in analogatis. Quando q^o forma denominans extrinsece reliqua analogata, ĩ aliq^d diversum rationis in reliquis analogatis, ac in 1°, tunc datur analogia attributionis. Quando vo forma denominans ĩ aliq^d intrinsecum in omnibus analogatis, et in 2^{is} ĩ eadem pportionaliter cum forma 1° significata, tunc intervenit ergo analogia pportionalitatis. Ex quo sitat q^d si consideremus rãonem entis, pot ovenit simpliciter substantiæ, et accidenti 2^a q^d, accidens denominatur analogice ens, a rãone entis quæ ĩ principaliter et intrinsece in substantia, et sic ẽẽ analogum attributionis. si vo consideremus ipsam rãonem entis intrinsecam accidenti, similiter se habere ad accidens; ac rão entis p se ad substantiam; sic hæc rão entis erit pportionaliter eadem, ac per consequens analoga. —

280 Colliges 3°: quod ens non ĩ pprie genus respectu aliquorum. sic Phoni 3° meth. et constat ex dictis: q^a ens ĩ transcendens; sed nullum transcendens potest ẽẽ genus: q^o. Pbo minorem: genus habet differentias, quæ sunt extra illius ẽẽm, et p quas contrahi potest; sed transcendens non habet aliquas differentias extra suam ẽẽm; q^a in omnibus differentiis ẽẽaliter imbibitur: q^o. — Nec dicas, q^d genus ĩ q^d prædicatur de pluribus specie differentibus ẽẽaliter; hoc ã enti ovenit, ut per se patet: q^o erit genus. — Nam contra ĩ: q^a genus ĩ ẽẽaliter vrle, et hoc indicat particula quod; universale ã ĩ unum simpliciter, et univoce; cum ã ens sit analogum illi non ovenit rão vrlis, ac ideo nec generis; q^a licet prædicetur de pluribus non prædicatur univoce, q^d ĩ ẽẽa generis. —

UVA.BHSC

Dubium Secundus.

De conceptu entis comuni precisso ab inferioribus.

281 Solet hic inquiri an ens dicat unum conceptum precisum ab inferioribus? Et licet supposita analogia, et transcendentia entis, parum difficultatis in resolutione sit; nihilominus ad clariorem entis notitiam hoc amplius explicandum est. Igitur conceptus est duplex formalis, et obiectivus: 1us est verbum, seu imago intentionalis representans obiectum. 2us est id quod per modum obiecti conceptui formali correspondet. Precisio etiam est duplex formalis, et obiectiva de quibus diximus Disp. 3 q. 6. que recolere oportet; et insuper advertire, quod precisio alia est negativa, alia positiva prima dicitur simplicitatis, quando datur quando attingitur unum, et non aliud, quod fieri potest per aprehensionem. 2a dicitur opositionis, divisionis, et datur quando unum positive cogitatur non esse aliud et hec pertinet ad iudicium. Recolite dicta loco citato numero 331. Conceptus dupliciter potest prescindi ab inferioribus: imperfecte, et perfecte. Dicitur perfecte precisus quando nullatenus includit actu inferiora, aquibus abstrahitur: imperfecte vero quando in ipsa ratione comuni actu includuntur inferiora. His suppositis sit comunis sententia thomistarum.—

Dico 1o: datur unus conceptus obiectivus entis imper-

282 fecte precisus ab inferioribus. Probatur ratione: ratio communis cognita non cognitis exprese inferioribus, que includit, est conceptus obiectivus aliquomodo precisus a suis inferioribus; id sic cogi potest ratio communis entis: ergo. Probo minorem: potest cogi aliquid comune omni enti scilicet esse, quin cogitantur diversimodi essendi inferiorum: id quando tunc representatur est ratio comunis entis sine expresa cognitione inferiorum: ergo ratio comunis entis potest cognosci non cognitis inferioribus exprese. Minor constat: quia audito hoc nomine ens, solum representatur ratio comunis entis, et nil amplius.— Confirmatur: potest quis esse certus de entitate alicuius, et nescire an sit substantia, vel accidens: ergo tunc ens cognitum dicerit, seu erit unus conceptus obiectivus, in quo substantia et accidens possunt convenire: ergo dicerit rationem cognitam aliquomodo unam, et ab inferioribus precisam.— Ex hoc constat quod datur etiam unus conceptus formalis entis imperfecte prescindens; quia conceptus formalis est imago conceptus obiectivi; ergo si potest concipi unica ratio entis obiective precisa imperfecte; poterit, imo debet dari conceptus formalis talem rationem representans. Hic autem conceptus erit unus non solum in esse entis; sed etiam in esse representativo, quia unam rationem entis representat.—

Dico 2o: non

283 datur conceptus obiectivus entis perfecte precisus a suis inferioribus. Probatur ratione: ens quacumque differentias transcendit: ergo conceptus entis non potest perfecte prescindi ab inferioribus. Probo consequentiam: transcendentia

transcendentia et perfecta obiectiva praecisio ex aequo opponuntur: ergo si ratio obiectiva entis est transcendens, non potest esse perfecte praecisa. Probo antecedens: transcendentia dicit formalem inclusionem, et imbibitionem in alio, et praecisio formalem separationem; sed inclusio formalis, et formalis divisio seu separatio ex aequo opponuntur: ergo. Confirmatur: nihil praescinditur perfecte ab eo quod est de essentia illius; sed inferiora entis, et earum differentiae sunt de essentia entis: ergo conceptus obiectivus entis nequit ab illis perfecte praescindi. Probo minorem: nam ex D. Th. loco citato ratio- 150
ne 233 non contrahitur per differentias ad inferiora per aliquid sibi superadditum: ergo differentiae contrahentes sunt de essentia entis. Patet consequentia: quia quod non est de essentia est quasi superadditum, et illius extraneum; unde si ens in inferioribus non habet aliquid extraneum, inferiora, et differentiae sunt de essentia entis. Confirmatur 2o: ens nequit praescindi ab eo quod est de essentia illius: ergo nequit praescindi ab eo de cuius essentia est: ergo si ratio entis sit de essentia inferiorum ab illis praescindi nequit. Antecedens ex adverso est certum. Consequentia infertur ex terminis; secundo probatur: sicut essentia entis est inseparabilis ab ipso, ita essentia inferiorum est inseparabilis ab ente: ergo si ens nequit praescindi a sua essentia etiam nequit praescindi ab inferioribus de quorum essentia est. =

444 Respondent communiter concessa: quia ex transcendentia entis usque ad ultimas differentias solum infertur quod differentiae non possunt praescindi ab ente; non autem quod ratio entis non possit praescindi a differentiis; quod patet exemplo rationis communis animalis quae perfecte obiective praescinditur ab homine, et equo; ceterum homo et equus a ratione animalis praescindi non possunt. = Respondeo, quod transcendentia entis est perfecta, mutua, et omnium maxima; ita ut sicut inferiora includunt essentialiter superius, ita superius essentialiter includit inferiora. Neque tamen ens est superius perfecte, sed solum quatenus quod, et ex modo significandi, quatenus dicit semper confusum, et imperfectum, determinabile, non simpliciter, sed per maiorem expressionem illius quod in confuso continebat. Unde conceptus perfectus entis essentialiter includit differentias inferiorum; ideo quia est impraescindibilis perfecte ab ipsis. Nec oppositum convincit exemplum de animali, quod tamen praescinditur ab homine; quia licet non includitur adaequata inclusione in homine, non tamen essentialiter includitur in ratione differentiali; imo differentiam excludit ideoque ab illa praescindi potest. Oppositum autem contingit in ente respectu cuiuslibet differentiae, quae quovis modo consideretur est formaliter ens; ideo quia ens ab illa separari, aut praescindi nequit. =

445 Sed obiicies contra hanc assertionem: ens praescinditur perfecte ab eo quod non est de essentia illius; sed differentiae non sunt de essentia entis: ergo. Probo minorem: de eo tantum cui convenit ratio entis, praedicatur quidquid est de essentia entis; sed de aliquo, cui convenit ratio entis, non praedicantur differentiae: ergo non sunt de essentia entis. Maior est evidens, et minor constat: quia substantiae convenit ratio entis; et de illa differentiae entis non praedicantur; quia esse in alio est entis differentia quae de substantia nequit praedicari. = Confirmatur: substantia est ens; sed subs-

UVA.BHSC

sed substantia non est aliquid, quod sit simul substantia, et accidens; quod ens vero
ut realiter substantia, et accidens, quae sunt eius differentiae. = Ad argumentum nego
minorem. ad probationem distinguo maiorem: praeter quod quod est de ratione entis per explicito, conce-
do maiorem: pro implicito, nego maiorem. igitur de ratione entis est id, quod explici-
te dicit ens, solum est esse, quod omnia inferiora entis proportionaliter
participant, et de illis praedicatur. implicite autem ens dicit non solum esse, sed om-
nes differentias essendi, et est hoc de nullo inferiori praedicatur; ideo quae
non est mirum quod de substantia non praedicentur entis differentiae, cum necesse
conveniat esse ens est omnes differentias essendi, sed est explicitum conceptum essendi prae-
cise a differentiis. = Ex quo patet solutio ad confirmationem: quia ens est explici-
tum conceptum correspondentem nomini ens non exprimit substantiam, et acci-
dens; exprimit tamen esse quod implicat realiter omnes differentias essendi, unde
sic distinguitur consequens: ens non est realiter explicite substantia, et accidens
concedo consequentiam: implicite nego consequentiam. = Obiicies 2°: Posterius non est de concep-
tu reali prioris; sed ens est prius differentiis, quae differentiae non sunt de
conceptu entis. minor constat: quia prius est esse, quam modus et differentiae essendi. =
Confirmatur: nulla res potest constitui per opposita; sed plures differentiae entis sunt
oppositae, ut esse per se, et esse in alio; quia ens non potest constitui per differentias:
quod ergo non sunt de illius esse. = Solvo distinguendo maiorem: posterius non
est de conceptu prioris quod est prius quoad implicitum, et explicitum, concedo ma-
iorem; quod est prius tantum quoad explicitum, tamen simul quoad implicitum, nego
maiorem; et distinguo minorem: ens quoad id quod explicat est prius differentiis,
concedo minorem: quoad id quod implicat, nego minorem, et consequentiam. Sicut enim dixi-
mus quod ens non est superius differentiis, nisi in quantum solum expli-
cat rationem essendi; non vero est id quod implicat, scilicet, omnes modos quae di-
fferentiae exprimunt: Ita dicimus quod si ens perfecte videretur non
est prius differentiis, sed in ipsis sunt realiter imbibitae, et ipsum est in illis
imbibitum: inadequate autem et est conceptum explicitum, in quo non expri-
mit differentias; poterit ut prius concipi; ceterum hic conceptus non erit concep-
tus perfecte praecisus, sed tantum imperfecte. =

2865

Ad confirmationem distinguo ma-
iorem: nulla res potest constitui per opposita, si sit perfecte una, concedo
maiorem: si sit una est quid, nego maiorem; et concessa minori, nego utramque
consequentiam. Ens enim cum sit analogum, eius conceptus obiectivus debet esse, partim
idem, et partim diversus, et ideo negamus unitatem conceptus obiectivi en-
tis praecisi perfecte ab inferioribus: unde adequatus conceptus entis
debet importare opposita. Igitur ratio entis implicite, indeterminate, et
in confuso dicit omnes differentias etiam oppositas; et solum explicat modum essendi
ut sic: cum autem quasi contrahitur, tunc exprimitur quidam determinatus mo-
dus essendi, qui in illo in confuso continebatur, et cum opositi modi essendi
exprimuntur, tunc explicatur ratio entis quasi divisa, ut pote analoga. =

2855

UVA.BHSC

Quaes.

[Margin note: nã substantia ... explicat unam ... entis differentia ... elr: esse prie.]

Quaestio Quinta
Quid sit praedicamentum? Quae eius conditiones? Quotque sint praedicamenta?

488 Post traditam notitiam entis praedicamentalis, antequam de praedicamentis agamus in particulari, aliquid de ipsis in communi praemittere oportet. Igitur Aristoteles in hoc 4° cap. assignavit divisionem entis in decem praedicamenta, quae etiam nos, ipsum sequentes assignabimus: Caeterum prius, pro perfecta talis divisionis intelligentia, deffinitionem praedicamenti, et conditiones ad hoc ut aliquid sit in praedicamento, trademus. sit. 151

Dubium Primus.
Deffinitio, et Conditiones praedicamenti explicantur.

489 Dupliciter praedicamentum considerari potest; et 1° intentionaliter, silicet pro natura reali, quae entis rationem participat: et 2° intentionaliter, nempe, pro secundis intentionibus, per quas naturae coordinantur per modum superioris, et inferioris. De Praedicamentis in 1° sensu agit methaphisica, cuius obiectum est ens: in 2° vero sensu agit logica, quae per se tractat de 2is intentionibus adiunctis primis. In hac consideratione aliquando sumitur praedicamentum tantum pro genere generalissimo: aliquando vero sumitur pro serie praedicatorum essentialium sub aliquo supremo genere contentorum; et sub hac consideratione sic communiter deffinitur: coordinatio praedicatorum realium ab uno supremo genere usque ad individuum. Quae deffinitio nulla indiget explicatione: sed clarissime manifestabitur explicando conditiones, quas exigunt praedicata, ut in praedicamento collocentur. Licet autem istae conditiones conveniant rebus, et non 2is intentionibus; tamen quia 2ae intentiones diversificantur ex primis, ex harum explicatione, recte illae cognuntur. =

Prima igitur conditio ut aliquid ad praedicamentum pertineat est quod sit ens reale. Ratio est; quia istae classes praedicamentorum

490 ad hoc adinventae sunt, ut omnia entia realia cognoscamus, et per ipsa realia praedicata deffinire possimus. Unde entia rationis excluduntur a ratione cuiuslibet praedicamenti. — 2a conditio est: quod sit ens creatum, et finitum; quia divisio entis in decem praedicamenta, est divisio solius entis creati, ut ait D. Th. in 1. d. 8 q. 2. ar. 2 ad 1m. Unde Deus in nullo praedicamento continetur; sed est super omnia praedicamenta, ut causa illorum; ut nimis quidam dicebat: Angusta est domus praedicamenti, quae tantum hospitem capiat; quapropter Praeex. S. N. Aug. lib. 4 confesionum cap. 16, dolens, quia aliquando iudicaverit, Deum in praedicamento collocari, ait: quid mihi proderat, quando et oberat, cum etiam te, Deus meus, mirabiliter simplicem, atque incommutabilem, illis decem praedicamentis putans, quidquid esse omnino comprehensum, sic intelligere conarer; quasi et tu subiectus esses magnitudini tuae,

aut

UVA.BHSC

aut pulchritudini.... falsitas enim erat, quae dere iudicabam, et figmenta miseriae meae, non firmamenta Beatitudinis tuae. D. quo nec in praedicamento substantiae nec in alio collocatur; non enim recte dici potest, de quo recte cum tanto Patre est dolendum. =

291 Tertia conditio est, quod sit univocum; quia ad praedicamentum solum pertinent genus, et ea, quae generi aequaliter subiiciuntur; genus autem, et inferiora eius univoca sunt. Unde ens, utpote analogum ad determinatum praedicamentum non pertinet, sed per omnia divagatur. = Quarta est; quod sit incomplexum; quia res ponibilis in praedicamento est una simplex quidditas, complexum autem duplicem quidditatem importat. Unde excluduntur a praedicamento entia complexa, ut homo albus; et etiam ea, quae complexe significantur, ut animal rationale. = Quinta est, quod sit ens completum. Unde entia incompleta ut forma, materia, et alia, non ponuntur directe in praedicamento; sed reducuntur ad praedicamentum substantiae, ut principia illius. = Sexta quod sit ens per se; quia entia per accidens, cum careant distinctis essentiis, ad diversa pertinent praedicamenta. Unde accidentia debent collocari in praedicamento in abstracto; quia in concreto sunt unum per accidens. = Ultima est: quod sit genus, species, aut individuum; quia praedicamentum est coordinatio eorum quae sub genere essentialiter collocantur; huiusmodi autem sunt species, et individua. Unde differentiae non ponuntur in praedicamento in recta linea, sed indirecte, et ad latus; non enim genus aequaliter de eis praedicatur. ==

Dubium Secundus.

Traditur divisio entis in decem praedicamenta.

292 In quarto ante praedicamentorum capite dividit Philosophus ens incomplexum in decem genera entium, seu in decem praedicamenta: quam divisionem communiter admittunt Dialectici, tum ob auctoritatem Aristotelis; tum etiam quia eandem tradunt S. N. Aug. lib. Categor. cap. 8. et etiam Ang. Mag. lib. 5 meth. lud. Sunt autem praedicamenta: substantia, quantitas, relatio, qualitas, actio, passio, quando, ubi, situs, et habitus; quae omnia in his carminibus continentur.

Arbor. Sex. Servos. Calore. Refrigerat. Ustos.
Cras. Ruri. Stabo. Nec tunicatus, ero.

in quibus per hoc arbor substantia, per sex quantitas, per servos relatio, et sic de reliquis suo ordine, explicantur. in qua divisione totum divisum non est ens in tota sua latitudine; sed ens creatum incomplexum et completum. Ex membris autem dividentibus primum est genus substantiae, reliqua autem omnia sunt novem genera accidentium =

293 Licet non sit aliqua evidens ratio, sufficientiae huius divisionis demonstrativa;

Fm

UVA.BHSC

tm hac ratione illa probat D. Th. loc. cit. ex 5 meth: in ordine ad 1a substantia omnia praedicata accipiuntur; sed de 1a substantia tantum possunt dici decem diversa praedicata in decem modis essendi entis fundata: ergo cum praedicamenta sint series praedicatorum, solum erunt tot quot fuerint praedicata: ergo decem tantum. Maior est certa, et minor probatur supponendo pro nunc quod 1a substantia, est idem ac substantia particularis: quodcumque praedicatum de 1a substantia vel est de essentia illius, et sic 152
praedicatum erit substantia: vel est extra illius essentiam, et sic est accidens: hoc autem praedicatum erit substantiae 1ae, et si fuerit absolutum tunc vel desumitur ab aliquo intrinseco substantiae 1ae, et si fuerit si desumitur a forma est quantitas, et si a materia est qualitas; si autem fuerit relativum erit relatio. Rursus accidens si desumitur ab aliquo extrinseco 1ae substantiae, si non est omnino extra subiectum, sed 2um aliquid est in illo, vel est in genere principii, et sic est actio, vel in genere termini et est passio: si vero 2um nihil sit in substantia, vel non est mensura illius, et sic est habitus, vel est mensura extrinseca temporis, et hoc est quando, vel loci sine consideratione partium in loco et est ubi, vel cum consideratione illarum et sic est situs; sed nullo alio modo potest aliquid praedicatum 1ae substantiae convenire; ergo omnia praedicata clauduntur in decem praedicamentis relatis. ==

Disputatio Sexta.

De Praedicamentis.

224 Post praedicamentorum praeambula, in cap. 5 suarum Categoriarum incipit Arist. tractare de praedicamentis ipsis. Et primo sermonem instituit de substantia, haec enim est fundamentum reliquorum praedicamentorum ut pote principale entis analogatum: et ideo 7. meth. cap. 1o de ipsa ait: substantia omnium primum est ratione, notitia, et tempore. Nos ergo ipsius vestigiis insistentes, ut similem methodum observemus, sit =

Quaestio Prima

Quid, Quotuplex, et quas proprietates habeat. Substantia

225 Loquimur de substantia, ut contradistincta ab accidenti secundum acceptionem nuper 183 explicatam; secundum quam considerationem, etiam aliam duplicem acceptionem admittit; potest enim accipi prout est genus generalissimum et prout dicitur etiam substantia, quia quod sub hoc genere continetur; et in hoc 2o sensu omnes partes hominis sunt substantia; non vero in primo; quia non sunt ratio substantiae in communi, sed quaedam particulares, communem rationem substantiae participantes. Substantia, ut pote genus supremum, nullum aliud supra se habens, nequit rigorosa definitione definiri; sic tamen communiter explicatur: ens existens per se; vel ut saepe ait

D.

UVA.BHSC

D. th. ens cui debetur ēē perse; per qd distinguitur ab accidenti; quod ē ens cui debetur ēē in alio, scilt, in substantia. igitur in substantia potest considerari, et hoc qd ē substare accidentibus, seu illa recipere, et sustentare: et ētiā subsistere perse; qd duo importat et pratiā positivā, et negationē ēēndi in alio. Ex hinc orta ē varietas sententiarū in assignando formali constitutivo substantiæ; quidā ēnim iudicant constitui per substare accidentibus. Sic Severinus Boetius et alii. Quidā vō pr negationē ēēndi in alio constitui dicunt, inter quos refertur Porphirius. Sed comunior sententia constituit substantiā pr modū positivū subsistendi perse. Pro qua sententia explicanda sit. =

Bus Primus.

Stabilitur formale constitutivum Substantiæ.

Conclusio

295 § Substantia non constituitur formaliter per substare aliis; nec per negationē ēēndi in alio; sed per subsistere per se. Prima pars probatur: prius ē substantiā constitui in ordine ad se, quā ad alia comparari; ergo prius quā intelligatur ut substans accidentibus, debet ēē in se constituta: ergo substare accidentibus non ē eius forale constitutivū. hæc ultima coā constat; qa formale constitutivū rei simul ingitur cū ipsa re. 1a coā ē manifesta; qa substare aliis, est ad alia comparari. Ans vō ē innegabile; qd ēnim constitutū ēnim supponitur, nequit ad alia comparari: prius ergo ingitur substantia in se constituta, et ex hoc oritur ut posterius, qd aliis substet. = Secunda pars probatur: substantia ē ens reale positivū: ergo nequit constitui pr negationē ēēndi in alio. Patet coā: qa si pr negationē constitueretur ēēt negativū ens; dicitur ēnim ens positivū qd per aliqd positivū constituitur; negativū vō, cuius forale constitutivū ē negatio. = Confirmatur; substantiā constituitur pr aliqd perfectius accidenti; sed accidens constituitr pr aliqd positivū: ergo substantiā nequit constitui per negationē. Utraqā præmissa est certa, et coā patet; positivū ēnim qdcumqā sit, ē perfectius negatione; hæc ēnim ē pura carentia perfectionis. =

296 § Tertia pars sic probatur. Constat ex D. th. 1p. quest. 3 ar. 6 ad 1m dicente: substantiā sinfar eēq, cui competit perse ēē. idē docet D. Damascenus Cap. 23 logicæ pr hæc verba: substantia ē res per se existens, nec indigens aliquo ad consistendum: ergo xā utrūq SS. Doctorē substantiæ constitutivū ē subsistere perse. = Probatur deinde ratione: inferiora entis debent constitui per id qd ē proprium entis, superaddita propria differentia; sed ens constituitur per ordinē

ad exist-

UVA.BHSC

153

existentiae, substantia q̃ ẽ inferius immediatum entis: q.º debet constitui per ordinem ad existendum modo sibi proprio, scilicet per se. Maior est evidens: nam ẽẽa seu constitutivum inferioris nil aliud ẽ, quam ratio superior modificata per aliquam differentiam. Minor constat, ex definitione entis, et eius divisione in substantiam, et accidens. = Confirmatur: substantia, et accidens sunt entia positiva ex aequo opposita: ergo habent rationes formales constitutivas oppositas. tunc sic: sed accidentis ratio constitutiva ẽ existere in alio: ergo ratio formalis constitutiva ẽ existere per se. totum discursum ẽ evidens, nec alia indiget probatione. =

Sed pro clariori conclusionis intelligentia, advertere opportet, quod constitutivum substantiae non ẽ actualis existentia per se, sed exigentia seu aptitudo per se subsistendi; sicut ẽẽa seu constitutivum accidentis ẽ exigentia existendi in alio; quapropter substantia dicitur: ens cui debetur ẽẽ per se; nullius enim creati entis potest ẽẽ essentialis ratio existentiae. = Insuper advertendum: quod assignatum constitutivum substantiae ẽ proprium substantiae tam completae, quam incompletae, omni enim contento sub genere substantiae debetur ẽẽ per se independenter ab alio, ut substantiae; cum hac tamen differentia, quod substantia incompleta dependet ab alio in existendo per se, non tamquam a subiecto inhaesionis, sed tamquam a comparte: substantia vero completa, ẽ illa cui debetur ẽẽ per se independens ab alio tamquam a subiecto, et etiam tamquam a comparte. Ex quo patet quod ẽẽ per se debet intelligi, ut contradistinctum ab hoc quod ẽ ẽẽ in alio tamquam in subiecto inhaesionis. Si autem velis substantiam ut ẽ genus definire, sic illam explicabis: ens creatum, incomplexum, completum, per se unum, et subsistens, sub se continens inferiora =

Ocurritur obiectionibus.

2995 Obiicies contra 1.ª partem primo: substantia dicitur a substando secundum D. Isidorum, et etiam secundum D. Th. in 1.º distinctione 23 q. 1 art. 1 ad 3.ᵘᵐ ubi ait: substantia dicitur in quantum sub ẽ accidenti: ergo substare aliis ẽ constitutivum substantiae. = Confirmatur: ideo secundum philosophum in hoc cap. substantia 1.ª ẽ magis substantia, quia magis substat, quam 2.ª: ergo ratio substantiae, iudicat philosophus ẽẽ substare aliis. = Reo adversarii auctoritatem, consequens antecedente negando consequentiam. Ex eo enim quod substantiae nominis etymologia habeat a substando; non ideo sequitur, quod substare sit eius ẽẽa; saepe enim nominantur ab aliqua proprietate, vel effectu, non ab essentia rerum: sic homo dicitur ab humo, quia de illa formatus: lapis a laedendo pedem, quod ẽ eius effectus; et tamen nec humus ẽ ẽẽa hominis, nec laedere pedem ẽẽa lapidis: similiter ergo substantia, dicitur a proprietate substandi, ad eius essentiam consequuta; quamvis non abs re erit dicere, ipsam denominari a subsistendo = Ad confirmationem dico, quod philosophus non intendit 1.ª substantiam ẽẽ magis substantiam quoad ẽẽa substantiae; quia ẽẽa substantiae non suscipit magis, et minus; sed solum

UVA.BHSC

subsistendi accidentibus, quod hoc per prius convenit illi, quam subsistentiæ. =
idcirco intendit, quod ipsa substantia magis convenit proprietas subsistendi accidentibus,

500 Obiicies 2° contra 2am partem: substantia essentialiter distinguitur per aliquid ad rationem entis super additum; sed hoc nequit esse aliquid positivum: ergo negativum. Maior constat: alias idem esset dicere substantia, ac ens, si substantia non adderet aliquid supra ens. Minor constat; quia quodlibet positivum est ens, nihil autem superadditur enti. = Resolvo distinguo maiorem: per aliquid ad rationem entis super additum, pro explicito, et ut nova expressio alicuius modi entis, concedo maiorem: pro implicito, et ut factum extranea enti; nego maiorem, minorem, et consequentiam. Solutio satis constat ex dictis disputatione precedenti, quaestione 2 per totam. Nam iuxta ibi dicta, ratio entis non contrahitur proprie per differentias supervenientes, nec expectat aliquid extraneum ut fiat substantia, vel accidens; sed illi ipsi modi intra rationem entis implicite clausi, dicuntur ens contrahere, in quantum dicunt aliquam novam expressionem illius, quod implicite ens continebat; quæ nova expressio sufficit, ut non sit idem dicere substantiam, ac ens: quia substantia rationem entis per subsistere per se explicat: ens autem hoc non explicat, sed simul cum aliis modis hunc subsistendi modum implicat. =

501 Obiicies contra 3am partem: distinctivum essentiale unius rei non potest alteri convenire; sed subsistere per se convenit alteri a substantia distincto: ergo. Maior constat: quia quæ habent idem essentiale distinctivum non sunt unum, et alterum, sed omnino idem. Minor probatur: accidentia in eucharistia subsistunt per se; quia ibi non est substantia panis illa substentans: ergo subsistere per se convenit alteri distincto a substantia. Nec dicas quod hoc fit per miraculum; nam contra hoc stat; quia Deus adhuc miraculose non potest alterare essentias rerum; quia hoc importat contradictionem. = Resolvo conformiter ad dicta numero 498; quod constitutivum substantiæ non est subsistere per se actu; sed aptitudine, seu exactive, hoc est: exigentia subsistendi per se; quæ exigentia nullatenus convenit accidenti, quod licet per se subsistat in venerabili eucharistia, tamen habet essentialem exigentiam essendi in alio, immo in hoc stat miraculum, quod accidens existat sine subiecto, cum essentialiter exigat esse in illo. Patet ergo quod distinctivum substantiæ nullatenus convenit accidenti, quod ex natura sua exigit esse in alio, quæ exigentia est illi essentialis, nec immutatur adhuc per miraculum; sed unice immutatur actualis subsistentia in alio. =

Disputatio Secundus.

De divisione, et proprietatibus Substantiæ.

502 Primo dividi solet substantia in incompletam, et completam. Completa est: suppositum per se subsistens. ut homo. leo. incompleta est: pars suppositi per se subsistentis ut forma, vel materia. = Substantia completa dividitur in increatam et creatam.

UVA.BHSC

increata ē: ens a se existens, ut D.' qui ergo dicitur substantia infinita, q.a nullis clauditur terminis. Creata ē: ens per se subsistens sed creatum ab alio. ut hōo: inter has ā hec ē differentia, quod increata identificat essentialiter suam existentiam: non vō creata, quæ unice dicit exigentiam existendi per existentiam distinctam. = Præcipua divisio substantiæ ē, quam hic tradit Philosophus, scilicet in primam, et 2am. 1a substantia vocat individua naturæ: 2a vō genera, et species: unde hæc propriè ē divisio substantiæ in singularem, et universalem. 1a substantia ē: quæ nec in subiecto ē, nec de subiecto dicitur. ut Petrus. 2a ē: quæ de subiecto dicitur, sed in subiecto non est. ut hōo. aāl. Harum differentiarum ingens recolice dicta nūro 260, et sequenti. et notare q.d ideo Philosophus vocat individua primas substantias; q.a illis primo convenit tam subsistere per se, quam substare accidentibus: substantiæ m̄ 2æ, nempe genera, et species, subsistunt a parte rei rōne individuorum, et ratione horum substant accidentibus: ideoque sæpe ait Aristoteles, q.d 1a substantia ē maxime substantia. =

154

Sex substantiæ proprie-

503 tates assignavit in præsenti cap. Philosophus. 1a ē, non in ē subiecto: per hanc m̄ distinguitur substantia ab accidenti. 2a ē: non habere contrarium; q.a contraria sunt, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt; substantia ā sicut non est in subiecto, ita nec aliam expellere, nec ab alia a subiecto expelli potest. 3a ē: non suscipere magis, et minus; nam una substantia licet sit perfectior, aut maior alia, non potest ēē magis substantia, nec intendi potest, aut remitti. 4a ē: ēē subiectum contrariorum: cum m̄ sit subiectum accidentium, potest accidentia contraria suscipere. = 5a ē: prædicari univoce de inferioribus hæc ā soli convenit 2is substantiis, quæ ut pote ūles de suis inferioribus prædicantur. 6a ē: q.d 1a substantia significat hoc aliquid; 2a vō quale quid. id ē, q.d prima substantia unum quid determinatum de genere substantiæ, ut pote singularis; 2a vō q.a ut ūlis prædicatur de prima videtur ipsam quasi qualificare, et afficere. =

Hic quæri solet quæ substantiæ in hoc præ-

504 dicamento collocentur? An D.', angeli, corpora, cælestia, et elementa? Cui dubio breviter resp.: Deum non collocari, ut constat satis ex dictis nūro 290. Reliqua ā omnia collocantur; cum habeant omnes proprietates requisitas, ut patebit discurrenti per singulas xā dicta Disp. præc. quæst. 3. § 1o. = Coordinatio ā huius prædicamenti, hic poni solita ē, ea quam dedimus in arbore prædicamentali Disp. 2. quæst. 3. nūro 349. Cui addendum ē, q.d differentiæ, quas ibi diximus repugnantes, sunt aliorum generum et specierum constitutivæ. Sic differentia immaterialis constituit spiritum, qui subinde dividitur in tot species Angelorum, quot sunt angeli, unusquisque m̄ ē in specie distincta ab alio. Corpus inanimatum aliud ē incorruptibile, et hoc ulterius dividitur in cælos, et astra, cæli dividuntur in varias sphæras; et astra in planetas, stellas fixas, et errantes.

UVA.BHSC

et errantes; corruptibile vero continet in se omnia sublunaria. Vivens insensibile dividitur in varias species arborum, herbarum, leguminum, et aliorum habentium unice vitam vegetativam. Animale dividitur brutum, quod subdividitur in omnes brutorum species, eteiusque in sua individua.

Quaestio Secunda

Quodnam sit formale constitutivum Quantitatis?

505 Primum inter omnia genera accidentium est quantitas, quae immediate afficit substantiam corpoream, quae mediante quantitate reliqua suscipit accidentia; ideo Philosophus immediate post substantiam, quantitatem declaravit. Aliquando solet accipi quantitas pro intrinseca perfectione, a qua res dicitur magna, vel parva, et haec vocatur quantitas virtutis, qua Deum etiam magnum vocamus; id hoc solum metaphorice dicitur quantitas. Solum ergo loquimur de quantitate, quae dicitur molis, et consistit in dimensiva rei extensione, et dilatatione; ideoque solum naturis corporeis competere potest. Hanc deffinivit Aristoteles 5 meth. text 18 sic: quantum est divisibile in ea, quae insunt, quorum utrumque, aut unumquodque unum quid, et hoc aliquid aptum est esse. Quae deffinitio quantitatis in concreto sic communiter explicatur: quantum est divisibile in partes integrantes, quarum quaelibet separata a toto est totum per se, et aliquid unum. Dicitur divisibile ad excludendum res simplices, ut substantias spirituales: in ea quae insunt seu partes integrantes, ponitur ad excludendam divisionem mixti in elementa, quae solum sunt in ipso virtualiter. Et reliqua quae particulae denotant, quod partes quanti facta divisione sunt unum per se, ut partes aquae, quarum quaelibet est aqua: et per hoc excluduntur partes compositi substantialis, ut materia, et forma, quae separatae non sunt unum quid.

506 Supposita hac quantitatis deffinitione, plura sunt de quibus dubitatur an sint illius forma constitutivum? Quantitas enim plures praestat substantiae effectus formales. 1° illi tribuit extensionem partium in ordine ad se. 2° extensionem partium in ordine ad locum, ita ut una pars sit extra locum alterius. 3° impenetrabilitatem, qua una pars excludit aliam a loco suo. 4° divisibilitatem, et 5° mensurabilitatem. De his omnibus dubitatur quaenam sit forma constitutivum, et effectus primarius quantitatis? Hoc dubium procedit de his effectibus, prout dicunt actum; prout sic enim constat, plures non esse de essentia quantitatis; cum plures ab ea separentur in sacramento Eucharistiae, ubi corpus Christi est quantum, et tamen non habet actualem extensionem, divisibilitatem aut mensurabilitatem; et post resurrectionem separata fuit a quantitate impenetrabilitas, exeunte Domino de sepulchro non revoluto lapide. Solum ergo dubitatur de exigentia illorum, seu de illis aptitudinaliter sumptis; et licet exigentia horum sit essentia quantitatis, adhuc superest difficultas in assignando; quaenam ex illis sit, quae primo quantitas radicat? Circa quod Eximius Doctor asserit esse

extensionem

UVA.BHSC

extensionem localem. Alii Doctores Societatis impenetrabilitatem. Mr flandria mensurabilitatem. Plures vero Antiqui thomistae, divisibilitatem assignarunt. Communis vero sententia extensionem partium in ordine ad se assignat. Sit

Dubium Primus.

Assignatur formale Constitutivum quantitatis.

Conclusio.

503 Extensio partium in ordine ad se est formale constitutivum quantitatis. Nomine extensionis partium in ordine ad se, intelligimus, unam partem esse extra aliam, et unam partem uniri alteri ratione extensitatem, non vero ratione se totam. Istae autem partes, quas quantitas extendit, aliae sunt propriae ipsius; aliae vero sunt partes substantiae; harum autem actualis extensio in ordine ad se nequit esse constitutivum quantitatis, quia a quantitate separari potest, ut in eucharistia patet, ubi perseverante quantitate vini, et panis, quantitas non extendit partes substantiae, quoniam quae ibi non est. Unde sensus nostrae conclusionis solum est: quod inter effectus quos quantitas comunicat primus est extensio substantiae in ordine ad se; et inter effectus quos per se habet, primus est extensio suarum partium: sicque constituitur formaliter per extensionem aptitudinalem partium substantiae, vel per extensionem actualem suarum partium in ordine ad se. Hanc conclusionem docet Aristoteles opusculo [illegible]: alio modo positio dicitur ordo partium in toto, et sic est differentia quantitatis. Et opusculo 70 quod ait: ordo partium in toto includitur in ratione essentiali quantitatis: quod [illegible] extensio, seu ordo partium in toto est quantitatis constitutivum.

Probatur deinde ratione: forte constitutivum rei est quod primo intelligitur in re, et est causa, et radix caeterorum; sed huiusmodi est extensio in ordine ad se in quantitate: quod haec est eius forte

504 constitutivum. Major ab omnibus admittitur. Minor quoad primam partem constat: prius enim in quavis re intelligitur id quod habet in ordine ad se, quam id quod habet in ordine ad alia; sed reliqui effectus quantitatis considerantur in ea per ordinem ad alia, extensio vero in ordine ad se consideratur: quod extensio partium in ordine ad se est quod primo consideratur in quantitate. Minor est evidens; nam extensio partium in loco consideratur per ordinem ad locum: divisibilitas per ordinem ad agentem a quo potest dividi; mensurabilitas, et impenetrabilitas per ordinem ad alia corpora. Quoad 2am partem probo minorem principalem: namque ideo substantia, vel quantitas occupat locum, est mensurabilis, et caetera; quia habet partes extensas in ordine ad se: quod haec extensio est causa, et radix caeterorum, quae in quantitate reperiuntur. Confirmatur ex eo quod in eucharistia deficit extensio corporis Christi quantitatis in ordine ad locum, deficit mensurabilitas, et divisibilitas, et solum remanet actualis extensio quantitatis in ordine ad se: quod

UVA.BHSC

509 Sunt contrarii; quod certe divisibilitas actualis, non sit radicalis, et sic de reliquis quae non sunt constitutivum quantitatis, quapropter omnia ista deficere possunt quantitati, et de facto deficiunt; sed exigentia, et radix horum nec deficit, nec deficere potest quantitati; quantitas enim corporis Christi in eucharistia licet actu non sit extensa in ordine ad locum, actu exigit naturaliter hanc extensionem: unde in tali exigentia consistere potest quantitas. Dico, quod certe divisibilitas radicalis, seu exigentia divisibilitatis semper est in quantitate; caeterum hoc non obstante talis exigentia non debet dici illius forte constitutivum, sed id quod est fundamentum talis exigentiae; cum enim hoc sit extensio in ordine ad se, nam ex eo quod una pars sit extra aliam, sequitur tanquam ex radice quod possit extendi in loco, mensurari, et caetera; unde est quod talis extensio debet dici forte illius constitutivum. Nec negamus, esse quantitatis esse exigentiam horum omnium; sed dicimus, quod id, quod primo in illa concipitur, ut constitutivum, est extensio partium in toto; taliter, quod nil cogitando de aliis, potest corpus intelligi quantum; et postmodum ex hac ipsa extensione colligimus exigentiam ad reliquos, tanquam quae necessario sequuntur.

Dubium Secundus.

Ennodantur opposita Argumenta.

510 Obiicies primo varias auctoritates Philosophorum et D. Th. et primo Arist. deffinivit quantitatem, ut supra vidimus, per divisibilitatem. Deinde D. Th. op. 62 ait: propria ratio quantitatis, quae convenit quantitati, quanuis quantitas est, ratio mensurae. et idem reperit pluribus in locis: ergo non extensio in ordine ad se, sed vel divisibilitas, vel mensurabilitas sunt constitutivum quantitatis. Dico quod tam philosophus, quam D. Th. quando similia afferunt, volunt describere quantitatem, quod faciunt per illius proprietates nobis notiores; vocant quidem eas, rationes proprias quantitatis, quae sunt illius speciales proprietates ab eius ratione dimanantes. Non autem explicant quantitatem per eius esse, quod extensio partium in ordine ad se non est ita perceptibilis ac reliquae quantitatis effectus. Dico alii quando expresse dicunt quod ratio formalis realiter constitutiva quantitatis est divisibilitas, mensurabilitas aut alia huiusmodi, adhuc debent explicari de divisibilitate radicali, quae est ipsa extensio in ordine ad se, in qua omnia alia radicantur, sicut risibilitas radicalis hominis est ipsa rationalitas.

511 Obiicies 2°: ratio formalis quantitatis non est extensio partium substantiae, nec extensio partium ipsius quantitatis in ordine ad se: ergo non consistit in tali extensione. Antecedens quoad primam partem constat; quia in eucharistia existit quantitas panis, et non extendit partes substantiae, quae ibi non est: quoad 2am partem etiam constat: quia accidens, ut pote entis ens, non habet esse in ordine ad se, sed in ordine ad substantiam; unde esse quantitatis consistere nequit in extensione propriarum partium.

rio distinguendo ant. non est extensio actualis partium substantiae; concedo ant. aptitudinalis, nego ant. et similiter distinguo probationem 2ae partis antecedentis. Solutio constat ex dictis in explicatione conclusionis; non enim asserimus extensionem actualem partium substantiae esse forte constitutivum quantitatis, sed exigentiam, seu aptitudinem talis extensionis; quae exigentia quantitati non deficit; licet enim per miraculum auferatur ab ea actualis partium substantiae extensio, non potest ab illa auferri aptitudo ad extensionem. Dicit ergo quantitas in eucharistia exigentiam extendendi partes substantiae panis; partes vero proprias extendit actu et in ordine ad se, et in ordine ad locum, licet non in consecrata locum replet. Nec est inconveniens quod quantitas extendat proprias partes in ordine ad se, quae videtur accidens; quia ut loco citato diximus, duo in forte constitutivo quantitatis inveniuntur, exigentia quae habet per se, scilicet extensionem propriarum partium; et quod habet in ordine ad substantiam, scilicet exigentiam extendendi illius partes: unde ratio quantitatis non potest a nobis absolute, et sine relatione ad substantiam. =

156

Questio Tertia

Utrum Substantia habeat partes independenter a quantitate?

312 §. Quia extensionem partium substantiae pro formali constitutivo quantitatis assignavimus, ad declarationem tam substantiae, quam quantitatis in eam, praesens dubium excitamus. Solum loquimur de substantia materiali, et corporea; et de eius partibus non essentialibus, ut sunt materia, et forma; sed integralibus, quarum quaelibet realiter ab alia habet esse, ut plures aquae guttae, partes virgae, et aliae huiusmodi. De his partibus inquirimus, quomodo se habeant antecedenter ad quantitatem? in quo dubio duo includuntur: an substantiae partes sint distinctae antecedenter ad quantitatem? et an antecedenter ad illam habeant aliquam extensionem, aut divisibilitatem? Aliud enim est partes esse distinctas, et aliud esse extensas, et ordinatas. Diversimode huic dubio respondent Aristoteles thomistae; in quorum placitis exponendis immorari non licet; ideo sententiarum relatione omissa, nostram mentem cum communiori sententia thomistarum duplici esse apperiemus. =

Dubium Primus

Negatur substantiae ante quantitatem extensio partium in toto, et in loco.

Prima Conclusio.

313 §. Substantia ex se, et pro priori ad quantitatem non habet partes extensas. Probatur primo conclusio ex dictis quaestione praecedenti; nam substantia ante

UVA.BHSC

ante quantitatem non potest habere effectum 1us quantitatis; sed effectus 1us quantitatis est extensio partium substantiae in ordine ad se: ergo hanc extensionem habere non potest substantia ante quantitatem. Conseq. est legitima. Minor probata est quoad praecedenti: et maior dicitur; quia si substantia ante quantitatem huius effectum posset habere superflueret quantitas, sicut superflueret albedo, si substantia ex se esset alba: hoc autem est inconveniens. Secundo probatur ratione: si substantia ante quantitatem haberet partes extensas in ordine ad se, haberet unam partem extra aliam, illi tamen unitam non secundum se totam, sed secundum extremitates; sed hoc non

(in margin: quia est expl. ratio extensionis in roto.)

convenit substantiae ante quantitatem: ergo nec extensio partium. Probo minorem: si substantia hoc modo haberet partes, partes ipsius ante quantitatem essent impenetrabiles; sed habere partes impenetrabiles non convenit substantiae ante quantitatem, ut omnes fatentur: ergo nec illi convenit habere partes unitas secundum extremitates. Probo maiorem: partes unitae secundum extremitates repugnant unioni secundum se totas, ita ut una sit intra aliam; sed impenetrabilitas nihil aliud est, quam repugnantia ut unum sit intra aliud, et illud secundum se totum tangat: ergo si substantia haberet partes unitas secundum extremitates, partes eius essent ante quantitatem impenetrabiles. Maior est certa; nam quod unitur alteri secundum totum est totaliter intra illud. Minor etiam dicitur; nam penetratio est inclusio unius in alio, unde repugnantia ad hanc inclusionem erit impenetrabilitas.

514 Confirmatur: ideo quantitas habet partes impenetrabiles; quia partes eius non uniuntur secundum se totas, sed secundum extremitates; neque alia assignabilis est ratio: ergo si substantia ita haberet partes, ante quantitatem haberet impenetrabilitatem. Confirmatur 2o: quia si substantia hanc haberet extensionem, posset iure haberet tam impenetrabilitatem, quam extensionem in loco et divisibilitatem; sed hoc est absurdum: ergo. Sequela maioris patet; 1o quia omnes isti effectus oriuntur ex extensione in ordine ad se, tamquam a causa et radice: 2o quia si 1us effectus quantitatis convenit substantiae ante quantitatem, non est inconveniens ibi 2os effectus convenire.

Disputatio Secundus

Statuitur distinctio partium substantiae ante quantitatem.

515 Substantia materialis antecedenter ad quantitatem habet partes realiter inter se distinctas. Probatur auctoritate communi Ang. Praecep. 1a 2ae quaest. 11 ar. 2 dicentis: totum in genere substantiae compositum ex suis partibus, vel integralibus, vel essentialibus, est unum simpliciter: ergo ex D. Th. in genere substantiae datur totum simpliciter unum constans ex partibus integralibus: ergo ante quantitatem dantur partes integrales substantiae. Patet cons. quia partes substantiae integrales ut quantificatae non sunt unum per se.

Secundo

Secundo probatur 3º ratione: distinctio partium substantiae non potest provenire ab accidenti: ergo substantia ex se habet partes distinctas. Probo antecedens; distinctio partium substantiae est substantialis: ergo non potest provenire ab accidenti. Patet consequentia: nam effectus formalis substantialis nequit provenire nisi a substantia, non vero ab accidenti. Antecedens etiam constat, nam partes substantiae ita distinguuntur, ut utraque sit substantia, et una non sit substantialiter alia; quae distinctio ab idcirco substantialis est. 157

Confirmatur 1º: idem est constitutivum rei, et constitutivum distinctivum; sed quaelibet pars substantiae constituitur per se ipsam antecedenter ad quantitatem: ergo antecedenter ab illa distinguitur ab omni non ipsa: ergo quaelibet partes substantiae habent inter se distinctionem a priori ad quantitatem. Utraque consequentia est legitima, maior ab omnibus admittitur; et minor probatur; quia nihil quod est in genere substantiae potest constitui per ordinem ad aliquod accidens nec dependenter ab illo. Confirmatur 2º: substantia unius partis perinde constituitur realiter distincta ab omni non ipsa: sed a quantitate non distinguitur dependenter a quantitate; ergo nec per quantitatem distinguitur ab alia parte, seu a substantia alterius partis. Minor est evidens; et maior probatur; non enim est duplex realis distinctivum rei, sicut non est duplex constitutivum. Confirmatur 3º: ante quantitatem substantia unius partis non est realiter alia; ergo ab illa realiter distinguitur, quia distinctio realis est, unum realiter non esse aliud. Probo antecedens: ante quantitatem substantia pedis, verbi gratia, non est realiter substantia capitis: ergo. Antecedens constat: quia substantia capitis non identificatur cum substantia pedis; nam ea quae semel identificantur nunquam possunt distingui nec per aliquid intrinsecum nec per extrinsecum: substantia autem capitis post quantitatem manet a substantia pedis realiter distincta.

Ultimo probatur 3º: quae possunt realiter separari, realiter distinguuntur: sed partes substantiae sub quantitate possunt realiter separari: ergo realiter distinguuntur. Probo minorem: in statua lignea verbi gratia substantia realiter potest separari a substantia capitis: ergo partes substantiae possunt realiter separari. Tunc sic; sed ex separatione partium sub quantitate, sequitur realis distinctio illarum ante quantitatem: ergo datur distinctio partium substantiae ante quantitatem. Minor subsumpta probatur: idem a se ipso in nullo casu nequit realiter separari: ergo si partes substantiae sub quantitate separari possunt, non sunt idem: ergo tunc erant ante quantitatem realiter distinctae. Confirmatur ex eo, quod absque separatione partium quantitatis possunt separari, et distingui partes substantiae: ergo substantia ex se habet partes distinctas, et omnino independenter a quantitate. Antecedens patet in casu, quo sacerdos consecraret dimidiam partem hostiae, quam ipse vellet; tunc enim una pars substantiae, quae converteretur in corpus Christi, separaretur ab alia parte non consecrata; et tamen partes quantitatis manerent continuatae, et realiter inseparatae.

UVA.BHSC

D.us Tertius

Satisfit obiectionibus Contra utramq̄ Conclusionē.

518 Obiicies 1° argumentum, quod eque militat contra utramq̄ conclusionē, idē ē substantiam habere partes entitative substantialiter distinctas, ac habere extensionē entitativā; q̄ vel negate negamus extensionē, vel inconsequenter distinctionē affirmamus. Probatur ant.; idē ē, partes eē distinctas, ac unā n̄ eē aliā; sed unā non eē aliā ē idē, ac unā eē extra aliam, q'd ē extensio in toto: g°. — Ut ex solutione huius argumenti, manifestetur sensus et veritas utriusq̄ solutionis, notandū ē: q'd ē duplex divisio. una transcendentalis, et ē illa, quę addit supra res. quod unaquęq̄ earū sit una, ergo una earū non sit altera, in quo consistit ratio distinctionis. Ut ait D. Th. quest. 9 de potent. art. 7. Alia ē divisio eorū, quę positionē, situm et mensuram quantitativā important, et hęc ultra distinctionē, dicit ordinē situalē partium in toto, et possibilitatē divisionis ad invicē: et hęc per se convenit quantitati, et per accidens substantię; quia ut ibi ait S. D.: multitudo consequens hanc divisionē, et unitas eam privans sunt in genere quantitatis. —

519 Ex his ad argumentū resp. negando ant.; ad probationē dicta maiori, nego minorē. Non n. ē idē unā partē n̄ eē aliā, ac eē extra aliā; primum n. solū dicit distinctionē transcendentalē, quę non ponit aliq'd in rebus, sed sicut unaquęque per suā entitatē ē una, ita per eandē entitatē ē distincta, et divisa ab alia; 2^m vo dicit distinctionē quantitativā; nam unā rē eē extra aliā nil aliud ē, quā partes habere ordinē situalē inter se, et in toto: q'd totū ē effectus quantitatis. Igitur in 2ª conclusione statuimus distinctionē entitativā partium substantię, ortā ex ipsis entitatibus partium, quā vocamus distinctionē transcendentalem: et virtute cuius una pars non ē alia, quod totū reperitur in linea substantię ante, et pręcisive a quantitate. In prima vo conclusione negavimus extensionē partium ante quantitatē, seu quod idē ē divisionē, qua una pars non solū non ē alia, sed ē extra aliā, ita ut partes sint aliquomodo ordinatę, et se tangant 2° se totas; quod totū convenire a quantitate iudicamus. Cū g° extensio partium in ordine ad se, seu situaria, et positio unius extra aliā, addat aliq'd ad distinctionē ipsarū partium; recte ponimus solā distinctionē in linea substantię ante quantitatē: negamus vo hoc sufficere ad pprīā extensionē et ideo ad hoc statuimus necessitatē quantitatis. —

520 Obiicies 2° contra 1^m conclusionē. si Deus separaret quantitatē hominis ab eius substantia, tunc illa subs-

UVA.BHSC

158

substantia haberet partes extensas: q illa extensio eet in substantia indepen-
denter a quantitate: cõa constat, et Ani pbatur: qa illa substantia, homo, vg
haberet caput, manus, pedes et alia necessaria ad corpus hoīs: q haberet partes exten-
sas = Confirmatur: quia si talis substantia eet in extensa; substãa oceani cum omnibus
suis partibus, posset deglutiri a puero: cum omnem extensionem excluderet. = Rso, conce-
so q^d D. possit quantitatem a substãa separare, quod tunc casus substantia
non haberet adhuc partes extensas; qa nullas haberet partes integrales
eo modo, quo habebat sub quantitate; siq in substantia non maneret ma-
nus, pes, aut aliae partes integrales extensae; qa haec omnia dicta extensionem, et positionem
pendent a quantitate: hac vo remota remanerent partes distinctae, licet non
extensae, sed confusae: ex quo patet q talis substãa, licet eet pars universi, nec
eet in loco, nec haberet figuram, aut alia ab accidentibus provenientia. Per quod
patet solutio ad confirmationem, qa sublata quantitate a substantia oceani, nec
posset ee in loco, nec haberet magnitudinem, nec deglutiri posset; haec mi oia
habet substantia a quantitate; unde hac defficiente, defficiunt. = Obiicies 3o

521 contra dicta: auctoritate A.M. 3 par. q. 76. ar 3 ubi ait: manifestum est quod
natura substantiae est tota sub qualibet parte dimensionum, sub quibus con-
tinetur; sicut sub qualibet parte aeris est tota natura aeris, et sub qua-
libet parte panis est tota natura panis: q substantia est tota sub quali-
bet parte quantitatis; q necdum ante quantitatem verum etiam post illam et sub
illa non habet partes realiter distinctas. = Confirmatur quotlib. 9 q. 2 ar 2 ubi
ait: diversitas partium materiae non potest intelligi non intra divisionem;
nec divisio, non intellecta dimensione: qa substantia, quantitate sub-
lata, remanet indivisibilis: q xã D. Th. nec intelligi potest diversitas
partium materiae, seu substantiae, nisi intelligatur quantitas in illa: q
praecisive a quantitate nulla datur distinctio partium substantiae. His
auctoritatibus ducti Ssmi. PPes Carmelitani Complut. indicant, substãam
dum est sub quantitate non habere partes substantiae distinctas, sed ee
substantialiter simplicem, et totam substantiam ee sub qualibet minuti-
ssima parte quantitatis. =

Sed contra hanc sententiam militat ultima
522 ratio pbativa nrae conclusionis: impossile mi est q idem q semel est idem
distinguatur a se ipso, et separetur: videmus ã, qa una pars substan-
tiae ab alia separatur, et realiter distinguitur, non mi separato pede
a corpore, separatur sola quantitas, sed etiam substantia: separatio ã
in recta philosophia est signum evidens realis distinctionis, tam ante, qua post
separationem. Nec aliqd convincunt auctoritates allatae pro hac sententia.
Igitur ad dicta rso explicando mentem D. Th. ait totam quantum ad eam
specificam substantiae sub qualibet parte, concedo: totam quoad naturam

UVA.BHSC

et physica entitate, nego. Sensus q° D. Th. ē, q̄ tota ēēa, seu quidditas mate-
riē salvatur in qualibet parte; quē libet in pars aeris habet totā ēēā
seu naturā aeris, q̄ ēēaliter ē aer. Quod ā partes ēēaliter substantiales
confluant ōēr entitative in unū, ita ut nulla detur inter illas distio
non docuit D. Th. et q̄ hēc sit eius mens, constat ex eo q̄ nomē naturē
sępe accipitur a D. Th. pro ēēa. et insuper in loco a nobis obiecto, loqui-
tur de modo, quo xp̄us Dn̄us ē in eucharistia, ideo affert compa-
rationē de materia, ut indicet, q̄d ad eū modū, quo tota ēēa mate-
riē salvatur in quavis parte; ita totū corpus xp̄i entitative salva-
tur in quavis parte specierū: unde art.o ultimo quest. citatē ait: totū
corpus xp̄i ē totū in qualibet parte hostiē, in qua erat vū dicere ēē
substā panis quantū ad ēēā. solū q° affert D. th. exemplū materiē
ut ostendat aliquā similitudinē; nā quia indicet totā materiā ēē
entitative in quavis parte, quomodo corpus xp̄i ē integraliter in quavis
parte hostiē; sed solū salvari ēēā substāē in quavis parte materiē.

Ad 3.a

523 § ōē dico q̄d mens D. th. ē, q̄ diversitas partiū materiē non potest intelligi
non incra divisiōe, dimensiōe, aut quantitate, tanquā termino connotato
aut conditiōne; non vō tanquā causa formali diversitatis: unde sine ordi-
ne ad dimensiōē, aut quantitatē non datur distio partiū substantiē; hoc
ā non tollit quominus substantia ante actualē quantitatē, et ex-
tensiōē habeat partes substantialiter diversas. Igitur substantia ut
radix quantitatis habet in se partes distinctas per ordinē ad diversas
partes quantitatis quas radicat; quo ordine sublato nulla ēēt diver-
sitas partiū materiē ut ait S. D.r; has vō partes distinctas habet ante
actualē quantitatē; ita ut non proveniat diversitas formaliter a quan-
titate, licet sit ab illa ut a conditiōne connotata. Ratio huius ē; q° in re-
bus corporalibus non datur divisio materiē precisive a quantitate,
et extensiōe ab illa proveniente; unde distio debet sumi per ordinem
ad quantitatē mediā qua fit divisio. ex quo constat q̄d quantitas
quē ē pura conditio connotata ad distiōē entitativā transcendenta-
lē partiū materiē; ē causa formalis extensiōis, et divisiōis earun-
dē partiū. Quod totū consonat doctrinē D. th. ibidē dicentis, q̄d ut mate-
ria recipiat diversas formas, indiget diversis partibus; quē diversi-
tas formaliter a quantitate actuali requirit provenire; cū materia ante formā
nullū accidens recipiat: loquitur ergo D. th. non de quantitate actuali,
sed de ipsa materia ut radicat, et dicit ordinē ad quantitatē.

524 § Obiicies 4°: sub-
stantia ante quantitatē non habet partes unitas, nec non unitas: ergo
illas

nullas partes habere potest. Pbo ani quoad 1am partem: substantia ante quantitatem non haberet partes unitas se ipsis immediate, qa ad hos erat necessarium qd se haberent ut actus, et potentia, plures q partes non sic se habent; sd nec haberet partes unitas medio aliquo indivisibili; qa partes sic unitae necessario faciunt extensionem, quae n operit substantiae ante quantitatem: go nullas haberet partes unitas. Quoad 2am partem pbo idem ani: substantia ante quantitatem e unum per se; sd unum per se non potest resultare ex partibus non unitis: go tales partes n eent non unitae. Pbatur 1o: materia 1a pro priori ad quantitatem non potest hre partes distinctas: go nec alia substantia. Loa paret; qa omnium e eadem ratio. Ani pbatur ex phio 7 meth. tex. 48 dicente: actus e qui distinguit; sd materia 1a ante quantitatem ut pote pura pota, ex se nullum habet actum, a quo proveniat partium distinctio: go. Pbatur 2o: si substantia haberet partes ver divisibilis in partes, quae divisae possent per se existere; sd haec e deffinitio quantitatis, impossibilis substantiae convenire: go illi n operit hre huiusmodi partes.

Pro ad argu-

525 mentum negando ani quoad 1am partem. Ad illius pbationem, dico qd partes substantiae ante quantitatem, se ipsis immediate non uniuntur, nec etiam uniuntur medio aliquo indivisibili faciente extensionem: sd uniuntur uni et eidem existentiae, qd sufficit, ut faciant unum per se: sicut fit unum per se ex partibus quantitatis, quamvis aliquae immediate interse non uniantur, ut sunt pes, et caput; qa uniuntur medio aliquo termino. Sic go partes substantiae faciunt inter se unum quatenus eadem existentia actuantur, et adunantur in genere substantiae; unde ipsae partes comparantur ad existentiam ut pota ad actum: go sic necessarium quod ipsae per modum actus et potentiae inter se comparentur; qa ut ait D. Th. 1 p. q 3 art. 7: in omni composito oportet ee potentiam, et actum.... qa vel una partium e actus ru alterius, vel saltem oes partes sunt sicut in potentia ru totius. Unde sufficit xa S. Th. qd oes partes comparentur ut potentia ad aliud, ut faciant veram compositionem, et per consequens unum per se.

Sd replicabis.

526 entitates inter se unionem n hentes, non possunt hre eandem existentiam: go partes substantiae non possunt uniri eidem existentiae, quin prius sint inter se unitae. Ani pbatur: qa eo due fre substantiales non possunt existere per eandem existentiam; qa antecedenter nullam habent unionem. Secundo: partes unitae uni existentiae non se tangunt 2m extremitates; qa sic eent extensae: alias non se tangunt 2m se totas; qa pro ut sic eent penetratae: go nullo modo possunt partes facere unum per se ut unitae eidem existentiae. Pro distinguendo ani: entitates inter se unionem nec pxime, nec radicaliter habentes, non possunt, concedo ani; proxime precise, nego ani, et conseq. Partes n substantiae ante quantitatem

sunt

UVA.BHSC

sunt inter se unitę radicaliter et exactive; quia ex natura sua ordinantur ad componenda substantię indigentę extensione ad suas operationes, quę extensio a quantitate provenit: et ideo partes per quas extendantur exigunt quantitatem; et mediis indivisibilibus uniantur. Nec paritas de formis distinctis aliquid convincit: plures enim formę nec proxime uniuntur, nec radicaliter, seu exactive; cum unaquęque ex natura sua ordinetur ad diversum proprium operationum constituendum; ideoque diversam quantitatem exigunt; ideoque non possunt per unamque extream existere: cuius oppositum contingit in partibus ad unam substantiam componendam ordinatis. =

527 Ad 2am instantiam respondeo quod partes substantię unitę eidem existentię, si proprie loquamur nec se tangunt se totis nec 2is extremitates, id se totis uniuntur eidem existentię, et inter se considerantur sine aliquo ordine, et positione, et cum quadam confusione[?] liter radicent et exigant diversas partes quantitatis, qua adveniente, earum confusio tolatur. Non dicuntur autem proprie uniri 2is extremitates, aut 2is se totas; quia isti modi uniendi sunt proprii quantitatis, a qua dicuntur partes continuę, vel non continuę: Unde nec proprię dicuntur, esse unam extra aliam, aut intra illam, ac ideo nec penetratas, nec non penetratas, quia esse intra, aut extra, penetrari, aut non penetrari solum inveniunt substantię, ut affectę quantitate, non vero precisive ab illa: ad summum quod possunt dici non penetratę precisive, quatenus precisindunt a penetratione, sicut precisindunt a extensione; per se enim et pro priori ad quantitatem nullam habent ad hoc repugnantiam, nec hoc illis positive convenit. =

528 Ad primum argumentum contrarium nego antecedens; ad probationem explico phorum[?]: actus est qui distinguit solum, nego maiorem: actus, 1 ordo ad actum, concedo maiorem. igitur materia ante quantitatem non habet actum partium ipsius distinctivum; habet enim ordinem ad quantitatem, ex quo ordine habet distinctionem, cum partes materię petant ex se diversas partes quantitatis, quibus possint ordinate extendi. Quod autem ordo ad actum sufficiat ad distinctionem, patet in materia celesti, et sublunari, quę ex se specifice distinguntur ex eo quod dicunt ordinem ad diversas formas, quarum una est incorruptibilis; et corruptibilis alia. = Ad 2am probationem distinguo maiorem: est divisibilis proxime, et naturaliter, nego, remote et miraculose, concedo maiorem. Definitio quantitatis intelligitur de divisibilitate proxima, consistente in solutione continuitatis; quę divisibilitas est naturalis quantitati. Hoc autem modo non est substantia divisibilis, id tantum remote quatenus radicat quantitatem, qua constituitur proxime divisibilis: unde

pariter

formaliter non est divisibilis substantia, utique dum sit continuata, et extensa per quantitatem. Potest autem dividi divinitus, et miraculose, per separationem partium ab existentia, cui omnes partes communicabant.

Quaestio Quarta. 160

Quotuplex sit quantitas, et quot eius proprietates?

529 § Cum quantitas molis sit, ut satis ex dictis constat, accidens substantiae partium extensivum, iuxta varios modos extensionis, variae erunt species quantitatis. Primo dividitur quantitas in continuam, et discretam. Prima est: cuius partes copulantur aliquo termino communi, ut partes lineae medio puncto indivisibili, qui dicitur terminus communis; quia est principium unius partis, et finis alterius; et dicitur indivisibilis; quia non dividi potest, indigeret alio puncto partes illius uniente, et sic usque in infinitum. Quantitas discreta est: cuius partes nullo termino communi copulantur. Ut numerus, qui coalescit ex unitatibus nullo medio inter se unitis. Quantitas continua subdividitur in permanentem, et successivam. Permanens est: cuius partes simul existunt. Ut quantitas ligni. Successiva est: cuius partes non simul existunt, sed una post aliam. Ut tempus. Quantitas permanens subdividitur in lineam, superficiem, et corpus. Linea est: quantitas extensa penes longitudinem. Superficies est: quantitas extensa penes latitudinem. Corpus est: quantitas extensa penes longitudinem, latitudinem et profunditatem.

530 § Pro harum specierum intelligentia notare: quod lineae partes copulantur punctis indivisibilibus: partes superficiei copulantur lineis; et partes corporis, superficiebus. Unde indivisibilia lineae, sunt puncta; indivisibilia superficiei sunt lineae; linea enim ut continuativa partium superficiei indivisibilis est secundum latitudinem: et taliter secundum profunditatem indivisibilis est superficies respectu corporis. Quod clarius percipietis considerando in quovis corpore quanto triplicem extensionem. Prima a sursum ad deorsum, et extra, non considerando latera, nec profunditatem corporis, et haec extensio dicitur longitudo, seu linea. Secunda a latere ad latus, non considerata longitudine, et profunditate, et haec extensio est superficies. Tertia quasi ab interiori ad exterius, et extra, et haec est profunditas corporis. Ex quo habetis quod linea est quantitas unius dimensionis, quae unice dicitur longitudine. Superficies est duplicis dimensionis, quae dicitur latitudine et includit longitudinem. Corpus vero est magnitudo trinae dimensionis quae dicitur profunditate, includit vero latitudinem, et longitudinem: quo tamen non obstante sunt species diversae quantitatis, quia linea de formali solum dicit longitudinem; superficies solum latitudinem, et corpus sola profunditatem de formali importat; ceteris de materiali se habentibus.

UVA.BHSC

531 Quantitas continua successiva dividitur in motum et tempus. Motus est actus entis in potentia 2ᵘᵐ quod in potentia, ut tendentia petri usque ab uno termino in alium. tempus 2ᵘᵐ aliquem est numerus motus 2ᵘᵐ prius et posterius. Sed de his late agitur in libris phisicorum. — Quantitas discreta etiam suas habet divisiones. Dividitur quoque in numerum, et orationem. Numerus est, multitudo numerata per unum. ut sex homines. numerus alius dicitur numerans, alius numeratus. numerus numerans ab aliquibus dicitur actus intelectus quo res numeramus; sed talis actus proprie dicitur numeratio; sed melius alii dicunt quod est ipsa ratio numeri abstracta a materia. ut cum dicimus ternarius, non determinando an sit hominum, equorum, aut aliorum. Numerus numeratus est est numerus sumptus in concreto, vel ipsae unitates numeratae. ut cum dicimus septem sacramenta. — 2º divitur numerus in transcendentalem, et predicamentalem. 1ᵘˢ est multitudo resultans ex unitatibus transcendentalibus. id est ex ipsis rerum entitatibus; quia quaelibet res est in se una, et divisa ab aliis. et per hunc numerum numeramus Divinas personas, Angelos, et alia spiritualia. 2ᵘˢ est multitudo resultans ex divisione continui. hoc est ex divisione rei habentis quantitatem continuam; et hic proprie ad hoc praedicamentum pertinet, non vero alter. —

532 Oratio est numerus silabarum et mensura durationis earum. Unde in oratione prout est species quantitatis, et numerus silabarum, et duratio earum penes longitudinem, vel brebitatem attenditur; et non sumitur in tanta restrictione ac in gramatica, aut logica; sed quaecumque dictio etiam simplex pluribus silabis constans dicitur oratio quantitativa. Oratio in hoc sensu comprehendit sub se, pedes carminis, qui rursus dividuntur in dactilum, spondeum, pirrichium, et cetera. comprehendit etiam tonos musicae, qui postea dividuntur in varias species ut sunt diapente, diapasson, et alia. comprehendit etiam omnes voces instrumentorum, ut voces organi, fistulae, citharae; ideo quod solet etiam sic deffiniri: vox agregata ex pluribus distinctis sonis, eorumque mensurantibus et sibi succedentibus. Circa has omnes divisiones varia dubia excitantur, quae, quia nimis utilia non sunt, consulto omittimus. —

533 Proprietates reales quantitatis sunt quatuor supra relatae: scilicet extensio localis, 2ᵘᵐ quam quantitas replet locum: Divisibilitas, qua est divisibilis in partes eiusdem rationis: impenetrabilitas, qua una pars excludit aliam a suo loco; et mensurabilitas, 2ᵘᵐ quam est mensura substantiae, et aliarum quantitatis. Ultra has.

UVA.BHSC

Ultra has tres aliæ quantitati proprietates assignantur. 1ª ē: non habere contrariu. Quia una quantitas alia a subiecto non expellit. 2ª ē: non suscipere magis, et minus. Licet enim una quantitas possit ēē maior, aut minor alia, non potest ēē magis quantitas. 3ª ē: q̄ ratione illius dicantur res equales, l. inequales. et hæc ita ē proprietas quantitatis, q̄d solū ea quæ sunt quantitati proprie equalia, l. inequalia dicuntur; alia vō quæ quantitatem non habent, improprie, et metaphorice sunt equalia, et hoc 2º modo dicitur Christus equalis patri ratione Divinitatis, equalitate proveniente a quantitate virtutis. Coordinatio arboris huius prædicamenti facile fieri potest attentis divisionibus supra positis, et ideo illā omittimus. ———

Questio Quinta

Quid? Quotuplex sit? Quasque proprietates habeat Relatio?

537 Tertium prædicamentum ē relatio, ut pote quæ advenit substantiæ immediate post quantitatem. Huius prædicamenti cognitio maxime utilis et necessaria est forte invenietur scientia, in qua aliqua disputatio de ente relativo non misceatur. Aliqui ut Zeno antiquus, et Stoici dari reales relationes negaverunt, quos plures Nominales sunt secuti. Cæterum communis Philosophorum, et Theologorum consensus, illas aprobat. Et quidem dari reales relationes ī Divinis fide notum ē. In creatis ā ipsa experientia probatur, q nullo intellectu cogitante, homo et pater filii, quē genuit, duo alba sunt similia, duæ lineæ unius palmi sunt equales, Paternitas ā, similitudo, et equalitas reales relationes sunt. De quo videatur D. Th. q. 7 de pot. ar. 9. insp. Suposito ergo dari reales relationes, sit huius prædicamenti explicatio sit.

Dubium Primus

Deffinitur, et Dividitur Relatio in Communi.

538 Relatio in communi nihil aliud ē, quā ordo, respectus, seu habitudo unius ad aliud: ideo q̄ Aristoteles illā vocat ad aliquid, seu ad aliud. Plures sunt relationes ad hoc prædicamentum non pertinentes, ideo q̄ ut eēa relationis prædicamentalis manifestetur, relationē in communi dividere oportet. Dividitur ergo 1º: in relationē realē, et rationis. 1ª ē realis respectus unius ad aliud 2ª ē: talis unius ad aliud, qui tantum ē obiective in intellectu. ut relatio qua constituitur universale, et aliæ huiusmodi de quibus in discursu logicæ

UVA.BHSC

logicę egimus; quarū ēē entis rationis species diximus, Disp. 2 q. 4. § 3°
cu[m] rat̄is dividentes. = Relatio realis subdividitur, in increatā, et creatā
1a ē, quę inter personas Divinas, increatas, et infinitas versatur, et hęc cu[m]
non sit accidens, sed substantia adhoc pramentu[m] non pertinet. Relao
creata ē: ordo unius rei creatę ad aliā. = Relatio realis creata divi-
ditur in pramentalē, et transcendentalē. 1a ē accidens reale cuius
totu[m] suu[m] ēē ē ad aliud se habere. ut Paternitas, filiatio. 2a est
rūs ad entitatē absolutā sequutus. et dicitur transcendentalis; q^a
per omnia genera divagatur, et consequitur ad entitatē cuiuslibet
rei; sic pars pertinens ad substantiā, transcendentaliter refertur
ad totu[m]: scientia, quę ē in gēre qualitatis, refertur ad obiectu[m],
et sic de aliis. =

536 § Pro huius ultimę divisionis intelligea notare, quod rela-
tio in communi solet dividi in relaōē 2ä ēē, et 2ä dici. 1a est
purus rūs ad ter[minum] sive realis sive non. 2a ē: rūs ad entitatē absolutā
consequutus. igitur relatio 2ä dici, et transcendentalis convertuntur,
utraque n̄ sunt omnino idē, quia consistunt in rū ad entitatē abso-
lutā sequuto, qui rūs sicut et ipsa entitas absoluta per omnia
genera divagatur; ideo q^a relao 2ä dici sive transcendentalis
nec speciale pramentu[m] non constituit. Relatio ā 2ä ēē, et pramen-
talis conveniunt in eo, quod utraque ē purus respectus; ceterum
differunt in hoc, q^d relatio pramentalis ē semper accidens reale,
at relatio 2ä ēē non ē realis precise; ut ait D. Th. q. 7 de pōa ar. 10 ad 11.
quędā n̄ sunt relativa 2ä ēē, quę non sunt realia, sicut dextru[m],
et sinistru[m] in columna. Ex quo habetis q^d ratio ppria relationis 2ä
ēē, est ēē puru[m] rū; unde sive sit purus rūs realis, sive rationis
erit relatio 2ä ēē: ratio vō relationis pramentalis, est ēē puru[m]
respectu[m] realē; unde non ōis relatio 2ä ēē pramentalis est,
ista vō necesario ē relatio 2ä esse. =

537 § Ulterius advertendu[m] ē: q^d relaō
pramentalis, ut pote accidens reale, duplicē ceptu[m] importat: unu[m]
communē omnibus accidentibus, qui dicitur conceptus in, eo q^d de ra-
tione ppria cuius liber accidentis ē inherere seu in alio ēē: alte-
ru[m] conceptu[m] dicit, et vocatur ceptus ad, qui ē diffrā ppria rela-
tionis a reliquis accidentibus; q^a relatio ut distincta ab aliis acciden-
tibus non ē in subto precise ut sit; sd ut illud refferat ad aliud,
tamquā ad teru[m]. Uterq̄ ā conceptus relationis pramentalis ē realis,
et ingreditur ~~[illegible]~~ cpōē relationis tamquā conceptus comunis, in,
et differentialis ad. Dicitur nil ominus grotu[m] ēē relationis, est ad

UVA.BHSC

ut ad aliud se habere, qa illud totum est, qd relatio est in se, comunicat subjecto non ut sit in illo, sed ut illud refferat ad terminum: sicut oppositum accidit in aliis praedicamentis; quantitas enim est in subjecto, ut illud extendat, non ut ad aliud ordinet. = 162

538 Deinde notanda est differentia inter relationem praedicamentalem, et transcendentalem. 1° differunt, qa praedicamentalis est purus respectus, et ordinatio ad aliud, ut ad purum terminum. Contra vo relatio transcendentalis nec est purus respectus, nec respicit aliud ut purum terminum, sed velut causam, aut aut subjectum, et aliud simile. Differunt 2° in hoc, quod relatio praedicamentalis requirit terminum existentem: relatio vo transcendentalis terminum existentem non exigit; sic scientia naturalis transcendentaliter reffertur ad rosam v.g. ut objectum, licet rosa in hieme non existat. Ex quo oritur 3a differentia; qa relativa praedicamentalia sunt simul natura et cognitione, id est, existunt simul, et unum sine alio cognosci nequit; relativa vo transcendentalia, nec exigunt necessario coexistentiam, nec unum dependet ab alio in cognosci. Ex quibus colligitur qd in relatione praedicamentali tria concurrunt scilicet subjectum, et est id qd refertur, seu in quo relatio recipitur; fundamentum, qd est ratio respiciendi, et terminus, scilicet id, quod respicitur. Unde in relatione paternitatis, homo generans est subjectum, filius genitus terminus, et generatio est fundamentum; Pater autem, et filius dicuntur relativa. =

§us Secundus

Dividitur Relatio Praedicamentalis; et eius conditiones, ac proprietates explicantur.

539 Arist. in praesenti cap. relationes praedicamentales in tria genera relationum divisit ratione fundamenti. Igitur fundamenta relationum sunt tria; 1um est: unitas et numerus; secundum est: actio, et passio: 3um vo mensura, et mensurabile. Unde relationes 1i generis sunt, quae fundantur in unitate et numero; unitas sumitur pro quacumque convenientia: et numerus, pro quavis disconvenientia: si ergo convenientia fuerit inter duo in ratione specifica subiecta, fundat relationem identitatis specificae: et si in eadem ratione fuerit disconvenientia fundat relationem diversitatis: si fuerit convenientia in quantitate, fundat relationem aequalitatis, et si disconvenientia, relationem inaequalitatis: si vero fuerit in qualitate, relationes similitudinis, et dissimilitudinis fundat. = Relationes 2i generis fundantur in actione, et passione, seu potius in potentia activa et passiva, ut determinantur actione, et passione: sic sunt relationes patris ad filium, servi ad Dominum, discipuli ad magistrum et aliae. = —

Re

UVA.BHSC

920 Relationes 3.ii generis sunt, quæ fundantur supra mensuram et mensurabile. non sumitur mensura prout pertinet ad quantitatem, prout sic fundat relationes 1.i generis: sed accipitur pro mensura perfectionis et a bili, seu specificativo. Unde ad hoc genus pertinent relationes potentiarum, et habituum ad obiecta; sensus ad sensibile; scientiæ ad scibile, et imaginis ad prototypum. — Sed quia sæpe dicitur, quod habitus et potentiæ dicunt ordinem, et relationem transcendentalem ad obiecta, advertite, quod potentiæ et habitus utramque relationem dicunt; habent enim unum respectum, qui includitur in entitate absoluta, eamque realiter complet, et hic est respectus transcendentalis, quem important, et quo explicantur nominibus scientiæ, habitus, et potentiæ. Quando vero explicatur habitus, vel potentia nomine mensurabilis, sic dicit purum respectum ad terminum, qui cum sit extra illius entitatem et illi accidentaliter evenit; hic per consequens est relatio prædicamentalis, ad tertium genus relationum pertinens. —

921 Ratione comparationis inter extrema relata, etiam dividitur relatio prædicamentalis in mutuam, et non mutuam. Mutua est, cui ex parte termini correspondet alia relatio. Ut paternitas, cui filiatio correspondet. Non mutua est: cui ex parte termini alia relatio non correspondet. Ut relatio creaturæ ad creatorem, cui non correspondet relatio realis creatoris ad creaturam; et licet correspondeat relatio rationis, non sufficit ad hoc, ut sit mutua. — Relatio mutua alia est æquiparantiæ, cui scilicet, correspondet alia relatio eiusdem denominationis. Ut relatio similitudinis inter duo alba. Alia est disquiparantiæ; quæ scilicet correspondet relatio diversæ denominationis; ut paternitas, cui non alia paternitas sed filiatio correspondet. Alia denique est disparata: quæ scilicet, inter duo extrema sunt relationes, quæ nec sunt unius denominationis, nec se mutuo respiciunt. Ut relatio paternitatis in uno extremo, et similitudinis in alio. Sed hæc non nisi improprie relatio mutua dici potest. — —

922 Quatuor communiter assignantur conditiones ad dignoscendam relationem prædicamentalem. 1a est quod subiectum sit reale; cum enim relatio sit accidens reale inhærere nequit in aliquo ente rationis. 2a est: quod fundamentum sit reale; relatio enim dimanat a fundamento per naturalem resultantiam, ab ente autem rationis ens reale emanare non potest. 3a est: quod etiam terminus sit realis, et realiter existat: nam defficiente termino defficit relatio; nihil autem quod est ens reale, deficere potest solum per defectum alicuius entis rationis. Defectu huius conditionis.

conditionibus logica non dicitur relatio praedicamentalis ad suum obiectum, sicut aliae scientiae, et habitus; quia sicut distinguitur ab aliis quae habent obiectum reale; ita distinguitur ab illis per hoc, quod solum dicit ad suum obiectum, scilicet ens rationis, relationem transcendentalem: quae relatio non exigit obiectum reale; quia sequitur adentitatem absolutam, a nullo dependentem: relatio vero praedicamentali, ut potest purum nihil, tota est in ordine ad terminum quo defficiente corruit. 2a conditio est: quod fundamentum distinguatur realiter a termino; quia relatio versatur inter fundamentum et terminum, et sicuti haec extrema relative realiter oposita, ac proinde quae debent esse distincta; nihil enim realiter sibi ipsi oponitur.

Proprietates relationis a philosopho assignatae sunt
593 quatuor. 1a est: non habere contrarium; et hanc proprietatem assignavit cap. de quantitate; et ratio est: quia contraria sunt circa idem subiectum a quo mutuo se expellunt; relationes autem ut tales sunt circa terminum: et ideo se mutuo respiciunt non se mutuo excludunt. Licet autem in hoc cap. dicat relationem habere contrarium, debet intelligi de relatione in comuni, non de praedicamentali. 2a proprietas est: non suscipere magis et minus; quia una relatio secundum se non est magis relatio alia. Nihilominus Philosophus dicit suscipere magis et minus; quando loquitur de relatione ratione fundamenti, quod, scilicet, in qualitate fundatur. 3a est: quod relativa dicantur ad convertentiam, sic homo dicitur pater respectu filii, et filius respectu Patris. 4a est: quod relativa sunt simul natura et cognitione, ut supra diximus; quae proprietas debet intelligi de relativis formaliter ut talibus non de illis materialiter sumptis. Circa haec omnia, quae de relatione doctrinaliter dedimus, variae, difficilesque quaestiones excitantur; de quibus omnibus agere non licet; ideo quod solum utiliores subiicimus.

Quaestio Sexta
Utrum relatio Praedicamentalis distinguatur realiter a suo fundamento?

594 Loquimur solum de relatione praedicamentali, ut titulus innuit; transcendentalem enim non distingui realiter a suo fundamento supponimus, ut certum. Fundamentum quod praedicamentali relationis, aliquando distinguitur a subiecto, aliquando non; albedo enim, quae est fundamentum relationis similitudinis inter duos homines albos, realiter ab ipsis distinguitur: substantia autem, quae fundat relationem identitatis specificae inter duos homines, non distinguitur ab illis: exquo oritur, quod quando funda-

fundamentum realiter distinguitur a subiecto, ergo relatio a subiecto distinguitur; unde non intendimus examinare an ipsa relatio distinguatur, l non a subiecto? nec ergo in dubium vertimus an relatio distinguatur, l identificetur simul cum fundamento et termino? sed supponimus ut certum non posse simul cum illis identificari; quia fundamentum, et terminus realiter distinguuntur; nihil autem potest cum duobus realiter distinctis identificari. His notatis duplex extreme opposita in hac quaestione versatur sententia: 1a asserit relationem identificari realiter cum suo fundamento. sic communiter PP. Societatis. 2a quae est communis inter thomistas, tenet relationem a suo fundamento realiter distingui; cum quibus sit. —

Dubium Primum.

Stabilitur distinctio inter relationem et fundamentum.

545 Relatio praedicamentalis distinguitur realiter a suo fundamento. Probatur 1o scilicet ex Angelico magistro 1a parte quaestione 28 articulo 2o ad 2um, ubi, ait: id quod invenitur in creatura praeter id, quod continetur sub significatione nominis relativi, est alia res; in Deo autem non est alia res, sed una creata. et 4o contra gentes cap 14 ratione 9. ait: esse relationis est esse aliud ab esse substantiae. et quaestio 8 de potentia ar 2o ad 1um ait: nulla substantia, quae est in genere, potest esse relatio. et idem reperit aliis in locis asserendo relationem creatam, ad differentiam relationis Divinae, semper distingui realiter a substantia: ex quibus sic: sed plures relationes fundantur immediate in substantia, ut diximus in divisionibus relationis: ergo relatio fundata in substantia realiter distinguitur a suo fundamento: ergo et quaevis alia praedicamentalis relatio, cum eadem sit ratio de omnibus. Neque dicas, tales autoritates relatae, solum distinguunt inter substantiam, et relationem, non vero inter hanc, et alia fundamenta; et quia opposita sententia, non leve habet fundamentum in D.Th. ideo —

546 Secundo probatur eadem conclusio ex ipso loco citato ex libro contra gentes, ubi ait: relatio non solum praeexigit esse substantiae; sed etiam esse aliorum accidentium, ex quibus causatur relatio: sicut unum in quantitate, causat aequalitatem,

etiam

UVA.BHSC

et unq inqualitate similitudine: q° xa D. th. relatio causatur non soly ex substantia, sed etiã ex aliis accidentibus, quę prę exigit ad sui ẽẽ; sed qd prę exigit aliud, ut causã, realiter ab illo distinguitur: q° relatio a substantia, et aliis accidentibus, illã causantibus, et fundantibus realiter distinguitur. idẽ 12 meth. lec. 2. ait: ea quę sunt ad aliqd remotiora videntur sea substantia, quã alia genera, eo quod sunt debilioris ẽẽ; unde et substantię inhęrent mediantibus aliis generibus. et 4. ad Anib. dist. 2 ar. 1° dicit: de natura relationis ẽ, ut semper fundetur in aliquo alio genere entis, ut vult phosus. ubi exprese ait S. Dr; non solũ substantiam distingui a relatione, sed inter ipsã et relationẽ mediare alia genera; si ã ipsa non distinguerentur a fundamento, quod sunt alia genera, non mediaret aliquid, qã idẽ nequit mediare, et non mediare sui eiusdẽ: sentit q° D. th. relatõẽ distingui semper a suo fundamento.=

164

Tertio pbatur

527 nrã 2ª rõe: Desficiente relatione, potest eius fundamentũ perseverare: sed ex duobus realiter identificatis desficiente uno, nequit aliud perseverare, qã idẽ sunt: q° relatio non identificatur cũ suo fundamento: q° realiter ab illo distinguitur. Cõã utraq ẽ legitima. mir contarij qa ea quorũ unũ desficit altero perseverante, realiter separantur, ac pr sequens distinguuntur. Marẽ sic pbo: posita relatione similitudinis in albedine inter Pẽ, et Paulũ, pr hoc solũ q̃ paulus fiat niger, desficit relatio, perseverante in Petro albedine, quę ẽ talis relationis fundamentũ: q° desficiente relatione potest eius fundamentũ perseverare. Ant ipso lumine nãli ẽ notũ, et cõã manifesta.= Dstatur: etiã desficiente fundamento perseverat relatio: q. pbõ ant: transacta generatione remanet relatio paternitatis; sed generatio est fundamentũ pximũ talis relationis: q° transacto, aut desficiente fundamento perseverat relatio. totus discursus est manifestus.==

528 Respondent contrarii eodẽ modo ad rationẽ, et confirmationem; dicunt m, qd desficiente relationis fundamento, desficit etiã relatio ipsa, quoad entitatẽ, cũ una sit entitas utriusq; atm perseverat quoad denominationẽ; qa relatio paternitatis vg. ẽ denominatio extrinseca, fundata, aut desumpta a generatione prętérita. cũ ã perseverat fundamentũ, et videtur desficere relatio, ut in exemplo de duobus albis; dicunt qd relatio perseverat quoad entitatẽ; et solũ desficit quoad denominationẽ, ob desfectũ termini. sicut desficiente 2° filio permanet relatio paternitatis quoad entitatẽ, et solũ desficit denominatio relati ad 2ũ filium.==

UVA.BHSC

549 § Sed contra hanc soluõẽ sic insurgo; implicat q relatio defficiat quoad entitatẽ, et non quoad denominationẽ; et siliter q defficiat quoad denominatioẽ, et non quoad entitatẽ. 1a est manifesta; qa non potest forma denominare, qdo non existit; relatio ã paternitatis denonat patrẽ realiter relatũ ad filiũ, ergo n existente generatione, q faceret non posset si ipsa relatio realiter non existeret; qa denominatio sive extrinseca, sive intrinseca debet ẽẽ conformis formẽ, itaut si forma de presenti existat, sive sit insecta, sive extrinseca, de presenti denominet; et si de preterito existerit, de preterito denominet. Sic paries nunc niger, sed antea albus, non denominatur albus de presenti, sed niger, et albus de preterito. Siliter paries a me heri visus, non denominatur nunc extrinsece visus de presenti. ideoqa dicimus de relatione paternitatis; nã adhuc admisso q denonatio patris sit extrinseca (q omnino falsũ ẽ, qa provenit a relatione existente in ipso Patre) deberet existere fra denominans quẽ ẽ ipsa relatio, ut pater de presenti dicatur relatus ad filiũ; aliàs pater adhuc existente filio, non denominaretur pater illius, cũ nulla sit forma denominans. ==

550 § Similiter implicat 2a, q scilt maneat relatio quoad entitatẽ, et non denominet subiẽ. Quia si maneret realiter relatio subiẽ eẽt realiter relatũ. q a totũ ẽẽ relationis ẽ ad aliud, et eius ẽẽ talis ẽ, q non sit in subiecto ut sit precise, sed ut illud refferat: implicat ã q subiẽ sit relatũ formaliter, et non denominetur tale: sicut n implicat subiẽ habens albedinẽ non denominari albũ; ita subiẽ hens relatioẽ non denonari relatũ. igitur ratio 2i pbativa manet in sua vi; qa defficiente termino defficit in relatione ẽẽ ad aliud, q ẽ ipsa ẽẽ, et entitas relationis; ideoq relatio subsistere non potest. Nec aliqd convincit exemplũ de Patre relato ad 2m filiũ; qa ideo hoc filio defficiente permanet entitative relão paternitatis; qa effectus primarius talis relationis solũ ẽ refferre patrẽ ad filiũ absolute; refferre ã ad 2m, tertiũ filiũ non ẽ effectus pius, sed secundario, et de materiali se habet; qa utr salvatur relão paternitatis per rũ ad unũ filiũ. Oppositũ ã contingit, qdo defficit totus pius, qa tunc relatio non existere non potest, qa nequit subiẽ refferre ad aliud. ==

§ us Secundus.

Diluuntur obiecta contra conclusionẽ.

Arg.

UVA.BHSC

551 Arguitur ex Philoso 5 phisi. text. 40 dicente: altero subeunte mutationem alterum mutationem non subiens vere potest dici ad aliquid. Cui consonat A mag. 5. Phi. lect. 3a dicens: nihil advenit mihi denovo per hoc, quod incipio esse alteri equalis per eius mutationem: ergo ex a Philoso et D. Th. nec immutatur subiectum, nec aliquid recipit denovo, per hoc, quod referatur ad aliud: ergo quia tenentur relationes non distingui a fundamento preexistente in subiecto; alias hoc immutaretur precise ad adventum novum realitatis. = Probatur ex eodem D. Th. opusc. 48. trat. 5. cap. 2o. ubi ait: cum dico, quod similitudo Sortis habet albedinem eius ut fundamentum; non est intelligendum quod similitudo Sortis sit aliqua res in Sorte alia ab ipsa albedine; sed solum est ipsa albedo ut se habet ad albedinem Platonis ut ad terminum: sed similitudo est relatio, et albedo fundamentum: ergo fundamentum non est alia res a relatione: ergo non distinguitur ab illa. Idem docet A mag. alibi in locis; et est comunis modus loquendi, tam apud Sanctos PP. Augustinum, Anselmum, quam apud philosophos; qui comuniter asserunt, relationem non ponere in subiecto mutationem. = 165

552 Ad hoc argumentum 1o responderi potest, retorquendo illud in adversarios sic: ex auctoritates allatas absque mutatione advenit subiecto relatio; sed fundamentum relationis ut albedo nequit subiecto advenire absque mutatione: ergo relatio necessario distinguitur a fundamento. Patet consequentia; quia idem non potest immutare, et non immutare. = Secundo recte dicere ad auctoritatem philosophi, et D. Th.: quod utrique loquitur in casu quo subiectum quod denovo dicitur ad aliquid, iam sit relatum ad aliud similem terminum; et tunc per solam positionem 2i termini refertur ad illum per eandem relationem, per quam referebatur ad 1um terminum, absque nova mutatione; quia hic 2us terminus se habet de materiali tantum esse relationis, ut supra diximus. Et quod per eandem relationem per quam respicit 1um terminum, debeat subiectum respicere omnes alios similes supervenientes, constat ex D. Th. pluribus in locis, asserente, quod duo accidentia solo numero diversa in eodem subiecto esse non possunt; esset autem, si Paulus albus per unam relationem respiceret Paulum album, et per aliam franciscum. Quod autem D. Th. loquatur in allato testimonio de subiecto iam relato ad similem terminum, patet ex eodem loco ubi ait in fine: quod habeo talem quantitatem, competit mihi, quod sim equalis omnibus aliis, qui eandem quantitatem habent: cum ergo aliquis denovo accipit illam quantitatem, ista communis radix equalitatis determinatur ad istum. Hanc solutionem tradit mag. Prado ex ferrara, Palanco, Aquilera, et alii plures thomistae. =

UVA.BHSC

553 Aliter responderi oporteret cum collegio Complutensi dici: quod relatio aliud habet in quantum est accidens, aliud in quantum est relatio (verba sunt D. Tho. quest. 7a de potentia ar. 9 ad 7.) in quantum enim est accidens, habet, quod sit in subiecto, et ita est aliquid inherens; licet non ex hoc ipso, quod est relatio. igitur si consideretur relatio ut est accidens, certe cum denovo advenit immutat subiectum cui inhaeret. Ceterum cum D. Th. et alii SS.PP. dicunt quod subiectum non immutat, loquuntur de relatione formaliter ut tali; quia ex conceptu ad peculiari ipsius relationis, non habet immutare subiectum, nec est in ordine ad illud, sed solum in ordine ad terminum; et in hoc sensu loquitur Autor opusculi 48 dicens quod similitudo est ipsa albedo ut se habet ad albedinem Platonis; ubi exprimit conceptum ad relationis; qui conceptus pro explicito nullam mutationem ponere potest in subiecto, cum non sit per ordinem ad illud; et per hoc patet solutio ad argumentum. Quamvis etiam posset responderi cum Mag. Prado et aliis thomistis; opusculum citatum non esse D. Th. Nihilominus standum est primae solutioni: quia sive sit, sive non sit auctoritas D. Th., tamen a pluribus thomistis illud opusculum citatur, et forte nos aliquid de illius auctoritate vindicemus.—

552 Arguitur 2o: relatio similitudinis inter duo alba non distinguitur ab ipsa albedine: sed albedo est fundamentum talis relationis: ergo. Probo maiorem: positis duobus albis nullo aliquo alio superaddito illa duo alba sunt similia in albedine; sed similitudo est relatio: ergo. Maior est Philosophi 5 Meth. cap. 15 dicentis: similia sunt quorum qualitas est una.= Confirmatur 1o: relatio diversitatis inter hominem et equum est eorum distinctio, sed talis distinctio nihil aliud dicit quam utrasque entitates, et ipsas distinctas: ergo nec relatio dicit aliquid praeter entitates.= Confirmatur 2o: duae quantitates unius palmi, eandem extensionem servarent si Deus impediret resultantiam relationis; ac si relatio daretur: ergo absque relatione haberent eandem quantitatem: ergo essent equales, et per consequens relationem equalitatis haberent.=- Confirmatur 3o: duae relationes paternitatis, v.g., seclusa alia relatione, sunt similes per se ipsas; quia eandem rationem relationis sortiuntur: ergo et duae qualitates eius rationis per se ipsas erunt similes. Consequentia tenet a paritate. et antecedens constat; quia si duae relationes se mutuo respicerent per aliam relationem distinctam, haec alia etiam indigeret alia relatione ut alias eiusdem, vel diversae rationis respiceret; et sic daretur processus in infinitum.=—

Respondeo.—

UVA.BHSC

555 Sed ad argumentum negando maiorem. Ad probationem distinguo maiorem: sunt similia in albedine fundamentaliter, concedo maiorem; formaliter, nego maiorem; et distinguo minorem: similitudo fundamentalis est relatio, nego minorem; formalis, concedo minorem, et nego consequentiam. Ad textum Philosophi dicimus, quod similia illa esse, quae sunt fundamentaliter similia illa quorum qualitas est una; quia qualitas est fundamentum, seu causa relationis similitudinis. Igitur duo alba, si nullus respectus eis superaddatur, non sunt formaliter similia, sed habent in se albedinem, quae est fundamentum similitudinis. Hoc a fundamento utrumque subiectum denominat album absolute; secus a relatione, non denominat album sicut aliud, sed solum in se album; quia sic sicut involvit necessario relationem superadditam unius ad aliud. Unde duo alba sine respectu unius ad aliud non possunt dici formaliter similia. — Ad 1am confirmationem nego maiorem; non enim distinctio inter hominem et equum est relatio diversitatis inter utrumque, sed est fundamentum relationis; quamvis ex eo quod habent formas distinctas, resultat in illis accidentalis relatio diversitatis unius ad alium. Et quidem si distinctio ipsa esset formaliter relatio, etiam posset dici, quod Deus realiter refertur ad creaturas, cum realiter ab ipsis distinguatur; quod certe non est admittendum. —

556 Ad 2am oppositionem, concedo antecedens, et 1am consequentiam, nego 2am. Dato enim quod Deus adaptaret quantitate auferret respectum, quaelibet quantitas haberet eandem extensionem, et propter illam essent aequales fundamentaliter: non vero essent aequales formaliter; quia aequalitas formalis non stat in hoc, quod una in se sit unius palmi; et alia sit unius palmi; sed quod una sit unius palmi sicut alia, ita ut se mutuo respiciant; quibus relationibus utrique propter suam quantitatem superadditur; et ratione illius fiunt formaliter aequales: omnis enim similitudo, seu aequalitas, per ordinem ad aliud dicitur. — Ad 3am occurrenti nego consequentiam. Est enim clara disparitas; quia relatio est ratio refferendi; cum a unius rationis formalis non detur alia, inde est quod duae relationes paternitatis propter se ipsas refferuntur; quod facere non possunt qualitates; quae ex natura sua sunt quid absolutum; unde indigent relatione superaddita ut se mutuo respiciant. Huiusmodi autem relationes aequaliter respiciunt proprium terminum, scilicet unumquemque suum filium, et hic est terminus 1us, quo deficiente, relationes deficiunt secundarius autem terminus sunt aliae relationes, quae licet deficiant non deficit relatio, nisi tantum quoad extensionem ad illas; eo modo, quo deficiente quolibet filio, dummodo unus remaneat, salvatur relatio quae aequaliter filium respicit; et ratione illius de materiali se habet, quod sit unus, vel duo; primus, aut secundus. Videatur Collegium Complutense D. Th. Alias etiam solutiones videre poteris in Mro. Solano, et Aguilera. —

557 Arguitur 3o ab inconvenienti, quia si relatio esset quid distinctum a fundamento, nascente musca, formica, aut ...

aut musca immutaretur universus orbis; et in omnibus eius partibus pullularent infinitę entitates reales relativę; cum fere nulla esset pars universi, quę aliquam relationem ęqualitatis, aut inęqualitatis, dissimilitudinis, et sic de aliis, ad talem muscam non haberet. Similiter Petrus romę existens immutaretur per novam realitatem nascente ei filio in Dania: et eodem modo per nativitatem hominis albi in india vel iapone omnes albi in hispania existentes immutaremur; quia de novo respiceremus ut similem nobis album natum; quę omnia sine magno incommodo sustineri nequeunt; et precipue cum nulla sit assignabilis causa talis mutationis; quomodo enim filius, in Dania nascens, causabit entitatem relativam in Patre romę existente? et sic de aliis: quia absque nova entitate unum refertur ad aliud per fundamentum relationis, quod posito termino est ipsamet relatio.

Ad argumentum respondeo, quod non sunt
554 tot, et tam magna inconvenientia, quot argumentum congerit. Ad illud quod dicimus, quod non est tanta multitudo relationum, ac contrarii suadere intendunt; plures enim partes universi non referuntur inter se relatione pradicamentali, sed vel relatione rationis, quę nihil ponit in rerum natura, vel relatione transcendentali, quę non distinguitur a suo fundamento. ex his autem quę mutuo pradicamentaliter refferuntur plura per unam relationem respiciunt diversos terminos; sic homo albus per unicam relationem similitudinis refertur ad omnes albos in toto orbe dispersos; Pater ad plures filios, et similiter de aliis omnibus. unde non semper est necessaria nova entitas relationis, ad positionem novi termini. igitur in particulari respondeo, quod nascente musca, nihil immutaretur, quia omnes partes universi refferrentur ad illam per eandem relationem, ac refferebantur ad alias: et similiter nascente albo, respiceretur eadem relatione ac omnia alia
559 alba. Si autem loquamur de prima musca, et de albo nato in india, supposito, quod unus tantum esset albus antecedenter; tunc libenter concedimus, novam entitatem resultare in omnibus, quę illa de novo respicerent speciali quadam relatione in illis non prę existente: cęterum cum hęc entitas non sit absoluta, sed relativa; non dicitur proprie immutare subiectum relatum; quia mutatio propria est alio modo in se disponi; quod debet fieri per aliquid absolutum; nam per relationem subiectum in se non disponitur alio modo, sed solum in ordine ad aliud: et per hoc patet quomodo Petrus romę existens, immutaretur per natum filium; quia illum de novo respiceret, et acquireret novam entitatem relativam. Causa autem harum relationum, seu entitatum sunt ipsa fundamenta, e quibus pullulant relationes ad positionem termini; et sic relationes fiunt per eandem ac-

UVA.BHSC

actione, per quã fit fundamentum, quæ tamdiu durat, quamdiu fundamentum existit; non ã datur actio directe ad relationem terminata. Sicut enim proprietates reales resultant ad positionem esse absque nova actione; ita relationes ad positionem fundamenti, et termini.—

Quæstio Septima.

Utrum relatio Prædicamentalis terminetur ad Relativum?

560 Procedit quæstio de relationibus prædicamentalibus, sive mutuis, sive non mutuis. In termino ã cuiuslibet relationis duo considerantur: et ratio formalis termini, et id quod est subiectum terminans: sic in filio et consideratur filiatio quæ est formaliter terminus relationis paternitatis: et ratio hominis, quæ est quid absolutum. Sensus ergo quæstionis est: an tota relationis terminet eam 2º aliquid absolutum; an 2º relativum; ita ut ratio terminandi sit alia relatio in termino correspondens. Circa quod, communiter Scotistæ et Iesuitæ asserunt omnem relationem terminari ad absolutum. E contra, omnem relationem terminari ad relativum asserunt plures Thomistæ ut sunt Caietanus, Nazarius, Carmelitani, Serna, Froila, Aguilera, et alii. Communior tamen sententia thomistarum media via progreditur asserens relationes mutuas ad relativum, et non mutuas ad absolutum terminari. Sic Colleg. D. Th. Ioann. a S.to Tho. Prado, et alii. Cum quibus sit.—

Dubium Primus

Statuitur Conclusio dubii resolutiva.

561 Relationes mutuæ terminantur formaliter ad relativum: non mutuæ vero ad absolutum. Prima pars conclusionis probatur ex D. Th. 1. p. q. 40. ar. 2. ad 2.3 dicente: cum dicitur quod relativi esse est ad aliud se habere, per ly aliud intelligitur correlativum, quod non est prius, sed simul natura: ergo iuxta D. Th. per terminum relationis intelligitur correlativum: tunc sic; sed correlativum formaliter ut tale, non est quid absolutum, sed relativum: ergo relatio mutua terminatur ad relativum. Consequentia patet; quia relatio tanta ad correlativum, tanta ad id, quod iterum refertur ad ipsam; quod et non aliud est esse relationem mutuam.—
Secundo probatur ex Philosopho hic dicente: si servus ad herum dicatur, sublatis quidem cæteris universis, quæ accidunt hero: relicto ã tantummodo hero, servus ad ipsum semper dicetur; servus enim heri dicitur servus. Ubi expresse ait Philosophus, quod sola ratione heri, quæ relativa est, manente, cæteris omnibus circumscriptis; servus ad herum refertur: sed relatio inter servum et Dominum est mutua; quia ex parte utriusque correspondet alia relatio utrique: ergo iuxta Philosophum stante solo relativo ad illud relatio mutua terminatur.—

UVA.BHSC

562 § Probatur deinde 3º ratione: relativa mutua sunt simul natura, et cogni-
tione ut dixit expresse, et D. Th. loco relato; ergo terminus formalis unius relativi
est aliud relativum ut tale. Patet cons.: si enim terminus formalis non esset rela-
tivum, posset intelligi sine illo; quia relativum solum indiget termino formali: ergo
si non potest sine illo ut relativo cogn., ideo est, quia est terminus
ut relativum. = Ostenditur exemplo: si filius ordinatur ad absolutum pa-
tris et non ad relativum; prius esset entitas patris, quae erat termi-
nus, quam relatio filii; pater enim necessario praecedit filium; sed fal
sum est contra D. Th. quod unum correlativum praecedat aliud: ergo filius non
refertur ad absolutum patris; sed ad relativum, quod est simul cum filio. =
Ulterius probatur: relationes mutuae habent inter se oppositionem relati-
vam; sed in oppositis relative illud per se primo respicitur ab altero,
quod per se primo illi opponitur: ergo in relationibus mutuis illud est terminus for
malis quod relationi contraponitur. Tunc sic: id quod relativo primo opponi-
tur est correlativum: ergo quod primo respicitur est relativum. Cons. est legitima,
et minor subsumpta patet; quia ad relationem paternitatis per acci-
dens se habet in filio quidquid est extra rationem filiationis, cum reli-
qua omnia aeque possit respicere in aliis hominibus. =

563 § Quoad 2am par-
tem probatur 1º ex D. Th. q. 3 de pot. art. 6 dicente: relativa illa, in quibus non
est eadem ratio referendi ex utraque parte, non sunt simul natura, sed al-
terum est prius naturaliter: ergo contra D. Th. in relativis non mutuis, illud quod
est prius non terminatur ad relativum. = Deinde probatur ratione: illud est termi-
nus relationis non mutuae, quod non habet aliam relationem correspondentem; sed
quod non habet relationem est absolutum: ergo relatio non mutua terminatur ad abso-
lutum. Maior constat ex definitione relationis non mutuae. Minor est evidens; quia
in hoc distinguitur absolutum a relativo, quod relativum habet relationem
qua caret absolutum. Cons. est legitima: si enim terminus relationis non mutuae in-
quantum terminus non habet relationem; relatio ad terminum ut talem terminata, non
potest respicere, nisi absolutum. = =

Dus Secundus

Occurritur obiectis Contra Conclusionem.

564 § Obiicies 1º contra 1am partem: ex communi eloquio posito fundamento, et
termino resultat relatio: ergo terminus debet esse prior relatione
ut causa illius: ergo terminus in nulla relatione potest esse relativum. Haec
ultima cons. constat, quia relativum, ut nos fatemur, debet esse simul, et non
prius. =

UVA.BHSC

Sparatur 1º: specificativum debet praecedere specificatum; sed nunc specificat re-
laoq: g°ipsa praecedere debet: g° nunc non potest ee relativum, q ͩ ē simul
natura. — Sparatur 2º: relatio maternitatis v mariae ē mutua; sed terminus
illius non potest ee relatio: g°. mir ditur ex D. Th. 3 p. q. 35 artlo 6. ubi 168
ait; quod maternitati beatissimae virginis non correspondet ex parte
xpri realis relao filiationis; q ͣ filiatio non ē naturae sed personae; quae
cum in xpo sit Divina, non potest refferri realiter ad creaturam: g°
de raoe relaois mutuae non ē terminari formaliter ad relativum. — Ad argu-
565 mentum rto, q ͩ relatio resultat posito fundamento et termino fundamenta-
liter accepto; hoc est: 2ª entitatem absolutam fundantem subjecti, et terminus
ē prior relatione. at vō formaliter acceptus inginon potest, q ⁿ intelliga-
tur relatio; non tm potest ee nunc, q ⁿ terminet relaoq, aut q ⁿ relatio
terminetur ad ipsum. = Ad spraoq dico; q ͩ relatio xa comuniorem sententiam
specificatur a fundamento, et termino; a 1º ut a causa; a 2º vō ut a con-
notato: licet ā id q ͩ ut causa specificat praecedere debeat, id tm quod
specificat per modum termini, non praecedit; imo ē tale specificativum
q ͣ relatio coexistens terminatur ad illum. — Ad 2ª spraoq dico maiorem
ē mutua exactive, concedo marem; actualiter nego marem: et concessa mnri, nego
coq. relatio tm maternitatis virginis ex se exigit ee mutua, ac proinde
terminari ad relativum, et hoc attento ordine naturali. Caeterum q ͣ loco perso-
nalitatis humanae in filio eius subrogatum fuit suppositum Divinum impo-
tens realiter ad ipsum refferri; ideo actualiter relatio mutua non est,
ac ideo nec ad relativum terminata. nos ā loquimur in conclusione de re-
lationibus actualiter mutuis. —
Obiicies contra 2ª nsz. ex D Th. 2º contra g. cap. 11
566 dicente: non potest aliq ͩ intelligi ad alterum, nisi e converso illud relative dicatur
ad ipsum: g° oi relao xa D Th. tratur ad relativum. = Sfrattr: quod oponitur rela-
tive ē relativum; sed oi terminus relaois oponitur ipsi relative: g° omnis
tratur ē relativus. — Rto, q ͩ sensus D Th ē, q ͩ non potest aliq ͩ intelligi ad
aliud ut ad terminum, q ⁿ intellectus noster aprehendat illud aliud etiam ut re-
lativum; caeterum hoc solum convenit ex parte termini relationem rationis, quae
nō potest trare relaoq realem; cum tunc huius realis ēe debeat. = Ad 2-
praoq dico marem: est relativum intrinsece determinate, nego marem:
intrinsece, l extrinsece, concedo marem, et concessa mnri nego coq. Itaq ad oppo-
sitionem relativam sufficit q ͩ unum respiciat, et alterum respiciatur: ita ut
ex parte unius extremi sit relatio, et ex parte alterius sit tntus re-
lationis: quā nunc non ē necessario intrinsece relativus; sed sufficit q ͩ
sit relativus extrinsece; hoc ē: trans relatioqe: ut in te hanc, et tmū sit oppo-
sitio. —

UVA.BHSC

567 Pro complura relationis intelligentia advertere, quod unitas specifica relationis desumitur a fundamento suo, et termino: ita ut omnes relationes habentes eundem specifice terminum, et fundamentum sint eiusdem speciei. Ratio est: quia ab eo res sumit unitatem specificam, a quo sumit esse; quia unitas sequitur ad esse, seu unitatem; relatio a fundamento suo et termino desumit esse: quia est habitudo sui actus a fundamento ad terminum: unde ab utroque unitatem accipere debet: taliter quod variato termino, aut fundamento variatur relatio. Terminus a quo sumit unitatem debet esse terminus primus et adequatus; et ob hoc una relatio paternitatis respicit plures filios, quia terminus primus est unus; et filius eadem relatione respicit patrem, et matrem; quia ambo sunt unus terminus adequatus; licet quilibet sit inadequatus. Unitas vero numerica relationum, sumitur ab unitate subiecti; ita ut in uno subiecto non possit esse duplex, solo numero distincta relatio. Ratio est: quia omne accidens individuatur a subiecto: unde plura accidentia solo numero distincta non sunt in uno subiecto; cum autem relatio accidens sit; quo ad hoc equiparari debet reliquis accidentibus. =

Questio Octava.

Quid sit qualitas? Quotuplex? et que eius proprietates?

Articulus Primus

Quidditas Qualitatis explicatur.

568 Tripliciter solet accipi qualitas. 1° pro eo quod quomodolibet perficit subiectum: in quo sensu differentie essentiales, que in quale predicantur, solent dici qualitates. 2° accipitur pro quolibet accidenti, quod de substantia in quale predicatur. 3° accipitur pro speciali genere accidentis, distincto a reliquis generibus; cuius proprium est qualificare substantiam, et quasi ornatum prebere. In hoc sensu loquimur de qualitate in presenti; que, ut pote supremum genus, stricte definiri non potest: illa tamen sic describit philosophus: Qualitas est qua quales esse dicimur. Que descriptio, licet ab aliquibus impugnetur, tamen, ut utilis, amplectenda est: explicat enim qualitatem in abstracto per eius concretum; concreta autem notiora sunt nobis quam abstracta; clarius enim nobis videtur album, quam albedo separata. = Aliter

569 solet qualitas deffiniri ab Aliis, ut unius cuiusque placitum; relictis tamen omnibus aliis deffinitionibus, solum placet adducere, quam tradit D. Th. 1p. q. 28 ar 2. dicens: qualitas est dispositio substantie seu-

UVA.BHSC

seu accidens substantiæ dispositivum. Quæ deffinitio est explicatio pho-
nicæ deffinitionis; et sufficienter essentiam qualitatis manifestat; per id enim acci-
dens convenit cum reliquis generibus; a quibus differt per id substan-
tiæ dispositionem; dispositio enim, est id, quo res bene, vel male se habet 169
secundum propriam naturam, et in se; quod soli qualitati convenit, nam substantia quantitas
enim illam extendit; relatio illam ad aliud ordinat, et sic de reliquis
prædicamentis: sola autem qualitas illam disponit. Alio etiam modo qualitas ex-
plicatur ab aliquibus tamen Oth. Smith. Lec. dicit: accidens absolutum con-
sequens formam. Ubi per id accidens absolutum differt a relatione, et ultimis
sex prædicamentis, quæ aliquid respectivum involvunt: a quantitate vero dis-
cernitur; quia quantitas sequitur ad materiam; sicut enim materia se
habet ratione formæ, sic quantitas ratione aliorum accidentium, quæ recipit,
et sustentat: qualitas vero sequitur ad formam, quia perficit, et actuat
subjectum. Per quas explicationes sufficienter cognoscitur essentia qualitatis,
alias summe difficilis; et plurium deffinitionum explicatione maxime
confusa. = -

§us Secundus

Dividitur Qualitas, et eius proprietates dantur.

530 Quatuor tantum qualitatis species assignavit Arist. 1a est habitus, et
dispositio. 2a potentia, et impotentia. 3a passio, et passibilis qua-
litas. 4a denique, forma, et figura. De his omnibus in particula-
ri agemus suo ordine. Igitur habitus sic deffinitur: qualitas diffi-
cile mobilis a subjecto, per quam subjectum bene, vel male se habet. Dispositio
autem est: qualitas facile mobilis a subjecto, per quam subjectum bene, vel male se
habet. Si autem velis 1am speciem qualitatis prout abstrahit ab habitu, et
dispositione deffinire, sic illam deffinias: qualitas determinans subjectum
ut bene, vel male se habeat in ordine ad suam naturam. Igitur habitus
et dispositio conveniunt in hoc, quod utraque disponit subjectum ut bene vel
male se habeat. Cum enim ex se subjectum indifferens sit ad bene vel male se haben-
dum, indiget qualitate determinante ut bene, vel male se habeat; sic corpus indi-
fferens ut sit sanum, ægrum, per ægritudinem determinatur ut male se habeat; et
per sanitatem, ut bene. Differunt tamen in hoc, quod si qualitas determi-
nans ex natura sua sit difficiliter separabilis a subjecto, vocatur ha-
bitus; licet per accidens a subjecto separetur. Sic infirmitatem nimis radica-
tam vocamus infirmitatem habitualem. Si vero ex natura sua sit faci-
le mobilis a subjecto, quamvis per accidens nimis radicetur in illo, vo-
catur dispositio. Sic aliquem nova infirmitate dolentem, vocamus indispo-
situm. Et notare, quod quando habitus facile amovetur per accidens dicitur
habere substantiam habitus, modum vero dispositionis. Et similiter de dispositione
dicendum. =

UVA.BHSC

511p Secunda species qualitatis, quae disponit subiectum in ordine ad operationes dicitur naturalis potentia, et impotentia, et sic communiter deffinitur qualitas determinans subiectum ad agendum, vel resistendum. Ex qua deffinitione constat quod tam potentia, quam impotentia sumuntur non solum active in ordine ad agendum, sed etiam passive in ordine ad patiendum. Impotentia autem non accipitur pro negatione potentiae; negatio enim qualitas non est; sed pro debili, aut fragili potentia ad agendum vel resistendum. Igitur si qualitas substantiam disponens fuerit robusta et fortis, ut potentia visiva in iuvene ad videndum; et durities in ferro, aut adamante ad resistendum, et sic de aliis, dicitur naturalis potentia. Si vero fuerit debilis, et exigua, ut potentia visiva, et gressiva in senibus; et fragilitas in vitro, aut cera ad resistendum, naturalis impotentia vocatur. Sed caue ne confundas habitum cum potentia; haec enim ex natura sua ordinatur primo ad operandum; habitus vero et si etiam sint operativi, primo respiciunt subiectum ut bene, vel male se habeat.==

512p Passio, et passibilis qualitas, quae est tertia qualitatis species sic deffinitur: qualitas alterationem sensibilem causans, vel ex alteratione sensibili causata. Sed notare quod passio, aliquando accipitur pro proprietate rei. Sic praedicabilitas dicitur passio universalis. 2o accipitur pro mutatione passiva, et in hoc sensu receptio cuiusvis rei dicitur passio, et aliquid recipere est pati. Aliter et prout ad praesens pertinet dicitur passio forma, seu qualitas nociva, et disconveniens subiecto, illud alterans, et disponens ad corruptionem. Igitur si haec qualitas fuerit cito transiens, ut pallor ex metu, rubor ex verecundia, vocatur passio: si vero permanens fuerit, ut rubor in sanguineis, et pallor in melancholicis, vocatur passibilis qualitas.==

Ultima species qualitatis, disponens subiectum in ordine ad propriam quantitatem, est forma, et figura, et sic deffinitur, qualitas resultans ex terminatione partium quantitatis. ut figura circuli, quae est diversa a figura quadrati, propter diversam terminationem quantitatis. Inter formam et figuram haec est differentia, quod dispositio resultans in rebus artificialibus, dicitur forma; quae vero in naturalibus resultat vocatur figura.==

513p Circa qualitatis proprietates assignandas conveniunt AR. omnes enim tres assignant. 1a est, habere contrarium. Qualitates enim proprie opponuntur, et contrariantur, ut potentiae quae sunt circa idem subiectum, a quo mutuo se expellunt. Sic calor et frigus; vitium et virtus error et scientia, sunt qualitates contrariae, mutuo se excludentes.

2a est.

UVA.BHSC

secunda ē: suscipere magis, et minus; licet in qualitas quoad essentiam nequeat intendi aut remitti; tamen subiectum magis, vel minus qualificatur propter maiorem, vel minorem intensionem qualitatis. sic albedo non oportet esse magis, vel minus albedo essentialiter; ignerum subiectum dicitur magis album, propter maiorem albedinis intensionem. et haec proprietas soli qualitati convenit; non tamen omni; plures enim sunt qualitates, quae nec intendi possunt, nec remitti. 3a proprietas ē: fundare similitudinem; sic quae conveniunt in qualitate dicuntur similia; sicut in quantitate convenientia dicuntur equalia. et haec proprietas qualitati convenit in quarto modo, ut pote omni qualitatum, soli, et semper convenient.

Vastissimum

574 sane ē hoc qualitatis praedicamentum; ideo quod impossibile ē, omnes eius partes enumerare, ut recta illius fiat coordinatio: unde solum aliqua ad notitiam pertinentia ad illud trademus. Genus supremum ē qualitas, quae immediate dividitur in quatuor species enumeratas. Habitus, alius ē a Deo infusus, et hic sub se continet gratiam, fidem, spem, aliasque supernaturales virtutes, et Dona spiritus sancti; alius ē habitus acquisitus; et hic, sic ē intellectualis, continet intelligentiam, sapientiam, scientiam, et artem: sic ut moralis, continet habitum bonum, qui continet sub se virtutes; et malum, sub quo omnia vitia habitualia continentur. Ad potentiam agendi, pertinet potentiae vegetativae, ut sunt generativa, et nutritiva; cognitivae, ut sunt interni et externi; et apetitivae, ut sunt voluntas, et apetitus sensitivus. Ad potentiam vero resistendi, pertinent qualitates duri, mollis, solidi, diaphani, et aliae. Ad 3am, passionem scilicet patibilem, pertinent qualitates sensibiles, nempe, color, odor, sapor; et omnes qualitates tangibiles, ut calor, frigus, asperum, lene; quae omnia varias suscipiunt divisiones. Ad formam et figuram pertinent omnes figurae sive planae, ut sunt angulares, circulares, ovales, lenticulares; sive solidae, ut sphaerica, cylindrica, cubica, et Pyramidalis.

Questio Nona,

De sex ultimis Praedicamentis.

575 Cum sex ultima praedicamenta vix sint adeo minimae entitatis, plura quae ex illis parum utilia sint; ideo omnes breviter illorum explicationem absolvunt. De illorum entitate aliqui asserunt, non veram entitatem dicere; sed omnia illa esse modos entis propugnant. Alii tenent, omnia sex genera, esse quasdam relationes, ut innuere videtur A.P. op. 48 de sex principiis. Alii inter quos magister Prado, asserunt esse relationes non praedicamentales, sed transcendentales; sed quidquid sit de hoc, cum res sit parvi momenti, ideo hoc omisso, ad illorum eam particulari descendamus.

D.us Unicus

556 Sex ultima prędicamenta explicantur.

Quintum prędicamentum ē actio, quę sic deffinitur: forma 2a quam in id, quod subiicitur agere dicimur. seu quod idem ē, illud exercitium, quo agens actualiter constituitur agens in passum sibi subiectum: ut calefactio, quę ē id, quo ignis constituitur calefaciens lignum. Actio ē duplex: alia transiens, quę per se 1o ordinatur ad perficiendum passum; ut dealbatio, sectio, calefactio: alia immanens, quę per se primo perficit ipsum agens, et manet in principio a quo oritur: ut intellectio, et volitio. Actio transiens pertinet ad hoc prędicamentum; de immanente vero aliqui dubitant, iudicantes ad qualitatem pertinere. videatur colleg. D. Th. Actio transiens alia ē substantialis, cuius terminus ē substantia; alia accidentalis, cuius terminus ē accidens. Ulterius actio alia ē eductiva; et ē productio rei ex prę supposito subiecto. alia ē creativa, et ē productio rei ex nihilo: et hęc actio solius Dei ē propria.

557 Sextum prędicamentum ē passio: pro cuius intelligentia notandum quod in motu univoco rei tria possunt considerari; et egressus a causa, qui dicitur actio; et via ad terminum, quę dicitur motus; et receptio in subiecto, quę vocatur passio. sic in calefactione, egressio caloris ab igne est actio; via, aut tendentia ad lignum ē motus, et id quo constituitur lignum recipiens calorem, est passio: Unde sic potest deffiniri: forma, qua subiectum constituitur actualiter recipiens effectum ab agente. De actione, et passione latius agemus in libris phisicorum. Divisio passionis debet fieri per ordinem ad actionem; ita ut cuivis actioni productivę sua passio correspondeat.

558 Septimum prędicamentum ē quando, quod sic deffinitur: id quod ex temporis adiacentia relinquitur: est enim accidens quod resultat in rebus ex eo quod sunt in tempore ut ab illo mensuratę. sic lectio heri habita dicitur hesterna, ex eo quod tempore hesterno fuit mensurata. Differentię huius prędicamenti sunt eędem, ac differentię temporis: scilicet, presens, prę teritum, cras, heri, hodie, Sed advertite quod tempus, de quo loquimur ē duratio motus primi mobilis per 24 horarum spatium; et ex commensuratione rerum per hanc durationem, resultat quando: non autem resultat ex duratione ęternitatis, quę nec habet principium, nec finem, et est mensura Dei: nec

UVA.BHSC

*

nec ex duratione qui, qua angeli mensurantur; quae haec duratio, licet habeat principium, caret fine; et est independens a duratione primi mobilis.— —

579 Octavum praedicamentum, quod est ubi, sic deffinitur: praesentia 171
cuiusvis rei in loco: ubi est duplex: Divinum, et est ipsa Dei immensitas ratione cuius Deus est ubique: Creatum, et est determinatio rei ad certum locum. Et hoc aliud est ubi deffinitivum, et est illud, quo res spiritualis est in loco, et tota in toto, et tota in qualibet parte loci; et hoc ubi est proprium animae rationalis, et angelorum. Aliud est ubi circumscriptivum; et hoc constituit hoc speciale praedicamentum; sic quod deffinitur: circumscriptio corporis, a circumscriptione loci proveniens; est enim accidens resultans ex eo quod res quanta correspondet loco, ipsum replens; ita ut sit tota in toto loco, et pars in parte loci. Differentiae loci sunt sursum, deorsum, ante, retro, et aliae. Christiani addi solet ubi sacramentale, propter specialem modum quo Christus Dominus est in sacramento Altaris; ceterum cum ibi proprie non sit in loco; non debet ubi proprie nominari.— —

Nonum praedicamentum est situs,
580 et est dispositio partium in loco: resultat enim hoc accidens in corpore ex eo quod partes habent figuram determinatam: unde eius differentiae sunt: stare, sedere, erigi, curvari, et aliae huiusmodi. Differt ab ubi per hoc, quod dicit specialem modum, et dispositionem partium in loco; quam non affert ubi, sed solum importat absolutam in loco positionem, praecisive a dispositione.— —

Ultimum praedicamentum est habitus, et sic deffinitur: adiacentia quae circa corpus sunt ad ipsum: hoc est: illa coaptatio, et accomodatio vestium, aut aliarum rerum ad corpus; ex qua resultat in corpore novum accidens, ratione cuius aliquid denominatur; vestitum, calceatum, togatum, loricatum, et alia huiusmodi, quae sunt species habitus. Et haec de praedicamentis Aristotelis.— —

Disputatio Septima
De Postpraedicamentis.

581 Nihil aliud sunt postpraedicamenta, quam quaedam affectiones, seu modi ad praedicamenta consequuti: qui quidem ad speciale praedicamentum reduci nequeunt; per omnia enim genera divagantur: Unde rum de illis cum Aristotele agere, post praedicamentorum notitiam, recte de illis cum Aristotele agemus. Quinque tantum postpraedicamenta cum philosopho assignantur, scilicet: oppositio, prioritas, simultas, motus, et modus habendi. De his omnibus sigillatim agemus: pro quo sit.— —

Quaes.

UVA.BHSC

Quaestio Unica.

Postpraedicamenta in particulari explicantur

582 Primum postpraedicamentum est oppositio; et est duplex, alia propositionum de qua egimus lib. 2° summul. cap. 5. num. 105. Alia est oppositio rerum de qua in praesenti est sermo: et deffinitur sic: repugnantia determinata aliquorum inter se. Dicitur determinata ad excludendam oppositionem impropriam, quae versatur inter extrema disparata, ut inter equum, et asinum; igitur nunc solum loquimur de propria oppositione exigente extremum determinatum: ut quae datur inter virtutem et vitium; frigus, et calorem. Huiusmodi autem oppositio est quadruplex, contradictoria; contraria, privativa, et relativa. 1a est: repugnantia inter ens et non ens, ut inter hominem, et non hominem: album, et non album; et haec est omnium oppositionum maxima. 2a est: repugnantia inter duas formas, quae sub eodem genere maxime distant, et ab eodem subiecto mutuo se expellunt, ut quae datur inter frigus, et calorem: albedinem, et nigredinem. Privativa est: repugnantia inter formam, et suam privationem, ut inter visum et caecitatem; quia privatio est carentia formae in subiecto capaci illius. Ultima est: repugnantia inter duo, ex eo quod se mutuo respiciunt, ut inter patrem, et filium.

583 Secundum postpraedicamentum est prioritas, quae deffinitur sic: modus, quo una res aliam praecedit: unde iuxta diversos modos, quo unum potest aliud praecedere, dividitur prioritas; quinque tamen species prioritatis comuniter assignantur. Prima est prioritas temporis, et est illa, qua unum praecedit aliud tempore, sic adamus est prior antichristo prioritate temporis. 2a est prioritas subsistendi consequentia, et est illa quae datur inter extrema, quorum unum infert aliud, id non infertur ex illo; vel ut alii dicunt est illa, qua superius praecedit inferius, quia ex inferiori infertur: sic animal est prius homine; quia ex homine infertur: unde haec est bona consequentia: est homo: ergo animal. 3a est prioritas ordinis; qua, scilicet, unum praecedit ordine aliud: sic exordium orationis prius est ceteris partibus: numerus binarius est prius ordine ternario, et sic de aliis. Quarta est prioritas dignitatis; illa, nempe qua unum praecedit dignitate aliud. sic rex est prior dignitate quam principes; et praelatus est prior subditis, et sic de reliquis in dignitate constitutis.

Quinta-

584 Quinta ē prioritas naturę, et est illa quę datur inter ea, quę licet si-
mul tempore existant, unū tn̄ dependet ab alio; et hęc inter omnes
prioritates ē magis scitu digna, ut pote quę in omnibus scientiis
comuniter circumfertur. Hac prioritate precedit sol suos radios, et
quęvis causa suū effectū. Duplex ū potest ēē prioritas naturę, alia in 172
quo, et alia a quo. Prioritas in quo ē, quę datur inter ea, quorū unū
dat ēē alteri, a quo non dependet in suo ēē: sic sol ē prior luce, cui dat
esse, quin ab illa dependeat; nā absolute posit sol sine luce existere.
Prioritas a quo ē, quę datur inter ea, quę se mutuo dependent in di-
verso genere causę, ut quę datur inter materiā, et frā. Alia etiā assig-
natur prioritas, quę vocatur originis, et ē illa quę datur inter Di-
vinas personas, quarum una procedit ab alia; seclusa tn̄ omni depen-
dentia: et hoc modo dicitur Pater prior filio; et uterq̄ prior spū
sancto. Hic solet agi de posterioritate, quę ē modus quo una res ad aliā
sequitur: et hęc dicitur tot modis quot prioritas: sic antichristus est
posterior tempore adamo: ternarius ē posterior ordine binario:
subditus posterior dignitate prelato, et sic de reliquis.—

Simultas quę

585 ē tertiū postpredicamentū, sic deffinitur: modus, quo res simul existunt
Unde opponitur prioritati et posterioritati, est q̄ mediū inter illas:
et ideo dicitur tot modis, quot prioritas.— Quartum postpredicam-
entū ē motus, et sic deffinitur: actus entis in potentia ad terminū; id est, via
sive tendentia ab uno in aliud: unde motus hic non accipitur determinate pro
motu locali, sed p quavis mutatione. Eius species sunt, generatio quę ē transitus
de non ēē ad ēē substantiale: Corruptio, quę ē transitus de ēē ad non
ēē: augmentatio, id ē: transitus de minori ad maiorē quantitatē: diminutio
quę ē transitus de maiori ad minorē quantitatē: alteratio, quę ē transitus
de una in aliā qualitatē: et motus localis, qui ē transitus de loco in locū.—
Ultimū postpredicamentū ē modus habendi, seu habere, et ē idē ac aliquid
quomodolibet posidere; per quod sufficienter distinguitur ab habitu, qui ē
species qualitatis; et ab ultimo predicamento. Modi habendi sunt plures:
1o habere pr inhęsionē, ut homo habet albedinē: 2o pr continentiā, ut
vas aquā: 3o pr posesionē, ut rex regnū: 4o pr relationē, ut Pater filiū;
5o pr xā positionē, ut homo vestes, aut gladiū, et alii plures modi, quo-
rū noticia non nimis necesaria ē.—

Disputatio Octava.

De Posterioribus Analyticis.

 UVA.BHSC

x

586 Omnia huiusque in libris praementorum dicta ad 1.m intellectus nostri operationem pertinent; cum solum de simplicibus, seu incomplexis fuerit sermo. De pertinentibus ad 2.m satis dedimus in summulis toto lib. 2° iuxta mentem philosophi lib. perihermenias: De pertinentibus vero ad tertiam egimus in 3° libro; caeterum quia in silogismo, quem praecipue in 3° libro considerat, datur et forma et materia; et ibi principaliter formam sylogisticam consideravimus; nunc aliquid de materia dicemus. Attamen quia de omni silogismo tractare, nimis largam exigit disputationem; solum de nobiliori sylogismo, scilicet Demonstratione agemus. Inscribitur autem liber iste de posterioribus analiticis, quia Analysis graece idem est, ac latine resolutio: unde cum de resolutione silogismi in illo tractet philosophus, recte librum analyticum appellat; et quia loquitur de resolutione ex parte materiae, vocat illum de posterioribus; nam librum, in quo de resolutione silogismi ex parte formae tractavit, de prioribus analyticis inscripsit. Plura et certe utilia in hoc libro agi solent; nos tamen brevitate temporis coacti, solum utiliora perstrabimus. Et quo sit =

Questio Prima.

De Praecognitis, et Praecognitionibus.

587 Aristoteles initio posteriorum hoc celebre prologium tractavit: omnis doctrina, omnisque disciplina intellectiva ex praeexistente fit cognitione: quod axiomate demonstrationis fundamenta iecit. Doctrina appellat cognitionem propria industria comparatam: disciplinam vero cognitionem a magistro acceptam. Unde sensus philosophi est, quod ad omnem cognitionem discursivam, praerequiritur necessario aliqua cognitio; debetque aliquid esse necessario praecognitum, seu certo cognitum, ut demonstrationis natura salvetur: si enim nihil esset certo cognitum, omnia deberent demonstrari, sicque daretur processus in infinitum. Ut igitur verus discursus, et demonstratio salvetur, omnia debent esse praecognita, scilicet principia, seu praemissae, subiectum, et passio: praecognitiones autem debent esse duae

588 Ut autem sciamus, quae sint huiusmodi praecognitiones, praenotandum est, quod quatuor de quavis re cognosci possunt, nempe; an sit, quod pertinet ad eius existentiam: quid sit, quod pertinet ad eius esse; quia est, quod explicat illius causam; et propter quid est, quod eius finem designat. Insuper advertendum 10

est

+ tria sunt praecognita principia, subiectum, et passio.
est, quod an sit dupliciter cognosci potest; dicit an sit res? seu an detur
res; et an sit veritatis? seu an sit vera res? ulterius an sit res? dupli-
citer stat, vel an sit possibilis? vel an sit existens? Hoc supposito dici-
588 p mus quod cognitiones quae antecedere debent demonstrationem circa principia
praecognita, sunt an sit? et quid sit? Et ratio est: quia de praemissis, seu prin-
cipiis solum potest cognosci an sint verae? non vero cognoscitur quid sint?
quia cum sint complexa non habent unicam essentiam quae dicat quid est res? cuius essentiam
indicat. De subiecto vero debet cognosci an est? non quidem existens; quia scientia
praescindit ab existentia, sed solum an est possibile? et etiam debet cognosci, quid est:
ut cognita illius essentia, cognoscatur passio demonstranda. De passione vero non
cognoscitur an sit? quia hoc investigatur per demonstrationem; sed solum
quid sit? non vero potest sciri an conveniat subiecto, nisi eius essentia cognosca-
tur: ergo solum quid est, et an est, de tribus praecognitis, praecognosci debet.
Aliqua vero cognosci, quia est, et propter quid est? ad ipsam demonstrationem requiri-
tur, et principia declarantur. Quod vero praecognita debeant esse tria
relata est manifestum; quia cum veritas conclusionis pendeat a veritate
praemissarum, ante cognitionem scientificam conclusionis, debent praemissae, quae
sunt principia, cognosci: praemissae vero nequeunt cognosci, quin cognoscantur ea-
rum partes, seu extrema; quae sunt subiectum, et passio, quae de subiecto
vult demonstrari: ergo principia, subiectum et passio debent esse praecognita ad
passionem demonstrandam —

589 p Pro horum vero intelligentia notandum, quod primum
principium est quod constat terminis per se notis: et ideo de illis nequit intellectus
dubitare, sed illis ratio assentitur; et hoc primum indemonstrabile voca-
tur ab Aristotele huiusmodi sunt principia haec: omne totum est maius sua parte:
quodlibet est, vel non est, et similia. Ex his vero alia sunt per se nota simpli-
citer, quae, scilicet, omnibus etiam insipientibus sunt manifesta. Alia
sunt per se nota in genere determinato, quae, scilicet, sunt nota
sapientibus, et huiusmodi sunt principia peculiaria indemonstra-
bilia cuiusvis scientiae, ut dici de omni et alia rerum logicae, quae
peritis in logica sunt manifesta. Haec vero principia peculiaria, alia
sunt speculativa, quae, scilicet, scientiis speculativis deserviunt:
et alia practica, pro scientiis practicis; quale est illud mora-
lis principium: declina a malo, et fac bonum. Ista autem principia
cognoscuntur ab intellectu medio aliquo habitu, qui dicitur habitus
principiorum, qui quidem pro principiis speculabilibus, est prae-
mer intus, naturaliter cognoscitivus veritatis; pro practicis
vero appellatur hic habitus Synderesis —

UVA.BHSC

590 Sed quia indifferenter vocabimus principia, et premissas, propositiones ex quibus demonstratio coalescit; ideo illas considerandum est, quod aliae sunt immediatae, et aliae mediatae. Propositio immediata est, qua non est altera prior; et huiusmodi sunt prima principia, quae ex sola aprehensione terminorum innotescunt intuitu; et illae propositiones in quibus praedicatum est de essentia subiecti, quae ideo dicuntur immediatae, quia praedicatum, omni medio secluso, convenit subiecto, ut haec homo est rationalis. Item a propositionibus immediatis aliae sunt universales, quarum veritas ab omnibus cognoscitur, ut principia per se nota simpliciter: aliae sunt particulares, ut principia peculiaria scientiarum. Propositio immediata solet etiam dici perse nota; et haec est duplex, et per se nota quoad se, et quoad nos. Prima est omnis propositio in qua praedicatum est de essentia subiecti; quae secundum se vera est; tamen ex defectu nostri solet esse non ita clara, quod non indigeat aliquo medio, ut manifestetur. Secunda est, quae constat terminis comunissimis, omnibus manifestis: ut haec totum est maius sua parte, quae, et secundum se et quoad nos est manifesta. Propositio mediata est: in qua praedicatum medio aliquo alio convenit subiecto; ut haec: homo est risibilis. quia risibilitas convenit homine media rationalitate; et ideo est medium ad demonstrandum de homine risibilitatem.—

591 Propositio, quam perse notam vocamus, aliquando solet dici illa in qua praedicatum per se convenit subiecto: ideo ne equivocatione laboretis, ~~quod~~ scire oportet, quod sunt quatuor modi dicendi per se, seu quatuor modi potest praedicatum per se convenire subiecto. Primo quando de aliquo dicitur id, quod est de eius essentia: sic rationale per se convenit homini. Secundo quando de aliquo enuntiatur illius proprietas: ut risibile de homine: Tertio dicitur aliquid per se existere, hoc est independenter ab alio; et hoc convenit substantiae. Quarto cum de aliqua causa dicitur eius proprius effectus; ut de medico curatio, de musico cantus: unde istae propositiones medicus per se curat: musicus perse cantat, sunt in quarto modo dicendi perse. Ex his autem modis dicendi perse, solus primus deservit propositionibus immediatis, et perse notis, in quibus praedicatum per se primo modo convenire debet subiecto. His generaliter circa praerequisita ad demonstrationem praelibatis, ut ad ipsam accedamus, sit—

Quaestio Secunda

De essentia, Divisione, et effectibus Demonstrationis.

UVA.BHSC

592 Demonstratio, pro ut a silogismo probabili, et sophistico distingui-
tur, deffinitur a philosopho ex parte effectus sic: silogismus fa-
ciens scire: unde in quantum silogismus debet habere dispositionem
in modo et figura x[tr]a regulas in 3o summularum traditas; ultra quod
exigit determinatam materiam, ut sit scientie causa. Primo quod demon-
stratio talis demonstrationis agemus, et postea de eius effectu aliqua
dabimus. Sit itaque= 174

§us Primus.

Deffinitur, et Dividitur Demonstratio

593 Ex parte materie proxime sic deffinivit demonstrationem Aristoteles: silogis-
mus procedens ex primis, veris, et immediatis, notioribus, prioribus, cau-
sis que conclusionis. In qua deffinitione explicantur omnes conditio-
nes requisite in materia demonstrationis, seu in propositionibus,
illam componentibus. Igitur principia demonstrationis debent esse pri-
ma: id est ut per alia priora non sint demonstrabilia; et si forte sunt
alia priora ipsis, debet esse resolutio in ea facilis. Ex veris denotat
principia debere esse necesario vera; quia prestant veritatem conclu-
sionis; que scientiam non causaret, si necesario vera non esset.
Debent esse etiam immediata, et per se nota, modo supra explicato. Ve-
lique parte sic, notioribus, prioribus, causis quae dicuntur respec-
tive ad conclusionem; quia premisse illius veritatem manifestant; quod autem manifes-
tat aliud, debet esse notius illo: sunt etiam causae conclusionis, et ideo
existent prioritate [illegible] illius; causa enim, ut causa, debet esse pri-
or suo effectu.=

Premissas esse debere notiores conclusione, probat pho-
594 sus ex illo principio: propter quod unumquodque tale, et illud magis; sed
propter premissas est nota conclusio; ergo notiores esse debent pre-
misse conclusione. Sed quia hoc principium in pluribus vericatur, ut
sciatis, quando illo est utiliter utendum, advertite quod ad illius verifi-
cationem tres requiruntur conditiones. 1a quod praedicatum, quod dicitur magis
convenire alteri extremo, debeat utrique formaliter convenire: et
ob defectum huius conditionis redditur futile dictum axioma, ut patet
in sole, et qualibet causa universali; sol enim est causa caloris ignis
et propter solem est ignis calidus; ex quo tamen non licet inferre, quod sol e
magis calidus quam ignis: et ratio est; quia calor in igne formaliter
in sole vero solum est virtualiter.= 2a est, quod forma denominans unum
subiectum magis, quam aliud non sit realiter eadem in utroque: et ob hoc
fiet

UVA.BHSC

licet in Divinis una persona sit prius alterius, non infertur q^d una sit sapientior, aut omnipotentior, quam alia; q^a in illis est una, et eadem realiter sapientia, et omnipotentia. 3° q^d est fra denominari suscipiat magis et minus; alias non poterunt magis quam aliud denominare: et ideo hoc licet pater meus sit principium, et causa mei, et licet propter illum sim ego homo; non tamen pater meus est magis homo, quam ego; q^a ratio substantia lis hominis non suscipit magis, et minus.—

595 § Explicata deffinitione demonstrationis, restat eius divisionem tradere. Dividitur q^o 1° in demonstrationem propter q^d, et quia. Demonstratio propter quid est, quae rem probat per causam proximam, et immediatam illius. ut cum demonstratur risibilitas hominis per eius rationalitatem. Demonstratio quia est: quae rem probat, non per causam proximam, sed vel per remotam, vel per effectum aut signum. ut si probaremus hoc esse animal ex eius respiratione.— 2° dividitur demonstratio in apriori, et aposteriori. Demonstratio apriori est: quae probatur effectus per causam. ut risile per rationale. Demonstratio a posteriori est: quae probat causa per effectum. ut e converso rationale per risile. ex quo habetur, quod omnis demonstratio propter q^d est apriori: Demonstratio quia potest esse apriori et aposteriori: demonstratio aposteriori necessario est demonstratio quia: et Demonstratio apriori potest esse quia, et propter q^d; ut patet considerando suprapositas deffinitiones. Et notare q^d iuxta diversitatem causarum, potest dividi demonstratio; quia per quamvis causam potest effectus demonstrari; sive per formalem, aut materialem, efficientem, vel finalem.——

596 § Cum principia, seu premisas demonstrationis apellet philosophus causas conclusionis; hic quaeri solet, in quo genere sint causae? Asserentibus iesuitis, esse solum causas formales, et illuminativas: thomistis vero esse causas efficientes: Unde cum his dicimus; quod assensus premisarum causat efficienter assensum conclusionis. Sic D. Th. 1 post. lect. 3^a refferens pro nostra sententia philosophum per haec verba: principia se habent ad conclusiones in demonstrationibus, sicut causae activae in naturalibus ad suos effectus: unde in 2° phisicorum propositiones sylogismi ponuntur

inge

UVA.BHSC

in genere causæ efficientis.= Probatur 2° ratione: id quod ultimo complet intellectum, ut possit assentiri conclusioni, concurrit efficienter ad assensum conclusionis; id in tali statu ponitur intellectus per assensum præmissarum: ergo. maior est evidens; nam id quod complet agens in ordine ad operationem, ut forma, qua agens agit, seu virtus eius, quod totum pertinet ad genus efficiendi: sic species intelligibilis concurrit effective ad cognitionem, quia est forma qua completur potentialitas intellectus, et sic de aliis. minor ergo constat: quia intellectus non habet vim proximam eliciendi talem conclusionem, nisi afficiatur cognitione principiorum, et præmissarum, in quibus conclusio continetur.=— 175

Ut alia dubia

597 § hic ponenda citra resolvantur, advertere; quod assensus præmissarum necessitat intellectum ad assensum conclusionis. et ratio est; quia intellectus non potest non assentiri vero sibi evidenter et manifeste proposito; posito autem assensu præmissarum, manifeste proponitur intellectui veritas conclusionis; quia si præmissæ sunt veræ, conclusio ex illis recte illata necessario vera est, cum non habeat aliam veritatem, præter veritatem præmissarum: unde præstito assensu præmissis, necessario assentitur conclusioni.= Advertere 2°: quod cum demonstratio sit formaliter discursus, exigit plures operationes intellectus distinctas; et in illarum successione, et causalitate, demonstrationis essentia consistit. Ceterum hoc non obstante: eo ipso quod principia, seu præmissæ ut principia sunt, cognoscantur, cognoscitur in illis saltem implicite, et virtualiter conclusio: quia illius veritatis sunt causæ: et aliter cognita conclusione ut demonstrata, ergo cognitum præmissæ, ut motivum assentiendi conclusioni. Videatur circa hæc mag. Prado in præsenti.=—

§ius Secundus

Aliqua circa Scientiam, quam causat Demonstratio, explicantur.

598 § Cum effectus Demonstrationis sit scientia, quam generat; necessarium est aliqualem scientiæ in communi notitiam, hic cum philosopho, tradere. Sic ergo illam explicavit Aristoteles: scire est rem per causam cognoscere, et quod num illius est causa, et quod aliter se habere non potest. ut autem discernere possis scientiam stricte sumptam a reliquis habitibus intellectualibus, notare, quod habitus intellectus alii sunt perfecti, et alii imper.

UVA.BHSC

imperfecti. Perfecti sunt: virtutes intellectuales determinantes intellectum
infallibiliter ad verum obiecti cognitionem. et huiusmodi sunt quin-
que species: scilicet intelligentia, quae etiam dicitur lumen principiorum:
sapientia: scientia: prudentia, et ars. Intelligentia est: habitus
determinans intellectum ad cognoscenda prima principia per se nota.
Sapientia est: cognitio certa, et evidens rerum per altissimas cau-
sas; Pro huius definitionis intelligentia notare quod certitudo est fir-
ma adhesio intellectus conformis suo obiecto intelligibili: evi-
(seu clara manifestatio.) dentia autem est: apparientia certitudinis. Prudentia est: recta ra-
tio agibilium; ars vero recta ratio factibilium; Differunt autem agibi-
lia a factibilibus; quia factibilia sunt quae fiunt in externa
materia: agibilia vero sunt operationes intraneae, et imma-
nentes. Divisionem artium in mechanicas, et liberales dedimus quaes-
tione secunda proemial. logicae.

599 Scientia est: cognitio rei per
causas inferiores, seu cognitio certa, et evidens per demons-
trationem acquisita. Divisionem scientiae in actualem et habi-
tualem ponimus quaest. citata num. 30. et de divisione scientiae
in practicam, et specalativam satis diximus quaest. 3a proemia-
lium. Ulterius scientia dividitur in naturalem, et super natura-
lem. Scientiae naturales sunt, quae nituntur principiis naturalibus
ut Phisica, Mathematica, et aliae. Supernaturales sunt: quae
nituntur principiis Divinitus revelatis. Ut sacra theologia.
Denique dividitur scientia in subalternantem, et subalternatam.
1a est, ex qua aliqua inferior scientia desumit sua principia.
2a est, quae ab alia scientia superiori principia sumit. Sic
medicina est subalternata respectu phisicae, quia in phisica continen-
tur principia medicinae; ideo quod ait axioma, ubi desinit
phisicus incipit medicus. Ex his habetis quomodo scientia differt
a reliquis virtutibus intellectualibus.

600 Habitus autem imperfecti sunt, qui
non determinant intellectum ad verum infallibiliter; et huiusmodi sunt
opinio, fides humana, dubitatio, et error. Opinio est determi-
natio intellectus circa alteram partem contradictionis cum formidine
alterius. Opinio autem alia dicitur probabilis, quae est determi-
natio prudens ad unam partem ob gravia fundamenta; et
ratione maioris, vel minoris fundamentorum gravitatis dicitur opinio
magis,

UVA.BHSC

magis, 1 minus probabilis. Si determinatio intellectus orta fuerit ex levibus fundamentis pro una parte, vocatur suspicio: agilitas autem, seu promptitudo ad inveniendum media probabilia ad discurrendum vocatur solertia; et haec omnia ad opinionem pertinent. Fides humana est assensus, qui innititur hominum testimonio; ideo quod obscurus, et fallibilis est ex natura sua. Dubitatio est cognitio sine assensu, cedens quo intellectus manet suspensus inter duas partes contradictionis, et pro neutra determinatur. Error denique est assensus, quo intellectus adheret falso, existimato vero; unde errorem vocamus sententiam quae veritati existimatur, ut tali opponitur. Haec omnia de habitibus incertis diximus; quia sicut ait commune proloquium, opposita iuxta se posita magis elucescunt, absdubio elucescet cognitio quid veritatis scientiae, cognita natura habituum illi oppositorum. Et haec de libris posteriorum; simulque de tota logica magna. 176

Haec sunt, Charissimi fratres, quae de logicis disputationibus vobis dictare potui. Non sunt, certe, qua volui, et debui subtilitate disposita; sunt tamen qua valui, iuxta debilis ingenii mei captum, claritate ordinata: si quid igitur in illis minus consonum inveneritis, parcite pusillitati, parcite ignorantiae meae. Sperabam, quidem, optabamque in phisica plaustiori calamo plura dare, ut praecedentium defectuum iacturam instaurarem: caeterum insperatus eventus me fefellit; nam obedientiae vinculo obstrictus, et subtrahor, et rapior a vobis, et inanne factum est desiderium meum, periit quoque vacua spes mea. Utinam non sint vacuae preces meae, quibus oro caelestem patrem, ut vos omnes in suae voluntatis beneplacito conservet; ut que hoc qualecumque studii initium vestras mentes illuminet, ut clare agnoscentes, quae sit voluntas Dei, numquam ab eius semitis aberretis; sic enim mihi suavis erit, et super mell dulcis labor, si quem in vestra educatione exhibuimus: sic numquam gloriabor in laboribus meis; vos quidem eritis gaudium meum, et corona mea; sin autem erit dolor meus super dolorem, et in me cor meum moerens. Interim hucusque dicta, nostraque omnia cedant in gloriam Dei omnium supremi Domini, unicique rectoris. Cedant in laudem B. V. M. sub clarae fontis cognomine: ex quo limpidissimo fonte omnium rivulorum nostrae

UVA.BHSC

nostrę candidę familię puritas emanavit. Cędant insuper in honorem utriusque Smi Parentis Augustini, scil. et Norberti necnon Sti Barnabę apostoli a Spiritu Sancto in opus evangelicum singulariter segregati: et etiam Ang.ci mag.ri Divi Thomę Aquinatis, Sanctique invictissimi martiris Christophori; omniumque illorum, qui cœli culmina tenent. Cędant denique in vestram utilitatem; pro qua si aliquid laboravi, unam solum, Charissimi mei, exigo retributionem, Ut in orationibus vestris semper memineritis mei: sic spero. Valete ergo Dilectissimi, valete in Domino. Valete.

O. S. C. S. M. C.

fr Barnabas Campuzano
Humilis Recoletensis Canonicus.

UVA.BHSC

UVA.BHSC

[illegible]

Denique [illegible]

[illegible] Valeat [illegible]

[illegible]

B. L. M. [illegible]

Fr. [illegible] Campuzano

[illegible]

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC